

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

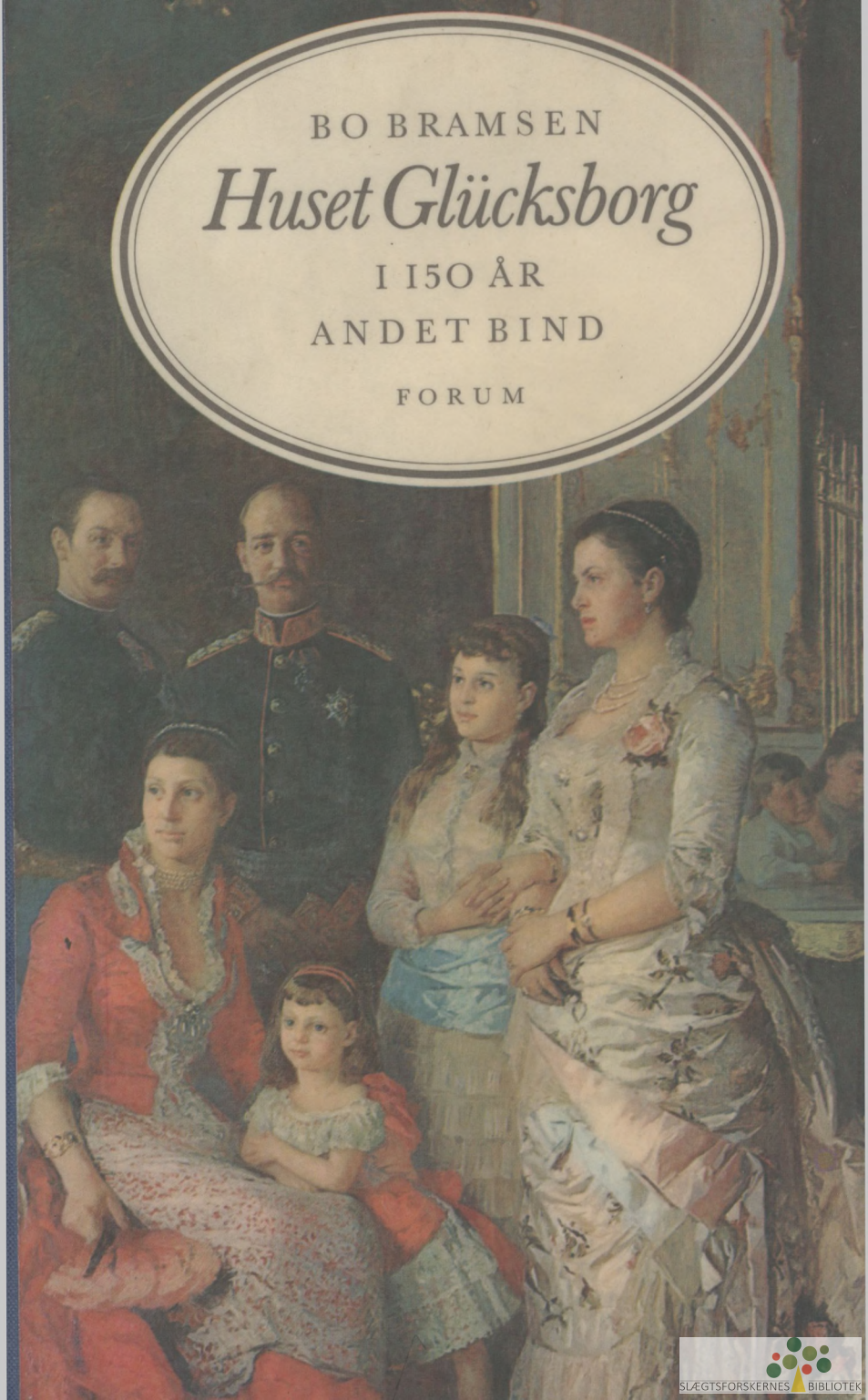
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BO BRAMSEN
Huset Glücksborg

I 150 ÅR
ANDET BIND

FORUM

- 1. oplag udkom 16. april 1975 på
H. M. Dronning Margrethe 2.s
35 års fødselsdag**
- 2. oplag september 1975**
- 3. oplag november 1975**

BO BRAMSEN
HUSET
GLÜCKSBORG
i 150 år

1825 6. JULI 1975

ANDET BIND

Tredje, let korrigerede oplag

FORUM · KØBENHAVN

1975

Af samme forfatter er tidligere udkommet

FERDINAND OG CAROLINE

Første udgave G.E.C Gads Forlag 1968

Anden udgave Politikens Forlag 1969

Ialt 17.000 ekspl.

ISBN 87 553 0405 2 (kpl. hæftet)

ISBN 87 553 0406 0 (kpl. indb.)

ISBN 87 553 0366 8 (bd. 1 hæftet)

ISBN 87 553 0403 6 (bd. 1 indb.)

Europas mest usikre kongetrone

Georg 1. af Grækenland og hans slægt

VED Alexandras og Edwards bryllup i Windsor den 10. marts 1863 havde Christian (9.) og Louise naturligvis ikke kunnet ane, hvad det var, der netop nu mest plagede den travle, 71-årige, engelske udenrigsminister, Lord *John Russell*. De kunne ikke vide, at stormagterne netop på dette tidspunkt var ude af stand til at enes om en acceptabel kandidat til den pludselig ledige, græske kongetrone.

Siden græske oprørere i oktober året forinden havde proklameret afsættelsen af den 47-årige Kong *Otto* fra Bayern og hans oldenburgske, 44-årige Dronning *Amalie* efter 30 års mislykket og yderligere barnløs, græsk kongegerning, havde Lord Russell haft 5 måneders utroligt besværligt arbejde med at finde en ny kandidat, som de tre stormagter, England, Frankrig og Rusland kunne acceptere, sådan som de sammen havde klaret problemet 30 år tidligere. Kongesagen efter Ottos afsættelse havde udviklet sig på en helt tosset måde. Russerne ville nemlig have Hertug *Nicolai af Leuchtenberg* (se stamtavle 8. 1: 274), som var barnebarn af både Czar *Nicolai 1.* og af Napoleon 1.s stedsøn, *Eugene Beauharnais*. Napoleon 3. havde godt kunnet acceptere ham, »da hans franske afstamning vakte kære minder«. Men Lord Russell ville ikke godtage en fransk-russer, og mindede derfor om, at stormagterne – da de var enedes om Kong *Otto* i 1832 – netop havde fastholdt, at en græsk konge ikke måtte hentes fra stormagternes egen kreds, og at dette princip derfor stadig måtte gælde.

Netop på denne baggrund havde det naturligvis virket næsten komisk, at grækerne selv kort efter – helt på egen hånd – havde fastslået, at de ville have Dronning *Victorias* næstældste søn, den 19-årige Prins *Alfred* (se bd. 1 s. 222). De regnede nemlig med, at med en engelskfødt, ny, græsk konge måtte England føle sig forpligtet til at skænke Grækenland de vigtige *Ioniske Øer* langs landets vestkyst, nær ved Italien (se kortet side 24). Disse øer havde i århundreder været under veneziansk og senere fransk herredømme, men England havde efter Wienerkongressen 1815 overtaget dem som protektorat.

Kong Otto af Grækenland, født Prins af Bayern (1815-32-62-67), som var næstældste søn af Kong Ludvig 1. af Bayern, var som 17-årig i 1832 af stormagterne England, Rusland og Frankrig valgt til konge af det nyoprettede, lille, græske rige, som var opstået ved stormagternes hjælp efter den græske frihedskrig 1821-27. Han havde i 1836 ægtet Prinsesse Amalie af Oldenburg, men ægteskabet var forblevet barnløst. I 30 år opretholdt han sin græske trone;

De utålmodige grækere havde endda i december 1862 – 6 uger efter Kong Ottos formædelige afrejse fra Athen – ved en folkeafstemning næsten enstemmig valgt Prins Alfred til konge! I Athen havde han fået 10.000 af de afgivne 10.100 stemmer. Kun 4 stemmer havde lydt på Leuchtenberger-kandidaten og resten havde båret påskriften: »*Alfred eller republik*« eller i enkelte tilfælde »*Alfred eller døden!*«.

Det var helt givet, at Dronning Victoria ikke noget øjeblik ville drømme om at bøje sig for dette ønske. Prins Alfred var jo nærmeste, engelske tronfølger, hvis der skulle ske Edward noget. Grækenland var heller ikke et land med en fremtid for engelske prinser! Og desuden var Victoria enig med Lord Russell i, at stormagterne ikke selv burde levere kandidater til den græske trone.

Lord Russell havde haft et par konge-emner yderligere. Den ene var den afdøde, engelske prinsgemal Alberts ældre broder, Hertug *Ernst af Coburg* (1818-93). Men han var barnløs! Den anden var den tyskfødte *Ferdinand 2.* af Portugal (1816-85), som efter sin portugisiske dronnings død havde været regent under sin søns mindreårighed, og som senere afslog at overtage den spanske trone. Han regnedes for en klog og besindig mand, og måske netop derfor havde han sagt nej! Den krænkede, bayerske kongeslægt, der havde fået sin afsatte Kong Otto retur, mente, at man naturligvis måtte give en nevø af Otto forret, men det havde grækerne ikke villet høre tale om. Ikke på vilkår en tysker igen!

i de 10 første år aldeles enevældigt, støttet af tyske embedsmænd, indtil han i 1843 af grækerne blev tvunget til at indføre en fri forfatning. Men han udviste hverken styrke eller smidighed nok til at opnå den fornødne folkeyndest, og han – og ikke mindst hans dronning og deres tyske hof – blev udsat for stigende græsk uvilje, der kulminerede i et oprør i Athen i oktober 1862, mens han og dronningen var på en sørejse i det græske øhav. Da han fik meddelelse om det hastigt voksende oprør, satte han straks kursen mod Athen, men ved synet af de mange oprørsfaner lod han sig overbevise om risikoen ved at gå i land. Han og dronningen lod sig derefter overføre til et engelsk krigsskib, som sejlede dem begge bort. Det sidste han så var oprørsfanen, som straks efter blev hejst på hans eget skib! Hans afsættelse blev straks proklameret i Grækenland, men han abdicerede aldrig selv formelt. Kort efter hans flugt fra Grækenland meddelte hans broder Prins Luitpold, at Otto var villig til at abdicere til fordel for en brodersøn. Det afslog grækerne. Ekskongeparret slog sig ned i Bamberg, hvor Otto døde allerede i 1867, 52 år gammel. Dronning Amalie overlevede ham i 8 år. – Maleri fra 1830'erne.

Sådan lå sagen, da Lord Russell ved bryllupsfestlighederne fik øje på den 17-årige, rødmossede, danske kadet, der var broder til brylluppets ene hovedperson, Prinsesse *Alexandra*. Samme aften skrev han en lille huskeseddel: »*Skulle Prins Christians næstældste søn mon ikke være passende for grækerne? Tale med general Oxholm!*«. Han tilføjede nu Oxholm, der havde ledsaget Christian (9.) til London, til møde. Oxholm udtrykte tvivl om Christian (9.)s interesse i forslaget, men påtog sig at forelægge det. Christian (9.) var umiddelbart negativt indstillet, men lovede dog nølende at overlade sagens afgørelse i København til Kong *Frederik 7.* som »familiens chef«. Han tilføjede dog, at han forbeholdt sig at drøfte vilkårene, hvis stormagterne i øvrigt kunne blive enige om Vilhelms kandidatur.

Så regnede Russell faktisk med, at sagen i realiteten var i orden. Men det var den ikke, for Christian (9.) var en meget forsigtig mand og ville sikre sig, at »vilkårene« for Vilhelm på alle måder blev acceptable. Inderst inde var han slet ikke sikker på, om han burde acceptere forslaget. Det lille, relativt nye Grækenland var jo ikke højt estimeret blandt de europæiske kongehuse og Kong Ottos kranke skæbne skræmte jo også. Derfor rejste han og Louise og børnene ikke lige hjem fra brylluppet, men til Bruxelles for at drøfte sagen med »Onkel Leopold«. Netop *han* havde visse forudsætninger i denne sag, for han havde jo sagt nej tak til den græske trone 32 år tidligere, hvorefter stormagterne i stedet havde valgt Otto af Bayern.

Kong Leopold anbefalede et ja, såfremt stormagterne blev enige, og hvis Vilhelm i øvrigt kunne slippe for at konvertere, og grækerne *skriftligt* ville nægte at vælge den afsatte Kong Ottos brodersøn. Man måtte have Bayern ud af billedet på legitim vis! Derfra rejste Christian (9.) videre til sin gamle moder i Ballenstedt, hvor han havde lovet hende at fejre sin fødselsdag. Her lagde familien hovedet yderligere i blød, og det var nok her, at Christian (9.), der gennem hele sit hidtidige liv havde levet under konstante pengebekymringer, kom på den tanke, at der måtte sikres Vilhelm mindst £ 50.000 i årlig apanage – og dertil en pæn »pension«, hvis grækerne behandlede Vilhelm, som de havde behandlet Kong Otto.

I mellemtiden tikkede telegrafen mellem London, Paris og St. Petersborg. Napoleon 3. accepterede straks med glæde. Christian (9.)s ungdomsven, og senere svigerfader til Prinsesse Dagmar, Czar Alexander 2., var derimod noget køligere, om end ikke direkte afvisende; han havde hellere set sin Leuchtenberger-nevø. England spurgte også

for en sikkerheds skyld Preussen, som ikke ville modsætte sig, og fra Wien svarede man kun, at man forudsatte en ordning med den bayriske kongefamilie, men ellers var der fri bane.

Man gik uden videre ud fra, at grækerne selv ville acceptere Vilhelm, navnlig hvis de 3000 km² store ioniske øer kunne følge med i købet. Nu manglede man bare at spørge Frederik 7., og Lord Russell pressede på.

Men sagen trak ud, fordi Christian (9.) blev så længe i Ballenstedt, at Frederik 7. – der aldrig havde kunnet udstå Christian (9.) og endnu mindre hans Louise – til sidst fandt, at Christians udebliven var en direkte uartighed. Oxholm havde jo for længst sat kongen ind i sagen. Frederik 7. var derfor allerede godt irriteret! Også i Athen var man nu underrettet og indforstået og ønskede naturligvis en afgørelse. Den 24. marts – 14 dage efter Alexandras bryllup – svarede Frederik 7. på egen hånd telegrafisk London, at han for sit vedkommende ikke ville modsætte sig kandidaturen, såfremt Christian (9.) og Vilhelm selv accepterede.

Kort efter, den 30. marts, valgte den græske Nationalforsamling »under usigelig jubel« enstemmigt Vilhelm til »Grækenlands konstitutionelle konge«.

Men Christian (9.) og hans familie sad stadig og rådslog med sin gamle moder i Ballenstedt. Nu tabte Frederik 7. tålmodigheden og hjemkaldte ham telegrafisk.

Han ankom først til København, efter at de indledende statsrådsmøder om sagen havde fundet sted, og opstillede straks en række krav, der aldrig havde været nævnt for Lord Russell. Dels, at Vilhelm ikke skulle konvertere, dels, at Kong Otto officielt skulle give afkald på den græske krone, dels at Vilhelm skulle være myndig, før han rejste til Grækenland, og endelig det penible krav om den store apanage på £ 50.000 (Otto havde fået £ 30.000), og endelig det helt penible spørgsmål om »pension«.

Hvis man skal tro *Orla Lehmann*, der overværede alle forhandlingerne i statsrådet (og selv nedskrev en beretning om sagen, der først udkom på tryk i 1970), gjorde den bekymrede Christian (9.) en meget stædig og besværlig figur ved de møder, der nu afholdtes i statsrådet i april og maj 1863 for at få en ende på sagen. Det var navnlig de store krav til apanagen og ønsket om »pension«, der irriterede, ikke bare Frederik 7., men også adskillige danske regeringsmedlemmer.

Frederik 7. sagde rent ud: »Vi sidder her og driver menneskehan-

del. Så mange pund kød – så mange pund sterling». Han tilføjede senere: »Hvis jeg måtte råde, så ville jeg kalde Prins Vilhelm til mig og spørge ham, om han havde mod på dette stykke, og hvis han svarede ja, så ville jeg råde ham til at tage derved – uden alle betingelser – og sige til grækerne: »Her er jeg – Gud være med os« – »Og da er jeg vis på«, føjede han til, »at Vilhelm ville kaste sig i sin gamle konges arme, og jeg ville give ham min velsignelse – og damit basta!«

Men Christian (9.) holdt stædigt på sine krav og fik faktisk udvirket, at ikke bare De ioniske Øers overdragelse »som morgengave« fulgte med Vilhelms kongeværdighed, men også, at apanagen kom op på de ønskede £ 50.000, og endelig, at visse indtægter fra De ioniske Øer fremtidig blev en personlig indtægt for Vilhelm – helt uafhængige af apanagen – så at disse penge i værste fald kunne virke som »pension«. Endvidere, at Vilhelm godt kunne konfirmeres omgående af stiftsprovst *Paulli*, og derefter *ikke* behøvede at konvertere (hvorimod hans eventuelle børn skulle opdrages i den græsk-ortodoxe tro). Derimod måtte Christian (9.) opgive at få en resignation fra Bayern og lade sig nøje med, at stormagterne erklærede, at forudsætningerne for Kong Ottos kongegerning var bortfaldet, da grækerne ikke længere ville vide af ham. Dette sidste generede navnlig Christian (9.)s gamle svigerfader, landgreve Wilhelm af Hessen, der syntes, at Prins Vilhelm derved i virkeligheden fik tilbudt Kong Ottos trone af en flok græske oprørere! Det passede ikke den gamle legitimist, der – som tidligere nævnt – end ikke havde villet se sin datter *Augusta* gift med Napoleon 3., fordi landgreven heller ikke betragtede kejseren som retmæssig, fransk regent.

Først den 30. maj 1863 gik sagen endelig i orden ved et statsrådsmøde på Frederik 7.s sommerpalæ i Skodsborg. Mødet varede mange timer. Christian (9.) gjorde ophævelser om detaljer til det sidste, men Frederik 7. sendte ham til slut hjem, for at han kunne snakke med »sin Louise« og så komme igen til middag. »*Det er dog satan til menneske*«, bandede Frederik 7., da Prins Christian var gået. »*Kongen ved bedst selv, hvad det vil sige at have en Louise siddende hjemme!*«, bemærkede *C. C. Hall* spydigt, da Frederik 7. selv havde trukket sig tilbage. Han tænkte på grevinde Danner, der også opholdt sig på Skodsborg.

Men samme aften kom Christian (9.) tilbage til nyt statsrådsmøde. Hans Louise havde været tilfreds, og begge underkastede de sig nu Frederik 7.s vilje. Grækenland havde fået en konge!

En ny og glædelig Bife om den unge
Prinds Vilhelm,
 der under Navn af Georg den Første erksvalgt til
 Grækenlands Konge.

Med en kort Biografi af denne unge Prinds.
 Bifen spnges til den hndede Melodi: Kjøbenhavn er deilig!

Kjøbenhavn.

Jul. Strandbergs Forlag.
 Gaads i Commissionshandelen i Holmensgade 18, i Stuen,
 ligeoverfor Tobakspinderen.
 Trykt i det Brillste Bogtrykkeri ved E. Lund.

1863.

Jul.

Julius Strandbergs utrættelige udgivervirksomhed af skillingstryk om store og små begivenheder i den danske hovedstad i forrige århundredes midte forbigik naturligvis ingenlunde Prins Vilhelms uventede karriere. Refrænet på visen lød optimistisk: »Ja, konge, det er en god profession«.

Dette skete som nævnt den 30. maj, altså 2½ måned efter brylluppet i London. Men så længe havde grækerne ikke kunnet holde sig i ro.

Allerede den 25. april var der ankommet en græsk deputation til København. På billedet næste side ses de vigtigste deltagere. Denne deputation kom til at opholde sig 6 uger i den danske hovedstad, inden alle formalia var i orden, og de fik set København og omegn adskillige gange, og bl.a. lagt en olivenkrans fra »Minervas Lund« ved foden af Thorvaldsens statue på hans museum. Frederik 7. var flink til at modtage delegationsmedlemmerne i audiens og bede dem til taffel, men den store ceremoni med tilbydelse af tronen og accepten af samme måtte udsættes, indtil stormagternes ratifikation af betingelserne var i orden. Orla Lehmann oplyser forarget, at Christian (9.) og hans familie i den lange ventetid helt ignorerede den græske deputation, hvorfor han selv bad grækerne til selskab i sit hjem, og derved fik andre pæne folk til at gøre det samme. »Prins Christian opførte sig som en bayersk prins« snerrer Lehmann i sine optegnelser.

Omsider oprandt den længselsfuldt ventede dag, da de sidste, formelle hindringer var ryddet af vejen. Den 6. juni 1863 – trods alt mindre end 3 måneder efter, at den første tanke om Vilhelm som græsk tronemne var opstået – kunne Frederik 7. – med Vilhelm og Christian (9.) ved sin side – modtage den græske delegation officielt i Apartementssalen i det 2. Christiansborg slot og påhøre de officielle græske taler og selv acceptere det græske tilbud. I billedteksten på side 15 er gengivet hans egen, improviserede afslutning på ceremonien, som imponerede alle tilstedeværende ved sin spontane ægthed og grebthed. Ved sådanne lejligheder kunne Frederik 7. optræde virkelig majestætisk.

Ingen – og mindst af alle Christian (9.) – kunne den dag ane, at Frederik 7. kun havde et halvt år igen af sit 55-årige liv, og at den 45-årige Christian (9.) inden årets udgang ville være Danmarks nye konge.

Christian (9.) havde måttet acceptere, at Vilhelm – hvis navn fra den 1. august nu var »Georg, Hellenernes Konge«, måtte rejse til Grækenland snarest muligt, uanset at han ikke var fyldt 18 år endnu.

Hans afrejse blev fastsat til 17. september, men han skulle på vejen aflægge takkebesøg i både St. Petersborg, Bruxelles, London og Paris. Den danske stat bevilgede 50.000 rdl. til hans rejse.

Christian (9.) ville helst have sendt den tidligere konseilspræsident C. C. Andræ med til Grækenland som sin søns personlige rådgiver,

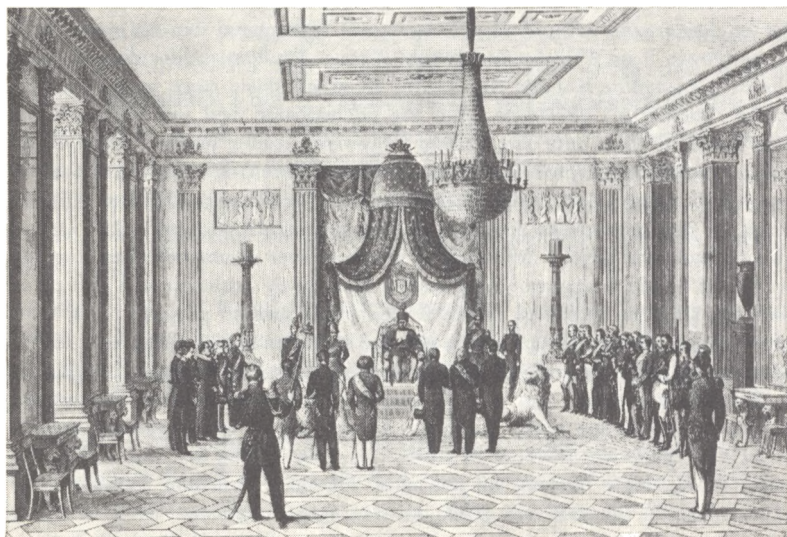

Her er den græske delegation, der ankom til København den 25. april 1863 for at tilbyde Prins Vilhelm den græske Krone. I midten sidder den 68-årige admiral Konstantin Kanaris fra Ipsara, en af de sidste store navne fra den græske frihedskrig i 1820'erne. Han var udelukkende med som Grækenlands store navn, for han talte kun græsk. Til venstre sidder juristen Thrasybolos Zaïmis fra Peloponnes, som var delegationens ordfører, og anset som en af de betydeligste talere i det græske Parlament. Hans fader havde i 1826 været præsident for den provisoriske regering. På den anden side sidder den iltre Demetrius Grivas, hvis slægt i århundreder havde udøvet et ubestridt herredømme over de vilde bjergstammer i Akarnanien. Han havde mistet sin ene arm på et røvertogt i Epirus i 1854 og havde i 1862 været med til at sætte Kong Otto på porten. Han stod ikke på særlig god fod med den øvrige delegation. De to officerer på fløjen er major i Generalstaben, Mollas og Kaptajn i artilleriet S. Skousé, og mellem dem står til venstre folkerepræsentanten Demostenes Bracciano, der næppe nogen sinde før havde været i vesteuropæiske klæder, dernæst delegationens sekretær Maurocordatos, og endelig den inspirerende og meget charmerende forfatter og journalist Timoleon Philemon. Delegationens tjenere der alle var iført den græske skørtedragt, fustanellaen, vakte betydelig mere opsigt i København end selve delegationens medlemmer. Frederik 7. modtog dem til taffel, men Christian (9.) ignorerede dem fuldstændig, skønt de opholdt sig i mange uger i København, før sagen var i orden.

men da Andræ nødigt ville, valgte man i stedet den 48-årige general-tolddirektør *Vilhelm Sponneck*, en intelligent, men hoven og selvsikker mand, som forlangte at blive udnævnt til excellence for at acceptere opgaven. Desuden bestod følget af den 59-årige græsklærer *Adolf Köppen* (en halvbroder til Grevinde Danner) og to unge lovende løjtnanter, Georgs senere adjutanter, *Funk* og *Gyldenkrone*.

Det lille selskab afsejlede fra Toldboden til Stettin med dampskibet »Esbarn Snare«. Herfra fortsatte de med jernbane til St. Petersburg, hvor czaren viste sig meget nådig. Allerede her blev spørgsmålet om et muligt russisk ægteskab for Georgs vedkommende formentlig berørt første gang. Sagen blev i alle tilfælde aktuel 3 år senere ved Prinsesse Dagmars bryllup med den russiske tronfølger, *Alexander (3.)*. Czaren mente formentlig, at når han ikke havde kunnet få sin Leuchtenbergenevø accepteret som græsk konge, kunne han dog i det mindste få lov at levere Grækenland en russiskfødt dronning!

Fra St. Petersburg gik rejsen til Bruxelles, hvor »Onkel Leopold« ventede forgæves i to dage, indtil han fandt på at telegrafere til Bal-

Frederik 7. modtager den 6. juni 1863 den græske deputation, der anmoder om at få Prins Wilhelm til Konge i Grækenland. Det var en af Frederik 7.s sidste, større offentlige handlinger, for han døde et halvt år senere og afløstes af Christian 9. Prins Wilhelm blev således Konge i Grækenland nogle måneder før hans egen fader blev Konge af Danmark. – Xylografi i »Illustreret Tidende«.

Det mest gribende øjeblik ved modtagelsen af den græske deputation i Apartementssalen i det 2det Christiansborg den 6. juni 1863 indtraf, da den 55-årige Frederik 7. – efter at have holdt den af C. C. Hall udarbejdede formelle tale – til slut improviserede følgende ord: »Forinden jeg løfter dig op på tronens højeste trin, vil jeg give dig et råd. Elsk dit folk og søg at vinde dets kærlighed! Hold landets forfatning og sørg for, at alle holder den! Jeg siger det ikke for at rose mig selv, men jeg taler af egen erfaring, når jeg siger dig, at deri består en konges lykke. Hvis du vil følge mit råd, vil det gå dig vel«. Og så drog han til slut Vilhelm op til sig, omfavnede ham, kysede ham og udråbte med høj og klangfuld røst: »Gud være med dig – min broder!«. Christian (9.) ses til venstre bag Frederik 7. Skønt det var hans søn, det drejede sig om, spillede han som tronfølger ingen rolle den dag. Det var Frederik 7. der førte ordet for sidste gang. – Litografisk mindeblad af V. Søborg, udgivet af V. Bigandt, København 1863.

lenstedt, hvor selskabet ganske rigtig havde gjort et improviseret ophold hos Christian (9.)'s gamle moder, der havde villet høre alt, hvad der var sket siden forrige familiebesøg. Det blev i øvrigt sidste gang, Georg så sin farmor; hun døde få år efter. I Bruxelles takkede han Kong Leopold for gode råd. Han genså heller aldrig den storartede, gamle, belgiske konge, som døde 2 år senere.

I London opholdt Georg sig ret ubemærket i en uges tid hos sin søster og svoger i Marlborough House og fik gode råd af Edward, som i øvrigt blev hans nære ven livet igennem. Han aflagde også visit hos

Prins Vilhelm starter 17. september 1863 som »Hellenernes Konge, Georg 1.« sin rejse til Grækenland fra Toldboden i København. Turen gik over St. Petersborg, London og Paris for at hilse på stormagternes statsoverhoveder, før han betrådte sit nye land for første gang.

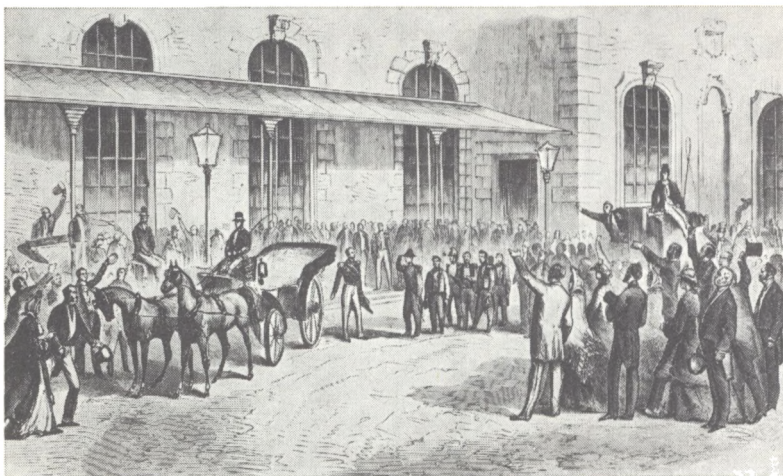
Dronning Victoria og takkede hende for De ioniske Øer; det var en gave, der på forhånd havde gjort ham ekstra populær i Grækenland. Derfra gik turen til Paris, hvor den altid meget korrekte Napoleon 3. var noget forbløffet over den unge, græske konges uformelle opførsel. Da han efter taflet ville tale med Georg, kunne han i alle tilfælde ikke finde ham, før han gik ud på terrassen, hvor Georg sad med cigar i munden og spøjte med sine danske løjtnanter. Napoleon 3. var ikke ligefrem imponeret af den nye, græske konge, men Georg 1. kom dog til at regere Grækenland mere end dobbelt så lang tid, som Napoleon 3. selv kom til at sidde på sin selvbestaltede, franske kejsertrone.

Det gik i det hele taget muntert til på den lange rejse. Den gamle Köppen skrev hjem, at Georg og løjtnanterne egenhændig en nat i kådhed havde trukket ham ud af sengen i bar skjorte.

Den knap 18-årige Kong Georgs europæiske 5-ugers-odyssé sluttede 22. oktober 1863 i Toulon, hvor han i nogle dage optrådte inkognito, indtil han nævnte dato, iført græsk admiralsuniform, steg om bord på den græske fregat »Hellas«, som under salut fra de tre, garanterende stormagters orlogsskibe i havnen, hejsede det græske flag og stod til søs med Piræus som mål. Her gik han i land den 30. oktober, iført den

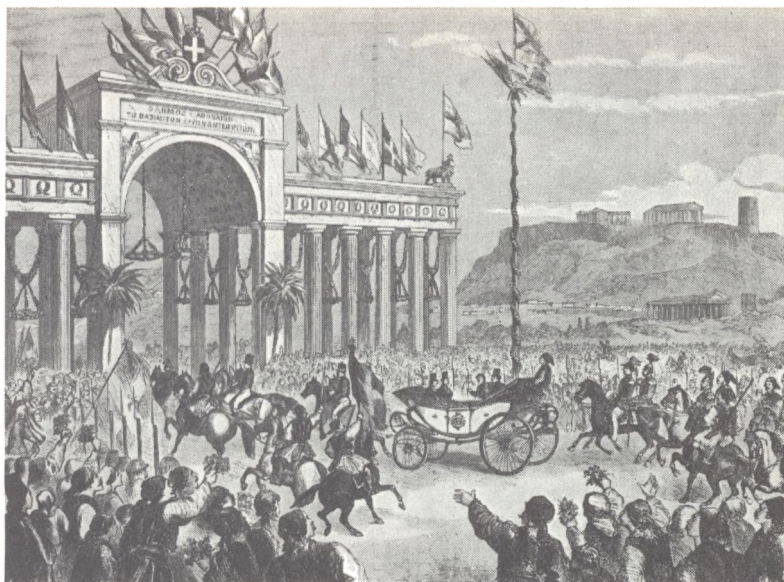
Kong Georg 1. lagde i sit nye, græske kongevåben ikke skjul på sin danske oprindelse. Han var nok »Hellenernes Konge«, men tillige Prins af Danmark! Både vildmændene og det mellemste våben blev rent dansk. Selv Slesvig, Island og Lauenborg kom med i form af dobbeltløverne, stokfisken og hestehovedet. I det inderste stod bjælker og kors for Oldenburg og Delmenhorst. Kun Holstens nældeblad er udeladt. Våbenmærkerne ligger på et skjold med et hvidt kors i blå. Sit nye græske valgsprog lånte han fra Frederik 7.: »Folkets Kærlighed, min Styrke«, og efter denne devise styrede han Grækenland i næsten 50 år. – Tegning fra omkring 1900.

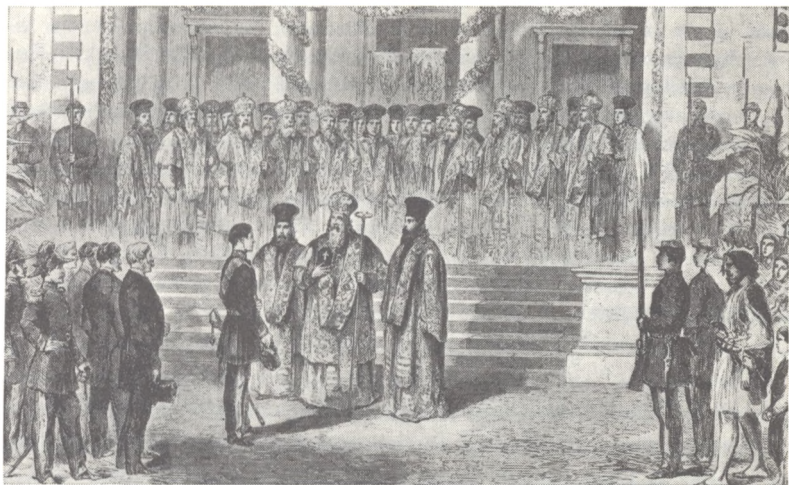
Georg 1. modtages på vejen til Grækenland i Toulon, hvorfra han sejlede til Athen efter et besøg hos Napoleon 3. Her står han i den græske admiralsuniform, han havde gemt til denne dag. Han var kun 17 år gammel. Han ankom 8 dage senere til Grækenland og fik den modtagelse, de følgende billeder viser.

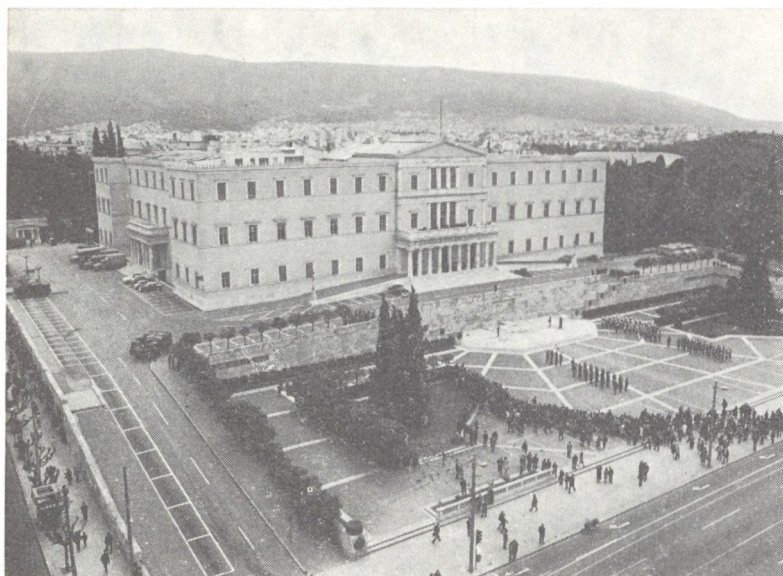
Det kun fire år gamle »Illustreret Tidende« imponerede sine læsere med stor billedreportage. Her overværer den unge konge Nationalgardens parade. De udenlandske diplomater i Athen blev bekymrede, da de så, hvor ung og troskyldig, han så ud.

»Illustreret Tidende« stod i royal henrykkelse ikke tilbage for vore dages uge-
 presse. Her modtages Kong Georg i Athen den 30. oktober 1863.

Kong Georg konverterede aldrig til den græsk-katolske tro, men allerede fra
 starten etablerede han et upåklageligt forhold til den græske kirke. Her ses
 hans første møde med den græsk-katolske kirkes primas. – Xylografi fra »Illu-
 streret Tidende«.

Det var Kong Otto, der i 1834 – af historisk-nationale grunde – havde valgt Athen til det nye Grækenlands hovedstad. På dette tidspunkt udgjorde byen ikke meget mere end en ruinhob omkring Akropolis. Byen havde i 1832 kun 5000 indbyggere. Det var også Kong Otto, der skabte det første, nye Athen, nord og øst for Akropolis. Det var endvidere ham, der lod opføre det her viste ucharmerende kongeslot i 1834-38 efter tegning af bayriske arkitekter. Det blev bygget lige øst for Akropolis med en stor park mod syd og vest og vendte sin facade ud mod den eksklusive Keffissiadgade mod nord og Grundlovspladsen mod vest. Slottet blev bekostet af Kong Ottos rige fader, Kong Ludvig 1. af Bayern. Til universitetet, som opførtes 1837-42 anvendte Kong Otto den danske arkitekt Christian Hansen. Videnskabernes Akademi 1859-87 blev opført af Christian Hansens broder, Theophilus Hansen. Da Kong Otto i 1862 forlod Athen, havde byen ca. 30.000 indbyggere. Da Kong Georg 1. døde i 1913 var den vokset til 160.000 indbyggere. – Her ses et moderne fotografi af kongeslottet i Athen.

græske Nationalgardes uniform og her blev han modtaget med grænseløs jubel, som billederne på forrige opslag vil vise. Det var 7½ måned efter, at Lord Russell havde set ham første gang i London.

Den unge konge blev indkvarteret i Kong Ottos store klodsede kongeslot, opført i 1834-38 i tysk klassicisme. Det lå neden for Akropolishøjen (se billedet ovenfor) med den ene side vendt mod den forfaldne grundlovsplads. Alt var trist og farveløst i det store, øde

»Mon Repos« på øen Korfu, som i fire generationer blev den græske kongefamilies foretrukne sommeropholdssted – og hvor Hertug Philip af Edinburgh fødtes i 1921 – var opført i 1828 af den daværende, engelske guvernør på øen. Palæet ligger et stykke uden for byen Korfu med en vidunderlig udsigt over havet. Ejendommen var en personlig gave fra Dronning Victoria til Kong Georg 1. ved hans tronbestigelse. Kong Georg 1. testamenterede palæet til sin søn Andreas – faderen til Hertug Philip af Edinburgh, Georg 2. tilbagekøbte stedet i 1937, 7 år før Andreas' død. Den eneste ulempe ved sommeropholdene i begyndelsen af dette århundrede var, at også Kejser Wilhelm 2. valgte Korfu til sit sommeropholdssted. Han købte den myrdede Kejserinde Elisabeth af Østrigs langt prægtigere sommerresidens på øen. Under 2. verdenskrig benyttede italienerne »Mon Repos« i 1941; de lod alle møbler fjerne, da de samme år måtte trække sig tilbage, men siden 1947 er palæet atter blevet sat i stand. – Nyere fotografi.

slot, der havde stået tomt siden Kong Otto uden varsel havde forladt det. En del af salene var plyndret under oprøret og henlå i vildt rod. Georg valgte nogle få værelser på slottets sydside med udsigt over haven og indrettede sig her lige så spartansk og hyggeligt, som han havde været vant til i Det gule Palæ og på Bernstorff. Resten af slottet lod han foreløbig henligge. Det eneste, han foretog sig, var at få installeret kakkelovne og købe nye gardiner og at få sendt Kong Ottos personlige ejendele tilbage til Bayern.

Dette slot skulle blive hans hovedsæde i de næste 50 år. Luksuøst blev det aldrig, men han fik dog efterhånden sat skik på det.

Hans edsaflæggelse blev naturligvis et prægtigt festsksespil, men det lader sig ikke nægte, at han i starten måtte føle sig meget ensom med sin græsklærer, sine løjtnanter og den altid bedrevidende excellence, grev Sponneck. Den engelske chargé d'affaires i Athen *Horace Rumbold*, som overværede hans edsaflæggelse i Nationalforsamlingen, skrev senere i sine erindringer: »*Han så så ung og troskyldig ud, at dette nye eksperiment forekom os alle tvivlsomt, ja, faktisk i høj grad risikabelt.*«

Men denne hans ungdom og troskyldighed, parret med livsmod, sund fornuft og god forstand, naturlig taktfølelse, megen personlig charme og en udpræget humoristisk sans, blev alligevel de aktiver, der blev grundlaget for Kong Georgs bemærkelsesværdige 50-årige kongegerning i Grækenland. Han havde fra starten altid et rask svar på rede hånd og kunne både henrykke og imponere grækerne ved helt uformelle bemærkninger som f.eks.: »*Jeg har altid et par kufferter stående pakket. Jeg lader mig ikke overrumple som Kong Otto. Hvis I gør mig helvede alt for hedt, rejser jeg hjem igen!*«.

Sponneck blev han hurtigt træt af. Det var han faktisk blevet allerede på den lange rejse til Grækenland. Hvor kongen end færdedes, var Sponneck og de to søofficerer altid i kølvandet. De taktfulde officerer, som blev hans venner for livstid, optrådte altid korrekt, men den opblæste Sponneck gjorde og sagde til gengæld altid de forkerte ting. Grækerne opdagede hurtigt, at kongen kunne lide dem, men at Sponneck så ned på dem som uciviliserede folk. Rumbold og de øvrige stormagters diplomater, der betragtede Georg som deres »*protégé*«, indså også hurtigt, at Sponneck var en »*farlig misforståelse*«.

En af Georgs første rejser i Grækenland gik naturligvis til De ioniske Øer, som englænderne formelt afleverede i juni 1864. Korfu, den største, nordlige ø, var den første, man besøgte. Og her blev Georg – som senere overalt – modtaget med jubel. Han valgte senere denne ø til sit sommeropholdssted takket være villaen »*Mon Repos*«, som i over 100 år skulle blive centrum for den græske kongefamilies ferier.

Også Georgs moralske vandel var fra starten af høj kvalitet. I modsætning til Edward i England og hans egen ældre broder, Frederik (8.) i Danmark nærrede han – ifølge Rumbold – »*en hellig rædsel for alt, hvad der var lastefuldt*«. Derfor var han indstillet på hurtigt at gifte sig, »*for at komme uden for rækkevidde af de farer og fristelser, han vidste, han ville blive udsat for!*«

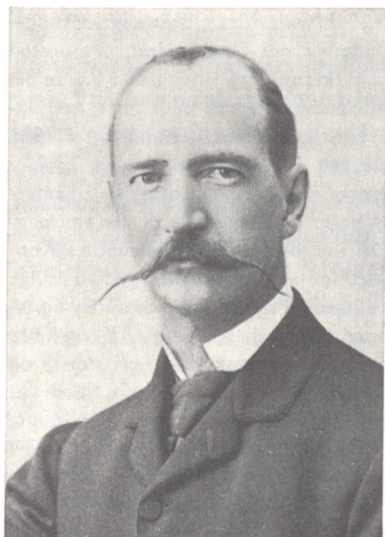
Også i sit daglige liv anlagde han fra starten en hel anden form for

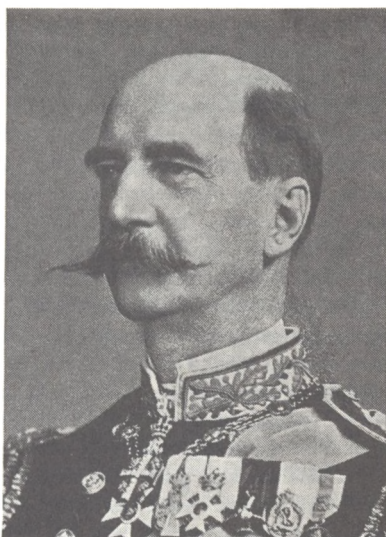
Kong Georg som nydråbt konge i 1863.

Kong Georg som russisk æresoberst i 1870.

Kong Georg som privatmand i 1880.

Kong Georg i græsk galla ca. 1900.

Dette kort viser Grækenlands vækst 1863–1948 under det glücksborgske kongehus' herskertid. Med skrå skravering er angivet det Grækenland, der opstod efter den græske frihedskrig 1821-27 mod tyrkerne, som siden 1460 havde behersket hele det græske fastland. Denne grumme krig var endt med, at England, Rusland og Frankrig var kommet grækerne til undsætning og i 1827 havde ødelagt den tyrkisk-ægyptiske flåde ved Navarino og tvunget Tyrkiet til at acceptere oprettelsen af det nye, meget beskedne, uafhængige »Kongerige Grækenland«, der talte 1 mill. indbyggere. I 1832 havde de tre stormagter fået Grækenland til at vælge Prins Otto af Bayern til »Hellenernes Konge«. Når man foretrak denne titel, var det for at understrege, at han tillige var konge for de 6 millioner grækere, der boede i de nordlige områder og på de mange østlige øer, der stadig var under tyrkisk herredømme. Kong Otto blev afsat i 1862. De ioniske øer på Grækenlands vestkyst – hvis største og vigtigste ø er Korfu – havde i århundreder hørt under Venezia, men var efter Wienerkongressen i 1815 blevet engelsk protektorat. Disse øer bragte grækernes nye konge Georg 1. tilbage til Grækenland ved sin tronbestigelse i 1863, som en højt påskønnet, engelsk »medgift«, da stormagterne samme år havde accepteret grækernes valg af Kong Georg som Kong Ottos afløser. Efter den russisk-tyrkiske krig 1877-78, som Grækenland kun i beskedent omfang deltog i, fik Grækenland i 1881 yderligere tildelt det meste af Thessalien. Efter Balkankrigen mod Tyrkiet og Bulgarien 1913 blev Grækenlands område næsten fordoblet, idet Kong Georg 1. nu vandt Epirus og det sydlige Makedonien (med Saloniki) samt de fjernere øer i det ægæiske hav og ende-

hof, end man kendte i det øvrige Europa. Han nærede en udpræget uvilje over for uniformer og foretrak altid selv at optræde i civil. Han og hans to adjutanter anlagde kjole og hvidt som hofdragt, men han forlangte til gengæld, at denne påklædning skulle være ulastelig. For at se lidt mere voksen ud, tillagde han sig en flot moustache, der til forveksling fik ham til at ligne sin broder Frederik (8.). På de mange billeder af Kong Georg her i bogen vil man næsten altid se ham i civilt antræk. Det imponerede grækerne, at han ikke følte det fornødent at stive sig af med fjerbusk og farvestrålende uniformer. Men naturligvis kunne denne hidtil ukendte påklædningsform forvirre den jævne, græske bonde, der ofte tog den liberiklædte kusk for at være kongen og derfor overså Kong Georg selv.

I 1866 drog han til Rusland for at overvære sin søster Dagnars bryllup med Alexander (3.). Han talte nu næsten flydende græsk og behøvede ikke længere sine tolke. Skønt protestant havde han allerede etableret et meget hengivent forhold til den græsk-ortodokse kirke. Han havde på dette tidspunkt berejst det meste af sit lille rige til fods og på muldyrryg og havde været konstant plaget af lopper i de beskedne huse, han havde overnattet i rundt om i det stadig meget, meget primitive og vildsomme land. Han havde efterhånden også indlevet sig i den græske psyke og vænnet sig til at se tingene, sådan som de patriotiske, letbevægelige grækere opfattede dem. I de tre første år havde han i sin ensomhed helt lært at begå sig i græske kredse og var allerede godt på vej til at føle sig som græker. Han var også blevet af med Sponneck, som 1865 var rejst hjem til Danmark for senere at blive dansk nationalbankdirektør.

Men en gemalinde måtte han altså snarest finde sig, og det var vel naturligt at søge hende i Rusland, som dog var én af de tre stormagter, som stod bag hans kåring til græsk konge. Han vidste jo, at Grækenlands fremtid altid ville være helt afhængig af hans eget forhold

lig også Kreta. Men endnu inden krigen var afsluttet, blev Georg 1. myrdet i Saloniki i 1913. Efter afslutningen på krigen mod tyrkerne i Lilleasien 1919-22 opnåede Grækenland i 1923 yderligere Vesttrakien og indsnævrede derved – sammen med Bulgarien – Tyrkiets europæiske område til sit nuværende lille hjørne omkring Konstantinopel (Istanbul). Først efter 2. verdenskrig fik Grækenland til slut de dodekanesiske øer (bl. a. Rhodos), der i 1912 var blevet erobret fra Tyrkiet af italienerne. Dette samlede område, det nuværende Grækenland, havde derefter ca. 9 mill. indbyggere.

til stormagterne. I England havde han Alexandra og Edward. Nu måtte han selv forankre sig i Rusland. For set fra en græsk synsvinkel var Rusland vigtigere end den tredje stormagt, Frankrig.

Han havde hurtigt opdaget, at det, der optog den jævne græker mest, var drømmen om at *udvide* Grækenland. I Georgs lille kongerige boede der endnu kun 1 million grækere, men nord for grænsen – oppe i Thessalien, Epirus, Makedonien og Trakien og på øerne i Ægæerhavet og mod syd på Kreta og på de dodekanesiske øer – levede der fremdeles millioner af grækere under tyrkisk styre. Drømmen om et større Grækenland kunne kun opfyldes ved stormagtshjælp. Det havde den nok så heltmodige græske frihedskrig i 1820'erne jo allerede til fulde bevist. Ja, det måtte være i Rusland, han burde finde sin gemalinde!

Ved brylluppet i St. Petersborg blev han på ny vel modtaget af Czar Alexander 2. og hans brødre. Navnlige czarens broder, Storfyrst *Konstantin*, som havde en voksen datter, *Vera*, viste ham megen gæstfrihed. Året efter fulgte czaren i egen interesse Georgs lønlige tanker op: Han inviterede ham på et 6 måneders besøg i Rusland for at få lejlighed til at finde en russisk gemalinde »og se, *hvorledes et stort imperium skulle styres*«. Czaren vidste også nok, hvad han udenrigspolitisk gjorde med denne indbydelse: Rusland var tyrkernes fjende, men England var pro-tyrkisk. Det havde jo givet sig udslag allerede i Krimkrigen 1853-54. I dette spil ønskede czaren at få Georg på sin side, knyttet til sig med familiebånd.

Georg forberedte sit lange Ruslands-ophold og anbragte sin yngste farbroder, Prins *Hans* (se 1: 79), som rigsforstander i Athen i de 6 måneder, han skulle være borte. Kort efter oplevede han atter den store gensynsglæde med sin søster Dagmar og på ny stilfærdig undren over den uvante pragt, hvormed alle fyrster i Rusland omgav sig. Han syntes unægtelig, at han selv kom fra et lille, fattigt land og mindedes, hvordan han i de første uger i Grækenland personligt var gået på indkøb for at finde billigt gardinstof til sine første stuer på slottet. Det, der generede ham mest var, at han ikke ville have meget at byde en forvænt storfyrstinde på i Athen. Han ville altid blive en fattig slægtning, hvis det virkelig skulle lykkes ham at gifte sig ind i den mægtige Romanov-slægt.

Atter fik han kontakt med Storfyrst Konstantin, Ruslands storadmiral og landets mægtigste mand efter czaren. Storfyrst Konstantin og hans tysk fødte gemalinde, *Josephine*, boede om vinteren i Marmor-

paladset i St. Petersborg og om sommeren på familiens store landsted i Pavlovsk, uden for hovedstaden. Familien havde fem børn. Datteren, den nævnte Storfyrstinde *Vera*, og de to officersbrødre, Storfyrst *Konstantin* (se billede 1: 337) og Storfyrst *Nicolai*. Derudover et par mindre børn.

Storfyrstinde Josephine, der var ham meget nådig, indbød ham til et sommerophold på Pavlovsk, et skønt 1700-tals landsted med en af Ruslands prægtigste haver. Allerede ved sin ankomst bemærkede Georg en lille 15-årig pige med kort, krøllet hår, som han ikke mindedes at have set før. Hun stod oppe på galleriet i hall'en og kikkede ned på ham.

Om aftenen spurgte han henkastet Storfyrstinde Vera, hvem det smukke barn var. »*Det er min lille søster Olga. Hun går i skole endnu, så hun er aldrig med, når vi har gæster.*«

Den lille Olga gjorde et meget større indtryk på Georg, end hendes ældre søster Vera havde gjort. Vera og Georg havde ingen sans for hinanden, selv om det vel nok var hende, storfyrsteparret havde tænkt sig at gifte ham med. Vera blev senere gift i Württemberg. Hun ses som ældre på billedet i bind 1, side 337.

Olga var meget ung, men meget forstandig. Hun blev også med årene meget kønnere end Vera. Hun havde allerede som 10-årig været på besøg hos Dronning Victoria i London, og dronningen havde spurgt hende, hvor længe hun havde haft sit hår kortklippet, »*Fra jeg var barn, Deres Majestæt*«, havde Olga omgående svaret. De, der overværede episoden, oplyser, at Dronning Victoria ved den lejlighed havde vist et af sit livs få smil.

Georg havde straks instinktivt følt, at det var *denne* lille, endnu ganske uspolerede storfyrstinde, han skulle have til kone. Efter en måneds forløb tog han mod til sig og anholdt om Olgas hånd hos hendes moder. Storfyrstfamilien accepterede, da også czaren havde sagt god for forbindelsen. Olga selv blev overrasket, men lykkelig. St. Petersborg erfarede nu med forbavelse, at en lille, endnu ganske ukendt storfyrstinde skulle være Grækenlands dronning, så snart hun var fyldt 16 år. I Marlborough House i London blev Alexandra derimod aldeles ophidset, da hun hørte, at hendes broder skulle giftes med en mindreårig, ukendt storfyrstinde: »*De beskidte russere gør jo bare nar af ham!*«. Alexandra var altid bekymret for Georgs græske kongeværdighed, men han forstod at berolige hende: »*Hvis du bare kan klare dine walisere, skal jeg nok ordne mine problemer i Grækenland.*«

Den 27. oktober 1867, knapt et halvt år efter den nu 22-årige Georgs ankomst til Rusland, fejredes hans bryllup med den 16-årige Olga i Vinterpaladsets slotskirke. Hun havde passet sin skolegang indtil få dage før brylluppet og selv foreslået, at hun fik sin guvernante med til Grækenland. I en særlig kuffert medtog hun sine yndlingsdukker og deres dukketøj. Hun var den hidtil yngste Romanov-brud og så henrivende barnlig ud i sin traditionelle sølvbrokade-brudekjole, syet i den af Katarina den Store foreskrevne stil, delvis dækket af en rød fløjlskåbe med hermelinsbesætning.

Efter hvedebrødsdagene på et af czarens lystslotte »Repocha« uden for St. Petersborg, drog det unge par ud på den endeløse togrejse til Odessa og nåede via Sortehavet til Piræus, hvor Georg nøjagtig 4 år forinden havde holdt sit indtog i Grækenland.

Olga blev Georg en fortrinlig gemalinde. Hun kastede sig hurtigt over socialt arbejde og fik ingen sinde tid til at lege med dukker mere. Grækerne tog hende til sig, som de havde taget Georg. Hun kastede vrag på europæiske, moderne selskabsdragter og klædte sig til fest i smukke kjoler, der var inspireret af græske nationaldragter. Det kunne de sentimentale og altid patriotiske grækere ikke stå for.

Knap 6 måneder efter sin hjemkomst oplevede Georg på ny en græsk-national opstand på den stadig tyrkisk beherskede, store ø Kreta i Middelhavet. Nu sad Georg i saksen mellem de anti-tyrkiske russere og sin engelske svoger Edwards pro-tyrkiske England. England måtte opretholde et tåleligt forhold til Tyrkiet for at bevare den korteste vej til Indien. Suezkanalen var jo ikke åbnet endnu. Edward ville gerne hjælpe Georg, men Dronning Victoria ville ikke. Edward måtte derfor bede sin svoger have tålmodighed med Kreta-spørgsmålet. Det skulle ikke blive let at indlemme Kreta i det græske kongerige. Det skete ikke før 1912, og først efter mange genvordigheder. Men det opmuntrede Georg, at Edward og Alexandra besøgte ham og Olga på vejen hjem fra deres lange orientrejse i 1869 (se side 29). Dette besøg betød også, at det nu gik op for Alexandra, at de »beskidte russere« sandelig ikke havde narret hendes broder, da han selv havde fået lov at vælge sin brud. De to svigerinder, Alexandra og Olga, sluttede et venskab på Korfu i sommeren 1869, som varede livet igennem, og som ofte fornyedes, når de mødtes på Fredensborg Slot. Olga kunne allerede den sommer vise det engelske tronfølgerpar sine to første børn: den 1-årige *Konstantin*, opkaldt efter hendes fader og broder, og den næsten nyfødte *Georg*. Olga blev aldrig så smuk som

Det forholdsvis nygifte par, den 24-årige Kong Georg 1. og den 18-årige Dronning Olga, født Storfyrstinde af Rusland, har i 1869 besøg i Athen af deres 29-årige engelske svoger Edward (7.) på vej hjem fra den store østenrejse. Edward søgte i et halvt århundrede at støtte den græske Kongefamilies sag, selv om han ofte fandt opgaven besværlig. Georg og Edward havde mødt hinanden første gang til Edwards og Alexandras bryllup i London 1863. De levede omtrent lige længe. Edward døde 1910 og Georg blev myrdet 1913.

Kong Georg og Dronning Olga, fotograferet 1882 i Athen, da de havde været gift i 15 år. Olga var på dette tidspunkt – trods sin modne skikkelse – ikke mere end 31 år gammel, og havde endnu ikke fået sin yngste søn Christopher.

Fredelige dage ved Rivieraen omkring 1900, da Georg 1. var 55 og Dronning Olga 49 år gammel. Kong Georg tilhørte sin tids bedst klædte, internationale gentlemen. Han elskede at optræde som civil, når det var muligt.

Alexandra og Dagmar, men hun var betydelig mere praktisk og realistisk, og det var egenskaber, der i hendes stilling som dronning af Grækenland vejede nok så tungt.

I 1875 gik bølgerne atter højt i det nære Østen. Grækerne krævede nu højlydt Kreta, Thessalien og Epirus af tyrkerne (se kortet side 24). Fordringerne var ikke helt urimelige, for dels var det gammelt græsk land, og dels var befolkningen overvejende græsk. Men Englands daværende premierminister *Disraëli* ville ikke lægge sig ud med tyrkerne ved at støtte de græske krav, selv om Alexandra gjorde alt, hvad hun kunne for at bistå sin broder, som havde gæstet Marlborough House i juli 1876, ledsaget af Olga og hendes første tre børn. Ved *Berliner-kongressen 1878*, efter den tyrkisk-russiske krig, opnåede Disraëli at fravriste et halvt løfte fra tyrkerne om at overlade Grækenland områderne omkring *Janina* og *Larissa* i Thessalien og derved udvide den naturlige, græske grænse mod nord. Men det blev ved det halve løfte. Det gjorde Georg urolig, og han lod Edward vide, at han var skuffet. Helt op til 1881, da Czar Alexander 2. blev myrdet (se 1: 289), skete der ingen regulering af den græske grænse, for Alexander 2. havde nu foretrukket at holde fred med tyrkerne, fremfor at imødekomme den hellenistiske befrielsestrang.

Men fra 1881 havde Georg omsider også en russisk svoger, nemlig *Alexander 3.*, og nu var hans egen søster *Dagmar* blevet Ruslands czarina. Nu lagde Alexander pres på tyrkerne, et pres, der i 1881 endte med, at *hele* Thessalien under triumf blev indlemmet i Grækenland. (Se kortet side 24).

Georg var glad for denne ublodige *erhvervelse* af et stort og vigtigt landområde, men lod sin engelske svoger vide, at han var skuffet over ikke også at have fået Kreta og Epirus. Og Edward sukkede og følte sig lidt stødt over sin umættelige, græske svogers tilsyneladende utaknemmelighed.

*

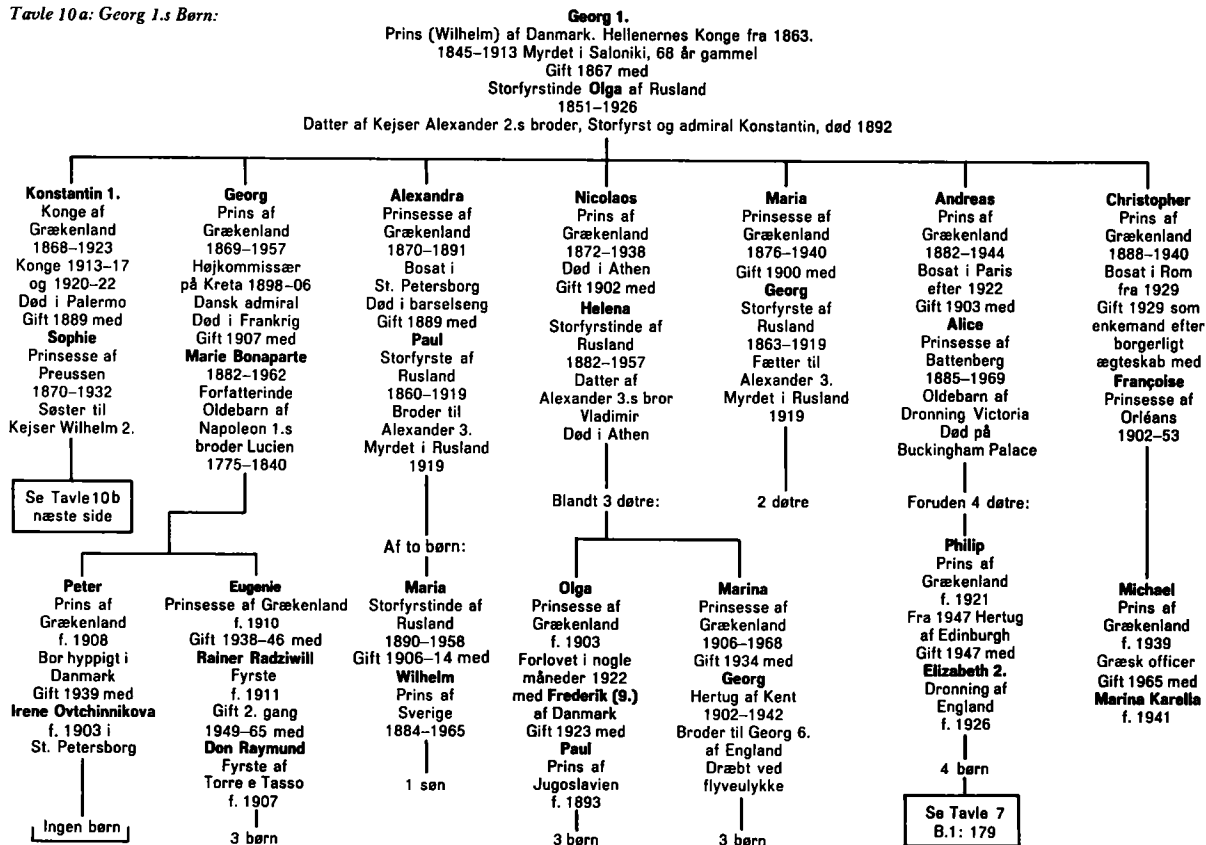
Lad os standse her et øjeblik og betragte den anselige børneflokk, der efterhånden voksede op på Athens kongeslot. Den ældste var Prins *Konstantin* (1.), der var blevet født i 1868, da hans moder bare var 17 år, og som nu var kronprins. Nummer 2 i rækken var Prins *Georg*, født 1869 og den, vi kender bedst i Danmark, fordi han som ældre ofte opholdt sig her. Prinsesse *Alexandra* fulgte i 1870. Før Olga var fyldt 20 år, havde hun allerede disse tre børn. I 1872 fulgte så Prins *Nicolaos*, og i 1876 Prinsesse *Marie*. Så indtraf en pause, men i 1882

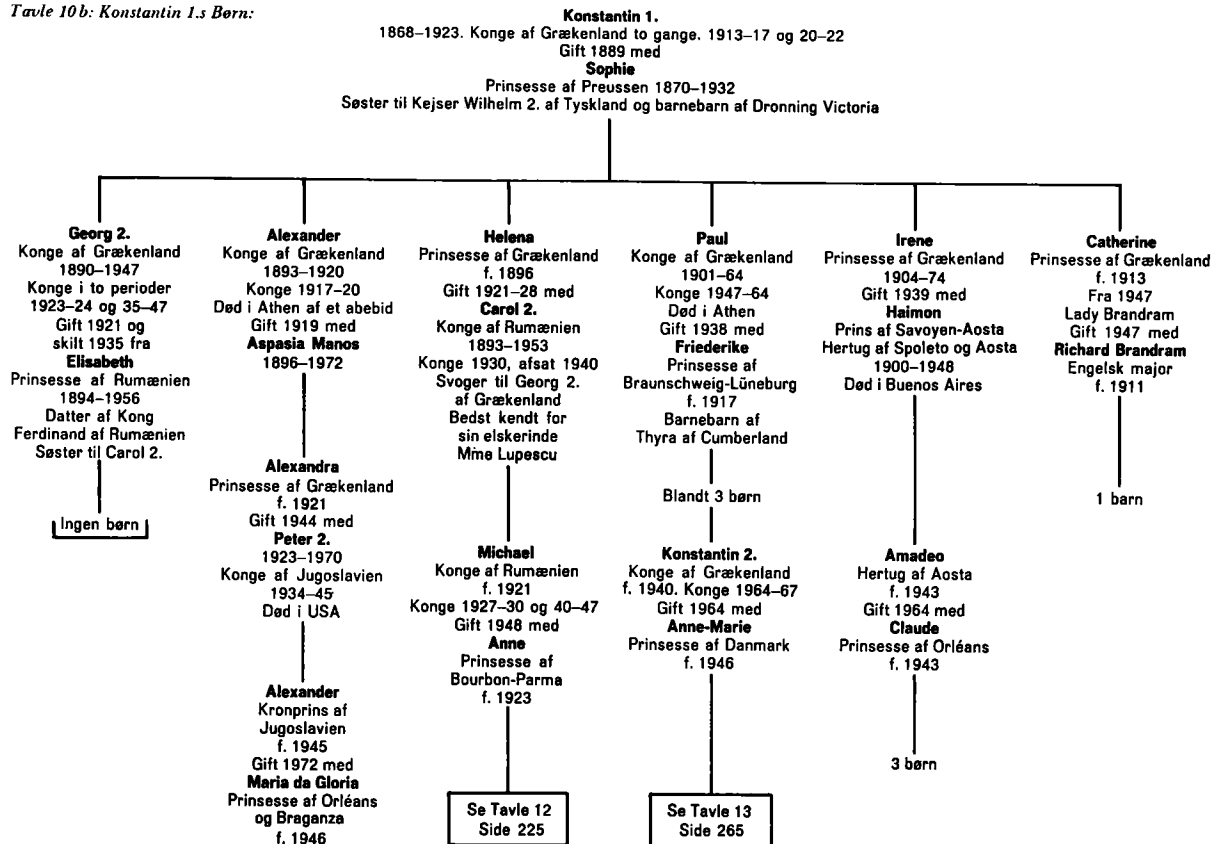
Således kom Balkan til at se ud efter Berlinerkongressen i 1878, da Czar Alexander 2. havde jaget tyrkerne længere ned mod Grækenlands grænser og stabiliseret en række stødpudestater mellem sig og tyrkerne, nord for Kong Georg 1.s endnu ganske lille Grækenland. Af de nyoprettede stater skulle Bulgarien vise sig at blive den besværligste nabo, navnlig da det i 1912 lykkedes at jage tyrkerne helt over til Konstantinopel. Derimod kom Kong Georg altid godt ud af det med Serbien, og Rumænien lå så tilpas langt væk, at den græske kongefamilie heller ikke i det lange løb fik andre problemer med dette land end to ulykkelige ægteskaber.

kom Prins *Andreas* og i 1888 – efter 21 års ægteskab – fødtes det syvende og sidste barn, efternøleren Prins *Christopher*. Hans fødsel faldt sammen med faderens 25 års regeringsjubilæum i Grækenland.

Tavle 10a: Georg 1.s Børn:

Tavle 10b: Konstantin 1.s Børn:

Kong Georg og Dronning Olga, fotograferet i Athen 1880 sammen med deres egne fem ældste børn og Alexandra og Edwards to søkadetsønner. Bagest fra venstre foran Kongen: Kronprins Konstantin, Prins Georg af England, Dronningen, Prins Georg, Prins Eddie af England og Prinsesse Alexandra. Foran sidder Prinsesse Marie og Prins Nicolaos.

Da var Georg selv 43 og den glade barnemoder med sit syvende barn 37 år gammel.

*

Trods den store spændvidde i søskendeflokken fik de alle en fornuftig opdragelse. Sønnerne blev naturligvis alle militærudannede. Det hørte jo til i det vante mønster både fra Danmark og Rusland, og med Grækenlands naboskab til Tyrkiet måtte man altid føle risikoen for krig, selv om Kong Georg hidtil havde undgået militære konflikter.

Dette billede fra 1880 har Kong Georg ladet tage for at glæde sin søster Alexandra i London. Det er taget ved samme lejlighed som forrige billede og viser Alexandras to sønner, den 15-årige Eddie og den 14-årige Georg (5.) som kadetelever på besøg hos onkel Georg og tante Olga i Athen, hvor skoleskibet »Bacchante« havde lagt ind på sit øvelsestogt i Middelhavet.

Kronprins Konstantins militære skoling lå naturligvis Kong Georg særlig på sinde. Men den uddannelse han foreskrev, og det – i øvrigt lykkelige – ægteskab, som uddannelsen resulterede i, blev, som vi senere skal se, en byrde for Konstantin, som faktisk senere knækkede ham.

Skønt Grækenlands fremtid alene hvilede på de gamle stormagters goodwill, og skønt Kong Georg fra Athen i 1864 havde oplevet tabet

af de danske hertugdømmer, havde Bismarcks og Wilhelm 1.s nye, tyske kejserrige fra 1871 alligevel imponeret ham så meget, at han i 1886 lod den 18-årige Konstantin sende til Tyskland for at gennemgå en to-årig officersuddannelse ved Det preussiske Militærakademi i Potsdam. Her tjente han ved det af Frederik den Store oprettede »Erstes Garderegiment zu Fuss«.

Da Konstantin og alle hans søskende havde svage øjne efter deres moder, Dronning Olga, og da preussiske officerer ikke måtte bære briller, bragte Konstantin den arrogante, preussiske officersmonokel med tilbage til Grækenland. Den blev senere også typisk for alle hans tre kongesønner, blandt hvilke dog Kong Paul på sin ældre dage klogeligt erstattede den med de mere diskrete kontaktlinser.

Men Kong Georg havde ikke forudset, at resultatet af den tyske uddannelse skulle medføre, at Konstantin i Berlin forlovede sig med Kejser Wilhelm 1.s barnebarn, Prinsesse *Sophie af Preussen*. Det var en meget formildende omstændighed, at Sophies moder, Kronprinsesse *Vicky* var Dronning Victorias ældste datter, men kort efter forlovelsen døde først den gamle kejser, og dernæst – efter kun 100 dages regering – også Sophies fader, Kejser *Friedrich*, således at Konstantin ved sit bryllup i 1889 pludselig var blevet svoger til den nye, aggressive 30-årige Kejser *Wilhelm 2*. Man behøver ikke megen fantasi for at ane, hvilke komplikationer dette svogerskab måtte føre til ved 1. verdenskrigs udbrud 25 år senere.

Ingen i familien kunne udstå den nye, tyske kejser, som netop nu opførte sig som en gal i Berlin, både over for sin moder og over for sine søstre, uden at han dog direkte forbød Sophies ægteskab med Konstantin. Men i den græske befolknings øjne var et sådant ægteskab dog ikke upopulært. Tyskland var jo ved at blive en fjerde stormagt, og på langt sigt kunne en familieforbindelse måske også her blive af betydning! Hele Grækenland strømmede til Athen den 27. oktober 1889 for at overvære det græsk-tyske bryllup. Den sparsommelige Georg og den praktiske Olga var ikke uden grund bekymrede over de store bryllupsudgifter.

Gæsterne ankom på stribe: Kejser Wilhelm 2., den nye, russiske tronfølger, Nicolai (2.), Dronning Louise af Danmark og Edward og Alexandra fra England. Dernæst brudens moder, altså Edwards søster, *Vicky*, nu enkekejserinde af Tyskland. Endelig talrige russiske storfyrster og østrigske ærkehertuger med store hofstabe. Aldrig havde så mange gæster skullet indkvarteres på slottet i Athen, som i samme anledning

Kong Georg 1. af Grækenland med to af sine sønner, fotograferet i 1884, da Kronprins Konstantin var 16 år og Prins Nicolaos var næsten 13 år gammel. Kong Georg lod sig ofte fotografere med hat på. Det generede ham, at han så tidlig var blevet skaldet.

var blevet pudset gevaldigt op. Alle Athens vognmandsforretninger var alarmeret og havde til slut formået at stille det nødvendige antal vogne, men optøget blev alligevel mærkelig uensartet med højst besynderlig klædte kuske. Georg havde nemlig på slottets loft fundet en masse liberier fra Kong Ottos tid, men de passede ikke kuskene så godt, som han havde håbet. Prins Nicolaos, der dengang var 17 år, har senere sagt: *»Det var godt, at man ikke havde filmoptagelser dengang. Alle disse kuske i for stort eller for småt tøj er et syn, jeg aldrig vil glemme«*. Men brylluppet blev alligevel en festlig begivenhed. Brudens moder, enkekejszerinde Vicky, skrev kort efter til sin moder, Dronning Victoria:

»Brylluppet er overstået, og alt gik godt. Brudeparret er flyttet ind i deres nye hjem, et ganske lille hus, mindre end Osborne Cottage – indrettet som en fransk villa. Min elskede Sophie så så sød og alvorlig og rolig ud. Kongen havde selv ordnet alt«.

Hvad man særlig i den græske familie havde bemærket var, at Kejser Wilhelm havde behandlet alle køligt, men elskværdigt; endog sin moder, som han ved sin faders død kort forinden havde været så rædsom imod. (Se bind 1, side 203).

Året efter nedkom Kronprinsesse Sophie med en søn, som opkaldtes efter sin farfader og fik navnet *Georg* (2.). Nu var den græske succession allerede sikret i tredje led. Sophie besluttede derefter, at hun ville overgå til den græske tro, når hun alligevel var forpligtet til at opdrage sin søn som græsk-ortodoks. Hendes moder, Enkekejszerinde Vicky, var enig med hende i dette skridt, men ingen af dem havde forudset, at Kejser Wilhelm 2. ville få et nyt raserianfald, da han erfarede denne nyhed fra Sophie under hendes senere besøg i Berlin. *»Hvis du overgår til den græske tro«*, svor han, *»skal du for bestandig være nægtet adgang til tysk jord«*.

Situationen var pinlig for den græske kongefamilie. At fraråde Sophie at konvertere, fordi den tyske kejser var imod tanken, var en hån mod den græsk-ortodokse kirke; at tilråde det var ensbetydende med at lægge sig ud med den koleriske, tyske kejser.

Kejser Wilhelm indrømmede senere over for en ven, at hans problem ikke var af religiøs art. Men det harmede ham, at man havde undladt at drøfte sagen med ham på forhånd: *»Det er min moder, der står bag ideen! Hun har nemlig ingen religion selv, og for at ærgre mig, opfordrer hun Sophie til at antage en anden tro. For øvrigt ville jeg være ligeglad, om Sophie så gik over til jødedommen!«*

Den nyforlovede, 20-årige Kronprins Konstantin med den 18-årige Prinsesse Sophie af Preussen, fotograferet i Berlin 1888. Sophie bærer sorg i anledning af sin faders Kejser Friedrichs død samme år. Hendes broder, Wilhelm 2. var samtidig blevet tysk kejser.

Men da Sophie alligevel gennemførte sit trosskifte på trods af sin kejserlige broder, måtte han på en eller anden måde redde sit ansigt. Forméne sin søster adgang til sit fødeland på livstid kunne han jo ikke udadtil gennemføre, hvis han ville betragtes som normal. Han bandlyste hende derfor kun i 3 år! Hans egen moder, enkekejserinden, rapporterede til sin moder, Dronning Victoria: »*Wilhelm er en brutal tyran, som en dag vil løbe panden mod en mur*«.

I årene 1893-1913 fik Kronprins Konstantin og Kronprinsesse Sophie yderligere 5 børn. Efter den førstefødte *Georg* fra 1890, som senere skulle blive græsk konge, fulgte dernæst to sønner, Prins *Alexander*, født 1893 og Prins *Paul*, født 1901, som også hver skulle blive græske konger i kortere eller længere tid. En meget smuk datter, *Helene*, blev født i 1896. Hun havde været en bedre skæbne værd end at blive gift i 1921 med Prins *Carol* (2.) af Rumænien: Hendes skæbne i Rumænien har fået sit eget afsnit side 148. De to sidste børn blev to lidet kendte døtre, Prinsesse *Irene* og Prinsesse *Catherine*, født i 1904 og 1913. Irene blev i 1939 gift med en italiensk prins og Catherine i 1947 med en engelsk major. (Se billedteksterne side 109 og 111).

Kort før Konstantins bryllup var hans ældste søster fløjet af reden. Det var den nu 18-årige Prinsesse *Alexandra*, der drog til Rusland for at gifte sig med Czar Alexander 3.s yngste broder, Storfyrst *Paul*, som i nogle år havde været en trofast sommergæst på Kong Georgs sommerresidens *Tatoi* uden for Athen, som nu var i fuld brug i de ferier, familien ikke tilbragte på det langt fjernere »*Mon Repos*« på Korfu. Alexandra som czarens svigerinde! Endnu et glücksborgsk familieband med Romanov'erne! Det passede Georg, for han syntes også godt om svigersønnen.

Nu var altså både Prinsesse Alexandra og Kronprins Konstantin gift. Men Alexandras ægteskabelige lykke med Storfyrst Paul blev meget kortvarig. Efter at have været gift i godt to år, døde hun – til grænseløs sorg for forældrene i Athen – i barselseng ved sit andet barns fødsel. Barnet overlevede og blev døbt *Dmitri*. Vi har allerede mødt denne søn i forrige kapitel om Kejserinde Dagmar. Vi har mødt ham i hans overraskende rolle i 1916 som den ene af Rasputins mordere! Vi har også mødt den sørgende ægtemand, Storfyrst Paul. Han blev skudt under revolutionen i Rusland 1918. Parrets ældste barn, Storfyrstinde *Marie*, blev bedre kendt i Sverige end i Danmark. Hun ægtede – 19 år gammel – i 1908 kong Gustav 5.s søn, Prins *Wilhelm* (»Digterprinsen«) og fødte ham sønnen Prins *Lennart* året efter.

Dette billede af den græske Kongefamilie er taget i 1889, da alle skulle til St. Petersborg for at bortgifte den ældste 19-årige datter Alexandra (i lys jakke) til Czar Alexanders broder, den 29-årige Storfyrst Paul. Bagest står de tre ældste sønner, den 17-årige Nicolaos, den 21-årige Kronprins Konstantin (1.) og den kæmpestore 20-årige Prins Georg. Foran sidder forældrene med den lille 13-årige Marie og den 6-årige Andreas. Den yngste 1-årige Christopher er ikke med på billedet. Men Alexandras ægteskab blev tragisk; hun døde i barselseng to år senere ved sin søn Dmitris fødsel. Hendes ældste datter Marie blev senere gift med og skilt fra Prins Wilhelm af Sverige. Den afdøde Alexandras gemal, Storfyrst Paul blev myrdet 1918.

Men ægteskabet blev ulykkeligt, og efter 6 års forløb lod Marie sig skille og drog i 1914 tilbage til Rusland. Under den oprækkende revolution giftede hun sig med Fyrst *Putiatin*, men skiltes også fra ham, efter at have fået en søn med ham. Under utrolige udmattende van-

dringer slap hun fra Rusland til Rumænien, hvor hendes lille, russiske søn døde. Senere rejste hun til USA. Sin søn, Prins Lennart, genså hun kun en enkelt gang i København i 1921. Hun blev en flittig skribent og har udgivet sine memoirer i to bind. (Se bogens litteraturfortegnelse). Hun døde i Konstanz i 1958.

Med denne gennemgang af Georgs og Olgas ældste børn har vi imidlertid fjernet os stærkt fra den hjemlige græske skueplads, hvor Georgs evige hovedproblem fremdeles var at få samling på de dele af Grækenland, der stadig stod under tyrkisk herredømme. Foreløbig havde han kun i 1882 fået Thessalien uden sværdslag, men så let skulle det ikke gå med resten.

Men inden vi bevæger os til krigsskuepladsen, bør en græsk begivenhed dog nævnes. En franskmand, baron *Coubertin*, havde fået den tanke at lade de gamle *Olympiske Lege* genopstå, og det blev ham, der iscenesatte hele denne verdensomspændende bevægelse. Han fandt det naturligt, at den første, moderne »Olympiade« i 1896 blev afholdt i Grækenland og fandt en beredvillig præsident for legene i Kronprins Konstantin. Det styrkede grækernes selvfølelse, at de blev sjælen i denne nye sportsform. Der opførtes en vældig arena af træ i Athen, og da legene begyndte, blev Athen for første gang i nyere tid en international by med gæster fra hele verden.

Kong Georg, der ligeledes med liv og sjæl var gået med på ideen, afstod dog fra at indbyde fremmede monarker til Olympiaden. Han orkede ikke, efter Sophies og Konstantins bryllup 7 år forinden, at gentage alt det besvær. Men én monark meldte dog sin ankomst. Det var Kong *Alexander af Serbien*, som ønskede at anholde om den unge Prinsesse Maries hånd. Men Prinsesse Marie var allerede hemmeligt forlovet med sin fætter, Storfyrst *Georg* af Rusland, og det ville Kong Georg naturligvis ikke meddele den serbiske monark.

Den serbiske konges rygte var meget anløbet, og hans komme ødelagde noget af familiens glæde ved Olympiaden, fordi de nu også skulle underholde en uønsket gæst. Han viste sig værre end sit rygte. Han havde små stikkende øjne og håret voksede helt ned til hans øjenbryn. Han havde en kort, krum næse og en tyk hals, og hans indsmigrende væsen gjorde ham til den mindst tiltalende gæst, den græske kongefamilie havde oplevet. Maries brødre beskyttede som en mur deres søster mod den uvelkomne bejlers evigt stirrende blik.

Men tilbage til Olympiaden. Naturligvis var USA mødt med det bedste atletikhold, men det optog alligevel verden mest, *hvem der*

Nu også tre generationer i Grækenland. Den 75-årige Christian 9. på Bernstorff Slot i sommeren 1893 med den 3-årige Georg (2.) på armen. Til venstre den 48-årige Kong Georg 1., og til højre barnefaderen, den 25-årige Kronprins Konstantin (1.), der i 1889 var blevet gift med den unge Kejser Wilhelm 2.s søster Sophie. – Fot. E. Hohlenberg.

vandt det første marathnløb, der var afholdt, siden den døende Philippides i 490 f.Kr. havde bragt budskabet om persernes nederlag ved Marathon til Athen. Det, der blev så lykkeligt i 1896, var naturligvis, at det var en græker, der vandt! Da den græske løber som den første kom til syne i arenaen, gik alle grækere amok af glæde; de græd, de hylede, dansede og slyngede hatte og frakker i vejret, og lidt efter var tilskuerpladserne dækket af store og små græske flag. Man kan tænke sig Kong Georgs reaktion, da den serbiske konge hviskende forespurgte sin vært: »Hvad landsmand er vinderen?«

Det var uden dyb sorg, at familien få år efter erfarede, at den serbiske Kong Alexander var blevet bestialsk myrdet af sine egne officerer sammen med sin tidligere elskerinde, men nu lovformelige Dronning *Draga*. Han afløstes af den tiltalende Kong *Peter 1.* af Serbien, som vi senere skal møde i Balkankrigen 1912.

Olympiaden var Grækenlands første store internationale manifestation siden frihedskrigen i 1820'rne. Den fik hjerterne til at svulme af stolthed. Men de følgende år indfriede ingenlunde disse olympiske forventninger.

Året efter, i 1897, kom det til åbent sammenstød mellem grækerne og tyrkerne. Årsagen var atter forholdene på Kreta. Her havde den græske del af befolkningen gjort oprør mod øens tyrkiske øvrighed, og den græske regering i Athen havde letsindigt landsat en ekspeditionsstyrke på øen for at støtte oprørerne. Det blev den tyrkiske sultan *Abdul Hamid* for groft. Langfredag 1897 angreb han det uforberedte Grækenland fra nord og trængte ind i det thessaliske område, som grækerne havde erhvervet så smertefrit i 1882. Krigen blev relativ kort, men blodig. Den varede otte måneder fra april til december. Det var første gang, den nu 29-årige Kronprins Konstantin var i ilden som hærleder, men skønt han både var tapper og udholdende, kunne han intet stille op. Grækerne trængtes hurtigt fra Larissa i Thessalien syd-på mod Thermopylæ. Hvis tyrkerne slap igennem det gamle, berømte bjergpas, lå vejen til Athen fri. Her forskansede de græske tropper sig.

Stormagterne blev bekymrede. De havde ordnet Grækenland i 1832 og kortlagt resten af Balkan i 1878. Tyrkerne skulle ikke nu have lov til at knuse Grækenland! Edward og Alexandra vred hænder i Marlborough House, og Kejser Wilhelm fik nye raserianfald i Berlin, fordi hans moder, Enkekejserinde Vicky, erklærede, at Rusland og England burde gribe ind. Vicky tænkte mest på sin datter Sophie, men Wilhelm 2. ønskede ikke at se sin onkel Edward i den ædle mægleres rolle.

Kronprins Konstantin (1.) opførte efter 12 års ægteskab i 1901 sit eget, nye, lille slot lige syd for den store slotshave i Athen. Slottet fik navnet »Rhododaphnis«. – Nyere pressefoto.

Det blev gamle Dronning Victoria, som løste problemet. Hun bad Wilhelm 2. »for menneskehedens skyld« om at mægle, og det passede Wilhelm. Det lod sig høre. Dronning Victoria bad *ham* mægle!

Sultan Abdul Hamid, som også havde haft store tab i krigen, var ikke uinteressert i en våbenstilstand. Efter at grækerne i krigens sidste 5 måneder, fra maj til november, havde holdt stand i området omkring Thermopylæ og set deres hær systematisk decimeret, fik de pludselig at vide, hvad stormagterne havde vedtaget på deres vegne: Grækenland skulle betale tyrkerne 4 mill. £ i skadeserstatning; Kreta skulle have selvstyre under nominel tyrkisk overhøjhed, men der skulle vælges en *græker* til generalguvernør på øen under stormagternes beskyttelse. Dertil kom nogle ubetydelige grænsereguleringer mod nord i tyrkernes favør.

Grækernes tilbagetog til Athen følte grænseløst forsmædeligt. Konstantin lod sin demobiliserede hær rykke ind i Athen om natten for at undgå demonstrationer fra den skuffede befolknings side, men han og Sophie oplevede alligevel i de kommende måneder, at man spyt-

tede foragteligt efter dem på gaden. Der var også grækere, der snakkede om, at Konstantin burde stilles for en krigsret. Men da der atter faldt ro over gemytterne, blev Konstantin faktisk i 1900 gjort til øverstkommanderende over den græske hær og viede nu alle sine kræfter til at opbygge de styrker, som han 13 år senere skulle vinde sit livs eneste, store sejr med.

I de urolige måneder efter nederlaget oplevede Kong Georg det første attentat. Han og hans yngste datter Marie var kørt ud fra Athen til Tatoi en formiddag i februar 1898. De kørte i åben vogn, som de plejede. Pludselig smeldede en serie riffelskud mod dem fra grøftkantene ved vejen, og kuglerne susede hen over vognen. Kusken reagerede hurtigt og piskede på hestene. Kongen skubbede Marie ned i bunden af vognen og dækkede sig selv. Det var et mirakel, at de slap uskadt igennem kugleregnet.

Attentatet, som aldrig blev rigtig opklaret, fik den stik modsatte virkning af, hvad de ukendte attentatfolk havde tilsigtet. Det foranledigede en bølge af sympati for kongehuset i den brede letbevægelige græske befolkning. Kong Georg og hans familie kunne nu drage ud på en formelig triumftur gennem landet. Yderligere oplevede Kong Georg samme år, at hans næstældste søn, Prins Georg, af stormagterne blev udpeget til at være Kretas internationale højkommissær.

Vi skal senere høre mere om Prins Georgs kranke skæbne som guvernør. Her må det bare noteres, at den, der forpestede hans tilværelse på øen var den højtbegavede kretensiske sagfører og politiker *Eleutherios Venizelos*, som de første år modarbejdede Prins Georg ved simpelt hen at fastholde, at Kreta hverken skulle være græsk eller tyrkisk, men selvstændigt. Dette standpunkt fastholdt han, til det var lykkedes ham at få stormagterne til at fjerne Prins Georg i 1906. Så sadlede han om: *Kreta skulle tilsluttes Grækenland!*

Det er eftertidens opfattelse, at Venizelos omsider havde indset, at ved at skifte standpunkt kunne han vente sig en glimrende fremtid som politiker i Athen. På det punkt blev han heller ikke skuffet. I 1909 gik han stiltfærdigt i land på græsk jord, og allerede i 1910 var han Grækenlands førsteminister. Fra 1910 og til han af helbredshensyn trak sig tilbage i 1924, blev han i stigende grad det græske kongehus' onde ånd, men ingenlunde alt, hvad denne mærkelige, veltalende og hensynsløse mand foretog sig i de følgende 14 år blev til Grækenlands skade. Han havde større visioner, større dristighed og mere intuition end noget medlem af kongefamilien. Grækenland var aldrig blevet

Attentatforsøget mod Kong Georg 1., som fandt sted i februar 1898, da Kongen og hans datter Marie var kørt ud fra Tatoi på en morgentur. Kuschen reagerede hurtigt og galoperede forbi attentatmændene, men i flere minutter var vognen mål for geværkuglerne. Attentatforsøget fremkaldte en bølge af sympati over hele Grækenland på et for Kong Georg meget gunstigt tidspunkt efter den tabte græsk-tyrsk krig. Illustration i »Illustreret Tidende«.

styret med større dygtighed end i hans første år 1910-13, da Balkan-krigen brød ud. Den gamle, forslidte Kong Georg havde aldrig følt sig mere tryk end i sine sidste år med Venizelos ved sin side.

Venizelos' første store resultat indtraf, da han i 1912 kunne lade Kretas nationalforsamling åbne i *den græske konges navn*, uanset tyrkernes svage protester. Men sandheden var, at Kreta altid havde været af ringe strategisk interesse for tyrkerne, endvidere, at øen ingen indtægter gav dem, og endelig, at det tyrkiske element på Kreta efterhånden var helt nede på 29.000 indbyggere. Allerede i 1909, da stormagterne trak deres kontrollerende tropper tilbage fra øen, var de græske flag hejst overalt. Men fra 1912 kunne den store ø omsider de facto betragtes som indlemmet i det »Storgrækenland«, som var Venizelos' drøm.

Men i Tyrkiet stod tiden heller ikke stille. Den temmelig afskyelige, gamle Sultan Abdul Hamid var blevet afsat 1909, og efter nogle kaotiske år optrådte senere en ny, moderne lederskikkelse *Kemal Ata-*

Eleutherios Venizelos (1864–1936). Græsk politiker. Født som søn af en anset, græsk slægt på Kreta. Jurist fra universitetet i Athen, og derefter sagsfører på Kreta. Han kom tidligt ind i den bevægelse, der ville befri øen for tyrkisk overherredømme og svingede i starten mellem mulighederne for øens tilslutning til Grækenland, eller fuldstændig uafhængighed. Først senere gik han stærkt ind for en forening med Grækenland. Han var en af oprørerne på Kreta, der foranledigede den første tyrkerkrig i Thessalien i 1897. Da Prins Georg blev højkommissær på Kreta i 1898, blev Venizelos justitsminister i den lokale regering året efter, men Prins Georg afskedigede ham i 1901 for illoyalitet. I 1905 dannede Venizelos provisorisk

regering på Kreta og forlangte Prins Georg fjernet. Stormagterne fulgte ham. I 1909 var han den virkelige hersker på øen og nu så navnkundig, at man sendte bud efter ham fra Athen. Her blev han førsteminister i 1910 og støttede loyalt den gamle Kong Georg under Balkankrigen helt op til kongens død 1913. Allerede 1912 havde han kunnet erklære den gamle Georg for græsk konge over Kreta. Men i de følgende 6 år – fra 1914–1920 – blev han Kong Georgs søns og sønnesønners onde ånd, fordi han i kraft af sit klarsyn, sine talegaver og sit større format kom i konflikt med Kong Konstantin 1. om Grækenlands stilling under 1. verdenskrig. Han ville – især efter Tyrkiets indtræden i krigen på tysk side – lade grækerne gå ind i krigen på allieret side for at tage chancen for at gøre Grækenland større på Tyrkiets bekostning. Venizelos støttede fra nu af åbenlyst de allierede imod Tyskland og etablerede endog i 1916 en provisorisk regering i Saloniki, der erklærede Tyskland og Bulgariens krig. Derved blev han drivkraften i de allieredes udvisning af Kong Konstantin 1. i 1917. Men Venizelos førte Grækenland frelst og udelt gennem den sidste ende af krigen, selv om hans drøm om at udvide landet på Tyrkiets bekostning aldrig blev til noget. Han faldt ved et valg i 1920, fordi befolkningen fandt, at han havde støttet sig for ensidigt på de allierede, og da Kong Konstantin samme år vendte tilbage efter en folkeafstemning, måtte Venizelos emigrere til Frankrig. Her opnåede han, at også Trakien – den lange stribe land 300 km fra Konstantinopel – i 1923 blev tillagt Grækenland. Efter Konstantins anden og sidste fallit i 1922, vendte Venizelos tilbage til Athen. Her blev han i 1924 drivkraften i den bevægelse, der fik gjort Grækenland til republik, hvorved man holdt kongehuset ude i de følgende 11 år. Men dermed var hans kræfter også udtømt. Allerede i 1924 var hans helbred undergravet. Han døde 1936. Hans internationale eftermæle blev, at han var en af dette århundredes dygtigste, men også mest hensynsløse statsmænd.

tyrk, som fra 1919 slog igennem med sit parti af *Ungtyrkere*, der i løbet af en enkelt generation kastede vrang på århundreders tyrkiske levevis og gav sig til at kopiere vesteuropæernes livsform.

Det nyere, tyrkiske styre havde imidlertid ikke behandlet det store, tyrkiske landområde midt på Balkanhalvøen bedre end Abdul Hamid, og Grækenland og de i 1878 oprettede stater nord for det tyrkiske område på Balkan – først og fremmest *Serbien* og *Bulgarien* – begyndte nu at røre på sig for at se, om der ikke var noget at hente mod syd, og samtidig gjorde Venizelos med sine »storgræske« syner sig de samme tanker i Athen. Serbien, Bulgarien og det lille Montenegro

Kronprins Konstantin (1.) og Kronprinsesse Sophie – søster til Kejser Wilhelm 2. og barnebarn af Dronning Victoria – fotograferet 1906 sammen med deres tre sønner, der alle på rad og række blev græske konger, samt de to ældste døtre. Bag Kongen står Georg (2.). Til venstre den endnu levende Prinsesse Helene, der blev gift med og skilt fra Kong Carol 2. af Rumænien, samt Paul, der døde som Konge 1964. På skødet af Kongen den i 1974 afdøde Irene, gift 1939 med Hertug Haimon af Aosta, og endelig Alexander, der døde 1920 af en forgiftning. Det sjette barn, Prinsesse Catherine, blev først født 1913, samme år som Konstantin 1. blev Konge, efter mordet på hans fader i Saloniki.

havde ligefrem indgået en militærpagt i tilfælde af krig med tyrkerne, og de havde allerede på papiret drøftet, hvad hvert land eventuelt kunne redde sig. Serbien burde således have det nordvestlige Makedonien, Bulgarien det nordøstlige Makedonien og muligvis Saloniki. Det lille Montenegro ville være tilfreds med havnebyen Scutari.

Grækenland stod uden for denne aftale. Venizelos havde ment, at det ville lønne sig at forholde sig afventende. En del af de ovennævnte områder var han jo nemlig selv lige så interesseret i.

I 1912 indgik han dog en militær pagt med bulgarerne. Han var så forudseende, at han ingen konkrete krav stillede til delingen af det eventuelle udbytte af en krig. Han nærrede i øvrigt også meget ringe tillid til Kong Ferdinand af Bulgariens hæderlighed.

Efter en nøje planlagt strategi erklærede det lille Montenegro den 8. oktober 1912 Tyrkiet krig. Serbien og Bulgarien fulgte straks trop med hver sit »*uantagelige ultimatum*«. Tyrkiet svarede dem alle med en fælles krigserklæring den 17. oktober, og dagen efter fulgte Venizelos efter med en græsk krigserklæring til Tyrkiet. Nu skulle tyrkerne kæmpe på fire fronter.

Atter blev Kronprins Konstantin den græske hærs øverste leder, og den hær, han nu mønstrede, var af en ganske anderledes effektiv beskaffenhed, end da han 14 år tidligere var blevet drevet tilbage til Thermopylæ. Grækerne stillede 120.000 mand, Serbien 400.000 og Bulgarien 500.000. Montenegro mødte kun med en symbolsk hær.

Grækerne slog sig igennem fra syd mod nord, og skønt tyrkerne var talmæssigt overlegne på denne front, klarede grækerne alligevel at stå i Saloniki, Makedoniens hovedstad, allerede den 9. november 1912 – knap 3 uger efter krigens udbrud. Men det havde kostet 28.000 soldaters liv at præstere dette gennembrud. Konstantin red ind i byen med sine officersbrødre, Nicolaos og Andreas, og modtog den tyrkiske guvernørs sabel på paladset i Saloniki som tegn på overgivelse. Det var det stolteste øjeblik i Grækenlands nyere historie.

Men Kong Ferdinand havde lovet sig selv, at Bulgarien skulle have det vestlige Makedonien med Saloniki som hovedstad. Nu nærmede hans hær sig fra nord. Det var aldrig faldet ham ind, at grækerne kunne nå denne fra Athen så fjerne by, før bulgarerne nåede frem. Den bulgarske general, der nu fik foretræde for Kronprins Konstantin i Saloniki, var overordentlig ophidset. Konstantin svarede ham høfligt, at grækerne var kommet først, og at han bestemt ikke ønskede, at de bulgarske styrker trængte ind i Saloniki. Men 12 timer

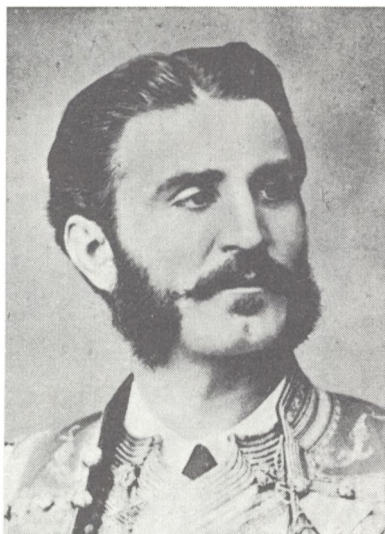

Før krigen 1912: den 11-årige Prins Paul skal på engelsk kostskole. Han står yderst til venstre for sine søskende og sin fader. Dernæst følger hans to ældste søstre, Helene (senere Kronprinsesse i Rumænien), og Irene (senere italiensk Hertuginde af Aosta). Til højre Kong Konstantin 1. og Prins Alexander. Bagved Kronprins Georg (2.). Ingen kunne dengang ane, at alle tre brødre skulle blive græske konger, og heller ikke, at det skulle blive den lille, muntre Paul, der skulle komme til at klare sig bedst af hele flokken. – Pressefoto.

senere – i løbet af en regnfuld nat – konstaterede Konstantin opbragt, at den bulgarske hær var gået i kvarter i den østlige del af byen.

Samme morgen kom gamle Kong Georg til Saloniki for at beundre sine tre sønners militære resultater. Han var enig med dem i, at så længe der var bare én, levende, græsk soldat tilbage i Saloniki, skulle det græske flag på guvernørboligen ikke blive strøget. Den gamle konges nærværelse i byen var i øvrigt af stor moralsk betydning. Ikke bare den store græske befolkningsgruppe, men også andre nationer så med ærefrygt den gamle konge gå frit rundt i gaderne, blot ledsaget af en adjutant.

Således gik et par måneder.

Kong Georg 1.s naboer nogle år før udbruddet af Balkankrigen: 1. Sultan Abdul Hamid 2. af Tyrkiet. – 2. Fyrst Nikita af Montenegro. – 3. Kong Ferdinand af Bulgarien. – 4. Kong Peter af Serbien.

Efter Balkankrigen i 1913, der drev tyrkerne næsten ud af Balkan, betød den nye, græske grænse mod nord en fordobling af det græske område. De øvrige, tidligere tyrkiske besiddelser (se kortet på side 24) blev overtaget af det nu selvstændige Albanien og de udvidede kongeriger Serbien og Bulgarien. Bosnien og Hercegovina blev indlemmet i Østrig-Ungarn og skulle snart efter blive eksplosionsstedet for 1. Verdenskrig. (Skuddet i Sarajevo).

Den krænkede Kong Ferdinand rejste imidlertid personlig i december 1912 med tog til Saloniki. I den græske kongefamilie blev man enig om, at man måtte modtage ham standsmæssigt. Endog spendere et par bulgarske flag foran byens jernbanestation.

Men Kong Ferdinand skulle ikke nyde noget af at blive nådigt modtaget af grækerne. Han stod af på stationen før Saloniki og ankom i bil til byen og tog direkte ud til det bulgarske hovedkvarter i byens østlige del.

Gamle Kong Georg lod sig ikke slå ud. »Så modtager vi ham i hans eget hovedkvarter!« udbrod han, og et øjeblik efter kørte en kortége af græske biler ind i det bulgarske hovedkvarter, hvor Ferdinand til hest netop var i færd med at ride fronten af. Han blev nødt til at afbryde sin inspektion og hilse på sin allierede kongelige kollega og rival.

Det bør vel her indskydes, at det præcis var muligheden for en sådan situation, der i 1886 havde fået gamle Kong Georgs yngre broder *Valdemar* til at takke nej til den bulgarske trone. Valdemar sad nu hjemme i København og glædede sig over sin forudseenhed (se side 222). Han havde anet, at Bulgarien ikke ville kunne leve i fred med Grækenland i det lange løb.

Ferdinand var sleben og snu. Han gik i international politik under øgenavnet »Ræven«. Den næste dag spiste han frokost med Georg og hans sønner. Derpå trak de to konger sig ovenpå for at konferere. Deres samtales indhold blev aldrig kendt. De knap 3 måneder, Kong Georg endnu havde at leve i, refererede han aldrig noget.

Men krigen mod tyrkerne gik sin gang og de nedkæmpedes systematisk overalt. I januar 1913 besluttede Konstantin at tage kommandoen over de græske tropper i Epirus, vest for Thessalien, hvor tyrkerne endnu syntes at have overtaget. Her indtog grækerne under hans ledelse *Janina*, som havde været i tyrkernes hænder siden 1430.

Han havde før afrejsen gjort sin broder Nicolaos til guvernør i Saloniki. Gamle Kong Georg forblev i byen og gik sine daglige spadsereture. Det bulgarske hovedkvarter forblev også på stedet.

Den 18. marts 1913 indtraf tragedien. *Gamle Kong Georg blev myrdet på åben gade!* En velklædt, ung mand, som havde stået ved siden af kongen og hans adjutant, skød ham pludselig ned med en revolver. Den 67-årige konge faldt næsegrus fremover og var død på stedet. Morderen lod sig uden modstand arrestere. En time efter var hele byen i kog. Hvem havde myrdet den gamle konge? En *bulgarer?*

Nej. Ikke en bulgarer, men en sindssyg, anarkistisk, ung græker. Nicolaos lod omgående denne triste sandhed offentliggøre for at undgå et sammenstød mellem græske og bulgarske soldater.

Dronning Olga og den øvrige familie ilede straks fra Athen til Saloniki, og kongens lig blev ført til Athen. Han blev begravet i en cypreslund på Tatoi, der siden da blev kongefamiliens begravelsessted.

Morderen nåede aldrig at blive dømt. Hans lig fandtes en morgen uden for hans cellevindue. Det er stadig uklart, om han havde begået selvmord eller om hans vagter havde myrdet ham.

Sejrherren fra Saloniki, Kronprins Konstantin, fotograferet i 1913. Hans udtryk afslører, at han var uddannet på det preussiske militærakademi i Potsdam hos sin svoger, Kejser Wilhelm 2.

»Det sidste ridt«. Den sejrige græske hær drager i 1913 gennem Saloniki med Kong Georg 1. og Kronprins Konstantin i spidsen, modtaget med jubel af de befriede nordgrækere. Men få måneder efter faldt Georg 1. for en sindssyg morders hånd. Han havde da været grækernes Konge i 49 år. – Samtidigt pressefoto.

Tidspunktet for Kong Georgs død var ingenlunde fatalt for Grækenland. Den gamle konge havde selv alvorligt overvejet at abdicere ved sit forestående 50-års regeringsjubilæum, som var planlagt fejret i oktober 1913, men som han altså ikke kom til at opleve. Endnu ved frokosten den dag, han blev myrdet, havde han sagt: *»Jo, jeg vil abdicere. Det er rimeligt, at min søn nu afløser mig. Han har nået den rette alder, og han har en fysik, jeg ikke længere kan prale af. Hans popularitet er kolossal, og han har vundet sig en position både i Grækenland og udlandet. Nu er det hans tur!«*

Men mordet på Kong Georg betød afslutningen på en stort set lykkelig, 50-årig epoke i Kongeriget Grækenlands historie. Der havde stået respekt omkring ham overalt i udlandet. Han var den eneste af »Balkankongerne«, der havde holdt ud i så mange år, uden at kompromittere sig på den ene eller anden måde. Grækenland var ved hans død blevet mere end dobbelt så stort som i 1863, og folketallet mangedoblet. Hovedstaden Athen var vokset i indbyggertal fra 30.000 til

160.000 og var blevet et hastigt voksende kulturcentrum for hele landet. Grækenland som i 1863 havde været et lille, uvejsomt land, plaget af røvere, var nu let fremkommeligt fra nord til syd. I 1863 havde man ikke haft et eneste jernbaneanlæg. I 1913 rådede landet over de første 2.000 km jernbaneanlæg. Befolkningen, som for størstedelen havde været analfabeter, da Georg i 1863 havde tiltrådt sin regering, havde i 1913 3.700 skoler. Kong Georgs eftermæle blev smukt og Dronning Olga kaldtes nu ofte – i de 13 år, hun overlevede ham – »Dronningen fra den gode tid«.

Også i Danmark betød Kong Georg 1.s voldelige død et stort chok. Han havde været en hyppig gæst i København gennem hele sit liv. I 1881 havde han ved den gamle, danske Prinsesse *Carolines* død erhvervet *Det Bernstorffske Palæ* i Bredgade, for at have et passende

Det prekære møde i Saloniki 1913 mellem de to allierede rivaler i Balkankrigen, Kong Georg 1. af Grækenland og Kong Ferdinand af Bulgarien. De ville begge to smide tyrkerne ud af det mellemste Balkan, men de ville også begge overtage Makedonien med Saloniki som landsdelens hovedstad. Her står Kong Ferdinand mellem Kong Georg 1. til venstre og Kong Georgs to sønner, Kronprins Konstantin (1.) og Prins Nicolaos til højre. – Pressefoto fra Balkankrigen.

opholdssted under sine besøg og måske også som en passende »pensionistbolig«, hvis han skulle dele Kong Ottos skæbne. Han ejede også både »Lille Bernstorff« i Gentofte og »Gurrehus« i Nordsjælland, som han ofte overlod sin næstældste søn, Prins Georg under dennes hyppige sommerbesøg i Danmark. Palæet blev i 1916 solgt af Kong Georgs nødstedte sønner til »Transatlantisk Kompagni«, som senere overdrog det til »Forsikringselskabet Baltica«, der fremdeles ejer det.

*

I slutningen af første afsnit af Balkankrigen blev Konstantin 1. således konge uden varsel. På det tidspunkt var tyrkerne så godt som nedkæmpet, men ikke tre måneder efter Konstantins regeringstid var begyndt, fulgte det uundgåelige opgør mellem sejrherrene.

Den 29. juni 1913 overfaldt den bulgarske hær i Saloniki uden varsel den græske hær. Kong Ferdinand hævdede senere, at overfaldet var sket uden det bulgarske parlaments viden og samtykke, som resultatet af ærgerrige og utålmodige officerers sammensværgelse. Bulgarien ønskede imidlertid klart at blive den dominerende balkanstat, men det lykkedes ikke! Bulgarerne rettede i følgende uger angreb mod både Grækenland og Serbien, men de to lande holdt sammen og slog bulgarerne ved Kiltzis. I august 1913 fulgte våbenstilstanden.

Stormagterne forlangte nu omgående en fredskonference i Bukarest, og på denne holdt Serbien og Grækenland atter sammen. Venizelos udfoldede på Grækenlands vegne al sin berømte veltalenhed, og Grækenland fik tildelt Epirus og hele Makedonien, helt ud til det smalle trakiske område (se kortet side 24). Saloniki blev således græsk, og det blev også alle de ægæiske øer helt over til Lilleasiens kyst.

Da Kong Konstantin i efteråret 1913 holdt sit indtog i Athen, blev han af hele befolkningen betragtet som det moderne Grækenlands største helt.

Dronning Olga deltog i sejrsmestlighederne. Skønt hun havde båret sorg siden mordet på Kong Georg i marts, var hun ved alle højtidelighederne i Athen klædt i hvidt fra isse til fod.

*

Inden vi følger Kong Georgs sejrige arvtager, Kong Konstantin 1. på hans videre bane mod 1. verdenskrigs uløselige problemer, bør vi standse et øjeblik og se, hvad der blev af hans broder *Georg*, som vi foreløbig kun har strejft som guvernør på Kreta. Skønt han var den

Dette billede af den græske Kongefamilie er taget i 1908. Bagest står fra venstre: Konstantin 1.s ældste søn, den 16-årige Prins Georg (2.), dernæst Prins Andreas (senere fader til Philip, Hertugen af Edinburgh), den tyskfødte Kronprinsesse Sophie (søster til Kejser Wilhelm 2.) og Kronprins Konstantin (1.), Kong Georg 1. og hans næstældste søn, Prins Georg (senere fader til Prins Peter) samt Prins Nicolaos (senere fader til bl. a. Prinsesse Marina). Siddende i midterrækken: Prinsesse Alice af Battenberg, gift med Prins Andreas, Dronning Olga, Prinsesse Marie (gift med Storfyrst Georg af Rusland), Storfyrstinde Helene af Rusland, gift med Prins Nicolaos. Forrest: Storfyrst Georg af Rusland omgivet af Konstantins og Sophies øvrige børn: Prins Alexander, Prinsesse Helene og Prins Paul. Storfyrst Georg blev myrdet i Rusland 1919. Den lille Prinsesse Helene blev senere gift med – og skilt fra – Kong Carol af Rumænien og er den eneste, der lever endnu, 80 år gammel.

af gamle Kong Georgs sønner, der blev bedst kendt i Danmark, forsvandt han overraskende tidligt ud af den græske historieskrivning.

Han var den største, flotteste og elskværdigste af samtlige gamle Kong Georgs fem sønner. Til gengæld var han nok den tungest bega-

En af de mest heroiske skikkelser i det 100 år lange græsk-glücksborgske drama var Kong Georg 1.s gemalinde, Dronning Olga, som hørte til hovedaktørerne, fra hun som 16-årig russiskfødt barnebrud kom til Grækenland i 1867 og til hun døde 59 år senere i 1926 i eksil i Italien. Hun havde mistet sin ældste

vede. Allerede i 1890 blev han udset af sin onkel, Czar Alexander 3. til at ledsage sin fætter, den russiske tronfølger, *Nicolai 2.* på dennes »grand tour« til Østen. Som vi har set i forrige kapitel, reddede han fætterens liv på denne tur, men fik i første omgang kun utak bagefter for ikke at have passet godt nok på fætter Nicolais kostelige liv. Det tog han sig meget nær. Det var derfor en stor oprejsning for ham, da han året efter traf »Onkel Sasha« på Fredensborg, og czaren ved denne lejlighed trak en guldmedalje med inskription op af lommen og gav ham den. Her fik han det ønskede bevis for, at familien i Rusland omsider havde forstået, at han faktisk *havde* reddet sin fætters liv.

Prins Georg blev efter hjemkomsten fra Østen ligesom sin fader uddannet til søofficer. Kulminationen i hans løbebane indtraf ret tidligt, da fætter Nicolai, nu czar af Rusland, i 1898 foreslog ham som højkommissær på Kreta i henhold til fredstraktaten med tyrkerne samme år. Forslaget blev godkendt af England, Frankrig, Italien og Tyrkiet, men ikke af Tyskland, fordi Kejser Wilhelm principielt aldrig ville anbefale noget, hans engelske morbror Edward (7.) havde stemt for.

Under stor begejstring fra alle kretensiske grækere ankom den 29-årige, ugifte Prins Georg til den urolige ø for at tiltræde et hverv, som alle hans velyndere var enige om ville blive et af de vanskeligste, et menneske kunne påtage sig. Selv var han lykkelig og stolt. Han startede med en 3-årig prøvetid, men bestred stillingen under stigende vanskeligheder i 8 år.

I 1906 kom Kong Edward 7. og Dronning Alexandra på officielt besøg i Grækenland, og ved denne lejlighed måtte Edward give sin svoger, Kong Georg 1., den triste meddelelse, at England indtrængende måtte anbefale, at den græske konge kaldte sin søn tilbage fra

datter Alexandra, der døde i barselseng 1891, i 1913 havde hun oplevet mordet på Kong Georg. I 1918-19 oplevede hun, at Alexandras gemal, Storfyrst Paul blev myrdet sammen med hendes anden svigersøn, Storfyrst Georg. Revolutionen havde også kostet tre af hendes egne brodersønner livet. I 1923 havde hun siddet ved sin søn Konstantin 1.s dødsleje og set ham dø som en dybt skuffet eks-konge, og tre år forinden havde hun oplevet sin sønnesøn Alexanders urimelige død efter en forgiftning, påført ham ved et abebid. Og gennem dette havde den efterhånden 75-årige enkedronning altid holdt sig som et roligt og afbalanceret midtpunkt i den store familie. Her ses hun sørgeklædt ved sin søn, Kong Konstantin 1.s begravelse i 1923, tre år før sin egen død.

guvernørposten, inden hans egenmægtige optræden gjorde situationen direkte farlig.

De tre første år var gået godt, og man havde forlænget udnævnelsen, men senere var den allerede nævnte begavede kretensiske jurist, *Venizelos*, dukket op som fører for et nyt parti, der krævede Kretas fuldstændige uafhængighed af både tyrkere og grækere. Det havde naturligvis været ganske i strid med Georgs intentioner. Han havde håbet på hurtigt at se Kreta indlemmet i Grækenland. *Venizelos* havde i de følgende år undergravet Georgs position på øen og isolerede ham. Løsrivelsesfolkene havde gjort oprør, og Georg havde med våbenmagt søgt at genoprette ro og orden. *Venizelos* vandt. Stormagterne var enige i, at Georg måtte fjernes. Og det blev han i 1906.

Georg havde som dreng været stillet noget i skyggen af sine hurtigere opfattende brødre. Derfor havde guvernørposten betydet så meget for ham, og netop derfor var fiaskoen så bitter for ham. Han følte sig ganske fortabt ved sin tilbagekomst til Athen og besluttede at forlade Grækenland. Han rejste til Frankrig, hvor han i 1907 – 39 år gammel – forlovede sig med Prinsesse *Marie Bonaparte*, datter af den kendte, franske videnskabsmand, Prins *Roland Bonaparte*, som var sønnesøn af Napoleons yngre broder, *Lucien*. Brylluppet stod dog i Athen, men derefter etablerede parret deres faste hjem i deres palæ i St. Cloud i Frankrig, som fra nu af blev Georgs faste holdepunkt. Skønt han bevarede sin græske statsborgerret, var han ved sin død blevet mere fransk end græsk.

Prinsesse *Marie*s grandonkel, Napoleons brorsøn, Prins *Charles-Lucien Bonaparte*, havde været en levemand og stor hasardspiller, som i 1852 havde vakt opsigt ved at sprænge banken i spillecasinoet i Homburg i Hessen, og derved blanket direktøren, *François Blanc*, af for næsten 1 mill. francs. Men denne for *François Blanc* uheldige start på bekendtskabet med familien *Bonaparte* havde næsten 30 år senere udviklet sig til gensidig fornøjelse. *Blanc* fortsatte nemlig trods tabet med at genopbygge en formue på sine spillecasinoer i Homburg og Monte Carlo. Hans indtægter steg i samme takt, som Monte Carlo blev forrige århundredes foretrukne opholdssted for rige europæere. En enkelt sæson gav ham over 50 mill. franc i gevinst! Da *Blanc* døde i 1877 efterlod han sig en ung enke – oprindelig en skomagerdatter – *Marie f. Hensel* med 88 mill. guldfranc og en juvelsamling, der var en dronning værdig. Det havde ingenlunde dæmpet spillelidenskerne i Monte Carlo, at det altid var *Blanc*, der havde vundet, hvad

enten man satsede på rødt eller sort. Marie Blanc, der var et finansgeni ganske som sin afdøde mand, havde i 1877 siddet tilbage med to, smukke døtre. Den ældste, *Louise*, blev gift med Prins *Konstantin Radziwill*, den yngste, *Marie*, giftede sig i 1880 med *Roland Bonaparte*, nevø af den letsindige Charles Lucien Bonaparte, der havde sprængt hendes faders bank næsten 30 år forinden. Men ægteskabet blev kortvarigt; Marie døde i barselseng året efter. Barnet overlevede og blev opkaldt efter sin moder. Da den gamle Mme Blanc døde omtrent samtidig, var den unge *Marie Bonaparte* omkring århundredskiftet en af de rigeste arvinger i Europa.

Denne unge, smukke millionøse var Prins Georgs udpegede brud!

Enkemanden Roland Bonaparte var – skønt videnskabsmand – heller ikke ukendt i spillecasinoet i Monte Carlo. Han trøstede sig altid med, at pengene blev i familien, hvad enten han tabte eller vandt.

Efter disse oplysninger er det unødvendigt at oplyse, at Prins Georg ikke mere behøvede at bestille noget særligt. Det gjorde han heller ikke! Han forblev fastboende i St. Cloud i resten af sit liv. Og det blev næsten 50 år, for han døde først i 1957, 88 år gammel.

Hans ungdoms store nederlag på Kreta optog ham naturligvis resten af livet. Han udsendte i 1936 sin bog, »*The Cretan Drama*«.

Prinsesse Marie Bonaparte var ikke bare rig; hun var også meget velbegavet. Hun fattede tidlig interesse for psykoanalyse, da den nye videnskab endnu kun var i svøb. Hun studerede hos professor *Sigmund Freud* i Wien i 7 år og bistod ham i øvrigt senere ved hans flugt fra Østrig, da jødeforfølgelserne satte ind efter Hitlers annekseion af landet. At han fik sine manuskripter uskadet med ud, skyldes i ikke ringe grad hendes indsats. Senere oversatte Marie Bonaparte en række af Freuds skrifter til fransk og hun udarbejdede selv et psykoanalytisk værk om *Edgar Allan Poe*. Hun befandt sig ligesom Prins Georg godt i Danmark og kom ofte på besøg. Hun gæstede København sidste gang i 1959 som deltager i en stor psykoanalytisk kongres i Falkonercentret. Hun overlevede Prins Georg i 5 år og døde som 80-årig i St. Tropez i 1962.

Prins Georg var den af Kong Georgs sønner, der oftest besøgte Danmark. Siden sine drengesommerferier på Fredensborg var han kommet til at holde meget af København og Nordsjælland. Hans bedste ven i København var hans kun 10 år ældre farbroder, Prins *Valdemar*. De havde helt fra de unge år forbrødre sig i troen på, at de i en tidligere tilværelse havde været virkelige brødre.

Prins Georg og Prinsesse Marie Bonaparte som nyforlovede i 1907. Billedet er taget året efter, at han havde måttet trække sig tilbage fra kommissærposten på Kreta og havde slået sig ned i Frankrig, hvor han forblev fastboende til sin død under yderst betryggende økonomiske forhold. – Familiefoto.

Prins Georg og Prinsesse Marie fik to børn, Prins *Peter*, født 1908, som blev officer og gjorde 2. verdenskrig med. Han har senere gjort sig bemærket som etnograf og opdagelsesrejsende og bor nu – borgerlig gift og barnløs – i Danmark. Det andet barn er datteren, Prinsesse *Eugenie*, f. 1910. (Se stamtavle 10 a side 34).

*

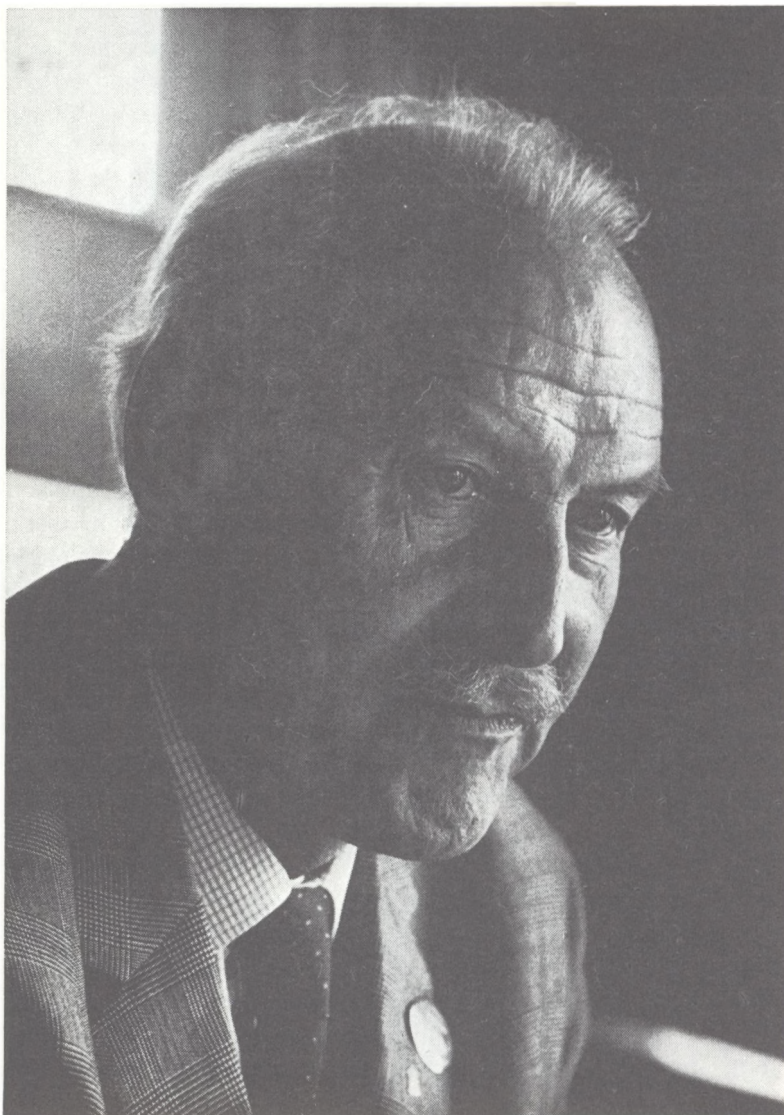
Endnu et af Kong Georgs børn bør nævnes allerede her, fordi hun ikke kommer til at spille nogen rolle i den senere beretning. Det er Prinsesse *Marie*, som efter søsteren Alexandras død i Rusland var husets eneste datter, og derfor sin faders øjesten. Hun fulgte sin afdøde storesøsters eksempel og giftede sig også i Rusland. Hun var 24 år i 1900, da hun ægtede den 37-årige Storfyrst *Georg*, som var fætter til Dronning Olga og Czar Alexander 3. (Se stamtavle 8. 1: 274). De blev gift i fæstningskirken på Korfu efter en lang forlovelse, og brylluppet blev fejret på »Mon Repos«. Marie rejste med sin storfyrste til St. Petersborg og fik to døtre med ham. Hun undslap selv revolutionen med sine børn, hvorimod Storfyrst Georg blev pågrebet og skudt. Marie giftede sig påny i 1920'erne med den græske admiral *Perikles Joannides* (d. 1965). Begge hendes døtre blev gift under deres stand. Den ene af dem er omtalt på side 92.

Derimod må vi vente til senere i beretningen at følge Kong Georgs og Dronning Olgas tre øvrige sønner, *Nicolaos*, *Andreas* og *Christopher* og vende tilbage til Kong Konstantins sejrige Grækenland 1913.

*

Det jublende efterår 1913 og foråret 1914 skulle blive kulminationen af Kong Konstantins bane. Han sendte alle sine soldater sit eget signerede portræt med dedikationen: »*Til min tapre soldaterkollega i to ærefulde krige*«. Ved sin død 10 år senere kunne han egentlig kun se tilbage på disse år som sit kongelivs eneste lykkelige. Det kunne muligvis være gået ham bedre, *hvis ikke 1. verdenskrig var brudt ud i august 1914*.

Konstantin var i 1914 46 år gammel, og hans helbred var ikke længere det bedste. Men han kunne helt op til krigens udbrud sole sig i en umådelig folkeyndest. Hans fotografi hang i enhver græsk dagligstue og syntes lige så uundværligt som hjemmets ikon. Han lod sig endog overtale til at stå fadder til hvert sjette barn, der fødtes i Grækenland. Som feltherre havde han forstået at etablere et langt mere

Prins Georgs og Prinsesse Maries eneste søn, den nu 67-årige Prins Peter, er den af de græske prinser, der i dag kendes bedst i Danmark. Han er uddannet som etnograf og har i mange år boet i Danmark i sin faders Gentoftvilla »Lille Bernstorff«, når han ikke var ude på én af sine mange ekspeditioner, som før 2. verdenskrig førte ham til Indien, Tibet og Ceylon, og efter krigen for Nationalmuseet påny til Østen, Indien og tillige Afghanistan. Han har arvet sin

personligt forhold til den græske befolkning, end den gamle, civile Kong Georg havde evnet på sin mere reserverede facon.

Forventningerne til Konstantin og Sophie var endnu i 1913-14 grænseløst store i hele det udvidede, græske monarki. Under dette sejrige kongepar ville det gamle byzantinske rige – med Konstantinopel som hovedstad – kunne ventes at genopstå. Det følte alle sig helt overbeviste om.

Men Konstantin 1.s akilleshæl i den fortsatte kongegering skulle vise sig at blive hans svogerskab til Kejser Wilhelm 2. Problemstillingen begyndte småt og lidt tåbeligt. Kort efter Balkankrigen – i efteråret 1913 – var Konstantin i Tyskland for at være sammen med Sophie, som under felttoget havde opholdt sig med sit sjette og sidste, nyfødte barn, Prinsesse *Catherine*, på sin nu afdøde moders enkesæde, *Friedrichshof*. Her blev han tilsagt af Wilhelm 2. til at møde i Berlin »i et vigtigt ærinde.« Det viste sig, at svoger Wilhelm ønskede, at han skulle overvære den tyske hærs store manøvrer, ved hvilken lejlighed den teatraliske kejser ønskede at hylde Balkankrigens sejrherre ved at overrække ham en *tysk* marskalstav! Denne ulyksalige marskalstav kom Konstantin til at høre meget for i de kommende år. Allerede inden verdenskrigens udbrud noterede man sig således i Frankrig, at den græske konge syntes at være Wilhelm 2.s alt for gode ven! Også i England var man pinlig berørt over, at Dronning Alexandras nevø »flirtede« med den tyske kejser. Det havde de allierede stormagter bestemt aldrig nogen sinde ventet sig af den loyale, gamle Kong Georgs søn!

Konstantins personlige dilemma ved krigens udbrud 1914 var i og for sig ikke så svært at forstå. Han vidste – hvad hans fader altid havde indprentet ham – at Kongeriget Grækenland var skabt, opret holdt og udvidet af de tre gamle stormagter, England, Rusland og Frankrig, som altså nu ved krigens udbrud var kommet til at stå som allierede partnere over for Tyskland og Østrig-Ungarn. Det forpligtede naturligvis! Men han vidste tillige fra sin militære uddannelses-tid i Tyskland i 1880'erne, hvor stærk – ja muligvis hvor helt uover-

moders videnskabelige begavelse; er således både dr. jur. og dr. phil. og har i de senere år udsendt bøger om antropologi og polyandri. Her i beretningen møder vi ham igen som Kong Georg 2.s trofaste følgesvend på flugten i 1941 fra Athen via Kreta og Ægypten til London.

vindelig – hans irriterende svoger, Kejser Wilhelm 2.s militærmagt var blevet. Og selv om Sophie ikke havde glemt sin broders krænkelser, da hun var overgået til den græsk-katolske tro, var Wilhelm 2. dog trods alt hendes broder. Det forpligtede også!

Dertil kom yderligere, at den lige overståede Balkankrig, først mod tyrkerne og så mod bulgarerne, i så påfaldende grad havde udmattet Grækenland, at det forekom Konstantin næsten uforsvarligt at indtræde i en ny, uoverskuelig krig!

Det skortede ellers ikke på opfordringer til ham, hverken fra de allieredes side eller fra centralmagternes. England og Frankrig tog det som den naturligste sag, at man i Grækenland nu måtte gøre gengæld for den loyalitet, man altid havde ydet gamle Kong Georg, og at Grækenland derfor straks burde indtræde på allieret side. Fra Tyskland telegraferede Kejser Wilhelm uafbrudt, at han forventede at se sin svoger på centralmagternes side. Da det ikke hjalp, forlangte kejseren med sædvanligt hysteri, at Konstantin tilbageleverede sin tyske orden og kejserens marskalstav!

For en realpolitiker som Venizelos var der ikke noget at raffe om! Det forekom ham sandsynligt, at begge Grækenlands hovedfjender, Bulgarien og Tyrkiet, ville indtræde på *tysk* side. Disse to lande kunne man derfor ikke risikere at skulle gøre fælles sag med. Det var jo tværtimod dem, der efter en allieret sejr skulle bidrage til et større Grækenland. Derfor måtte Grækenland indtræde på allieret side!

Presset hårdt på begge sider og under indtryk af Grækenlands afmagt efter Balkankrigen, erklærede Konstantin Grækenland for *strengt neutralt!*

En mere afklaret eftertid kan vel stadig undre sig over, hvad Konstantins inderste, afgørende motiver var til at træffe denne ulyksalige afgørelse. Men samtidig gjorde det ikke! Konstantin blev fra dette øjeblik uglest af *samtlig*e krigsførende lande. Tyskerne foragtede ham for at svigte den hær, han havde søgt sin uddannelse i, og de allierede rasede over, at Grækenland ikke længere syntes at følge spillets regler. Og i Grækenland førte hans afgørelse til et meget voldsomt personligt opgør med hans indtil nu loyale førsteminister Venizelos, som ganske enkelt betragtede neutraliteten som katastrofal for Grækenlands fremtid. Han følte sig fra krigens første dag overbevist om, at de allierede ville vinde krigen.

Da englænderne efterhånden blev ængstelige for, hvor de egentlig havde det foreløbig neutralt Bulgarien, ønskede de nu at vinde bul-

Kong Konstantin 1., fotograferet ved udbruddet af 1. verdenskrig, som i løbet af få år forvandlede »Helten fra Saloniki« til Europas mest udskældte monark.

garene for de allieredes sag ved at foreslå, at Grækenland skulle afgive nogle af de nordlige områder, Bulgarien havde følt sig snydt for i 1913. Til gengæld lovede man grækerne rigelig erstatning i Lilleasien, når krigen var forbi.

Det var disse engelske forslag, der for alvor fik Konstantins og Venizelos' veje til at skilles. Venizelos forestillede sig et stort, »klassisk« Grækenland efter krigen, omfattende Konstantinopel og dele af Lilleasien. Konstantin ønskede derimod fortsat at være neutral og beholde, hvad Grækenland allerede i 1913 havde erhvervet. Ikke en tomme af græsk jord skulle Bulgarien have! Den svigefulde Kong Ferdinand var fortsat det menneske, Konstantin hadede – og frygtede – mest.

Da Tyrkiet som ventet i november 1914 indtrådte i krigen på tysk side, og da englænderne derefter i februar 1915 angreb Dardanellerne, fik de helt konkret brug for aktiv støtte fra grækerne. Konstantin svarede fortsat nej! Han regnede Dardanellerne for uindtagelige og fik i øvrigt også ret. Men Venizelos tilbød bag Konstantins ryg at stille tre græske divisioner. Han hævdede nu offentligt, at Grækenlands eneste chance lå i at støtte de allierede og tænkte på fremtidens græske muligheder i Lilleasien.

Kongen gik imidlertid i rette med sin førsteminister, og den harmdirrende Venizelos måtte meddele englænderne, at kongen kun ville indtræde i krigen, hvis England ville slutte sig til et græsk storangreb på det endnu neutrale Bulgarien. Bulgarien var og blev Konstantins hovedfjende, men han var samtidig overbevist om, at Bulgarien før eller senere ville gå ind i krigen på tysk side. Han vidste, at den tysk-fødte, bulgarske Kong Ferdinand havde rejst store lån i Tyskland. Englænderne modtog disse oplysninger med dyb foragt. De stolede på bulgarerne! Grækenland forblev derfor fremdeles neutralt. Så angreb englænderne uden græsk hjælp Gallipolihalvøen i Tyrkiet. Dette fremstød gik helt galt og kostede den nye, unge, engelske marineminister *Winston Churchill* hans ministerpost.

Men Venizelos gav ikke op. Han ville have Grækenland med i krigen på allieret side! Han forlangte et kronråd indkaldt. Men støttet af samtlige medlemmer af den græske generalstab gav rådet Kong Konstantin ret: *Grækenland burde fortsat være neutralt!* Venizelos nedlagde i raseri sin post som førsteminister. Han fandt det for galt, at én eneste mand kunne kvæle hans drøm om et kommende Storgrækenland ved at nægte at gå med på den side i krigen, som han betragtede som den vindende part i den sidste ende.

Enkedronning Olga omgivet af sine fem sønner og sin yngste datter Marie. Fotografi fra 1916, året før Kong Konstantin 1. blev fordrevet første gang. Forrest fra venstre: Prins Georg, Enkedronning Olga og Kong Konstantin 1. Bagest, fra venstre: Prins Andreas, Prinsesse Marie, Prins Christopher og Prins Nicolaos.

De allierede pressede fortsat på og tilbød nu koncessioner i Lilleasien mod aktivt græsk samarbejde, men den nye førsteminister *Gouvaris* talte helt på Konstantins vegne, da han udtrykte, at man foretrak engelske garantier mod bulgarske angreb på Grækenland, fremfor koncessioner i Lilleasien. Konstantin ville stadig hellere bevare, hvad han selv havde erhvervet, end at lade sig blænde af veksler på fremtiden.

Resultatet af disse forhandlinger blev, at Konstantin i den allierede verdenspresse kom til at stå som en forstokket, egoistisk monark, der ikke ville forstå de allieredes sag, fordi han inderst inde var tyskvenlig!

Venizelos vendte tilbage som førsteminister allerede efter et valg i juni 1915. Han kom til magten påny på et politisk program, der fortsat forlangte streng græsk neutralitet. Men det betragtede han som underordnet. Han *ville* tilbage!

I september 1915 fik man at vide, at Bulgarien mobiliserede for at

gå med i krigen – på *tysk* side! Konstantin havde altså også her haft ret. Men det udlagdes af de allierede kun derhen, at han naturligvis havde vidst besked, fordi hans dronning var tysk.

Nu forlangte Venizelos påny med stigende styrke og logik, at Grækenland skulle melde sig på allieret side. Men Konstantin afslog fortsat at føre krig. Selv da Bulgarien kort efter angreb hans gamle forbundsfælle *Serbien*, fastholdt han Grækenlands neutralitet.

Så tabte de allierede tålmodigheden. For at komme Bulgarien ind på livet landsatte franskmændene den 7. oktober 1915 uden varsel troppestyrker i Saloniki. Konstantin var målløs. Nu førte de allierede – uden aftale – krig i hans neutrale land! Da Venizelos ikke lagde skjul på sin glæde ved udviklingen, afskedigede Konstantin ham på stedet og indstillede sig selv – provisorisk – på at regere Grækenland.

Kong Konstantins fætter i England, hans barndomsven, Kong *Georg 5.*, var ulykkelig over den måde, hvorpå den franske hær tog sig friheder i det neutrale Grækenland. Han ønskede at protestere over for den franske regering, men kom ingen vegne med sit initiativ.

Men selv om Konstantin stadig protesterede, tog franskmændene sig nu flere og flere friheder i Grækenland. Athen blev naturligvis samtidig spionrede for tyskerne. Flere og flere allierede tropper viste sig på græsk område. Efter at Konstantin havde været konge i blot to år, følte folket deres tidligere tillid til deres heltekonige stærkt rokket. Konstantin måtte nølende give det allierede efterretningsvæsen lov at operere i Grækenland for at modvirke det voksende, tyske spionagesystem, men de allierede stolede ikke meget på ham. Den franske general i Saloniki havde så lidt tillid til den græske hærs neutralitet, at han forlangte hæren ved nordgrænsen demobiliseret. Og han ønskede samtidig at købe dens udrustning, som Grækenland jo derefter ikke kunne have brug for. Situationen begyndte at ligne en allieret besættelse af Grækenland.

Da Konstantin i marts 1916 overværede en mindegudstjeneste for Balkansejren i Athens domkirke, bar han en feltmarskalstav, han under sit triumftog i 1913 havde fået af det græske folk. I den allierede verdenspresse hed det, at han ved nævnte lejlighed var iført *tysk* feltmarskaluniform og bar den marskalstav, han havde fået af *den tyske kejser!*

Nu udviklede der sig en formelig kampagne mod Kong Konstantin i den allierede presse. Han kaldtes for »*Verdens største løgner, svindler og lurendrejer*«.

Kong Konstantin 1. fik ret, da han i 1915 oplyste de allierede om, at det neutrale Bulgarien ville indtræde i 1. Verdenskrig på tysk side. Her ses Kong Konstantins svoger, Kejser Wilhelm 2. med sin nye allierede, Kong Ferdinand af Bulgarien.

Hans to brødre, Nicolaos og Andreas, blev sendt ud på en good-will rejse hos de allierede, men det hjalp intet. Nicolaos følte nærmest, at ordet græker havde fået en dårlig klang, og at han selv betragtedes som spion.

Men i september 1916 tonede Venizelos omsider helt rent flag. *Han tog på egen hånd op til Saloniki, oprettede sin egen provisoriske regering og erklærede Tyskland og Bulgarien krig!* Grækenland havde nu to regeringer, en krigsførende i Saloniki og en neutral i Athen. Denne situation blev begyndelsen til enden for Konstantin. Venizelos' uhørt dristige skridt havde naturligvis svækket kongens anseelse yderligere i de allieredes øjne.

Men Konstantin skulle ikke blive skånet for endnu et bittert kapitel. I november 1916 gik den nu hårdt pressede konge med til at overdrage de allierede visse bjergbatterier imod, at det hemmelige politi, som efterhånden terroriserede Athen, ophørte sin virksomhed, og at de græske jernbaner atter blev stillet under græsk kontrol. Endvidere

skulle de allierede lempe havnekontrollen i Piræus, hvor der nu også lå en fransk-engelsk garnison.

Aftalen var indgået mundtlig med en fransk diplomat, men den franske general kendte ikke noget til disse modydelse, da han kom for at få krigsmateriellet udleveret. Fik han det ikke uden betingelser, måtte man tage »passende skridt« for at gennemtvinge udleveringen!

Da de allierede soldater drog til Piræus for at hente materialet, kom det til skudveksling med græske soldater. Kort efter var Athen et stort kaos. Den franske admiral lod »forsøgsvis« Athen beskyde fra franske krigsskibe i Phalion-bugten! Man bombarderede først og fremmest Stadion, som lå lige bag kongeslottet, hvor Konstantin sad i forhandling med allierede diplomater. Da Konstantin så de første bomber slå ned i sin egen have, bemærkede han: »*Med sådanne argumenter kommer d'Herrer ikke langt!*« Den næste granat ramte muren neden for konferencesaalen, og diplomaterne måtte gå i dækning rundt omkring den trætte, desillusionerede og nu helt fortvivlede konge. Den franske general bemærkede bagefter: »*For mig er kun nedkæmpelsen af bulgarerne vigtigere end ødelæggelsen af tyskerredens Athen!*«

Nu startedes en allieret blokade af Athen. Man afskar byen fra fødevarer. Befolkningen var i forvejen udhungret og tilstandene i hovedstaden blev nu helt uudholdelige.

Det var under disse fortvivlede forhold, at Dronning Sophie yderligere begik den dumhed telegrafisk at bede sin tyske kejserbroder om at frelse Grækenland. Man kan vanskeligt tro, at Konstantin kan have været uvidende om dronningens aktivitet. (Kort efter krigens afslutning 1918 kunne Venizelos offentliggøre disse telegrammer som et afslørende bevis for Kong Konstantins tyskthed).

Den 11. juni 1917 meddelte de allierede pludselig kort og godt, at man havde besluttet, at Kongen af Grækenland måtte abdicere og øjeblikkelig forlade landet! Han måtte gerne selv vælge sin efterfølger, men det kunne ikke blive hans ældste søn, Kronprins Georg, for han havde alt for tydelig vist, at han delte sin faders tyskvenlighed. Hvis det græske folk efter krigen måtte ønske Konstantin tilbage, stod det dem frit for. *Hvis kongen derimod nægtede øjeblikkelig at adlyde de allieredes ultimatum, ville Athen blive bombarderet og det glücksborgske dynasti udelukket for stedse!*

Kongen indkaldte øjeblikkelig sit kronråd, men der var jo ikke meget at snakke om. Han måtte rejse! Som sin efterfølger foreslog han sin næstældste søn, den 24-årige Alexander, og det accepteredes. Den

unge, helt uforberedte Alexander aflagde troskabseden dagen efter og samtidig udsendte Konstantin en gribende proklamation til den græske befolkning, hvori han tog afsked og nedkaldte Guds velsignelse over nationen.

Allerede den 14. juni 1917 forlod han og hans yngre brødre med deres familier Grækenland. Den tilbageblevne Alexander kikkede melankolsk efter dem, da de alle drog bort fra »Tatoi«. Den brede befolkning tog grædende afsked, da den kongelige yacht fra Oropos med hele den store kongefamilie om bord lagde ud med Tarent som mål. Fra Tarent fortsatte familien til eksil i Schweiz, hvor gamle Dronning Olga, som havde været på besøg i London, sluttede sig til dem.

Venizelos blev omgående smuglet ind i Athen og etablerede nu her et gnidningsfrit samarbejde med de allierede. Grækenland var fra nu af omsider officielt krigsførende på allieret side.

*

Den 24-årige Alexander, som med tre dages varsel blev ladet alene tilbage i Athen med en kongeværdighed, han aldrig havde drømt om eller ønsket, blev den af Kong Konstantins tre sønner, der fik den mest tragiske skæbne. Ikke bare skulle han nu spille marionetkonge under Venizelos' pisk og de allieredes pres; det kunne endda være, for det havde han humoristisk sans nok til at tage. Men én ting plagede ham mere: han var lidenskabelig forelsket i en meget smuk, 21-årig grækerinde *Aspasia Manos*. Hun var datter af en overordnet, borgerlig hoffunktionær og Alexander havde leget med hende fra de var børn. Han havde allerede med sine forældre drøftet at gifte sig med hende, og de havde ikke haft uoverstigelige indvendinger, fordi han kun var næstældste søn. Men *nu* kunne han jo godt indse, at under de nye forhold ville et sådant ægteskab aldrig blive populært i den græske befolkning, der altid havde været vant til, at deres kongehus fremtrådte ophøjet og uafhængigt af enhver lokal, græsk interesse.

Inden længe følte Alexander sig aldeles isoleret blandt sine nye, uvenligtsindede adjudanter og embedsmænd. Den franske højkommissær *M. Jonnart* udtalte, at han bare håbede, at man kunne få den unge konge »til at falde til ro«. Man sørgede naturligvis for at afskære ham fra enhver forbindelse med hans bortrejste fader og hans øvrige familie.

Så besluttede Alexander, at han – koste hvad det måtte – ville gifte sig med *Aspasia*, selv om man næppe ville betragte hende som Græ-

Kong Konstantin 1.s næstældste søn, Kong Alexander af Grækenland, som i 1919 ægtede den borgerlig fødte, græske Aspasia Manos. Efter hans tragiske død 1920 fødte hun hans eneste datter Prinsesse Alexandra, hvis skæbne er nærmere omtalt på side 133.

kenlands dronning. Et ægteskab med hende ville alene kunne give hans frivillige fangenskab et menneskeligt indhold. 1. verdenskrig var sluttet med en allieret sejr, men her sad han ensom og isoleret på ubestemt tid.

I 1919 ægtede Alexander sin Aspasia. Det vakte ikke den opsigt, han havde frygtet. De allierede var efter 1918 ganske ligeglade med kongens privatliv, og med befolkningen havde han selv ikke længere nogen kontakt. Parret fik endda lov at rejse på bryllupsrejse til Paris på den betingelse, at de ikke rejste sammen og ikke viste sig offentligt sammen.

Her kom de i øvrigt ud for en bilulykke, som kostede to franske venner livet, mens Alexander og Aspasia slap med et chok. Det lykkedes ham end ikke på bryllupsrejsen at etablere forbindelse med familien, som nu boede i Lausanne.

Ægteskabet reddede i det mindste hans humør. Når han havde Aspasia og sin motorcykel, kunne han klare sin meningsløse kongegerning, skønt han vidste, at han bare blev brugt til at underskrive

ethvert dokument, Venizelos forelagde ham. Og han skrev faktisk under på alt, hvad diktatoren forlangte.

»Deres Majestæt burde læse alle dokumenter, før De signerer dem!« bemærkede Venizelos en dag. Alexander svarede stille: »Min fader læste hvert eneste dokument, før han underskrev det – og nu lever han i landflygtighed. Min bedstefader skrev bare under, og han døde dog som konge!«

I starten forsøgte han at undgå Venizelos mest mulig. Men det mærkelige skete, at Alexander, som var den mindst begavede af Konstantins tre sønner, alligevel lidt efter lidt faldt for Venizelos, dels på grund af ministerens personlige charme, og vel også, fordi Alexander efterhånden som 1. verdenskrig var afsluttet med en allieret sejr, begyndte at forstå, at Venizelos havde været klarsynet i sine pro-allierede synspunkter allerede ved krigens start.

Den 17. september 1920 – efter godt tre års marionetvirksomhed og knap ét års lykkeligt ægteskab med den nu gravide Aspasia – indtraf en hel urimelig ulykke. Den 27-årige Alexander havde for vane at race rundt på Tatoi store gods på sin motorcykel, iført en snavset overall, fordi han var ivrig motormekaniker. Han havde altid sin store schæferhund »Fritz« i hælene på sig. Den dag standsede han op ved en vinmark for at tale med en opsynsmand. Opsynsmanden havde to små aber, som straks kastede sig over Alexanders hund. Da han ville redde hunden, bed den ene rasende abe – gennem hans snavsede bukser – en dyb flænge i hans ene ben. Han fik såret rensset på stedet og påny, da han nåede tilbage til Tatoi. Men han havde alligevel pådraget sig en voldsom blodforgiftning.

I adskillige uger kæmpede lægerne for at redde hans liv. Selv lå han i de sidste døgn og råbte i vildelse på sin moder. Hans tilstand blev gennem pressen kendt over hele Europa, og hans moder, Dronning Sophie, anmodede fra Schweiz om tilladelse til at komme hjem til hans dødsleje. Det blev afslået! I stedet fik Dronning Olga – »Dronningen fra den gode tid« – lov at rejse hjem, men før hun nåede Athen, var Alexander død den 25. oktober 1920. Den gamle dronning nåede kun at være med til sin sønnesøns begravelse.

Kong Alexander blev begravet på Tatoi. På hans gravsten står der: »Han regerede Grækenland i sin faders sted fra 14. juni 1917 til 25. oktober 1920«.

Fem måneder efter Alexanders død fødte Aspasia en datter, som blev døbt *Alexandra*. Hun var den første, græske prinsesse af delvis

græsk blod, men hun og moderen opnåede først en vis kongelig status 12 år efter Alexanders død.

Den lille Alexandras senere skæbne som Jugoslaviens ukronede Dronning i London 1944 gennem sit ægteskab med Kong *Peter 2.* af Jugoslavien, skal vi høre mere om på side 133.

Men tilbage til Grækenland i 1920. Alexanders død var faktisk også en sorg og bekymring for Venizelos. Han havde i de sidste år haft et godt samarbejde med den unge konge. Den europæiske del af verdenskrigen var slut, men Grækenland kæmpede endnu – som vi om lidt skal se – i Lilleasien. Venizelos så gerne, at Grækenland fik en konge påny. Gerne en ung og føjelig konge. Han foreslog derfor, at man nu valgte Kong Konstantins yngste søn, den 19-årige *Paul*, til græsk konge. Konstantin selv og hans ældste søn *Georg (2.)*, som Venizelos selv havde vraget i 1917, kunne man ikke godt bringe på bane igen.

Den unge Prins *Paul* nægtede klogeligt pure at bestige tronen, så længe både hans fader *Konstantin 1.* og hans ældre broder *Georg* var i live. Venizelos satte derpå alt på ét bræt: han forlangte valg i Grækenland i håb om at kunne indføre *republik* og gøre endelig slut på glücksborgernes efter hans mening ret overflødige kongevirksomhed. Men valget allerede den 14. november 1920 gik ham knusende imod! Skønt han havde ført Grækenland frelst gennem verdenskrigens sidste år, var han ikke længere populær. Nu syntes man pludselig, at han havde støttet sig for stærkt til de allierede.

Så tog begivenhederne fart. Royalisterne havde fået en uventet chance og udnyttede den. Den 69-årige Dronning *Olga*, der endnu var i Athen, kunne i samarbejde med den nye førsteminister *Rhallas* få dage efter afsende et telegram til *Konstantin 1.*, der gratulerede ham og bad ham komme tilbage som konge af Grækenland. Telegrammet var underskrevet »*Olga, Regentinde af Grækenland*«.

Den 52-årige, landflygtige konge i Schweiz blev chokeret og følte sig usikker. Han var jo blevet afsat af de allierede, ikke af sit eget folk. Ville grækerne have ham efter 3 års eksil? Han svarede, at han ville komme, hvis det virkelig var det græske folks ønske. En hastigt foranstaltet folkeafstemning den 14. december 1920 gav over 1 million stemmer for ham, og kun 10.000 imod.

Venizelos var så opbragt over udfaldet af valget og over det græske folks utaknemmelighed, at han emigrerede til Frankrig 3 dage efter nederlaget, og dér foretrak han at blive, da han med undren så, hvordan sagerne i Athen nu udviklede sig.

Villaen Tatoi, som Kong Georg 1. for privat regning opførte i sine første regeringsår, ligger 24 km nord for Athen, omgivet af store skove. Navnet fik ejendommen efter inskriptionen på en 2000-årig sten, der blev fundet på stedet. Kong Georg 1. testede i 1913 »Tatoi« til »kongelig bolig«. Han selv foretrak at bo her store dele af året, fremfor at leve i det store, besværlige og upraktiske kongeslot i Athen, som Prins Nicolaos frimodigt kaldte: »Den store papkasse«. Tatoi nedbrændte i 1917, men genopførtes af Kong Alexander. Kong Paul og Dronning Frederika boede helårs på Tatoi under de sidste 10 år af deres regeringstid, og Kong Paul døde her i 1964. Billedet viser denne nuværende bygning, som den græske regering – over for den afsatte Konstantin 2. – har vægret sig ved at betragte som privat, kongelig ejendom. – Nyere pressefoto.

For Konstantin lod sig nu forblænde af sin patriotisme og sin trang til oprejsning. Han accepterede! Venizelos havde lige før sin afrejse hævdet, at Grækenlands genrejsning efter 1. verdenskrig ville være aldeles afhængig af fransk-engelske lån, og at en ny, stemningsbåret dyrkelse af en »kasseret« konge kun ville kunne opfattes som en direkte udfordring over for Whitehall og Quai d'Orsay. Og også her skulle han få ret.

Nu var rollerne ombyttet: Venizelos sad som emigrant i Frankrig. Han kunne ikke påny møde den konge, som han selv havde ønsket at fordrive.

Stormagterne fnøs, som Venizelos havde håbet og ventet. London og Paris meddelte Rhalles' regering, »at man ikke nærede noget ønske om at blande sig i indre, græske anliggender, men alligevel så sig nødsaget til at erklære, at genindsættelsen af en konge, hvis illoyale optræden under verdenskrigen havde forårsaget alvorlige vanskeligheder, måtte fra Grækenlands side betragtes som en bekræftelse på hans fjendtlige holdning!« I denne salve kunne man læse, at verdenskrigens to store sejrherre simpelt hen ikke agtede at anerkende ham.

*

Men Konstantin og Sophie rejste alligevel til Grækenland med den øvrige familie. Også brødrene Nicolaos og Andreas sluttede sig til. De ankom alle til Athen den 19. december 1920, 5 dage efter afstemningen. De ankom med et lille, usselt græsk fragtskib, de havde hyret i Brindisi. Men det var i alle fald et *græsk* skib.

Kongefamilien blev modtaget med den obligate jubel i Athen få dage før jul 1920. De blev bogstavelig talt båret på hænder til slottet af Athens ellevilde befolkning. Men Kong Konstantin havde ikke gjort sig klart, hvad det var for et forarmet land, han vendte tilbage til. Grækenland var efter sin allierede krigstjeneste faktisk bankerot. Og på grund af hans tilbagevenden nægtede de sejrende stormagter nu at yde såvel militær som materiel støtte til landet.

Men det alvorligste problem Kong Konstantin kom hjem til, var uden sammenligning det felttog, Venizelos havde startet mod Lilleasien i sommeren 1920. Dette felttog, som Konstantin med uro havde læst om i aviserne under sit eksil i Schweiz, havde sin egen forhistorie. Da 1. verdenskrig var ophørt 1918, havde de allierede ladet de tabende tyrkere betale gildet og ved fredstraktaten i Neuilly 1919 belønnet Venizelos med Trakien (se kortet side 24) helt ud til Konstan-

tinopel, og ved freden i Sevres 1920 havde de tillige indfriet deres »løse løfter« om »græske koncessioner i Lilleasien« ved at give Grækenland et foreløbigt 5-årigt mandat til at besætte det tyrkiske Lilleasiens største by *Smyrna*, som havde over 50 % græske indbyggere. Men de slagne tyrkeres anfører, *Kemal Atatyrk*, havde i 1920 pure nægtet at anerkende dette stormagtsovergreb på deres asiatiske hovedland. For at hævde sin ret – og opfylde sin gamle drøm om et »Storgrækenland« – havde Venizelos – med stormagternes fulde billigelse – allerede i 1919 sendt besættelsestropper til *Smyrna* og omegn for at sikre sig, hvad de allierede havde lovet ham. Nu da tyrkerne agtede at slå fra sig, var et veritabelt felttog i Lilleasien blevet en nødvendighed. Den græske krigsførelse, som var finansieret af den græskfødte, berygtede, internationale våbenhandler, *Sir Basil Zaharof*, var gået godt i starten, men ved Konstantins hjemkomst sent på året 1920 stod 350.000 udsultede og udmattede grækere 600 km inde i Lilleasien, aldeles fastlåst over for *Kemal Atatyrks* hjemmевante, veltrænede tropper.

Det blev derfor ulykkeligtvis Konstantin 1. og ikke den til Frankrig flygtede Venizelos, der i sidste ende blev ansvarlig for dette felttogs totale sammenbrud. Og det kom Konstantin til at knække halsen på, og mistede derved sin trone for anden og sidste gang i sit liv.

Den tilbagevendte konge havde hurtigt indset, at hvis han trak hæren tilbage i Lilleasien, kunne han forudse massakre på de store, græske befolkningskolonier langs Lilleasiens vestkyst. Det gjorde ham rådvild, for han var ingenlunde længere sejrherren fra *Saloniki* i 1913; han var nu i 1921 en træt og usikker mand, mærket af 3 års rastløs udlændighed. Hans broder, *Prins Andreas*, afrejste til Lilleasien i sommeren 1921 for at overtage ledelsen af et græsk armékorps. Han var ikke glad for opgaven, men følte, at et militært uddannet medlem af kongehuset måtte tage over for at sætte mod i tropperne. Konstantin tog også selv derover som hærens øverstkommanderende og påtog sig derved det vidtgående militære ansvar, som altid er belastende for en konge, når det hele går galt til sidst.

De overanstrengte tropper blev glade for at se deres konge; men kort efter brød Konstantin 1.s helbred sammen. Han måtte dødssyg bringes tilbage til Athen. Snart efter svirrede rygter blandt tropperne, at han havde ladet sine soldater i stikken i deres håbløse situation.

Hæren i Lilleasien oplevede en rædselsfuld vinter i 1921-22, og stormagterne begyndte nu at frygte et græsk sammenbrud, som de

bestemt ikke ønskede. Tyrkerne skulle ikke kunne tilsidesætte fredsbestemmelserne. Regeringen i Athen lededes nu atter af den gamle *Gounaris*, der havde afløst *Rhalles*. *Gounaris* appellerede i februar 1922 til England, men *Lord Curzon* mente, at *Gounaris* overdrev situationens alvor. I april 1922 forsøgte grækerne derfor selv at opnå våbenstilstand med *Atatyrk*. Han svarede ja, *såfremt grækerne omgående ville rømme Lilleasien*.

Så tordnede England øjeblikkelig: »*Grækenland må under ingen omstændigheder rømme Lilleasien!*«.

Det ulykkelige felttog slæbte sig frem til august 1922. Så fulgte sammenbruddet. *Atatyrk* tilføjede den græske hær i Lilleasien et tilintetgørende nederlag. – Aviserne bragte de sørgelige overskrifter. »*Græsk tilbagetog, Hærens vilde flugt, Smyrna totalt nedbrændt, Flygtninge plyndrer sig gennem Anatolien, Massakrer på den kristne befolkning, Kongen alene ansvarlig, Venizelistiske officerer gør oprør, March mod Athen, Prinserne Andreas og Nicolaos stilles for krigsret, Kong Konstantin afsættes!*«

Avisoverskrifterne var kun alt for sandfærdige. Den 25. august 1922 havde tyrkerne – oven i købet med fransk våbenhjælp – løbet den græske hær aldeles over ende. De græske tropper havde trukket sig tilbage, men i løbet af få dage havde tilbagetrækningen udviklet sig til en vild flugt mod kysten, ud til *Smyrna*. I denne græskbesatte by opstod der nu panik, for den dérboende græske befolkning vidste, hvad man kunne vente sig af tyrkerne, fordi de havde budt den græske hær velkommen to år forinden. De, der ikke søgte at flygte over Ægæerhavet til Grækenland, forskansede sig i byen.

Den 9. september 1922 havde tyrkerne tilbageerobret *Smyrna*. De havde dræbt enhver græker, de havde antruffet, mænd, kvinder og børn. Den tyrkiske general havde ladet den græske ærkebiskop kaste ned fra en balkon, hvorefter den tyrkiske befolkning havde sønderrevet ham. Tusinder af grækere var druknet i havnen, da de havde forsøgt at slippe af sted i overfyldte både. Hele det græske kvarter i *Smyrna* var nedbrændt til grunden. 3000 års græsk indflydelse i Lilleasiens største havneby var blevet udslettet i løbet af fem døgn. Man opgjorde senere tallet på myrdede og omkomne grækere til 300.000 voksne og børn.

Allerede dagen før *Smyrnas* fald, den 8. september 1922, var der udbrudt revolution på de græske øer *Chios* og *Mytilene*, hvor resterne af den slagne græske hær havde søgt tilflugt. Revolutionen var ledet

af oberst *Nicolaos Plastiras*, som havde ladet flyveblade nedkaste over Athen med krav om *Kong Konstantins abdikation*, og kongen havde indvilliget. Samtidig havde man udråbt hans ældste søn, *Georg 2.*, til konge.

Mens flygtninge og soldater stadig strømmede fra Lilleasien til det græske fastland, havde en revolutionær regering svunget sig op i Athen under general *Theodoros Pangalos*. Man krævede syndebugke for katastrofen i Lilleasien! Det største militære nederlag i nyere græsk historie kunne ikke sones alene ved at afsætte og udvise kongen. Den 28. november 1922 blev Kong Konstantins gamle førsteminister Gounaris og fire af hans kabinetsministre samt den græske hærs øverstkommanderende dømt til døden efter en retssag, der havde varet 14 dage. De blev alle skudt samme dag. Gounaris, der var syg allerede under retssagen, måtte bindes til en stol under eksekutionen.

Prins Andreas, der som kongelig officer også var blevet stillet særlig til ansvar, var ligeledes blevet fængslet. Hans kone Alice havde netop under felttoget født ham hans femte barn, som 25 år senere skulle blive verdenskendt som Hertug *Philip af Edinburgh*, den engelske Dronning Elizabeths prinsgemal.

Andreas havde også regnet med at blive skudt. General Pangalos, hans gamle skolekammerat, havde besøgt ham i fængslet. »*Hvor mange børn har du?*« havde han spurgt Andreas. Andreas fortalte om sine 4 døtre og den nyfødte søn. »*Skade at de så tidlig skal blive faderløse!*«, havde generalen bemærket med et grumt smil. Venizelos havde også vist sig aktiv i Frankrig. Han havde med sine råd heller ikke lagt fingrene imellem, skønt ansvaret for det tragiske felttog oprindelig havde været hans eget. »*Hvad der nu skal gøres, bør gøres straks!*«

Konstantin og Sophies flugt fra Grækenland i efteråret 1922 havde været vanskeligere og tristere end i 1917. De havde denne gang bogstavelig talt måttet snige sig ud af baghaven og i hemmelighed ladet sig sejle til Sicilien fra en mindre havn nord for Tatoi. Kun nogle få grækere havde set dem drage af sted. Denne gang havde afskeden været næsten pinlig stilfærdig. Alle tilskuere havde vidst, at de her så Kong Konstantin og Dronning Sophie for sidste gang. Nu var det jo grækerne selv, der havde afsat dem.

Denne gang slog den flygtede kongefamilie sig ned i en villa i Palermo. Kort efter ankom Andreas med sine brødre Nicolaos og Christopher. Andreas var trods alt efter pres af en engelsk major blevet

løsladt. Kong Georg 5. af England dekorerede senere majoren for hans indsats.

Konstantin var nu en aldeles nedbrudt mand. Han sagde ikke længere ret meget, men gik hvileløs rundt i Palermos gader. Byens indbyggere kiggede medlidende på ham. Den 23. januar 1923 – altså få måneder efter, at han atter havde måttet forlade Grækenland – døde han i »Villa Hygeia« i Palermo, 55 år gammel. Han følte til det sidste, at han havde handlet rigtigt allerede i 1914, men at han var blevet uretfærdigt behandlet af de allierede og at den sidste, forsmædelige afsættelse var resultatet af et felttog, som Venizelos og de allierede alene havde ansvaret for.

Hans dybt nedbøjede Sophie, der nu var 52 år, lod ham bisætte i den græsk-katolske kirke i Firenze, hvor hun nu – sammen med sine to yngste døtre *Irene* og *Catherine* – tog ophold i en nyerhvervet villa, som hun døbte »Sparta«. Dette sted blev i de følgende år den landflygtige families faste holdepunkt. Hun klarede sig økonomisk godt i de 9 år, hun kom til at bo her med sine to døtre, idet hun havde arvet et betydeligt beløb efter sin moder. I 1932 døde hun.

Til slut skal det blot her noteres, at den ulykkelige krig i Lilleasien endte med, at Grækenland ved fredsforhandlingerne i Lausanne 1923 fik et mindre stykke af Trakien end oprindeligt bestemt i 1920, og samtidig helt måtte opgive drømmen om at gøre Smyrna (i dag kaldet Izmir) græsk. Derefter ændredes Grækenlands område ikke påny før end i 1948, da landet efter 2. verdenskrig fik overdraget »De dodekanesiske Øer« – med *Rhodos* som den største – som det i 1945 slagte Italien allerede i 1912 havde erobret fra tyrkerne. (Se kortet side 24).

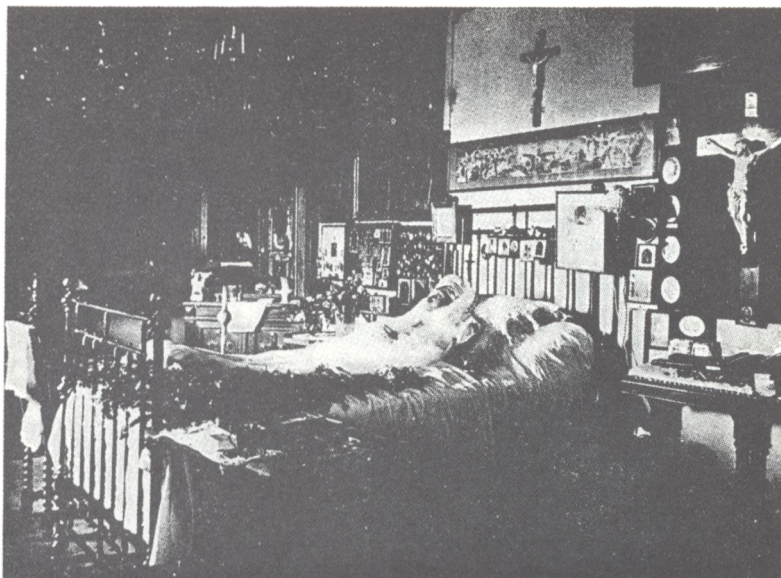
*

I 1923 stod næsten hele den græske kongefamilie atter på gaden. I 1923, da Kong Konstantin var død i Palermo, sad kun Georg og Paul endnu i 15 måneder i Grækenland, men alle andre var hjemløse.

Den, der klarede sig bedst, var naturligvis Konstantins ældste broder Georg, der siden 1908 havde levet sin rigmandstilværelse i St. Cloud med sin Bonaparte-hustru.

Men hvad blev der af gamle Kong Georgs tre andre sønner, *Nicolaos*, *Andreas* og *Christopher*.

Nicolaos var blevet gift allerede i 1902. Også han havde fulgt sine to søstres eksempel og hentet sin ægtefælle fra Rusland. Han, der var den mest levende og mest livsdygtige af hele flokken, havde som barn

Dronning Olga af Grækenland døde – under nærværelse af de fleste af sine børn – i eksil i sin søn Christophers villa »Anastasia« i Rom 19. juni 1926. Da var det næsten 60 år siden, hun første gang havde mødt Kong Georg 1. Her ses hendes dødsleje, omgivet af talrige billeder og erindring fra hendes russiske barndom. Hun havde overlevet Georg 1. i 13 bitre år, hvor ulykkelige begivenheder i både hendes barndoms Rusland og hendes kongerige Grækenland ofte havde belastet hendes enorme sjælsstyrke. – Fotografi af Robert Stuker.

tilbragt adskillige ferier i Rusland, både hos czaren, »Onkel Sasha«, og hos czarens næstældste broder, Storfyrst *Vladimir*. Her havde han allerede som 14-årig forelsket sig i Vladimirs eneste, meget smukke datter, *Helene*, og det var lykkedes ham at opnå storfyrstens anerkendelse som acceptabel svigersøn. Hans fætter, den nye Czar *Nicolai 2.*, skænkede parret en opsigtsvækkende elegant villa i Athen som bryllupsgave. Nicolaos havde – som vi har set – deltaget i Balkanfelttoget 1913, som sin broder Konstantins stabschef, og i verdenskrigens første år været hans goodwill-ambassadør hos de allierede. I ægteskabet fødte Helene ham tre smukke døtre, *Olga*, *Elisabeth* og *Marina*. Hans svigerfader, Storfyrst *Vladimir*, døde allerede 1909, men hans svigermoder, Storfyrstinde *Maria Pavlovna*, undslap – som vi har set 1: 334 – revolutionen i 1917, dog kun for at dø i sin datters arme, da hun

I 1902 fulgte Prins Nicolaos sin faders eksempel og hentede sin brud i Rusland. Han ægtede Storfyrstinde Helene, eneste datter af Czar Alexander 3.s yngre broder, Storfyrst Vladimir. Her ses bruden med sine forældre og fra venstre brødrene Boris, Kyril og Andrei, som er omtalt i det russiske kapitel. Foto fra ca. 1900. Se også billedet i bind 1 side 279.

efter sin vanskelige flugt omsider var nået frem til Schweiz i 1918. Helenes brødre *Kyril*, *Boris* og *Andrei* slap alle levende til Frankrig. (Se stamtavle 9 i bind 1 side 274).

Under sit første eksil i Schweiz og Frankrig 1917-20 havde Nicolaos ernæret sig som kunstmaler og Helene havde drevet børnehjem for flygtede russere. I 1920 havde han forberedt sin broder, Kong Konstantins festlige hjemkomst ved at rejse til Grækenland i forvejen. Han havde også – 3 år senere – oplevet Konstantins triste død i Palermo. Under den nye, lange eksil-periode 1923-35 kom familien til at kæmpe med fattigdom, men Helene skaffede ved gode venners hjælp sine tre døtre en god uddannelse i England, og de blev efterhånden også alle udmærket gift. Olga, der i 1922 en kort tid var forlovet med daværende Kronprins Frederik (9.) af Danmark, blev året efter gift med Prins *Paul* af Jugoslavien. Hendes liv er skildret i et senere kapitel side 135. Elisabeth fik en tysk greve af *Toerring-*

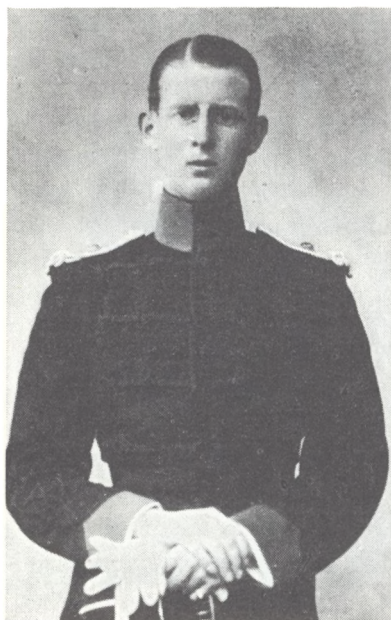
Jettenbach, og *Marina* blev den senere navnkundige *Hertuginde af Kent*, gift med Kong Georg 5.s søn, Hertug *Georg af Kent*, som omkom ved en flyveulykke i 1942.

Nicolaos var livet igennem sin families utrættelige ankermand og den, der aldrig lod sig slå ud af modgang. Han døde i Grækenland, 66 år gammel i 1938, lykkelig over at være kommet tilbage til sit gamle land og få lov til at dø i sit smukke hjem, som czaren havde skænket ham 36 år tidligere. Helene overlevede ham til 1957 og bevarede til det sidste god kontakt med sine tre døtre, der nu var anbragt i England og Tyskland og for Olgas vedkommende i eksil i Frankrig.

Gamle Kong Georgs yngre søn, *Andreas*, var ikke gjort af så stærkt materiale som Nicolaos. Hans deltagelse i Lilleasien-felttoget, og den derpå følgende, overhængende trussel om dødsstraf, knækkede noget i ham. Det ægteskab, han i 1903 – kun 21 år gammel – havde indgået med den smukke, 18-årige Prinsesse *Alice af Battenberg* blev heller ikke lykkeligt i det lange løb. Alice, der var oldebarn af Dronning Victoria og kusine til Czarina Alix af Rusland, havde ligesom denne udpræget hang til religiøse grublerier, og de lange eksil-perioder med fire døtre og den lille søn, Prins *Philip*, sled meget på ægteskabet. An-

Kong Georg 1.s sympatiske, yngre søn, Prins Nicolaos, som livet igennem var Kong Konstantins trofaste støtte, ses her sammen med sin russiskfødte gemalinde, Storfyrstinde Helene. – Fotos fra omkring 1900.

Georg 1.s yngre søn, Prins Andreas blev gift i 1903 med Prinsesse Alice af Battenberg. Ægteskabet blev børnerigt – 4 døtre samt een søn, den senere Hertug Philip af Edinburgh. Men parret skiltes i flygtningeårene i 1920'erne og Alice blev nonne. Alice ses som meget gammel dame i bind 1 side 254. – Fotos fra omkring 1908.

Andreas henfaldt efterhånden også til spekulationer over sin tilværelses urimelighed. I 1930 blev parret enige om at gå hver til sit, selv om de aldrig lod sig skille officielt. Den 9-årige Prins Philip kom på kostskole og udviklede sig her så fordelagtigt, at man møder ham igen i denne bog som Dronning *Elizabeth 2.s* prinsgemal, *Hertug Philip af Edinburgh*. De fire døtre, *Margarita*, *Theodora*, *Cecilia* og *Sophie* blev gift med tyske prinser. Både *Theodora* og *Sophie* ægtede børnebørn af Hertuginde *Thyra af Cumberland* (se stamtavle 11 side 185), og *Sophie* blev således svigerinde til Dronning *Frederika af Grækenland*. De to andre søstre endte i Hessen og i Hohenlohe-Langenburgslægten.

På sine ældre dage blev Prinsesse Alice nonne. Hun døde i 1969. Prins Andreas var død allerede i 1944.

Den yngste af gamle Kong Georgs sønner, Prins *Christopher*, var allerede under familiens første eksil i Schweiz 1917-20 gået sine egne

veje. Han havde i 1920 – 32 år gammel – giftet sig med en hovedrig enke, Mrs. *Anastasia Leeds f. Stewart*. Hun havde under første verdenskrig indrettet sig luksuøst i London og havde truffet Christopher på en ferie i Schweiz. Ægteskabet blev lykkeligt, men desværre meget kortvarigt. Parret undgik ikke amerikanske avisoverskrifter: »*Rig gammel enke gifter sig med fattig prins*«, selv om Anastasia kun var 5 år ældre end han. Hun satte i 1920 en formue ind på at drive propaganda i USA for den græske sag, en propaganda, der dog først for alvor gav resultater efter 2. verdenskrig, da USA gik med til at gen-

Fotografi fra 1915 af Prinsesse Alice af Battenberg (1885-1969), oldebarn af Dronning Victoria og søster til admiral Louis Mountbatten af Burma og til afdøde Louise Mountbatten, gift med Sveriges Konge, Gustav 6. Adolf. Hun giftede sig i 1903 med Georg 1.s næst yngste søn Andreas (1882-1949). Ægteskabet var ikke lykkeligt, men meget frugtbart. De fik de fire døtre, der ses her: Margarita, Theodora, Cecilia og Sophie. Alle disse døtre blev gift med tyske fyrstesønner, men ægteparrets yngste søn, der først fødtes i 1921, blev dog den eneste, der blev verdenskendt. Det var Prins Philip af Grækenland, der i dag som Hertug af Edinburgh er gift med Dronning Elizabeth 2. af England. Prinsesse Alice blev aldrig skilt fra Prins Andreas, men hun levede på sine ældre dage alene i London på Buckingham Palace, hvor hun døde i 1969, 84 år gammel.

Prins Christopher af Grækenlands første gemalinde, den amerikanske millionærenke, Mrs. Anastasia Leeds, som døde i 1923 efter 3 års lykkeligt ægteskab. Hun støttede den græske kongefamilie i eksil-årene, og Christopher opkaldte sin senere »Villa Anastasia« i Rom efter hende. – Foto fra 1920.

opbygge det krigshærgede Grækenland. Hun ydede i det hele taget den hjemløse kongefamilie en storartet hjælp. Men allerede i 1923 døde hun af kræft. Ved hendes sygeleje mødtes hendes unge søn af første ægteskab, *William*, med Christophers russiske niece, Prinsesse *Xenia*, datter af hans søster Marie og den i 1919 myrdede Storfyrst Georg af Rusland. De to unge blev senere gift og slog sig ned på Long Island som Mr. og Mrs. *William B. Leeds*.

Christopher sørgede dybt over tabet af Anastasia. Han købte nu en luksusvilla i Rom, som han opkaldte efter hende: »*Villa Anastasia*«. Her havde han sin gamle moder, Dronning Olga, boende i de sidste år af hendes liv, og her døde hun i 1926.

Christopher giftede sig påny i 1929. Hans anden gemalinde blev den billedskønne Prinsesse *Françoise af Orleans*, datter af Hertugen af *Guisse*, altså ud af samme gamle, franske kongeslægt, som hans farbroder Prins Valdemar af Danmark i 1886 havde hentet sin Prinsesse Marie fra. (Se side 212).

Parret blev boende i Rom til Christophers død 1940. Hans økonomi var de sidste år stærkt svækket på grund af uheldige spekulationer fra hans økonomiske rådgiveres side. Prinsesse *Françoise* overlevede ham til 1953. Parrets eneste søn, *Michael*, er nu borgerligt gift officer i Grækenland.

*

Lad os så atter vende tilbage til Athen 1923.

Kong Konstantins to sønner, *Georg* og *Paul*, var blevet tilbage i Athen i april 1923. Den 31-årige, elegante Georg, som familien egentlig havde betragtet som inkarneret ungkarl, havde i 1921 overrasket alle ved at gifte sig med Kong *Ferdinand af Rumæniens* datter, Prinsesse *Elisabeth*, som han havde lært at kende ved sin egen søster *Helenes* bryllup med Elisabeths broder, den rumænske Kronprins *Carol* (2.) samme år. Begge par var endnu før hærens sammenbrud i Lilleasien blevet gift under megen opmærksomhed i Bukarest.

Den nye regering *Pangalos* ønskede nu Georg som marionet-konge på samme måde som hans afdøde broder Alexander havde været det i 1917-20. Georg ansås ikke – som sin fader – kompromitteret i Lilleasienkrigen. Et fortsat kongehus gav efter generalens synspunkt en diktatorisk regering et skær af legalitet. Georg accepterede, fordi han simpelt hen syntes, det var hans pligt. Men hans kongegerning blev

Kong Georg 1.s yngste søn, Prins Christopher, som altid gik sine egne veje, giftede sig som enkemand med Prinsesse Françoise af Orleans. Han vendte aldrig fast tilbage til Grækenland, men boede til sin død i 1940 i Rom. Françoise døde 1953.

endnu mere uudholdelig, end Alexanders havde været, selv om den blev kortvarigere. Kong Georg 2. betragtede selv sin opgave som »umulig og latterlig«. Den rolle, han var udset til at skulle spille, bestod i »at leve et unyttigt liv på randen af en vulkan«. Også for hans 28-årige rumænske brud, Elisabeth, der var blevet modtaget i Athen 2 år før med hyldest og klokkeringning, var den frivillige komedie, de nu sammen havde påbegyndt, en stor belastning, som fra starten sled stærkt på ægteskabet. Dronning Elisabeth havde været bedre vant i Rumænien!

Men prøvelsen blev til gengæld ikke af lang varighed. Allerede i december 1923 indså Pangalos nemlig, at Kong Georg 2. alligevel nok var en risikabel person, som i det lange løb kunne blive besværlig for en førsteminister, der helst ville være diktator. Der havde været mytteri i hæren, ledet af en gruppe ultra-royale officerer, som havde forsøgt et royalistisk kup for at gøre det af med Pangalos' faktiske diktatur. Det var dog lykkedes Pangalos at slå oprøret ned. Skønt Kong Georg faktisk intet kendte til kup-planerne, var han naturligvis nu under stærk mistanke.

Pangalos opsøgte derfor kongen kort før julen 1923 og forelagde ham et dokument, hvori han påviste, at alle landets ikke-kompromiterede officerer nu forlangte *Huset Glücksborgs afsættelse*. Han anbefalede derfor, at Kong Georg 2. og Dronning Elisabeth omgående forlod Grækenland – »i det mindste for en tid«.

Kong Georg 2. var ikke særlig svær at overtale. Efter kun 15 måneders kongeværdighed tog han og Elisabeth ret omgående og meget stilfærdigt til Rumænien og slog sig ned hos svigerfamilien. Deres afrejse vakte ikke større opsigt i Grækenland.

Kort efter kunne de begge i rumænske aviser læse, at *Grækenland var udråbt til en republik, og at Huset Glücksborg var forvist for bestandig!* Det var Venizelos, der var vendt tilbage fra Frankrig og for sidste gang havde optrådt i sin gamle rolle og havde nået sit mål. Så trak han sig tilbage til internationalt arbejde. Også hans helbred var nu nedbrudt, men han nåede dog at danne regering én gang til.

Da alle græske prinser og prinsesser allerede ifølge aftalerne fra 1863 tillige skulle betragtes også som danske prinser, lod Kong *Christian 10.* omgående udstede danske pas til hele den græske kongefamilie, for at de ikke nu i verdens øjne skulle stå som statsløse.

De rumænske svigerforældre, Kong Ferdinand 1. og Dronning Marie, stillede et palæ i Bukarest til rådighed for Georg og Elisabeth,

Kong Konstantin I.s ældste søn, Kronprins Georg blev som 31-årig i 1921 gift med den 27-årige rumænske Prinsesse Elisabeth. Han blev vraget som konge i 1917, da man valgte hans yngre broder Alexander, men ved sin faders 2. abdikation 1922 blev Georg konge første gang. Det varede dog kun 15 måneder. Georg blev skilt fra Elisabeth i 1935, kort før sin nye, 12-årige kongeperiode, der varede til hans død 1947, selv om han opholdt sig uden for Grækenland under 2. Verdenskrig 1941-45 og måtte lade sig genvælge i 1946, ét år før sin død.

men senere foretrak de at bo i et lejet hus. Det var ingen hemmelighed, at ægteskabet ikke var lykkeligt, og inden længe var Georg 2., der ikke trivedes i Rumænien, meget hyppigt alene på rejse til Firenze for at besøge sin moder og søstre, og også ofte i Spanien. Men snart opdagede han, at han trivedes bedst i London. I 1932 – efter 11 års formelt ægteskab – forlod han Dronning Elisabeth for stedse og tabte nu enhver kontakt med sin barnløse gemalinde. Da hun 6. juli 1935 lod sig skille fra ham, erfarede han det faktisk først ved at læse nyheden i en engelsk avis. Elisabeth giftede sig aldrig påny.

Fra 1932-35 boede han som fast gæst på »Browns Hotel« i Mayfair i London. I dette gamle familiehotel fandt han sig helt til rette. Hotellet nyder den dag i dag godt af den reputation, han skaffede stedet i begyndelsen af 1930'erne.

Georg 2. giftede sig heller aldrig påny. Hans skæbne havde gjort ham indadvendt og bitter. Det mislykkede ægteskab havde også des-

illusioneret ham. Dertil kom skuffelsen over, at også hans søster Hele-nes ægteskab med hans svoger Kronprins Carol (2.) af Rumænien ligeledes hurtigt var gået over styr, fordi den vidtløftige rumænske prins havde foretrukket den rødhårede Mme *Lupescu*. Den dobbelte græsk-rumænske ægteskabsalliance i 1921 havde været én stor misforståelse! (Se det rumænske kapitel side 146).

Georg 2. fik sig dog en trofast, borgerlig veninde i London i de sidste år, han opholdt sig her. Han havde faktisk planlagt at gifte sig med hende; at hun var borgerlig, gjorde jo ikke længere noget. Han havde købt hus og bil i London kort efter sin skilsmisse i 1935 og havde også nået at anskaffe møbler. Men heller ikke af den forbindelse blev der så forfærdelig megen lykke. Uden at foregribe begivenhederne skal det bare her noteres, at han i de 12 år, han endnu havde tilbage af sit liv, kun kom til at tilbringe nogle årlige ferier sammen med hende. Den sidste gang, hun kom til Grækenland, blev i 1947. Da havde Kong Georgs kusine, Hertuginde *Marina af Kent*, sørget for, at hun blev indbudt til sin kongelige elskers begravelse. Hendes navn var *Joyce Britten-Jones*. *

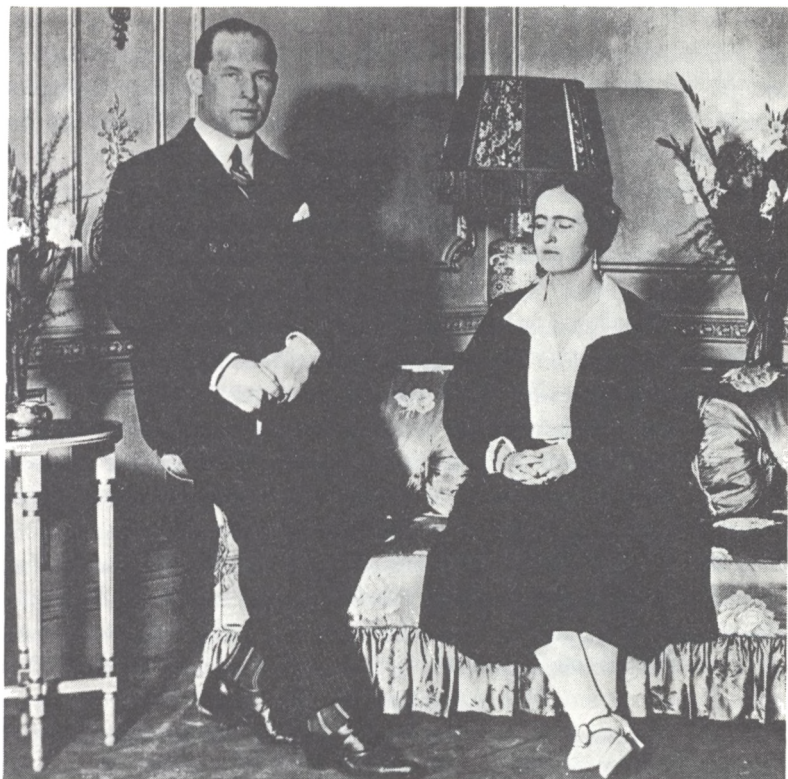
Lad os standse her et øjeblik. Fra 1924-35 kom Grækenland til at opleve glæden ved at være republik, frigjort for anden gang for Kong Konstantin 1. og for første gang for Kong Georg 2. Blev landet lykkeligere og fredeligere af det?

Svaret må nok blive benægtende. I løbet af disse 11 år oplevede Grækenland 23 regeringer, ét diktatur og 13 politiske kup. Den, der klarede sig længst, var *Venizelos*, som fra 1928-32 og i 1933 tog sin sidste tårn, kort før sin død. Man tør roligt sige, at de politiske forhold forblev lige så komplicerede som i kongetiden. Og i disse 11 år havde intet medlem af det tidligere kongehus nogen form for adgang til Grækenland. De måtte simpelt hen ikke vise sig på græsk jord!

Men én af dem gjorde det alligevel! Det var den senere Kong Paul.

Han havde i 1924 forladt Grækenland sammen med sin 11 år ældre broder, Kong Georg 2., og havde med ham og Dronning Elisabeth taget ophold i Rumænien. Og da han havde trivedes lige så dårligt her som broderen, havde også han slået sig ned i London. Men den 23-årige Paul var i modsætning til sin broder Georg ikke bitter på grækerne. Han var bare ked af, at han havde måttet afbryde sin militærtjeneste, fordi han netop havde håbet at komme i luftvåbenet.

Efter at han i 1930 havde arbejdet på flyvemaskinefabrikken Arm-

Kong Georg 2. som græsk eks-konge med sin rumænskfødte, eksdronning Elisabeth, fotograferet omkring 1930. Det er næppe nødvendigt at oplyse, at ægteskabet gik i stykker efter få års fælles ophold i London. Begges udtryk og holdning viser tydeligt, at der ikke længere var megen kontakt tilbage i det barnløse ægteskab. I sin fornyede, græske regeringstid fra 1935 til sin død 1947 giftede Kong Georg sig aldrig påny. Hans fraskilte gemalinde, der ikke nogensinde kom tilbage til Grækenland, døde i 1956. Hun havde heller ikke giftet sig igen, men gjorde kort før sin død skandale ved at søge at adoptere sin 25 år yngre hushovmester.

strong & Siddeley i England for 3,50 pund om ugen i et års tid, bestemte han, at han ville holde en ferie. Den danskfødte, hovedrige *Freddy Wessel*, en brodersøn af Magasin du Nord's ene grundlægger, *Theodor Wessel*, som var fast boende i London, ville netop den sommer foretage en *cruise* med sin store lystyacht i det græske øhav. Den 29-årige Prins Paul foreslog, at Wessel skulle lade ham komme med som dæksmand. Wessel accepterede den forrykte idé, da prinsen lo-

vede at tillægge sig fuldskæg og tillige kunne fremvise det legale danske pas, han havde fået af sin onkel, *Christian 10.*, i Danmark og som lød på navnet »*Paul Beck, dansk statsborger*«. *Christian 10.* havde ganske enkelt genoplivet glücksborgernes gamle familienavn fra før 1825. Navnet *Beck* lød jo tilpas neutralt overalt.

Turen kom til at vare 10 uger. *Wessels yacht »Frefrada«* lagde ind i Korfu havn, hvor selskabet besøgte »*Mon Repos*«. Dernæst fulgte besøg på mange andre øer, og senere nåede det lille rejseselskab til slut frem til Athen. Paul frydede sig bag sit fuldskæg over at gense det tabte land. En taxa-chauffør i Athen ytrede, at den matrosklædte dansker havde ganske den samme, høje pande som den tidligere, græske *diadoch* (kronprins). Paul spurgte på engelsk uden at fortrække en mine, hvad en *diadoch* var og klarede derved frisag. Men dette intermezzo afholdt ham dog ikke fra at aflægge et besøg på *Tatoi*, som nu var sommerbolig for Grækenlands præsident, men som netop denne sommer henstod ubenyttet. Paul dristede sig derfor til at ringe på ved hoveddøren. Den gamle husinspektør, som åbnede, genkendte ham øjeblikkelig og trak ham forskrækket indenfor, men svor omgående diskretion. Nu genså Paul atter sit hjem, som han ikke havde set i 7 år, og de omgivelser, som senere – 17 år efter – skulle blive hans påny som græsk konge og danne rammen om hans død i 1964.

Rejsen afsluttedes noget brat ved en middag hos den engelske ambassaderåd i Athen, *Sir Oliver Harvey* – senere *Lord Harvey* – som var *Wessels* skolekammerat. Her var dæksmanden *Paul Beck* også bedt med, idet *Wessel* ufortrødent i dagens anledning havde oplyst over for værten, at Paul var hans nevø og hed *Peter Wessel*.

Men hen på aftenen kunne *Freddy Wessel* – efter et par drinks – ikke modstå fristelsen til at betro den engelske ambassaderåd, *hvem* Paul egentlig var.

Virkingen udeblev ikke; *Sir Oliver* blegnede: »*Freddy, get the hell out of here. Somebody in Athens is bound to recognize him sooner or later. If you get into trouble, nobody can help you*«.

Samme aften sluttede turen; i nattens løb lettede man anker. En maskinskade sinkede hjemrejsen fra en fjernere, græsk ø, men alle slap uskadede og uafslørede tilbage til England. *Wessel* havde i øvrigt kun gode ord tilovers om sin dæksmand. Paul var som græsk søofficer en udmærket mand at have om bord i de græske farvande.

De to brødre *Georg* og *Paul* fortsatte nu tilværelsen i London. *Paul* arbejdede atter på sin fabrik, mens *Kong Georg* læste aviser fra mor-

gen til aften på Browns Hotel. Han var efterhånden blevet kendt som en distingveret og elskværdig skikkelse i den engelske hovedstad og var tillige en hyppig gæst ved det engelske hof under hele sit ophold.

I foråret 1935 tog han på en fornøjelsesrejse til Indien, hvor han skulle være gæst hos forskellige høje, engelske embedsmænd. På turen traf han indflydelsesrige grækere i Port Said og fik her *inside information* om forholdene i den forvirrede, græske republik. Han begyndte med uro at ane en vis risiko for, at han ville blive kaldt tilbage til Grækenland påny!

Da han kom hjem, læste han i avisen, at den græske general *Kondyles* havde planlagt en folkeafstemning vedrørende republikkens fremtid, men hverken statsminister *Tsaldares* eller *Kondyles* selv lod høre fra sig. Derimod fik Georg talrige besøg af højst uofficielle, græske udsendinge, som nu daglig gik ud og ind gennem vestibulen på Browns Hotel, og som han beværtede høfligt i sine værelser på 1. sal.

*

Georg havde nemlig efterhånden gjort op med sig selv, at hvis grækerne virkelig ønskede at styres af en ugift *gentleman*, uden undergrundsvirksomhed og intriger, ville han atter være villig, selv om det skulle koste ham sit planlagte, borgerlige ægteskab. Han følte påny, at dette måtte være hans pligt, uanset sine triste erindringer fra 15 måneders meningsløs kongegerning i 1923-24. Dette standpunkt havde han da også gennem kontaktmændene ladet *Kondyles* vide. Men foreløbig fulgte han bare daglig tålmodigt med i de engelske aviser, indtil han sidst i oktober 1935 kunne læse, at *Kondyles* havde ladet sig udråbe til regent i Grækenland, og nu – i nationens navn – *lod den barnløse Georg kalde tilbage til Grækenlands trone, idet hans broder Paul samtidig udråbtes til kronprins!* En officiel græsk deputation kom kort efter til London, og som sædvanlig fejrede Athen den nye konge med glædesbål, endnu inden delegationen havde opnået Georgs officielle accept.

Den 10. november 1935 steg to distingverede herrer ind i en taxa foran den græske ambassade i London. Det var *Kong Georg 2.* og den nye, endnu ugifte, *Kronprins Paul*. Paul havde få dage forinden forladt sit arbejde på bilfabrikken. På ambassaden havde de begge accepteret det græske tilbud. Fire dage efter rejste de sammen over Firenze og Brindisi til Grækenland. I Firenze besøgte de deres søster, eksdronning *Helene* af Rumænien, der nu som fraskilt havde overtaget villa »*Sparta*« og boede her med de to yngste søstre, *Irene* og

Catherine. Deres yngste farbroder *Christopher* var kommet til Firenze fra Rom for at dele familiens glæde.

Den 25. november – i Venizelos sidste leveår i Frankrig – stod det græske kongeskib ind gennem Korinth-kanalen. Græske flyvere larmede over hovedet på de to brødre. Visse tanker kunne de jo nok gøre sig. Det var endnu kun ét år siden, at Kong *Alexander 1.* af Jugoslavien var blevet myrdet i Marseille.

Modtagelsen var som sædvanlig stormende, men efter otte måneder opdagede »den engelske gentleman«, at han allerede var indspundet i det traditionelle, græsk-politiske net. Han havde hurtigt måttet afskedige general *Kondyles*, som kun havde gjort ham til konge i den tro, at man stadig kunne få Georg til at gøre alt, hvad førsteministeren ønskede. Men Georg var ikke indstillet på at spille samme marionetkomedie som for 12 år siden. Et valg i januar 1936 havde gjort det nye, kommunistiske parti til tungen på vægtskålen, og Georg havde allerede den 4. august 1936 følt sig tvunget til at sætte sig udover forfatningen og gøre general *Metaxas* til absolut diktator over kongeriget, fordi Georg med sorg måtte erkende, at *Metaxas* havde ret, når han påstod, at Grækenland ikke kunne fungere under opretholdelsen af en fri forfatning. Men det var begges hensigt at genindføre forfatningen, når landet atter var kommet helt på fode.

Men hvad har en konstitutionel konge egentlig at gøre i en diktaturstat, sukkede Georg 2. Hans modstandere påstod, at situationen passede ham godt. 12 års lediggang i eksil havde gjort ham uskikket, hævdede man.

En ting kunne hele den tilbagevendte kongefamilie i al fald gøre. Indrette sig på samme livsførelse i det elskede Grækenland som i gamle Kong Georgs dage. Næsten hele familien var vendt tilbage. Blandt dem, der kom hjem igen, var også Kong Alexanders enke, *Aspasia Manos*, med sin unge datter *Alexandra*, og datteren fik nu tildelt titlen »Kongelig Højhed«.

En af de ting Kong Georg 2. nu forlangte, var at få sin faders kiste bragt hjem fra Firenze og bisat på *Tatoi*. Det havde han foreslået allerede i 1923, men dengang fået det svar – som Venizelos havde inspireret – at kisten kun kunne hjembringes, hvis der var tale om en ren *privat* begravelse. Det var Georg 2. blevet så krænket over, at han havde ladet sagen falde.

Men nu hjemførtes Kong Konstantin 1.s kiste i 1936 med fulde æresbevisninger fra italiensk og græsk side. Og efter de mange års

Det er sjældent, at man kan læse i avisen, at man atter skal være konge. Men det kunne Kong Georg 2. faktisk, da han boede på Browns Hotel i 1935 og havde været borte fra Grækenland i de 12 år, landet havde været republik. – Pressefoto.

forløb var det ikke blot faderens kiste, men også moderens og farmoderens kister, der bragtes hjem. Dronning Olga var som tidligere nævnt død i Rom 1926 og Dronning Sophie i Frankfurt i 1932.

Ved en skæbnens ironi førtes samme år også den nylig afdøde Venizelos' kiste tilbage. Han var død på et hotelværelse i Schweiz. Han fik ingen statsbegravelse, men bisattes privat på sin egen ø, Kreta.

Kronprins Paul var straks genindtrådt i den græske flåde og opnåede nu – med 12 års forsinkelse – at blive marineflyver. I 1937 forlovede han sig – 36 år gammel – med sin halvkusine, den 20-årige

Frederika af Hannover, som han havde truffet, mens hun var kostskolepige i England. Hun blev allerede dengang altid omtalt som datter af Kejser Wilhelm 2.s eneste – og i øvrigt endnu levende – datter *Victoria Louise*, men i denne sammenhæng er det nok så vigtigt at erindre om, at hendes *fader Hertug Ernst August af Braunschweig* var søn af den danskfødte hertuginde *Thyra af Cumberland*, hvis slægt vi skal møde i et senere kapitel, hvori hele Frederikas familie er omtalt (se side 203). Parret blev gift i Athen den 9. januar 1938. Paul og Frederika blev fra den dag Athens to populæreste personer. Paul havde jo ingen andel i diktaturets indførelse, og han var tillige med sit venlige, vindende væsen og sin yngre alder – helt anderledes end den ensomme Georg – aktivt indstillet på at genvinde sin bedstefaders lykkelige forhold til det græske folk.

Det skal straks siges, at der aldrig opstod nogen form for jalousi fra Kong Georg 2.s side over Pauls og Frederikas popularitet. Tværtimod glædede den ham. De to brødre kom til at arbejde godt sammen i de 12 år, Kong Georg 2. endnu levede, selv om Kronprins Paul ikke var så indtaget i general Metaxas, som kongen var. Muligvis kunne Grækenland have gennemgået en fornuftig udvikling omkring slutningen af 1930'erne, for general Metaxas var både en ærlig og patriotisk indstillet officer.

Men i september 1939 brød 2. verdenskrig ud! Grækenland erklærede sig atter neutralt, men heller ikke i denne krig kunne neutraliteten holde.

Allerede den 28. oktober 1940 stillede *Mussolini* – som Hitlers allierede – Grækenland et ultimatum: Da det var uomgængelig nødvendigt for det krigsførende Italien at opnå militære baser i Grækenland, ville man foretrække at få dem godvilligt!

Metaxas svarede nej, og Georg 2. var helt indforstået med denne faste holdning. Den engelske gentleman stillede ikke frivilligt baser til rådighed for Englands fjender. Men virkningen af afslaget udeblev heller ikke.

En halv time før Italiens »ultimatum« udløb den 28. oktober 1940, væltede 300.000 italienske soldater ind i Grækenland. De rykkede ind via Albanien over en 150 km bred front.

Samme morgen meddelte Metaxas i den græske radio, at Italiens skridt kun kunne betragtes som en krigserklæring over for det neutrale Grækenland. Han sluttede sin tale med følgende appel: »*Lad hele nationen rejse sig som én mand! Kæmp for eders land, for eders hu-*

Det var et stolt øjeblik for Kong Georg 2., da han i 1935 atter kunne overtage Athens kongeslot, som han og hans daværende Dronning Elisabeth 12 år tidligere havde måttet forlade. – Pressefoto.

struer og børn og vor hellige tradition! Kampen gælder selve vores eksistens!»

Kong Georg 2. fulgte lige efter: »*Nationen vil kæmpe enigt og værdigt, kæmpe til forsvar for den hjemlige arne, indtil den endelige sejr!*«

Og grækerne adlød alle som én denne appel.

21 dage efter angrebet opholdt der sig ikke én bevæbnet italiensk soldat på græsk territorium! Grækerne forfulgte de vigende, italienske tropper langt ind i Albanien under anførelse af general *Alexander Papagos*, som vi senere skal møde påny.

I løbet af marts 1941 måtte Mussolini se i øjnene, at italienerne var ude af stand til at besætte Grækenland. Det var naturligvis glædeligt, men Kong Georg 2. og general Metaxas forudså samtidig, at den italienske fiasko sikkert ville fremkalde en effektiv, *tysk* militærindsats. Hitler rasede i Berlin over at muligheden for at kontrollere Middelhavet foreløbig var ødelagt ved den mislykkede, italienske invasion.

Kong Georg var derfor taknemmelig for et engelsk tilbud om at få en ikke ubetydelig engelsk garnison placeret på Kreta, som i påkommende tilfælde kunne støtte Grækenland med mindre luftstyrker. Det var væsentlig new-zealandske og australske soldater, hentet fra den

Kong Konstantin 1.s eftermæle trængte unægtelig til at rehabiliteres, da hans søn, Georg 2. var vendt hjem til Grækenland som konge i 1935. Kong Georg afslørede derfor i 1938 denne statue af sin fader i Athen, sådan som han burde huskes: Sejrherren i Balkankrigen, der rider ind i Saloniki efter at have fordoblet Grækenlands område. – Pressefoto.

Kronprins Paul af Grækenlands bryllup med Prinsesse Frederika af Hannover i Athen den 9. januar 1938. Til venstre for bruden står brudgommens søster, Prinsesse Irene og brudens fader, Hertug Ernst August af Braunschweig-Lüneburg (søn af den danskfødte Hertuginde Thyra af Cumberland). Til højre ses brudens moder, Hertuginde Victoria Louise af Braunschweig-Lüneburg. (Eneste datter af Kejser Wilhelm 2.) Dernæst brudgommens broder, Kong Georg 2. af Grækenland. Lige bag brudeparret står gamle Prins Georg og til venstre for ham brudgommens nevø, den senere Kong Michael af Rumænien. Bag Kong Georg 2. står Hertugen af Kent.

ægyptiske front. Man måtte nu forudse en skærpelse af krigen på græsk område.

Op en sådan kom det truede Grækenland da også fuldt ud til at opleve. Krigsårene 1941-44 blev de mest ødelæggende og udmattende, kongeriget hidtil havde oplevet.

6. april 1941 erklærede Tyskland både Jugoslavien og Grækenland krig. Beograd bombarderedes nådeløst. Mens hovedmassen af den græske hær endnu var bundet i Albaniens bjerge, nordvest for Grækenland, rullede Hitlers endeløse kolonner af pansertropper ind fra nord med den kraft og præcision, som prægede den tyske krigsførelse endnu i krigens første år. Samtidig angreb bulgarerne fra nordøst. Saloniki faldt hurtigt, og nu fortsatte tyskerne sydpå mod Athen. Hverken den græske hær eller den hidkaldte, engelske garnison fra Kreta kunne stille noget op. Grækerne blev drevet systematisk tilbage ad de samme veje, som tyrkerne i 1897 havde maset dem ned mod Thermopylæ. Græske bønder hjalp den vigende hær, hvor de kunne, og udsatte sig derved for tyskernes ubarmhjertige repressalier. Henrettelser og mordbrand hørte også til dagens tyske krigsprogram. Af de 60.000 engelske soldater nåede kun 45.000 at afskibe sig tilbage til Kreta, før tyskerne var nået til Piræus og havde ødelagt havnen. Resten af hjælpestyrkerne var faldet. Nu stod tyskerne foran Athen.

En uge før tyskerne indtog Grækenlands hovedstad, havde Kong Georg 2. og hans broder Kronprins Paul indset, at de sammen med den græske regering burde søge til Kreta for herfra at organisere den fortsatte modstand i samarbejde med englænderne. Det ville være nytteløst blot at lade sig tage som tyske gidsler. Hitler havde i sit raseri over den italienske fiasko offentlig udtalt, at han betragtede Kong Georg 2. som sin »Fjende nr. 1«.

Derfor flygtede kongefamilien den 26. april 1941 til Kreta med en række regeringsmedlemmer. Kronprins Paul ledsagedes af Kronprinsesse Frederika og parrets to børn, den 1-årige Prins *Konstantin* (2.) og den 2-årige Prinsesse *Sophie*. Det kongelige indslag i det store rejseselskab bestod i øvrigt af gamle Prins *Georg* og hans franskfødte gemalinde Prinsesse *Marie*, der nylig var kommet til Athen, endvidere parrets søn, Prins *Peter* og *Aspasia Manos* samt hendes unge datter, *Alexandra*. De to sidste var året før blevet udvist fra Italien i forbindelse med det italienske felttog mod Grækenland. Endelig var også Kong Georgs yngste, ugifte søster *Catherine* med.

Flugten blev uforudset besværlig. Det skib, som englænderne skulle

Kong Georg 2. af Grækenland. Konge af Grækenland i 3 omgange 1922-23, 1935-41 og 1946-47. Fra 1941-46 leder af den græske eksilregering i Kairo og London. En pligtopfyldende ulykkelig, fraskilt mand, der ligesom sin fader døde i bevidstheden om at være misbrugt af stormagterne og af sine egne.

afhente dem med, blev bombet, men med en marineflyver lykkedes det – samme dag som tyskerne indtog Athen – at nå de 400 km fra fastlandet til øen og at lande uskadt ved Heraklion. I maskinen savnedes den græske førsteminister *Korizis*. Han havde ugen før afrejsen begået selvmord. Da tyskerne havde stået lige uden for Athen, havde han anbefalet Kong Georg 2., at byen skulle overgive sig. Da kongen havde bebrejdet ham hans svigtende mod, var han gået hjem og havde skudt sig.

På det græske fastland fortsatte tyskernes fremrykning med sædvanlig præcision. Efter at Athen var faldet, stod de tyske tropper den 29. april ved deres mål, sydspidsen af Peloponnes. Det var 3 uger efter indfaldet i Grækenland!

Kongefamilien blev indkvarteret i en villa på Kreta. Det viste sig straks, at den engelske general ikke anså øen for særlig velvalgt som opholdssted for hverken kongefamilien eller regeringen, såfremt tyskerne – der nu forbavsende hurtigt også kontrollerede luften over Middelhavet – skulle forsøge at invadere øen. Det forholdsvis lille område med den lange kystlinje ville i så fald være umulig at forsvare.

Men fra London blev der givet ordre til, at den græske kongefamilie absolut skulle forblive på *græsk* territorium! Man regnede i London ikke med, at tyskerne ville forsøge at indtage øen. Det blev dog tilføjet, at kun tilstedeværelsen af tyske invasionstropper måtte få kongen og hans broder Paul til at søge væk fra Kreta.

Det eneste medlem af familien, der virkelig nød opholdet på Kreta, var den elskelige 72-årige Prins Georg. Han genoplevede i erindringen sine store dage som guvernør på øen, 40 år tidligere. Han slog forbavsende grækere på skulderen og råbte opstemt: »*Kan du ikke huske mig – jeg er jo jeres Georg!*«

I de første uger indskrænkede tyskerne sig til at foretage en række luftbombardementer af militære anlæg på Kreta. Flyvepladsen ved Heraklion blev et af de første mål. Kongefamilien måtte flyttes flere gange for at vælge tryggere opholdssteder. Men allerede efter 3 ugers ophold blev alle kongelige familiemedlemmer, undtagen Kong Georg, Kronprins Paul og Prins Peter, fløjet til Kairo. Der var ingen grund til at udsætte kvinder og børn for yderligere risiko.

Så satte tyskerne den 20. maj 1941 for alvor ind mod øen i en form og et omfang, ingen havde drømt om. Klokkeren 8 om morgenen stod en tysk luftflåde på flere tusinde maskiner ind over øen og bombede den fra øst til vest. Et hus, som kongen havde fraflyttet dagen før,

Kong Konstantin 1.s næst yngste datter, Prinsesse Irene blev i 1939 – 35 år gammel – lige før 2. Verdenskrigs udbrud gift i Firenze med den 39-årige italienske Prins Haimon af Savoyen, senere Hertug af Aosta. Han var fætter til den italienske konge. Her er et billede fra brylluppet. Fra venstre brudens broder, Kong Georg 2. af Grækenland, brudens farbror, gamle prins Georg, brudeparret, brudgommens søster, Prinsesse Helene. Endelig brudens yngste broder, Kronprins Paul af Grækenland, der året før var blevet gift med Frederika af Braunschweig-Lüneburg, den senere Dronning af Grækenland. At Irenes ægteskab måtte blive en tragedie, siger sig selv, for året efter brylluppet invaderede Mussolinis italienske tropper Grækenland. Da Italien i slutningen af krigen deltes i en tysk og en allieret zone, endte Hertuginde Irene i den tyske og Hertugen i den engelske zone. Tyskerne førte Irene med sig til Tyskland, hvor hun ventede, at hun og hendes nyfødte søn ville blive skudt, men hun undslap denne skæbne. Parret forenedes først påny i 1946. I 1948 døde Hertugen på en rejse til Sydamerika. Hertuginde Irene døde i Italien i 1974.

blev jævnet med jorden. Og derpå fulgte endnu en uventet aktion. Da bombningen var slut, så øens befolkning pludselig en sværm – i dag ved vi, den talte 10.000 – af tyske faldskærmsoldater svæve ned over hele området i den skønne majmorgens blå luft. Man kunne følge dem i luften uden at ane, hvor de ville lande. Og englændernes anti-luftskytts var yderst begrænset!

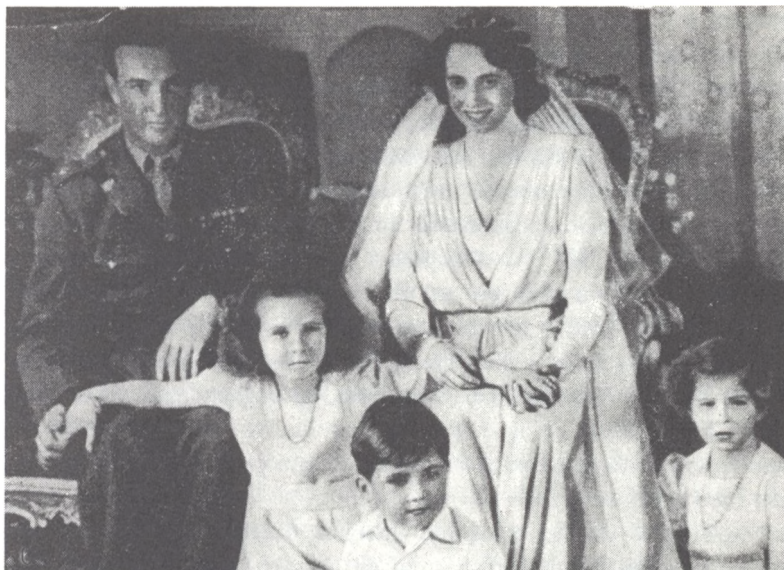
Kongen, Kronprins Paul, Prins Peter og regeringen var i samme øjeblik enige med den engelske general om, at nu var tiden inde for

dem til at søge bort. Ægypten var fortsat det eneste mulige tilflugtssted. Efter 3 døgn snerverende vandring i Kretas vildsomme bjerge, nåede alle uskadt ned til et fiskerleje, *Aghia Rumeli* på sydkysten, hvor de havde fået løfte om at blive afhentet af et engelsk skib »*Decoy*«. De slap alle i god behold til Alexandria og fortsatte derfra til Kairo, mens Hitler i Berlin for anden gang rasede over, at hans personlige fjende nr. 1 var undsluppet ham.

Inden vi følger den græske kongefamilies senere skæbne i Ægypten, bør vi kaste et medfølelse blik på den hårde lod, som Grækenland nu kom til at friste under den tyske besættelse i årene 1941-44. Landet blev i disse tre år systematisk ruineret. Tyskerne ødelagde brutalt over 1.000 byer og landsbyer, hvorved halvanden million græske borgere blev hjemløse. Over en halv million grækere døde allerede i vinteren 1941-42 af hungersnød. Tyskerne nedbragte hurtigt den græske husdyrbestand til nul. Først i 1943 nåede svenske hjælpeaktioner frem med fødevarer til Athen.

Man anslår, at tyskerne i 1941-44 henrettede eller indebrændte 20.000 civile borgere. Da Hitler i 1944 trak sine tropper tilbage, fordi russernes gennembrud i Mellemeuropa gjorde dem mere nødvendige mod nord, lod han dem bortføre alt græsk jernbanemateriel og ødelagde for en sikkerheds skyld også Korinth-kanalen. Af den græske handelsflåde, som i stort omfang var gået i engelsk tjeneste, var to tredjedele sænket af tyskerne ved krigens slutning. Og havde krigen så endda – som i det øvrige Europa – været sluttet i 1945, kunne den amerikanske hjælp måske have bragt landet hurtigere på fode igen, men som vi senere skal se, var kampen mod tyskerne allerede i december 1944 afløst af en græsk, politisk-ideologisk borgerkrig, som blev om mulig endnu mere tragisk, fordi den opstod i et i forvejen næsten ødelagt land. I de hårde år var kommunismen blusset op og Sovjet pustede til ilden fra sine allerede underlagte nordlige områder.

Men tilbage til Alexandria: Her etablerede Kong Georg 2. og hans broder Kronprins Paul foreløbig en interimistisk, græsk regering. Frederika og børnene samt gamle Prins Georg og hans kone, og Aspasia Manos og hendes datter Alexandra og den ugifte kongesøster Catherine blev efter indbydelse af general *Smuts* sendt videre til Kapstaden. Her fødte kronprinsessen sit tredje og sidste barn i sommeren 1942. Hun blev døbt *Irene*, og general *Smuts* stod fadder. Frederika blev boende i Kapstaden i næsten tre år i en villa, hun havde lejet dernede. Aspasia Manos og hendes datter fik derimod lov at tage med et skib

Den af Kong Konstantins og Dronning Sophies seks børn, der i den sidste ende klarede sig bedst og mindst opsigtsvækkende, var Prinsesse Catherine, som var 23 år yngre end sin ældste broder, Georg 2., og derfor kun 28 år gammel, da hun i 1941 via Cairo nåede med Dronning Frederika til Sydafrika. Hun traf den engelske Major Richard Brandram ombord på det skib, der i 1946 bragte hende til England fra Sydafrika og giftede sig med ham i 1947. Sammen rejste de til Bagdad, hvor han gjorde tjeneste. I Grækenland bibeholdt hun sin prinsessetitel, men da parret vendte tilbage til London, var hun kun Majorfrue. Kong Georg 6. skænkede hende derfor en ladytitel. Det kostede hende en afgift på 25 £! Her ses brudeparret med deres brudesvend og brudepiger, den senere Kong Konstantin 2. og hans søstre Sophie og Irene.

til London. At denne rejse blev afgørende for hele Alexandras fremtidige liv, vil fremgå af kapitlet om hendes senere liv på side 133.

Det var Kong Georg 2.s tanke, at han og regeringen fra Ægypten skulle organisere en græsk hærstyrke i udlandet og samtidig koordinere den græske handelsflåde, der nu samlede sig i ægyptiske havne for at slutte sig til englænderne. Man skulle starte med at opbygge en undergrundsbevægelse, der kunne landsættes i Grækenland med faldskærme og danne det brohoved, som skulle muliggøre en senere allieret invasion på det græske fastland.

Da det græske, militære hovedkvarter var etableret i Ægypten, drog Kong Georg, Kronprins Paul og regeringen videre til London, for her

at opnå større personlig kontakt med den engelske overkommando. De fleste eksil-regeringer på engelsk side var jo efterhånden samlet i London. Således sad f.eks. Kong Georgs onkel, Kong *Haakon 7.* af Norge her i samme hensigt med sin norske regering.

Men udviklingen i Kairo blev ikke, som Kong Georg havde håbet. Den græske overkommando trak programmæssigt talrige, frivillige grækere fra middelhavsegnene til sig, supplereret med flygtede, græske soldater fra det tysk-okkuperede Grækenland. Men grækere i eksil var endnu vanskeligere at tumle end under hjemlige forhold. Mange af de flygtede tropper var under påvirkning af de kommunistiske ELAS-styrker i Nordgrækenland. Der opstod mytteri i den græske hær og flådeafdeling i Ægypten, og englænderne måtte tage affære for at skaffe ro og orden. Det fristede ikke den allierede overkommando at foretage invasion i Grækenland med tropper, hvis loyalitet man ikke kunne stole på.

I april 1943 var de to brødre, Georg og Paul, atter i Kairo, i håb om, at en engelsk-græsk invasion af det græske fastland alligevel ville blive forsøgt. Paul arbejdede hektisk på at få lov at blive kastet ud med faldskærm i Grækenland for at etablere et loyalt brohoved i hjemlandet, men alle bestræbelser var forgæves. Englænderne betragtede et sådant forsøg som alt for risikabelt.

Allerede tidlig i 1944 blev invasionen endelig opgivet, fordi der nu var tegn på, at tyskerne frivilligt ville trække sig ud af Grækenland. De to brødre rejste dybt skuffede tilbage til England. De begyndte nu at ane, at det efterhånden var højst tvivlsomt, om de nogen sinde ville vende tilbage til deres land, og den tvivl bestyrkedes, da tyskerne faktisk trak sig frivilligt ud af Balkan i efteråret 1944, så at de græsk-kommunistiske oprørsstyrker, der havde forskanset sig i Nordgrækenlands vildsomme bjergegne, pludselig fik uanede muligheder. De androg næppe mere end 50.000 mand, men de havde pludselig helt frit spil i det tomrum, der opstod, da tyskerne var borte. De græske kommunister havde aldrig tilgivet Kong Georg, at han i 1936 havde givet diktatoren Metaxas frit spil over for det uønskede parti. Fra denne side kunne kongehuset ikke vente nogen form for støtte.

Den engelske regering – med Churchill i spidsen – var indstillet på, at Grækenland – som England nu i 120 år havde støttet som et frit demokrati – ikke skulle ende som en kommunistisk satellit-stat. Men det var samtidig englænderne underordnet, om et frit Grækenland efter krigen skulle genopstå som en republik eller et kongedømme. Det

måtte grækerne ved en folkeafstemning selv bestemme. Kong Georg og hans broder Paul skulle derfor ikke have lov at vende tilbage i ly af engelske udrensningstropper. Kong Georg havde i april 1944 bitre samtaler i London med Churchill. Georg følte sig som Grækenlands retmæssige konge, der havde måttet føre krigen i udlandet, og han mente derfor, at en folkeafstemning var aldeles overflødig. Men han blev alligevel nødt til at bøje sig for Churchill.

Den 4. oktober 1944 sendte englænderne 10.000 engelske soldater fra Ægypten til Grækenland. Tyskerne var på vej ud nordpå, og de græske, kommunistiske ELAS-styrker havde samtidig besat Athen. Englænderne forlangte, at de lod sig afvæbne. Det nægtede de, og det kom til blodige sammenstød mellem de engelske tropper og de græske ELAS-styrker.

Churchill konstaterede med uro og afsky, at englænderne nu kæmpede mod grækerne. Englænderne havde ladet ærkebiskop *Damaskinos* indsætte som regent, indtil afstemning om kongedømme ctr. republik kunne afholdes. I begyndelsen af 1945 blev ELAS-styrkerne i Athen totalt nedkæmpet. De sidste, kommunistiske oprørstropper trak sig nordpå med et meget stort antal gidsler. Vinteren var hård og ELAS-styrkerne havde travlt. Man fandt kort efter 8.700 lig af gidsler, som enten var skudt eller døde af udmattelse på vejene gennem Attika.

Forholdene i Grækenland var fortsat så urolige, at folkeafstemningen stadig måtte udsættes. Hele året 1945 og det meste af 1946 sad de to brødre afventende i London uden at kende deres fremtidige skæbne.

Omsider fandt folkeafstemningen sted den 16. september 1946. Resultatet af denne afgørelse, hvori 90 % af alle stemmeberettigede deltog, må have været opmuntrende for Kong Georg og hans broder Kronprins Paul: over 1 mill. ønskede dem hjem, men kun 175.000 var imod. Kun i Saloniki, Piræus og på Kreta var flertallet imod.

Den 27. september 1946 ankom de to brødre og Kronprinsesse Frederika til Athen fra Alexandria med krigsskibet »*Themistokles*«. Det var tredje gang i sit liv, Kong Georg 2. vendte hjem – først i 1920, så i 1935 og nu endelig i 1946 – og denne sidste hjemkomst blev en blegere forestilling end de tidligere. Han følte sig fra den første dag uønsket. Derimod vistest der kronprinseparret langt større hyldest. Paul var ikke kompromitteret af noget samarbejde med general Metaxas i diktatortiden i trediverne.

Kong Georg fik imidlertid kun et halvt år at leve i som hjemvendt, desillusioneret konge, opslidt, overanstrengt og psykisk nedbrudt af den sidste lange og enerverende ventetid i London. I dette halve år viste han sig mindst mulig offentligt og isolerede sig i høj grad. Han døde, 56 år gammel, som en skuffet, bitter og ensom mand den 1. april 1947. Hans adjutant fandt ham sammensunken ved sit arbejdsbord i Athens slot, ramt af en hjertelammelse. Han følte til det sidste, at han havde gjort sin pligt, men at han – ligesom sin fader – var blevet dårlig behandlet af både sine egne og af stormagterne, for hvem han altid bare havde været en loyal brik i et magtspil.

*

Samme dag udråbtes Paul og Frederika til Grækenlands nye kongepar. De fik en forbavsende god modtagelse. Kong Paul var nu 45 år gammel og Dronning Frederika 31. Det var et smukt og livfuldt par, præget af et lettere og lysere livssyn end den afdøde Kong Georg.

Men det nye kongepars umiddelbare opgaver var ingenlunde taknemmelige. ELAS-styrkerne var ganske vist nedkæmpet i Sydgrækenland, men oppe i Epirus og Makedonien holdt de stadig stand og modtog systematisk våben- og pengehjælp fra de nu kommunistisk styrede nabolande, *Jugoslavien, Albanien og Bulgarien*.

Det krigsudmattede England trak nu gradvis sine styrker tilbage fra Grækenland, men til gengæld satte den nye stormagt, *USA*, formidable hjælpeaktioner ind, både penge- og våbenmæssigt.

Præsident *Truman* havde allerede i februar 1947 fremsat sin senere på godt og ondt berømte doktrin: »*Det er min opfattelse, at USA må understøtte et frit folk, som modsætter sig at underkaste sig bevæbnede minoriteter eller give efter for tryk udefra*«. USA ønskede så lidt som England at se Grækenland under de røde faner, sådan som det nu var tilfældet med hele det øvrige Balkan.

Guerillakrigen i Nordgrækenland skærpedes, efterhånden som den nationale græske hær med amerikansk hjælp byggedes op igen i Athen. Churchill så atter med væmmelse henrettelsesbilleder i engelske aviser af pågrebne guerillaledere. »*It's bad propaganda for Greece*«, snerrede han.

Guerillalederne indførte nu en ny og afskyelig form for krigsførelse i samarbejde med de kommunistiske nabolande. De bortførte ca. 28.000 græske børn i Nordgrækenland og fordelte dem i Jugoslavien, Albanien, Bulgarien, Rumænien og Polen. De gjorde det for både at terro-

Dronning Frederika, Kejser Wilhelm 2.s datterdatter og Hertuginde Thyra af Cumberlandts sønndatter, fotograferet i 1947 i græsk nationaldragt. Hendes nydelige person og søde, livlige væsen havde henrykket grækerne lige siden hendes bryllup med Kronprins Poul i 1938 og hun blev som Dronning i 1947 om mulig endnu mere populær. Men hendes stilling svækkedes i slutningen af 1950'erne.

risere beboerne i disse egne, for at opdrage børnene til kommunister og for at nedbryde det græske befolkningslement på Balkan.

I denne forbindelse fik Dronning Frederika sin første, store nationale opgave. Hun satte sig i spidsen for en landsomfattende indsamling, der skulle muliggøre at trække ca. 30.000 tilbageværende børn sydpå til tryggere omgivelser. Ved radio-appeller indsamlede hun meget store beløb på få døgn og gennemførte virkelig en storartet aktion til disse børns redning.

I 1949 var hendes popularitet på sit højdepunkt. Aviserne kaldte hende »Grækenlands moder« og kunne ikke blive trætte af at rose hende for hendes personlige mod, når hun uforfærdet drog op i de udsatte egne for at gennemføre sin aktion og opmuntre og opildne den nordgræske bondebefolkning.

I 1949 besluttede man i Athen at gøre en ende på borgerkrigen. General Papagos – helten, der havde drevet italienerne ud af Grækenland i efteråret 1940 – blev gjort til øverste feltherre og satte nu alle regeringsstyrker ind. Det kom ham meget belejligt, at Jugoslaviens præsident, *Tito*, i sommeren 1949 brød med Komintern i Moskva, lukkede Jugoslaviens grænser for oprørerne og meddelte, at ingen græker, der flygtede til Jugoslavien ville få lov til at vende tilbage. Den 16. august 1949 stod Papagos som absolut sejrherre. De sidste rester af oprørsstyrkerne spredtes for alle vinde.

Med de store, amerikanske ressourcer kom det krigshærgede Grækenland overraskende hurtigt på fode. 1950'erne blev en forbavsende stabil genrejsningsperiode for hele landet. Det lykkedes Kong Paul og Dronning Frederika, støttet af førsteministre som *Karamanlis*, *Papagos* og *Papandreou* at skabe det Grækenland, som tusinder af danske turister lærte at kende i årene omkring 1960. Kong Paul var utvivlsomt den af de græske konger, der af sind og temperament lignede gamle Georg 1. mest. Hans sans for humor kom ham ofte til hjælp, og hans gemalinde var ham i de første år en aldeles uvurderlig støtte.

Men de 17 år, parret kom til at regere Grækenland – 1947-64 – blev sandelig ikke lette. Kong Paul havde fra starten ikke tilnærmelsesvis den opbakning i den brede befolkning, som hans bedstefader havde haft, da han startede i 1863. Dertil havde borgerkrigen trods alt slået for dybe revner, og forholdet til udlandet blev også i de første år præget af det uundgåelige retsopgør, der altid følger efter en borgerkrig. Man regner med, at borgerkrigen havde kostet Græken-

To flotte, græske fætre, Philip af Edinburgh og Kong Paul af Grækenland, fotograferet i 1963. Begge var sønnesønner af Kong Georg 1., og begge gjorde uventet karriere i 1947. Philip ved sit ægteskab med Englands vordende Dronning Elizabeth, og Paul ved at afløse sin ældre broder Kong Georg 2. på Grækenlands Trone.

land 158.000 menneskeliv, men dem talte man ikke mere om. De døde var døde! Men de henrettelser og deportationer af tusinder af kommunister til græske fangekolonier på små øer i Ægæerhavet, der fulgte efter, vakte stigende opsigt i hele Europa, hvor man nu havde egne affærer under kontrol og derfor bedre tid til at følge den græske udvikling. Man så jo nødig i Vesteuropa, at det nye NATO-medlem, Grækenland, skulle kompromittere sig. Kong Pauls 17-årige regerings-tid kom altid til at præges af retsopgøret efter borgerkrigen, og af hele det had og den angst, der var sæt i befolkningen.

Ganske som gamle Kong Georg havde haft *Kreta* som sit livs – dog til slut lykkeligt løste – problem, fik Kong Paul fra 1950 *Cypern-problemet*. Denne store ø helt nede ved Lilleasiens sydkyst med godt $1/2$ million indbyggere, hvoraf $4/5$ er grækere og $1/5$ tyrkere, ville tilsluttes Grækenland, men det passede hverken i Englands eller Tyrkiets kram. Her kom den snu græske ærkebiskop *Makarios* til at spille den samme rolle, som Venizelos havde udøvet på *Kreta* et halvt århundrede forinden, men sagen om Cyperns indlemmelse fandt ikke nogen løsning. England ønskede det ikke.

I 1960 måtte *Makarios* opgive tanken om øens forening med Grækenland, men opnåede til gengæld, at Cypern blev en selvstændig republik med ham selv som præsident under stormagtsgaranti.

Et af Kong Pauls mere private problemer blev hans egen økonomi. Han ejede ikke en øre, da han blev konge. »*Mon Repos*« var hans eneste private ejendom. Den havde hans broder Georg tilbagekøbt i 1937. »*Tatoi*« betragtedes nu som offentlig ejendom. Det meget udadvendte liv, som kongeparret i 1950'erne kom til at føre, udhulede i forbindelse med inflationen hans relativt beskedne civilliste. Da stabile forhold efterhånden opstod, satte han og Dronning Frederika stigende pris på at kunne repræsentere Grækenland på værdig vis i udlandet. Parret startede en systematisk goodwill-kampagne i udlandet, dels for at udligne gamle modsætningsforhold, dels for at bestyrke, gamle, trofaste forbindelser. I årene 1952-63 var de på statsbesøg i Tyrkiet, USA, Jugoslavien, Frankrig, Vesttyskland, Schweiz, Etiopien, Italien, Indien og Thailand. Nogle af besøgene blev i den græske presse kritiseret som unødvendige, og under alle omstændigheder for kostbare, og man betragtede nok med rette dronningen som drivkraften. Og flere af disse besøg måtte der kvitteres for. Således kom f.eks. *de Gaulle* på officielt besøg i Athen i 1963, og *Tito* boede en hel sommer på »*Mon Repos*«.

Kong Paul af Grækenland interesserede sig meget for sine børns ægteskaber. Her besøger han i 1962 General Franco i Spanien i anledning af sin datter Sophies planlagte ægteskab med den spanske tronprætendents søn, Juan Carlos, sønnesøn af Spaniens sidste konge Alfons 13., der blev forjaget 1931. (Se stamtavle 6 i bind 1 side 160, yderst til højre).

Også de tre børns fremtid ville kongeparret gerne sikre ved hensigtsmæssige ægteskaber. Det vakte en blanding af muntherhed og forargelse, da verdenspressen i 1954 kunne meddele, at Frederika med Gotha-kalenderen i hånden havde indbudt 103 repræsentanter for europæiske fyrstehuse – fortrinsvis unge – til en 10 dages sejltur i Ægæerhavet med det store, græske luksusskib »*Agamemnon*«. Der troppede repræsentanter op fra Holland, Luxembourg, Frankrig, Spanien, Tyskland, Bulgarien, Rumænien, Norge og Danmark og også eksil-russere fra det gamle Rusland. Fra Danmark deltog Prins *Axel* og hans søn *Flemming*, og Prins og Prinsesse *Viggo*, men det er værd at notere, at ingen af den danske konges døtre var med. De var i øvrigt også alle for unge endnu. Prinsesse *Sophie* traf derimod på »*Den flydende Gothakalender*« for første gang som 14-årig den spanske *Don Juan Carlos*, som hun senere blev gift med.

Ideen til den internationale fyrsterejse var opstået hos Dronning

Frederika, da en hovedrig, græsk skibsreder havde testamenteret hende 200.000 kr. »til anvendelse for fremme af turismen i Grækenland«. Frederika mente, at denne sørejse med »Agamemnon« ville være den effektiveste propaganda som tænkes kunne. »Når de kongelige fører an, vil menigmand hurtigt følge efter«, skrev »Billedbladet« i København, som bragte en stor reportage. Og hun fik ret. Ugeblade i hele Europa bragte flere siders gratis reklame-reportage og den græske turisme blomstrede faktisk op i 1950'erne.

Frederika ville oprindelig kun have indbudt efterkommere af Dronning Victoria – hun var jo selv tipoldebarn – men en del afbud skabte udvidet brug af Gotha-kalenderen. Der deltog faktisk kun ét stats-overhoved i turen. Det var Dronning *Juliana* af Holland – og hun stammede *ikke* ned fra Victoria. Rejsen blev et eksempel på Frederikas evne til at forbinde det praktiske med sin personlige P.R.-virksomhed, en aktivitet hun i den følgende tid blev kritiseret stærkt for, navnlig da hun året efter gentog eksperimentet og med 100 nye »blå navne« foretog en tilsvarende 14-dages tur med luksusskibet »*Achilleus*«.

Denne gang deltog bl.a. Prinsesse *Caroline-Mathilde* fra Danmark med sin datter *Elisabeth*. Kun én forlovelse noteredes denne sommer: Prinsesse *Olga* og Prins *Paul* af Jugoslaviens søn *Alexander* fandt Eksamkong *Umbertos* datter *Maria Pia*, og mange af deltagerne mødtes året efter blandt de 600 gæster, der deltog i parrets bryllup i det lille fiskerleje *Cascias* i Portugal.

De økonomiske forhold ved hoffet blev inden længe så stramme, at Kong *Paul* så sig nødsaget til at opgive at bo på slottet i Athen og valgte den beskedne sommervilla »*Tatoi*« til helårsbeboelse. Slottet i Athen anvendtes fra nu af kun til en stærkt indskrænket repræsentation. På et vist tidspunkt måtte Kong *Paul* endog tage et banklån, da han ikke kunne få lov at sælge arealer fra af »*Tatoi*«s store jordtilliggender.

Sidst i 1950'erne begyndte Frederika langsomt at tabe sin tidligere så mageløse popularitet. Hun havde faktisk slidt den op. Man yndede nu at tillægge hende ansvar for kongens ødselhed og begyndte at minde om hendes afstamning som barnebarn af den entreprenante, tyske Kejser *Wilhelm 2.* Endnu en gang skulle »*der Willy*« kaste sin slagskygge ind over det græske kongehus.

Også Prinsesse *Sophies* bryllup i 1962 med Francos protegé, Don *Juan Carlos*, som i 1969 blev nomineret som Spaniens fremtidige konge, blev mødt med uvilje i brede kredse i Grækenland, og de dis-

»Den flydende Gotha-kalender«. Udsnit af et kæmpefotografi af Dronning Frederikas 103 fyrstelige gæster ombord på luksuslineren »Agamemnon« i Ægæerhavet sommeren 1954. Værtsparet ses under flaget. I billedets midte den 85-årige Prins Georg og Dronning Juliana af Holland (med solbriller på). – Pressefoto, som blev gengivet i alverdens ugeblade.

kussioner, der opstod om prinsessens officielle medgift – en gammel græsk skik, der aldrig tidligere havde været anfægtet – blev generende for kongeparret. Men brylluppet blev holdt med pomp og pragt i Athen, som billedet på næste side viser.

Det største skår i Dronning Frederikas internationale anseelse ind-

En kommende Dronning af Spanien? Her ses Kong Pauls og Dronning Frederikas ældste datter Sophie ved sit bryllup i Athen 1962 med den spanske designerede konge Juan Carlos. Blandt gæsterne i første række fra venstre bl. a. Infantinde Marie del Pilar (brudgommens søster), Eks-dronning Ena af Spanien, Dronning Frederika, Kong Paul, brudeparret, Infantinde Marie Mercedes (brudgommens moder), Don Torlonia (brudgommens fætter). I anden række: Kronprins Konstantin, Prins Friedrich zu Windisch-Graetz, Prinsesse Catherine (Lady Brandram), Dronning Juliana af Holland, Dronning Ingrid af Danmark, Kong Olav af Norge, Greven af Barcelona (brudgommens fader). I tredje række ses: Prinsesse Olga af Jugoslavien, Prins Peter af Græ-

traf på en hel uventet måde. I april 1963 tog hun med sin datter Irene til London for at overvære et bryllup mellem Hertuginde Marina af Kents datter med en ung englænder. Besøget var ganske uofficielt. Ved denne lejlighed blev hun udsat for en demonstration af græske venstreorienterede uden for sit hotel, der endte med at hun måtte søge tilflugt i en sidegade, hvor hun var så heldig at ringe på hos en amerikansk skuespillerinde, der reddede hende ud af kniben. Situationen var personlig uforskyldt, men blev alligevel i pressen, netop hvad Churchill ville have kaldt: »*Bad propaganda for Greece*«.

Og så indtraf denne beskæmmende episode netop nogle få måneder før det planlagte, *officielle* græske statsbesøg i England, som førsteminister Karamanlis i forvejen havde ønsket at forpurre. Det ømtålelige Cypern-spørgsmål, hvor England ikke kunne støtte Grækenland, var nemlig netop da på kogepunktet.

Men Frederika lod sig ikke slå ud. Hun gennemtrumfede en oprejsning for sin forsmædelse i London i april ved at gennemføre det græske kongepars prægtige statsbesøg i London to måneder senere. Det forløb denne gang uden direkte pinlige demonstrationer, men skabte til gengæld et dårligt forhold til Karamanlis.

Den unge Kronprins Konstantin (2.) voksede op og blev en populær officer i Athen, bl.a. fordi han viste sig som en ypperlig sejlsportsmand. Det havde grækerne respekt for. Da han i 1960 vandt den olympiske guldmedalje, ville begejstringen ingen ende tage. Sandheden var, at siden den græske marathonløber ved den første Olympiade i Athen 1896 havde vundet guldmedalje, havde ingen græker hjembragt denne legenes højeste udmærkelse. Nu havde man en kronprins, der kunne!

Konstantin elskede sine forældre; sammenholdet i den græske kongefamilie var legendarisk. Derfor vakte det stor glæde i familien, da Konstantin – helt på egen hånd – i januar 1963 forlovede sig med

kenland, Hertuginde Marina af Kent, Anne af Rumænien, Prinsesse Sibylla af Sverige, Prins Bernhard af Holland, Fyrsteparret af Monaco. I flæng ses endvidere: Prins Michael af Grækenland, Landgreve Philip af Hessen, Fyrsteparret af Lichtenstein, Hertug Ernst August og Hertuginde Ortrud af Hannover, Prins Georg Wilhelm af Hannover, Hertuginde Irene af Aosta og Hertug Amadeo, Arvestorhertug Jean og Josephine Charlotte af Luxembourg, Prins Alexander af Jugoslavien, Prinsesse Beatrix af Hohenlohe Langenburg, Lord Louis Mountbatten og Eks-dronning Marie José af Italien.

Scene fra statsbesøget i London i juli 1963, som kostede den græske kongefamilie så store politiske bekymringer, fordi den daværende græske førsteminister Karamanlis fandt tidspunktet uheldig valgt. Her ses to af Christian 9.s efterkommere, den engelske Dronning Elizabeth og den græske Kong Paul i karet på vej fra Victoria Station til Buckingham Palace. – Pressefoto.

den yngste, danske prinsesse, den 16-årige *Anne-Marie*. Glæden deltes også af den brede, græske befolkning, dels fordi prinsessen var så påfaldende smuk, og dels fordi hun kom fra et gammelt, stabilt og meget demokratisk kongedømme. Og endelig også, fordi enhver kunne se, at der virkelig var tale om et inklinationsparti. Det danske kongepars begejstring for forbindelsen var vel nok noget præget af deres kendskab til den græske trones traditionelle mangel på stabilitet.

Dronning Frederika havde gerne set, at de to unge havde holdt bryllup i efteråret 1963 i forbindelse med festlighederne for det græske kongehus' 100 års-jubilæum, men det danske kongepar fastholdt, at Anne-Marie skulle være 18 år, før hun blev gift. Hun gik endnu i Zahles skole i København, da forlovelsen fandt sted.

100 års-jubilæet blev fejret i 1963. Ja, man gik end ikke af vejen

I det græske Kongedømmes mere stabile periode i nyere tid i 1960'erne, der faldt sammen med slægtens 100 års jubilæum i Grækenland, udsendtes græske frimærker til Kongeslægtens forherligelse, sådan som disse 13 mærker vil vise. I øverste række ses Kong Georg 1. og Dronning Olga og deres ældste søn Konstantin 1. med sin preussiskfødte Dronning Sophie. I anden række ses Konstan-

tin 1. og Sophies tre sønner, der alle blev Konger i kortere eller længere tid: Georg 2., Alexander og Paul. I tredje række ses: Kong Paul og hans tysk fødte Dronning Frederika samt Prins Konstantin (2.) som Kronprins. Nederst ses slægtens seneste skud: Kong Konstantin 2. og Dronning Anne-Marie med deres ældste datter Alexia. Serien udsendtes fire år før Kong Konstantin 2. med familie forlod Grækenland.

Balkanhalvøen, som vi kender den i dag. Det nyeste, aktive urocenter, øen Cypern, ligger syd for Lilleasien, uden for kortets højre side.

for også at mindes Kong Ottos kongegerning fra 1832-62. Sagen var, at arvinger i hans tyske slægt i 1862 havde skænket Grækenland Kong Ottos 130 år gamle kongekrone og scepter, som var blandt de få ejendele, han i 1862 havde ført med sig på sin flugt fra landet. Det glücksborgske kongehus i Grækenland havde aldrig ejet en kongekrone. Når man i gamle dage havde spurgt Kong Georg 1., hvorfor han ingen krone havde, havde han spøgefuldt svaret: »Se på de ioniske øer. Det

er de eneste juveler, jeg har bragt med mig!« Nu blev Kong Otto og Dronning Amalie, der havde været døde i over 90 år, pludselig så populære, at der udkom græske frimærker med deres portrætter på!

Men 1963 blev et overanstrengelsens år for Kong Paul. Statsbesøget i England havde medført, at Karamanlis i demonstration havde nedlagt sin regeringsførelse. Kongen måtte i november 1963 acceptere dette faktum, og efter et valg få den 76-årige *Georgios Papandreou* til at overtage stillingen. Karamanlis havde siddet ved roret uafbrudt i 8 år. Det var en rekord, som selv Venizelos ikke havde kunnet slå, skønt han sammenlagt havde været førsteminister i 12 år. Otte år i træk var en mageløs, græsk rekord, når man betænker, at Grækenland fra 1822-1963 havde haft 171 regeringer under 87 forskellige statsministre.

Kong Paul havde allerede ved nytårstid 1963 været en meget opslidt mand. Det begyndte med, at hans ene ben svigtede, men det udviklede sig snart til en konstateret mavekræft. Efter det anstrengende år 1963 med Frederikas skandalebesøg i London, de Gaulles statsbesøg i Athen, regeringsjubilæum, Konstantins forlovelse, dåb af første barnebarn i Spanien, engelsk statsbesøg og regeringsskiftet, var han allerede stærkt nedbrudt. 16. februar 1964 modtog han Papan-dreou og tog ham i ed på »Tatoi«. Kong Paul kunne ikke længere gå, kun humpe rundt. Hans seng var flyttet ned i stueetagen, fordi trapper nu var ham en umulighed. Men han gennemførte denne sin sidste, officielle funktion med sin aldrig svigtende, naturlige værdighed, skønt han var meget forpint.

Men med vanlig optimisme rejste Frederika kort efter til USA for at blive æresdoktor ved et amerikansk universitet. Hun stod i jævnlig telefonisk forbindelse med »Tatoi« for at følge sin mands sygdom. Men det lykkedes ikke at få forbindelse, da den selvbevidste og impulsive dronning en nat pludselig fik lyst til at ringe ham op fra sit hotelværelse:

- »*Could you give me Athens?*«
- »*Athens Georgia or Athens Ohio?*«
- »*No, Athens Greece!*«
- »*But that's Europe. I'll give you International.*«
- »*I want to speak to the king.*«
- »*Which king?*«
- »*There is only one. Personal call!*«
- »*Who's calling?*«

»The queen of the Hellenes.
 »But that's a ship, isn't it?«
 »Yes, you are right! Skip it.«

Så gav hun op!

Frederika afbrød sit ophold i USA og ilede hjem, da kongens tilstand blev alvorligt forværret.

6. marts 1964 døde han på »Tatoi«. Han var blevet opereret i sit eget værelse, da man ikke turde flytte ham, men der var intet at stille op. I fjorten døgn havde verdenspressen fulgt hans døds-kamp, og i de fjorten døgn var Frederika ikke vejet fra hans side.

Gamle Kong Georg 1. havde alene klaret de første 50 år. Hans søn og 3 sønnesønner havde med pauser tilsammen klaret de næste 50!

Kong Pauls begravelse blev en stor, officiel begivenhed, som hidkaldte mange statsoverhoveder til Athen. Kongen havde været meget velanskrevet overalt, og mange steder havde man hans nylige statsbesøg i klar erindring. Fra USA kom hans gamle trofaste forbunds-fælle fra efterkrigstiden, *Harry Truman*, nu 80 år gammel, eks-præsident på ottende år og allerede stærkt forkalket. Derfor tilgav Dronning Frederika ham da også, da han ved afrejsen efter begravelsen lidt overraskende udbød: »Goodbye to you Frederika, it has been a wonderful party!«

Den 23-årige Konstantin 2. blev konge, den dag hans fader døde, og han blev gift med Prinsesse Anne-Marie i Athen i september samme år. Nu havde han kun sin moder at støtte sig til som sin nærmeste rådgiver. Også for hans påfaldende korte kongegering og årsagerne dertil har den offentlige mening senere tillagt Dronning Frederika et stort ansvar.

Fra 1964-65 kunne det nye, unge kongepar sole sig i en publicity som verdens mest omtalte og oftest fotograferede kongepar. Det første barn, *Alexia*, fødtes i 1965. Så indtraf allerede samme år et af de traditionelle politiske problemer, hvor den unge konge ønskede at gribe aktivt ind. Han modsatte sig en udskiftning af sin forsvarsminister, som hans førsteminister *Papandreou* ønskede fjernet.

Papandreou truede med at gå, og kongen tog ham på ordet, uden at være i stand til at finde en værdig afløser til den dygtige regeringschef. Så fulgte – efter nogle politisk urolige år – det overraskende »Oberstakup«, hvor en flok officerer den 21. april 1967 – uden modstand – organiserede et fascistisk, diktatorisk militærstyre, den såkaldte »Oberst-junta« med oberst *Papadopoulos* som chef. Et halvt års tid

Kong Konstantin 2. og Dronning Anne-Marie krones med bryllupskroner i Athen under vielsen i 1964. – Politikens arkiv.

Det nygifte par, Kong Konstantin 2. og Dronning Anne-Marie hyldes af athenienserne på Athens Stadion kort før vielsen i 1964. – Politikens arkiv.

5te generation af Glücksborgere i Grækenland, fotograferet på Enkedronning Frederikas 50 års fødselsdag i 1967. Kong Konstantin 2. og Dronning Anne-Marie præsenterer deres første barn, den 2-årige Prinsesse Alexia, som Dronning Frederika står med. De to midterste børn er Prinsesse Sophie og den designerede spanske konge Juan Carlos' døtre, prinsesserne Christina og Helena. Prinsesse Sophie ses længst til venstre. Moderens fødselsdag blev en af den unge Kong Konstantins sidste, fredelige festdage i Grækenland. 8 måneder efter sad han som flygtning i Rom. – Politikens arkiv.

forholdt Kong Konstantin 2. sig rolig, selv om han nu var sat helt ud af spillet. I denne periode fødte Anne-Marie sit andet barn, Kronprins *Paul*.

Med kongetro officershjælp forsøgte Konstantin 2. derefter, den 13. december 1967, et modkup, som aldeles mislykkedes, og han og Dronning Anne-Marie med deres to små børn måtte samme nat forlade

Grækenland med en kongelig flyvemaskine og nåede Roms lufthavn næste morgen.

Fra julen 1967 til 1973 tog parret ophold i en villa uden for Rom i tålmodig afventen på gunstigere konstellationer i hjemlandet. Her fødte Dronning Anne-Marie endnu en søn i 1969, nemlig Prins *Nicolaos*. Men oberst-juntaen blev uforstyrret siddende og meddelte omsider i juni 1973, at kongehuset i Grækenland var afsat!

Den første græske oberstjunta blev ved et kup i 1973 afløst af et nyt militærstyre, som i 1974 forsøgte at rejse opstand mod tyrkerne på Cypern. Det gik helt galt, og den tyrkiske regering benyttede øjeblikkelig provokationen til en væbnet landgang på øen.

Militærstyret trådte tilbage og Kong Pauls gamle, uopslidelige statsminister, den konservative *Karamanlis* blev hentet tilbage efter mange års udlændighed og fik sat skik på tingene.

Men *Karamanlis* var ikke længere tilhænger af kongedømmet! Han foranstaltede ganske vist loyalt en folkeafstemning om fortsat monarki den 8. december 1974, men officielt støttede hans parti ikke tanken om at genindføre monarkiet.

Afstemningen var alligevel imødeset med en vis spænding, for det lykkedes de græske monarkister at oppiske en stærk stemning for Kong Konstantin 2.s tilbagekomst i ugerne før afstemningen. Fra London talte kongen selv både klogt og taktfuldt til sine landsmænd og til hele verdenspressen, men afstemningen den 8. december 1974 gik ham alligevel klart og tydeligt imod. Han opnåede kun 30,8 % af stemmerne, og derved var hans tilbagevenden som konge udelukket. Han havde ved pressemødet udtalt, at han – såfremt han blev vraget – gerne ville vende tilbage til sit land som privatmand. *Karamanlis* har henstillet, at han ikke gør alvor af denne plan, før gemytterne er faldet lidt mere til ro.

Indtil videre forbliver Kong Konstantin og hans familie derfor formentlig boende i den villa uden for London, som han købte for nogle år siden. Enkedronning *Frederika*, som før afstemningen havde tilkendegivet, at hun ville afstå fra at vende tilbage til Grækenland, bor nu i Indien, hvor hun studerer østerlandsk filosofi. Og hermed ender – foreløbig – den glücksborgske kongelinie i Grækenland, som med 11 års republikansk afbrydelse har strakt sig over 110 år.

En glücksborgsk skæbne i Jugoslavien

Portræt af Dronning Alexandra af Jugoslavien

SIDEN 1921 havde Kong *Alexander 1.* af den gamle serbiske kongeslægt været den stærke mand i det nye, udvidede Serbien, som efter første verdenskrig var opstået under navnet *Jugoslavien*. Han regerede faktisk som en diktator for at holde sammen på de mange forskellige, slaviske folkegrupper, som hans nye stat nu spændte over. Han ønskede at gøre Jugoslavien til ét rige og modarbejdede bevidst alle ønsker om at gøre landet til en forbundsstat. Reaktionen udeblev ikke. Under et statsbesøg i Frankrig i 1934 blev han og den franske udenrigsminister *Louis Barthou* myrdet i Marseille under en biltur gennem byen. Kong *Alexander* blev kun 45 år gammel.

Hans 34-årige enke, Dronning *Marie*, sad tilbage i Beograd med parrets tre små sønner, af hvilke den ældste var den 11-årige Kronprins *Peter*. Enkedronningen var datter af den rumænske Kong *Ferdinand 1.* (se side 147) og således søster til både Kong *Carol 2.* og Dronning *Elisabeth*, der var gift med den græske Kong *Konstantin 1.s* to børn, *Helene* og *Georg 2.* (Se stamtavle 10 b side 35 og teksten side 93). Et regentskab for den mindreårige Kong *Peter* var uomgængelig nødvendigt, og man valgte den afdøde konges fætter, den 41-årige Prins *Paul* til regent.

Prins *Paul* har vi tidligere mødt i denne beretning (se side 88), for det var ham, der i 1923 giftede sig med den græske Prinsesse *Olga*. Dette sympatiske par, der hidtil havde levet et sorgløst og ubesværet liv, blev nu fra den ene dag til den anden Jugoslaviens regentpar. Problemet at holde tronen varm, indtil den meget unge konge selv kunne overtage magten, måtte på forhånd anses for en højst prekær opgave, og den elskværdige og ganske uøvede Prins *Paul* var ingenlunde i besiddelse af den samme erfaring, styrke og fasthed som sin afdøde fætter.

Da Hitler startede 2. verdenskrig i 1939 og Mussolini i 1940 gik med, var det meningen, at Italien skulle klare problemerne på Balkan. Derfor faldt de italienske tropper – som vi allerede har set – ind i

Grækenland i 1940. Den fiasko, italienerne oplevede her, tirrede Hitler til raseri. Balkan *skulle* besættes! Magtede italienerne det ikke, måtte hans egne tropper gøre det! Den 1. marts 1941 sluttede Bulgarien sig – ganske som i 1915 – til Berlin-Rom-axen. Rumænien kunne Hitler også stole på efter at Jerngarden havde sat Kong Carol på porten i 1940. Som vi senere skal se, sad her den nazistiske diktator *Antonescu*. Derefter lagde Hitler i marts 1941 pres på Prins Paul for også at få Jugoslavien ind i systemet, så at han hurtigere kunne gå løs på det genstridige Grækenland, der havde drevet italienerne ud.

Stor glæde i det jugoslaviske kongehus 1923. Kong Alexander 1. af Jugoslavien og hans gemalinde, den rumænskfødte Dronning Marie har fået en søn, den senere Kong Peter 2. Her er en del af familien samlet efter barnedåben. Fra venstre Kong Alexander 1. af Jugoslavien, husets datter Elisabeth, endnu ikke fraskilt fra sin ikke tilstedeværende Kong Georg 2. af Grækenland. Dernæst Kong Ferdinand 1. og i midten den rumænske Dronning Marie med sit barnebarn, den nydøbte Prins Peter. Til højre for den rumænske dronning den endnu lidet kendte, nygifte, engelske halvøtter, Hertug Albert af York med sin gemalinde Elizabeth. Dette par blev i 1936 Englands kongepar, da Edward 8. abdicerede og Albert antog navnet Georg 6. Parret blev forældre i 1926 til den nuværende Dronning Elizabeth. Den rumænske konges ældste søn, Kronprins Carol og hans græske gemalinde Helena savnes på billedet. Allerede da havde Mme Lupescu erobret scenen i Bukarest.

Førkrigsstemning i Grækenland ved Kronprins Pauls og Frederikas bryllup i 1938. Til venstre Hertug Georg af Kent, yngre broder til den nye Kong Georg 6. af England og i 1934 gift med Prinsesse Marina af Grækenland. Hertugen af Kent omkom ved en flyveulykke under 2. Verdenskrig i 1942. I midten Prins Paul, Jugoslaviens prinsregent siden mordet på Kong Alexander 1. i 1934. Han var allerede i 1923 blevet gift med Prinsesse Marinas ældre søster, Prinsesse Olga. Han og Olga blev i 1941 jaget ud af Jugoslavien, efter at han havde indgået sin desperate pagt med Hitler. Til højre Kong Georg 2. af Grækenland, der i 1935 var vendt tilbage som konge af Grækenland efter 12 års udlændighed, og efter at være skilt fra sin rumænskfødte Dronning Elisabeth. – Pressebillede.

Prins Paul, der inderligt ønskede at være neutral, blev under et møde med Hitler truet med al landsens ulykker, hvis han ikke gav efter. Prins Paul havde allerede i 1939 aflagt Hitler et statsbesøg (se s. 137) og var vel også lidt forblændet af »der Führer«s krigslykke i krigens første år. For Prins Paul, der ikke kunne vente engelsk hjælp på det nødvendige tidspunkt, måtte alternativet blive: »*Hvad vil være værst: Nazisme eller Kommunisme, når neutralitet ikke længere er mulig.*« Han frygtede russerne mere end tyskerne. Hans mor var russisk født, men var undsluppet revolutionen. Alle slægtens russiske ejendomme var blevet konfiskeret efter 1917. Han endte med at bøje sig for Hitlers pres og underskrev en pagt med aksemagterne.

Ikke blot i den allierede verden vakte dette skridt harme og sorg.

Prins Paul havde i hele sin opvækst stået på god fod med vestmagterne; han var selv uddannet i Oxford og havde sine børn på engelsk kostskole. Han var endog Hosebåndsriddet. Prinsesse Olgas ældste søster *Marina* var 6 år forinden blevet gift med den engelske konges broder, Hertug Georg af Kent. Dette par var oven i købet blevet forlovet i Prins Pauls jugoslaviske sommervilla i de julianske alper.

Men i sit hjemland oplevede Prins Paul tillige en lynsnar og helt uventet reaktion, der viste, hvor ringe forståelse for sit folks holdning, han havde udvist ved at undertegne pagten med Hitler. Næppe var den offentliggjort den 26. marts 1941, før en stor gruppe anti-tyske officerer og politikere gennemførte et statskup i den mindreårige Kong Peters navn. Man annullerede nu pagten med Hitler, idet man samtidig proklamerede Jugoslaviens fortsatte, væbnede neutralitet.

Både Prins Paul og Prinsesse Olga har til dato fået lov at bøde for deres fejltrin ved i deres nød at vælge at støtte Hitler. De måtte flygte samme nat og nåede med et fly til Afrika. Her blev de modtaget med iskulde overalt og tilbragte nogle drøje år i Johannesburg, indtil de efter krigen vendte tilbage til Europa og slog sig ned i Italien. Jugoslavien har de aldrig siden gæstet, skønt de begge endnu lever i Firenze. Deres søn *Alexander* er siden blevet gift med *Maria Pia*, datter af den italienske Ekskong *Umberto*.

Det anti-tyske kup i Beograd fremkaldte et af Hitlers berømte raseriudbrud. Allerede den 6. april 1941 slog han til. Nu skulle hele Balkan underlægges Tyskland! Hér skulle herske ro og orden, før hans planlagte felttog mod Sovjetunionen skulle begynde. Fra Rumænien, Bulgarien og Ungarn væltede nu store krigstyrker ind i Jugoslavien og videre ned mod Grækenland, mens armadaer af bombefly samtidig rettede terrorangreb på den civile, jugoslaviske befolkning. Alene et 3-dages luftangreb på Beograd kostede 17.000 menneskeliv. Skønt den jugoslaviske hær kæmpede tappert, havde den lige så ringe chance, som vi tidligere har set for Grækenlands vedkommende. Jugoslavien kapitulerede efter 11 døgn kamp, og få uger senere havde Grækenland også strakt våben.

Den nu 17-årige Peter, der ved kuppet var udråbt til Kong *Peter 2.*, måtte tre døgn før kapitulationen – efter knap 3 ugers kongeværdighed – sammen med en række regeringsmedlemmer flygte med fly til Grækenland. Herfra nåede alle – via Jerusalem – til London i september 1941, og her etablerede den unge konge i lighed med Norge, Holland og Grækenland sin eksil-regering.

Den jugoslaviske regent, Prins Paul og hans græskfødte gemalinde, Prinsesse Olga, i dårligt selskab kort før udbruddet af 2. verdenskrig. Til højre Hitler, til venstre udenrigsminister Joachim von Ribbentrop. Hitler tvang 19 måneder senere Prins Paul til en alliancepagt. Det kostede næsten øjeblikkelig parret deres stilling, land og hjem. Efter krigen var Jugoslaviens hersker marskal Tito.

Men tyskerne opnåede ikke den »ro og orden« i det ødelagte Jugoslavien, de havde planlagt. Den slagne, jugoslaviske hær stod under den kongetro general *Mihalowich*, men inden længe startede en meget effektiv kommunistisk-inspireret guerilla-kamp mod de tyske besættelsestropper. Lederen af denne bevægelse var en af Stalins gamle favoritelever, *Josip Broz*, senere bedre kendt under navnet *Marskal Tito*. Ved blot at nævne *hans* navn, vil enhver læser på forhånd vide, at den unge Kong Peter 2. aldrig skulle vende tilbage til Jugoslavien. Men

det vidste han ikke selv, for inden længe etablerede eksil-regeringen i London en vis kontakt med Tito og begyndte at tro mere på ham end på general Mihalowich. I 1943 havde også Churchill efterhånden fattet så megen tillid til den tapre, jugoslaviske modstandsmand, at man begyndte at forsyne ham med våben fra England. Churchill beklagede, at Tito var kommunist, men i øjeblikket var det vigtigere at få tyskerne ud af Jugoslavien.

Kong Peter benyttede ventetiden i London til at begynde at studere statsvidenskab i Oxford. Hans moder og hans to yngre brødre, *Tomislav* og *Andreas*, var allerede før krigen rejst til England. Enkedronning Marie af Jugoslavien, der i sine unge dage havde været en skønhed, men nu var blevet en meget voluminøs og myndig dame, havde slået sig ned i et beskedent hus i nærheden af Oxford. Hun var kendt for sin excentricitet og for en sparsommelighed, der virkede overraskende på baggrund af hendes umådelige rigdom.

Den unge Kong Peter led heller ikke selv af økonomiske problemer. Han modtog som eksil-konge en apanage til sig, sine brødre og sin moder på 12.000 kr. *om ugen*, og selv om familien fik sit, var han well off. Som oldebarn af Dronning Victoria og gudsøn af Georg 6. var han velset i den engelske kongefamilie og blev jævnlig taget med på råd af Churchill vedrørende udviklingen i Jugoslavien.

Da den græske konge, Georg 2., samme år som Kong Peter – 1941 – ankom til London med sin regering, ledsaget af bl.a. sin broder *Paul* og sin svigerinde, Prinsesse *Aspasia Manos* (se side 78) og hendes datter *Alexandra*, forelskede den 18-årige konge sig straks i den 20-årige, meget smukke, græske prinsesse. Hun havde aldrig tidligere truffet ham. De mødtes ofte hos Hertuginde *Marina af Kent*, som havde fattet sympati for den unge konge, der til gengæld ikke lod hende mærke med den bitterhed, han undertiden følte over for hendes søster Olga og over for Prins Paul, som ved deres pagt med Hitler havde bragt Jugoslavien fra asken i ilden. I 1942 forlovede parret sig, men Alexandras svigermoder, Dronning Marie, var meget imod forbindelsen og fik idelig ægteskabet udskudt. Hun mente, at Kong Peter var for ung, uerfaren og impulsiv, og at Prinsesse Alexandra i øvrigt ikke var en rigtig prinsesse, fordi hendes moder var født borgerlig.

Kong Peters egen regering var også kontrær; efter jugoslavisk skik giftede man sig ikke i krigstid! Nede fra Jugoslavien lød yderligere knurrende røster. Den unge konge måtte hellere vende tilbage til Jugoslavien og kæmpe for sit land, end at gifte sig i London!

Prins Nicolaos og Prinsesse Helene af Grækenlands ældste datter, Prinsesse Olga f. 1903. Prinsesse af Jugoslavien fra 1923. Fotografi fra omkr. 1944. I Danmark vakte det stor opsigt, da »Berlingske Tidende« i 1922 ryddede forsiden for at bringe oplysningen om, at hun var blevet forlovet med Kronprins Frederik (9.) af Danmark. Men hun blev imidlertid gift med Prinsregent Paul af Jugoslavien året efter. Hun er ældste søster til den nu afdøde Hertuginde Marina af Kent. – Pressefoto.

Kong Peter ville hellere end gerne have ladet sig kaste ned med faldskærm i Jugoslavien, men det havde Churchill forbudt ham. Det var for risikabelt! I stedet blev han sendt til Kairo og uddannet som pilot. Ved sin hjemkomst i 1944 gennemtrufede han sit bryllup med Alexandra med støtte fra den engelske og den græske konge. Parret blev viet på den jugoslaviske ambassade i London og bryllupsreceptionen blev holdt af Georg 6. på Windsor Slot. Både Kong Georg af Grækenland, Kong Haakon af Norge og Dronning Wilhelmine af Holland deltog i dette krigsbryllup. Brudgommens moder udeblev derimod. Hun ønskede *ikke* at deltage!

Således blev et tipoldebarn af Christian 9. under nok så barske forhold *Dronning af Jugoslavien* uden nogen sinde at have oplevet Jugoslavien. Hun havde kun passeret sit nye kongerige i eksil-tog via Beograd – fra Venedig til Athen – 1940, da hun og hendes moder var blevet udvist af Italien under det italienske felttog mod Grækenland.

Brylluppet fandt sted samtidig med, at tyskerne frivilligt forlod Grækenland for at bekæmpe de nu hastigt fremtrængende russere ved den bulgarsk-rumænske grænse.

Den hyldest, Alexandra nu oplevede i England som den unge, forkælede konges udvalgte, kom hun senere til at betale dyrt nok for. Foreløbig fødte hun i juli 1945 en søn, *Alexander*, som blev hendes eneste barn. Hun fødte ham på et værelse på »Hotel Claridges«, hvor den jugoslaviske ambassade havde lejet en hel etage, for at den unge prins kunne blive født på »jugoslavisk grund«.

Allerede et halvt år efter brylluppet indtog Titos styrker Beograd og kastede de sidste tyskere ud. Tito havde nu helt distanceret Kong Peters trofaste støtte, general Mihalowich, og England satsede fra nu af helt og fuldt på Tito. Churchill fik etableret et personligt møde med ham. Kong Peter følte, at grunden begyndte at skride under hans trone. Han rejste selv til Malta for at opnå et møde med Tito, men hans egen minister forpurrede planen. Tito slap for en konfrontation.

Det gik nu gradvis op for den unge konge, at Tito, som han havde støttet med radiotaler fra London, næppe nærrede noget ønske om at se ham i Jugoslavien som konge påny – og vel heller aldrig nogen sinde havde gjort det. Hele Balkan, med undtagelse af Grækenland, var inden udgangen af 1944 under kommunistisk kontrol. Kun i Rumænien sad endnu for en stund Kong Peters kødelige fætter, Kong *Michael*, omgivet af kommunister. Men som vi skal se i næste kapitel, var det naturligtvis også her kun et spørgsmål om tid.

Et sympatisk par, hvis fremtid gik til grunde efter 2. Verdenskrig: Den 23-årige Kong Peter 2. af Jugoslavien, ældste søn af Kong Alexander, som myrdedes af jugoslaviske terrorister i Marseille 1934. Peter var gennem sin moder tipoldebarn af Dronning Victoria. Hans gemalinde, den 25-årige Dronning Alexandra var tipoldebarn af Christian 9. Hun var eneste datter af Kong Alexander af Grækenland, født i 1921, et halvt år efter faderens tragiske død efter et abebid. – Pressefoto fra 1946.

Den 11. november 1945 valgtes Tito ved et ét-partivalg med 100 % majoritet til Jugoslaviens leder, og 14 dage efter vedtog man at afskaffe kongedømmet og at proklamere Jugoslavien som republik med Tito som præsident.

Så var det unge kongepars skæbne beseglet. Selv de største optimister i deres omgangskreds i London kunne se, at Tito var kommet for at blive, og selv modstandere af ham måtte også senere indrømme, at han ikke alene havde reddet Jugoslaviens selvstændighed, men også var den første leder af en russisk satellitstat, der turde sige fra over for Moskva og føre sin egen uafhængige politik. Men da Kong Peter erfarede, at Tito havde ladet Mihalowich henrette, brød han helt sammen.

Eks-kong Peter og Alexandra gik nu med deres lille søn en krank skæbne i møde.

De mange advarende røster, der i 1942 havde hævdet, at Kong Peter var for ung til at gifte sig, havde næppe bedømt ham helt forkert. Han var en meget ung og meget umoden konge, frygtelig optaget af den rolle, han pludselig var kommet til at spille i London under krigen som mellemmand mellem Churchill og Tito, og tillige lidt beruset af al den bevågenhed og sympati, han samtidig havde mødt fra både det græske og engelske kongehus og hos præsident Roosevelt.

Fra sit 11. år havde han været opdraget til at være kongen, der skulle overtage tronen efter sin myrdede fader. Han havde været »Jugoslaviens unge håb«. Gennem 4 år i eksil havde han dag og nat været optaget af »my country and my people«. Han ville ikke nu erkende, at slaget var tabt! Var man født konge, vedblev man at være konge!

Titos nye regering inddrog øjeblikkelig hans apanage og fradømte ham hans jugoslaviske statsborgerret. Alle kongelige ejendomme i Jugoslavien konfiskeredes. Det kunne gå lige op med de meningsløse udgifter til pseudo-regeringen i London gennem 4 år, mente man i Beograd.

Kong Peter og Dronning Alexandra stod pludselig »på gaden«. Statsløse og hjemløse! Men helt uden midler var parret endnu ikke. Hvis Peter – ligesom sine brødre – havde fundet sig en fornuftig, borgerlig stilling, kunne han sagtens have skabt et hjem for sin kone og deres lille søn.

Alexandra, som var grænseløst forelsket i Peter, betragtede ingenlunde deres skæbne som en katastrofe. Hun havde levet i eksil med sin

moder det meste af sit liv. Men Peter ville fortsat kæmpe for sin sag og skaffe sig oprejsning over for Tito. Nu blev det for dyrt at bo i England. Men Frankrig nægtede ham opholdstilladelse; her var hans fader blevet myrdet i 1934, og man ønskede ikke eventuelle gentagelser! I de følgende år rejste parret på må og få rundt i Europa og frem og tilbage mellem Europa og USA. I New York kunne han ved sine første besøg bade sig i stor opmærksomhed fra kongetro landsmænd, snobbede millionærer og en nysgerrig presse. Overalt førte han sig frem som konge. Hans penge fik hurtigt ben at gå på. Sine sidste midler satte han hemmeligt over styr på en plasticfabrik, som krakkede. Han måtte nu underhånden sælge sine prægtige bryllupsgaver, Alexandras smykker og endog sine egne ordner. Næste skridt blev naturligvis lån og stigende gæld.

Da Alexandra i begyndelsen af 1950'erne med voksende fortvivelse så, at det bar mod afgrunden og lod Peter forstå, at han levede på en illusion, forlod han hende i vrede, dybt krænket over hendes manglende forståelse af hans livsopgave. Han overvejede endog at beskikke en værge for sønnen, fordi Alexandra sikkert ville opdrage den lille kronprins forkert. Alexandra måtte tage hjem til sin moder i Venedig, efter at kreditorer i Paris havde beslaglagt alle hendes personlige ejendele på Hotel »George V«. Aviserne boltrede sig nu i den optrækkende skilsmisse, men i 1954 vendte Peter desillusioneret tilbage til hende, og nu kunne aviserne tage turen én gang til om parrets lykkelige genforening, fremkaldt af et ubehjælpomt brev fra den 9-årige søn, Alexander, som savnede sin fader så grænseløst. I mellemtiden havde Alexandra forsøgt selvmord i Venedig.

For at prøve at rette op på økonomien, udgav begge ægtefæller i de følgende år hver deres erindringer (se litteraturfortegnelsen). Kong Peters memoirer viser en overspændt, manisk selvoptagethed, hvorimod den trofaste Alexandras næsten for åbenhjertige bog, der slutter lykkeligt ved genforeningen i 1954, afslører en langt større modenhed og en grænseløs trofasthed over for sin efterhånden mentalt forstyrrede ægtemand.

Hans næste, fortvivlende forretningspåfund vakte en vis opmærksomhed. Han oprettede en kongelig jugoslavisk orden, som kongetro jugoslaver i udlandet kunne gøre sig fortjent til mod et vederlag. Det gik naturligvis kun en vis tid.

I 1961 døde Kong Peters mor, Enkedronning Marie, i sit hjem i England. Det havde den gunstige virkning, at han arvede en del penge,

selv om hans mor i sit testamente favoriserede sine yngre og fornuffigere sønner, Tomislav og Andreas, der begge havde giftet sig med døtre af to af Hertug *Philip af Edinburghs* niecer i henholdsvis Hessen og Baden, og således også havde fået græsk-glücksborgske ætlinge til gemalinder. Kong Peter deltog ikke i disse bryllupper. Tomislav var i øvrigt blevet landmand i England og Andreas forsikringsdirektør i Portugal.

Men Kong Peters mødrene arv betød kun en ulidelig forlængelse af hans evige, planløse tilværelse. Han opfyldte omsider Alexandras mangeårige ønske om at slippe for altid at skulle bo på hotel og købte villaen »L'Horison« i Roquebrune ved Rivieraen, for ½ mill. kr., efter omsider at have opnået opholdstilladelse i Frankrig. Sønnen Alexander kom kort efter på militærakademi i London.

Men det fortsatte, ørkesløse liv gik snart både ham og Alexandra på nerverne, og resten af arven smuldrede med vanlig hast. Det arme par, der i 15 år havde levet en pseudo-tilværelse, stod nu uden for alt. I 1963 forsøgte Alexandra påny selvmord. Huset blev derefter solgt for at skaffe rede penge, og de flyttede nu til en treværelses-suite i det dyreste sted i Cannes, »Hotel Carlton«. Her gav den 45-årige Kong Peter i 1968 et interview til en tysk ugebladsjournalist, der systematisk jagede »*Könige ohne Krone*«. Peter var nedbrudt, syg og bitter. Nu havde han resigneret. Den nu 47-årige Alexandra sagde ikke et ord under journalistens besøg. Parret levede her for nedrullede gardiner og viste sig så at sige aldrig ude. Kong Peter indrømmede, at denne tilværelse kostede ham 300 kr. i døgnet alene for værelserne, men han ville helst ikke tale om penge.

Kort efter drog han *alene* til Amerika for fjerde gang i sit liv og forsvandt ud af offentlighedens opslidende interesse for hans meningsløse liv. Alexandra rejste påny hjem til sin trofaste moder i Venedig.

I 1970 kunne alle verdens aviser bringe den nyhed, at Kong Peter var død i Los Angeles, 47 år gammel. Det tilføjedes, at han havde haft en stilling i en bank. Dødsattesten lød på lungebetændelse, men gav i øvrigt anledning til allehånde gisninger hos hans to brødre.

Således endte den gamle, serbiske *Karageorgewitch*-kongeslægt, der havde hersket i Serbien siden 1808 og var startet af en stærk fører af Marskal Titos type. Det havde været Peter en trøst i de sidste år, at Serbien før ham havde præsteret 10 fyrster, hvoraf 4 var myrdede, 2 var døde på tronen, 4 var afsatte, *men 2 af de afsatte var vendt tilbage!*

Men nr. 11 kom altså aldrig hjem igen. Han døde rodløs, syg og nedbrudt, helt uden kontakt med sin trofaste og realistiske glücksborgske gemalinde, som havde elsket ham højt, skønt han ganske havde forspildt også hendes lykke. Hun bor nu – 54 år gammel – i Venedig. Hendes mor, Aspasia Manos døde i 1972. Sønnen Alexander blev i 1969 gift med Prinsesse *Maria da Gloria af Orléans og Braganza* og opholder sig nu i Frankrig.

I madame Lupescus skygge

Portræt af Kong Michael af Rumænien og hans moder

I det græske kapitel så vi – side 93 – at kong Konstantin 1. i 1921 – året før han for anden og sidste gang måtte forlade Grækenland – giftede sin datter, Prinsesse *Helene*, bort til det rumænske kongehus.

Eftertiden kan synes, at den tiltalende, 24-årige, græske prinsesse havde været en bedre skæbne værd, men sandheden var vel, at Kong Konstantin kendte meget lidt til sin nye, 27-årige svigersøn Kronprins *Carol* af Rumænien.

Lad os kaste et blik på det rumænske kongehus, som eksisterede i godt 80 år fra 1866-1947. Det var – ligesom det græske – baseret på en af stormagterne valgt, vesteuropæisk prins, der var gjort til Rumæniens konge. I 1921 var man nået til 2. generation, nemlig Kong *Ferdinand 1.*, som i 1913 havde afløst sin sønneløse farbror *Carol 1.*, der var tyskfødt prins af Hohenzollern-Sigmaringen. Kong Ferdinand 1. var i 1893 blevet gift med Dronning Victorias barnebarn, Prinsesse *Marie* af Sachsen-Coburg og Gotha (se stamtavle 6. 1: 160), og havde holdt med de allierede i første verdenskrig. Parret havde sat 6 børn i verden; den ældste var Kronprins *Carol (2.)*, og det var *ham*, Prinsesse *Helene* havde ægtet.

Prinsesse Helenes svigermoder, Dronning *Marie*, havde – for tre af sine børns vedkommende – udfoldet megen aktivitet for at befæste det svage, rumænske kongehus' position på Balkan ved fordelagtige ægteskaber med venligtsindede nabostaters kongefamilier. Men der havde ikke været så mange muligheder, for det krigeriske, *bulgarske* kongehus ønskede hun i alle fald ikke under nogen omstændigheder at se sine børn placeret i.

Vi har allerede set, at hun – samtidig med Helenes bryllup med *Carol* – fik sin smukke datter, Prinsesse *Elisabeth*, gift med Helenes broder, den senere Kong *Georg 2.* af Grækenland. Det lykkedes hende også året efter at få sin yngste datter, Prinsesse *Marie*, gift med den jugoslaviske Kong *Alexander 1.*, hvis families triste skæbne vi lige har fulgt i forrige kapitel.

Men tilbage til det nygifte par, Prinsesse *Helene* og Kronprins Ca-

Kong Ferdinand 1. og Dronning Marie af Rumænien, fotograferet i Bukarest i 1926. Det rumænske kongepar havde forudsætninger, der mindede meget om de græske. Kong Ferdinand var anden generation af en – af stormagterne indsat – tyskfødt konge. Hans engelsk-russiske Dronning Marie var datter af Czar Alexander 3.s søster Marie og Hertug Alfred af Edinburgh. Parret drømte om at oprette et dynasti på Balkan og kom også godt i gang. I 1921 ægtede deres søn Carol (2.) den græske Prinsesse Helene og deres datter Elisabeth blev samme år gift med Helenes broder, Kong Georg 2. af Grækenland. I 1922 bortgiftede det rumænske kongepar deres datter Marie til den jugoslaviske Kong Alexander 1. Men de to første ægteskaber gik i stykker og i 1934 myrdedes Kong Alexander i Marseille! Den rumænske trone holdt til 1947, den jugoslaviske kun til 1945. De to, der tabte spillet i disse lande i næste generation var de to fætre, Kong Michael af Rumænien og Kong Peter 2. af Jugoslavien, som begge blev fjernet af kommunisterne.

Rumæniens 27-årige Kronprins Carol (2.) ægtede i 1921 Kong Konstantin 1.s ældste datter, den 24-årige Prinsesse Helene. Han havde allerede ét mislykket ægteskab bag sig med den smukke Zizi Lambrino, og hans rygte var ikke det bedste. Ægteskabet holdt i realiteten kun i knap to år, selv om skilsmisse først opnåedes i 1928. Men sønnen Michael, som Helene fødte i 1921, holdt hende bundet til Rumænien lige til kongedømmets afskaffelse i 1947.

rol (2.). Uanset, at Carol var en både elegant, velbegavet og charmerende officer, var han tillige, hvad enhver svigerfader, der havde kendt ham bedre, ville have kaldt en svag karakter. Han var vokset op i den depraverede, rumænske hovedstad, som efter 1. verdenskrig gik under den lidt dobbelttydige betegnelse »Europas lille Paris«. Han havde fra de helt unge år været kongefamiliens problembarn. Allerede i 1918 var han deserteret fra sit regiment til Rusland og havde i Odessa uden familiens vidende giftet sig borgerligt med en rumænsk generals datter, *Zizi Lambrino*, med hvem han havde fået en søn.

Hans gamle fader, Kong Ferdinand 1., havde været ude af sig selv over dette for dynastiet katastrofale skridt. I 1920 havde han stillet Carol det ultimatum, at han enten måtte vende tilbage til Rumænien uden *Zizi*, eller afskrive sine tronmæssige rettigheder til fordel for sin 10 år yngre broder *Nicolas*. Carol var faktisk vendt tilbage uden *Zizi*. Kong Ferdinand havde ladet ægteskabet med hende annullere og Dronning Marie i hast fået arrangeret ægteskabet med Prinsesse

Helene ved at sende Carol til Schweiz, hvor hele den græske kongefamilie i 1920 levede i eksil.

Det første år af Carols og Helenes ægteskab gik forbavsende godt, selv om Helene med sin enkle græske opdragelse havde svært ved at følge med i det forcerede forlystelseliv ved det rumænske hof og Carols forkærlighed for spille-kasinoer og natteselskaber. Men hun var utvivlsomt meget forelsket i sin charmerende, romantisk anlagte prins. Efter 9 måneders ægteskab fødte hun sønnen *Michael*, der skulle blive hendes eneste barn. Gamle Kong Ferdinand 1. og Dronning Marie frydede sig. Nu var den legale, rumænske succession sikret, og alt så atter lyst og lykkeligt ud.

Men allerede samme år – 1921 – dukkede en ny kvinde op i Carols store, selskabelige omgangskreds. Det var Mme *Magda Lupescu*, som i de følgende 20-30 år skulle forsyne verdenspressen med en endeløs række af skandalehistorier. Hun var 3 år yngre end Kronprinsesse Helene, men med sit rødblonde hår og yppige skikkelse i forbindelse med en naturlig hensynsløshed, langt mere egnet til helt at fordreje hovedet på den meget kvindekære kronprins. Han optrådte inden længe åbenlyst med hende overalt og tilsidesatte naturligvis samtidig

Den onde ånd i Prinsesse Helenes ægteskab med den velbegavede, men karakter-svage Kronprins Carol (2.) blev den 6 år yngre Mme Magda Lupescu, som i den grad besatte sin kongelige elsker, at han for hendes skyld i 1925 fraskrev sig tronen og i de følgende 5 år turede Europa rundt med hende. Helene forblev i Rumænien. I 1930 kaldtes Carol tilbage som Konge og regerede Rumænien til 1940, da han blev afsat til fordel for sin søn. I de sidste 13 år af sit 60-årige liv turede han atter rundt med sin elskerinde, som han dog giftede sig med til sidst.
– Pressebillede 1951.

ethvert anstændigt hensyn over for den meget populære Kronprinsesse Helene.

Magda Lupescu var datter af en rumænsk håndværker af jødisk herkomst. Hendes efternavn var den rumænske navneform for faderens navn *Wolff*. Hun havde været gift med en rumænsk officer, da hun traf Carol, men havde omgående ladet sig skille. Hun var – uanset sit dårlige rygte – ikke blot køn, men tillige velbegavet, og hun var tillige i besiddelse af en så personlig udstråling, at hun inden længe havde Carol helt i sin hule hånd.

Den gamle Kong Ferdinand blev påny fortvivlet over sønnens udskjelser og stillede ham i 1925 atter et ultimatum: Enten måtte det være slut med Lupescu, eller også måtte den nu 4-årige Prins Michael officielt træde i Carols sted som tronfølger! Kong Ferdinand var 60 år gammel og dybt bekymret ved tanken om at risikere at efterlade det rumænske monarki i kaos. Han havde nok af genvordigheder endda.

Carol gav sit svar på sin egen manér. Da han kort efter opgøret med faderen blev udset til at repræsentere det rumænske kongehus ved Dronning Alexandras begravelse i England i 1925, rejste han godt nok til London, men i stedet for at vende tilbage til Bukarest, slog han sig ned i Milano, hvor Mme Lupescu var rejst ham i møde. Nu nægtede han pure at vende hjem og underskrev i januar 1926 uden protest sin resignation som rumænsk tronfølger. Den 5-årige Prins Michael blev derefter udnævnt til kronprins.

Da Kong Ferdinand, syg og skuffet, døde året efter, blev den 6-årige kronprins udråbt til konge under regentskab af Carols broder, Prins Nicolas og Prinsesse Helene. Helene var nemlig trods alle ydmygelser forblevet i Bukarest. Hun ville ikke forlade sin søn, selv om hendes stilling efterhånden var blevet mere og mere uudholdelig. Da hun ikke regnede med, at hun nogen sinde skulle gense Carol, forlangte hun i 1928 skilsmisse ved den rumænske højesteret og opnåede den. Nu var hun kun barnekongens fraskilte moder! Man vidste i Rumænien efterhånden ikke, hvilken titel hun rettelig skulle føre, men kaldte hende oftest »*Hendes Majestæt, Prinsesse Helene*« eller bare »*Regina Mama*«.

Men det skulle vise sig, at det ikke blot var i Grækenland, at konger og prinser uventet kunne vende tilbage. I begyndelsen af 1930 lykkedes det efter et parlamentsvalg at oparbejde en stemning for at kalde Carol hjem til Rumænien og gøre ham til konge. Man savnede

Prinsesse Helene af Grækenland med sit eneste barn, Kong Michael, for hvis skyld hun forblev i Rumænien, selv efter at hendes ægteskab med Carol 2. var gået over styr. – Fotografi fra 1928.

faktisk hans gode hoved. Man stillede selvfølgelig den betingelse, at han kom hjem uden Mme Lupescu. Carol vendte faktisk tilbage 6. juni 1930 uden sin elskerinde og blev to dage senere udråbt som Kong Carol 2. Alle gode, royalt indstillede kræfter i Rumænien håbede nu, at det ved Kong Carols forestående kroning i september skulle lykkes at forsone den fraskilte Prinsesse Helene, således at parret sammen kunne krones som Rumæniens kongepar, og således at barnekongen atter kunne blive kronprins.

Om Prinsesse Helene virkelig for sin søns skyld overvejede en forsoning med sin fraskilte gemal, som hun ikke havde set i 5 år, kan for så vidt være underordnet, for 14 dage før kroningen fandt sted, var Mme Lupescu atter dukket op i Rumænien. Hun agtede ikke at give slip på Carol, og han var nu ikke stærk nok til at holde sit afgivne løfte om at forsage hende.

Da Prinsesse Helene erfarede, at Lupescu atter var i byen, pakkede hun resolut sin kuffert, og efter en gribende afsked med sin nu 9-årige søn forlod hun Rumænien, fast besluttet på aldrig mere at vende tilbage. Hun rejste til Firenze og slog sig ned i »Villa Sparta« hos sin moder, Dronning Sophie, som havde boet her i eksil, siden Kong Kon-

stantin 1.s død i Palermo i 1923. Helene forblev boende i Firenze i de næste 10 år og oplevede her sin moders død i 1932. Hun beskæftigede sig med tegning og maleri, men hendes søn var altid i hendes tanker.

I Bukarest havde Carol ladet sin elskerinde installere i en luksusvilla. Han vovede ikke at gifte sig med hende, men da det rumænske kongehus var velhavende, gav han hende til gengæld en rundelig apaanage, som hun med stor dygtighed investerede i fast ejendom. Han besøgte hende daglig, red med hende om formiddagen og drak te hos hende om eftermiddagen, ganske som de havde gjort i Milano og på deres talrige rejser i Europa i 1925-30. Han var fremdeles ganske besat af hende, og det blev han ved med at være i de 22 år, hans liv endnu skulle vare. Hun var det eneste menneske, der overhovedet betød noget for ham.

Som konge fungerede han forbavsende effektivt de første år efter hjemkomsten. Han havde sans for den politiske taktik og udviste samtidig en stor arbejdsevne. Offentligheden tålte i starten hans uofficielle forhold til Mme Lupescu. Skønt alle talte om hende, var det påfaldende få, der kendte hende eller så noget til hende. Hun optrådte aldrig ved officielle lejligheder. Til gengæld ynkede man den lille Kronprins Michael, som fik en meget mangelfuld og tilfældig opdragelse, efter at hans moder havde forladt ham.

I Rumænien, der under 1. verdenskrig havde sluttet sig til de allierede, og til slut var blevet nedkæmpet af tyskerne, opstod der i 1930'erne en stærk fascistisk bevægelse under navnet »*Jerngarden*«. Selv over for denne anti-jødiske kreds klarede Mme Lupescu sig forbavsende godt i de første år og fik efterhånden en ikke ringe politisk indflydelse. Fra 1930-38 holdt Kong Carol 2. den rumænske trone med sin elskerinde tilpas i baggrunden, men i 1937-38 tilspidsede den politiske situation sig. Rumænien kom i klemme mellem Sovjetrusland og Tyskland, som begge ville vinde landet som forbunds-fælle i den tilstundende 2. verdenskrig. Carol 2. var samtidig under stigende pres fra »*Jerngarden*«, som nu også angreb hans privatliv. Det var sivet ud, at Mme Lupescu i 1933 havde fået en søn med sin kongelige elsker. I 1934 havde man forgæves forsøgt at få hende udvist af Rumænien.

Under stigende nazistisk og fascistisk pres tabte Carol 2. i 1938 tålmodigheden. Han opløste parlamentet og indførte kongeligt diktatur og forbød alle politiske partier. *Jerngardens* fører *Codreanu* blev ar-

Prinsesse Helene af Grækenland, som modigt stod ved sin søns side, da han i 1944 overraskede verden ved at lade nazilederen Antonescu arrestere og begære fredsforhandlinger med Rusland. Prinsesse Helene lever endnu og er næsten 80 år gammel. – Fotografi fra omkring 1940, da hun var 44 år. – Pressefoto.

resteret og dømt til 10 års fængsel, men sammen med 16 tilhængere blev han skudt »under flugtforsøg«. Nu startede Jerngarden åben terror, men blev slået ned. Bevægelsen gik under jorden, men lod offentligheden vide, at Lupescu stod bag mordet på Codreanu.

Ved 2. verdenskrigs udbrud i 1939 erklærede Rumænien sig neutralt. Carol kunne – så lidt som Jugoslavien havde kunnet – vente fornøden engelsk hjælp mod tyskerne, og russerne stolede han ikke på. Den anti-semitiske nazisme lå ham af gode grunde fjern.

Men som mange andre neutrale lande kom også Rumænien i klemme, og det kom til at betyde store, smertelige landafståelser i krigens første år. Sovjet krævede *Bessarabien* i øst, og Aksemagterne forlangte, at Carol afstod *Transsylvanien* til Ungarn og *Dobrudsha* til Bulgarien. Carol gav efter for at bevare neutraliteten, men satte derved sin sidste popularitet over styr. Så gjorde han general *Ian Antonescu* til diktator. Inden længe var det atter Jerngarden og dens ånd, der beherskede Rumænien med det resultat, at Antonescu i 1940 gennemtvang Carols afsættelse, selv om denne nægtede at underskrive den. Mme Lupescu gik samtidig under jorden. Kronprins Michael blev udråbt til konge, og Antonescu erklærede Sovjetrusland krig samme dag som Hitler. Antonescu ønskede nu at genvinde det i 1939 tabte Bessarabien med tysk hjælp og bagefter forhandle om generhvervelse af de øvrige, afståede landsdele.

Kong Carol forlod nu Rumænien for steds, men gjorde det med en vis manér. Han rejste fra Bukarest med sit specialtog, forsynet med rigelige pengemidler og samtlige familiejuveler, ledsaget af sin hofchef og en kammerjomfru. Da toget havde passeret den rumænske grænse, klædte kammerjomfruen sig om, aflagde sin paryk og afslørede sig som Mme Lupescu! Via Portugal startede parret derpå en 7-årig odysse til Mexico, Cuba og Sydamerika, idet USA pure nægtede at give dem indrejsetilladelse. Det foregik altsammen under verdenspressens utrættelige opmærksomhed, og skandalen blev ikke mindre, da Rumænien kort efter fradømte Carol hans rumænske statsborgerret, og uden held forsøgte at få Mme Lupescu udleveret. Man havde beslaglagt hendes ejendomme i Bukarest, men sigtede hende nu tillige for medansvar for mordet på Codreanu. Da hun i 1942 var træt af at blive jaget af pressen, lod hun kundgøre, at hun var død af lungebetændelse i Mexico. Verdenspressen bragte også denne nyhed.

Inden vi skal høre om Prinsesse Helenes reaktion ved at erfare sin nu 19-årige søn Michael ladet alene tilbage af faderen i Bukarest som Rumæniens konge, bør vi vel se, hvordan det gik den omflakkende ekskonge og hans uadskillige elskerinde.

I 1947 blev den efterhånden 51-årige og nu af pressen genopdagede Mme Lupescu alvorligt syg i Rio de Janeiro. Hun var atter godt avisstof – i alle fald i formiddagsbladene – som nu daglig udsendte bulletiner om hendes tilstand, døgn for døgn, skrev om hendes ringe chance for at overleve. Under indtryk af hendes nært forestående død, lod Carol sig vie til hende på hospitalet. Det var et formløst ægteskab »*in extremis*«, som efter brasiliansk ret kun har gyldighed, hvis den ene part virkelig dør umiddelbart efter vielsen.

Men Mme Lupescu døde sandelig ikke! Hun kom sig snart igen og betragtede nu sin prinsessetitel som så fastslået, at hun også kunne forsvare at ændre sit fornavn *Magda* til *Helene* og fortsætte den fælles odysse som »*Prinsesse Helene af Rumænien*«. Denne utilbørlige tilsnigelse kunne den rigtige Prinsesse Helene læse om i de italienske aviser i Firenze.

Da et nyt forsøg på at komme til USA, for at Mme Lupescu kunne gennemgå en tiltrængt ansigtsløftning, blev mødt med afslag, rejste parret tilbage til Europa og slog sig ned i luksusvillaen »*Maresol*« ved badestedet *Estoril* i Portugal. 20 km syd for Lissabon. Her levede de i selskab med repræsentanter for andre detroniserede kongehuse, bl.a. både Spaniens og Italiens.

For ikke senere at skulle risikere at få det sydamerikanske dødsleje-ægteskab omstødt, sørgede Mme Lupescu i 1949 for, at hendes ægteskab med Carol blev lovformeligt indgået i Lissabon.

I 1953 døde Kong Carol pludselig i sin villa, 60 år gammel. Han blev under almindelig opmærksomhed bisat i det tidligere portugisiske kongehus' gravkammer i Lissabon.

Lad os nu her forlade den faktisk dybt nedbøjede Mme Lupescu og atter vende tilbage til Bukarest, hvor Kronprins Michael i 1940 var blevet udråbt til konge.

Så snart den rigtige Prinsesse Helene i Firenze havde erfaret Carols afsættelse og hendes søn Michaels udnævnelse til konge, forlod hun Italien og rejste tilbage til Bukarest for at stå ved sin søns side. Hun havde ikke set ham i 10 år og savnet ham grænseløst. Gensynet var naturligvis af samme grund stormende. Han var vokset op til en stor, kraftig, men stiltfærdig mand på nu 19 år. Men hans stilling som konge under et nazistisk diktatur svarede ganske til hans morbrødre, Kong Alexanders og Georg 2.s, i Grækenland i 1920'erne. Han havde intet at skulle have sagt. Han skulle blot være der, for at give general Antonescus Quisling-regering det skær af legalitet, som kunne holde den rumænske befolkning i ro. Prinsesse Helenes stilling var om mulig endnu mere sekundær, og begge var konstant under opsigt af Antonescu.

Kong Michael boede med sin moder på slottet i Bukarest i krigens 4 år. Han havde kun sin livgarde direkte under sig, ellers var han afskåret fra kontakt med omverdenen. Han blev kun vist frem ved parader. Alliancen med Tyskland var ham lige så inderlig imod som den var upopulær i størstedelen af befolkningen. – Kommunismen frygtede han ikke, for kommunisterne i Rumænien udgjorde ved krigens udbrud det svageste kommunistparti i Europa. Kong Michael kunne derfor kun vente på en chance for at vælte Antonescu og derefter tilslutte sig de allierede.

Prinsesse Helene måtte i 1941 opleve, at Bukarest blev udfaldsstedet for de tyske tropper, der drog sydpå for at knuse hendes græske kongebroders land og kort efter erfare nyheden om broderens flugt til Kreta og videre flugt til Ægypten, og ligeledes erfare sin kusine Olgas forsmædelige flugt fra Jugoslavien til Afrika efter den kompromitterende aftale med Hitler, som hendes gemal, Prins *Paul*, havde indgået, men som den jugoslaviske hær havde gjort oprør mod.

Helene forsøgte gentagne gange at hjælpe den græske civilbefolk-

ning med nødhjælpssendinger. Det lykkedes også at få flere jernbaneladninger afsendt fra Bukarest, men togene blev altid plyndrede, længe inden de nåede den græske grænse.

Antonescus krigsførelse mod russerne var heldig i starten, men i 1944 satte en russisk offensiv ind, som trængte både de tyske og rumænske styrker tilbage fra Ukraine. Den 20. august 1944 stod de russiske tropper ved Rumæniens nordgrænse og forberedte et angreb på Rumænien. Den russiske opgave var ikke let, for i Karpaterbjergene lå 40 tyske og 20 rumænske divisioner, klare til at tage imod dem.

Så ændredes hele situationen tre døgn senere, ikke blot i Rumænien, men på hele Balkan, med uoverskuelige konsekvenser for hele situationen i Østeuropa i dag. Den 23. august 1944 slog den unge, uforfærdede, men i sin opfattelse af russerne lidt naive Kong Michael, til. Efter en samtale med Antonescu på kongeslottet, fik han lokket diktatoren i et baghold og lod sin lille, trofaste livgarde spærre ham inde. I de følgende timer tilkaldte han flere generaler til sig, som fik samme behandling. Det var en aktion på liv og død, men han klarede den. Samme aften kundgjorde han personlig i den rumænske radio, at Antonescu var styrtet, og at en *pro-allieret* regering var udnævnt. Han oplyste samtidig, at han havde søgt russerne om våbenstilstand. Følgerne udeblev ikke. De 20 rumænske divisioner blev trukket tilbage og faldt snart efter tyskerne i ryggen. I løbet af 48 timer tog den rumænske hær 60.000 tyske soldater til fange, mens den russiske hær – uden rumænsk modstand – holdt sit indtog i landet.

For tyskerne var Michaels aktion en katastrofe, for nu bredte russerne sig på Balkan med en hastighed, som end ikke deres allierede, *England, Frankrig* og *USA*, havde forudset. De rykkede over 1.000 km ind i Østeuropa uden større sværdslag og kunne derpå forene sig med kommunister i Jugoslavien, Bulgarien og Ungarn. Denne nye krig med tyskerne kostede i de følgende 6-7 uger 150.000 rumænske soldater livet.

Russerne fandt et velforsynet spisekammer i Rumænien. End ikke landets rige oliekluder havde tyskerne nået at få ødelagt, inden de sidste tropper var drevet ud af de forenede russisk-rumænske styrker. I det græske kapitel har vi set, hvordan tyskerne i efteråret 1944 pludselig forlod Grækenland for at deltage i kampene i Rumænien i et sidste desperat forsøg på at holde russerne ude. Deres pludselige tilbagetog gav stødet til den græske borgerkrig.

Kong Michael fik året efter tildelt den højeste sovjetrussiske orden

Kong Michael – med solbriller – fotograferet ved Rumæniens sydlige krigsfront mod russerne i 1943, året før han foretog sit livs afgørende og afsluttende kup. Bøjet over krigskikkerten står hans antagonist, general Antonescu, som russerne lod henrette, efter at Michael havde allieret sig med Sovjet i 1944.

for sin dåd. Den var ledsaget af en skrivelse, hvori det hed: *»Tildelt for en modig ændring af den rumænske politik ved bruddet med Hitlers Tyskland og en alliance med de allierede nationer på et tidspunkt, da Tysklands nederlag endnu ikke var åbenlyst«.*

Men Michael kunne utvivlsomt inden længe sende sin uheldige, jugoslaviske slægtning, Prins Paul, en melankolsk tanke. Pauls dilemma i 1940 havde været: *»Hvad er værst: Nazisme eller Kommunisme?«* Dette dilemma blev nu Kong Michaels, men han havde altså truffet det modsatte valg! Han søgte i starten et fredeligt samarbejde med russerne, men trak det korte strå. Russerne udnyttede Rumænien på en måde, ingen havde drømt om, og samtidig måtte den pro-allierede regering fratræde allerede i marts 1945 og erstattes af en Moskva-styret kommunistisk regering, som sammen med de øvrige nu kommunistisk styrede Balkanstater opmuntrede og støttede de græske parti-

saner i Nordgrækenland til også at få Grækenland med blandt Ruslands satellitstater.

At Antonescu og hans nærmeste tilhængere efter to års russisk retsforfølgelse blev skudt i Bukarest, kunne vel nok være en oprejsning for Kong Michaels ydmygelser i krigens første 4 år, men han fandt alligevel den langtrukne retssag afskyelig. Skønt han som den sidste konge på det nu russisk besatte, eller kommunistisk dominerede Balkan nord for Grækenland, måtte forekomme alle som en anakronisme, turde de russiske myndigheder i Rumænien ikke røre ham. Dels havde de givet ham den højeste krigsorden, dels vidste de, at 3/4 af befolkningen stadig stod bag ham. Ved alle officielle arrangementer i årene 1945-47 startede de velindøvede begejstringsråb derfor altid med et »Længe leve Stalin« og efterfulgtes af et »Længe leve Michael«, idet man i de sidste råb diskret udelod kongetitlen.

Rumænien, som frivilligt havde overgivet sig i russernes hænder i 1944, blev i de følgende år en slags prøveklud for en hensigtsmæssig opbygning af en russisk satellitstat, og inden længe gjaldt levereglen: »Vær kommunist eller dø af sult«. Uden held forsøgte Kong Michael en »strejke«, da russerne gennemførte en helt kommunistisk regering i 1946. Men han blev alligevel siddende sammen med sin moder i Bukarest. Fra 1940-44 havde ingen af dem været i Vesteuropa én eneste gang. I 1947 fik Prinsesse Helene lov at rejse til Georg 2.s begravelse i Athen og til sin søster Catherines bryllup med major Brandram. Michael foretrak at forblive i Bukarest.

*

Men han så jo tydeligt, hvor det bar hen. Efter et møde i Cominform i Polen 1947 var det klart, at russerne ikke længere drømte om at lege demokrati i Rumænien.

Da Michael i efteråret 1947 sammen med sin moder ønskede at deltage i sin græske halvfætter *Philips* bryllup i London med den engelske tronfølger Prinsesse *Elizabeth*, viste hans kommunistiske regering sig særdeles imødekommende. Regeringen håbede simpelt hen på, at han selv ville kunne indse, at han ikke behøvede at komme tilbage. Man anbefalede ham ligefrem til at tage sine vigtigste ejendele med sig. Man ville gerne af med ham, men helst undgå at afsætte ham af hensyn til den kongetro, brede befolkning.

Mens han var borte, tilsluttede den rumænske regering sig Cominform. Tito benyttede lejligheden til at besøge Bukarest, og man indgik en militærpagt med ham. De allierede landes ambassader blev lukket,

Eks-kong Michael traf sin dansk-franske brud, Prinsesse Anne af Bourbon-Parma ved Prinsesse Elizabeths og Prins Philips bryllup i London 1947, da han endnu var Konge af Rumænien. Året efter, da de giftede sig i Athen, var han ekskonge. Her hilser værtinden, Dronning Frederika af Grækenland på Brudeparret. – Alle tre er efterkommere af Kong Christian 9. – Pressefoto.

og man gjorde den berygtede *Anna Pauker* til udenrigsminister. Det var altsammen omhyggelig tilrettelagt.

Alligevel vendte Kong Michael tilbage til Bukarest efter brylluppet, men nu kun for at blive mødt med et skriftligt ultimativt krav om at fraskrive sig tronen »for hans egen sikkerheds skyld«.

Så underskrev han sin resignation og forlod Rumænien for steds. Dermed gik Christian 9.s tipoldebarn på den rumænske trone ud af sit lands historie. Det skete ved juletid 1947.

Hans senere skæbne er hurtigt fortalt. Han, som ikke havde været i London siden et kort besøg med sin fader i 1938, da han var 17 år gammel, var ved det nævnte bryllup blevet venligt modtaget af sin store, græsk-dansk-engelske familie, som han kendte meget lidt til. Størst indtryk havde hans dansk-franske slægtning, Prinsesse *Anne af Bourbon-Parma* gjort på ham. Hun var 24 år, og han selv 27, og de var faktisk forlovede, før bryllupsfestlighederne var til ende. De blev gift i Athen året efter. Kong Paul af Grækenland, der var blevet konge året forinden, syntes, at han måtte gøre noget for sin sympatiske søstersøn og arrangerede brylluppet mellem Michael og deres fælles dansk-franske slægtning.

Eks-kong Michael som privatmand med Prinsesse Anne af Bourbon-Parma i deres hjem ved Genfersøen i Schweiz. De ses sammen med de fire ældste af deres fem døtre. Bagved står de to ældste, Prinsesserne Margaret og Helene. I midten sidder Prinsesse Irina og på sin faders knæ Prinsesse Sophie. Den yngste, Prinsesse Maria, er ikke med på dette billede fra 1964.

Eks-kong Michael, der havde et medfødt snille for mekanik, og selv var en erfaren flyver, slog sig med Prinsesse Anne ned i Schweiz som foretningsmand på en amerikansk fabrik for reservedele til flyvemaskiner. Hun skænkede ham de følgende år 5 døtre. Økonomisk havde han det i starten meget trangt, og fra sin rige fader i Portugal hørte han aldrig et ord og ville heller ikke selv bede om hjælp. Han havde intet set til faderen siden 1940 og forstod efterhånden, hvilke ydmygelser, Carol i de unge år havde udsat hans moder for.

Men da faderen døde i 1953, og aviserne kunne meddele, at Mme Lupescu var indsat som enearving til en formue, som pressen anslog til 5-6 mill. dollars, incl. villaen i Estoril, frimærkesamlingen og familiesmykkerne, reagerede han, dels ved at udeblive fra faderens begravelse, dels ved et sagsanlæg mod Mme Lupescu. Det var han ikke ene om, for fra Paris mødte den 33-årige, fattige bogbindersvend, *Mir-*

ceau Lambrino, som var Carols søn af første ægteskab med Zizi Lambrino. Hun var død i Paris samme år som Carol, 1953, og havde endt sit liv på et fattighospital. Mirceau rejste et ganske tilsvarende krav. Begges anstrengelser strakte sig over flere år. Hvor utroligt det end lyder, fik Michael aldrig en øre ud af Lupescu. Hun fastholdt, at hun ikke ejede andet end villaen.

Fik han heller ikke noget efter hendes død, vil læseren spørge. Jamen, Mme Lupescu lever da den dag i dag i Estoril, selv om pressen ikke længere beskæftiger sig med den 75-årige dame. Det seneste man har hørt om hende er, at hun ikke længere er rødhåret og at hun skriver på sine erindringer.

Eks-kong Michael og Prinsesse Anne lever fortsat deres stilfærdige liv i Lausanne i Schweiz med deres 5 døtre, *Margaret, Helene, Irina, Sophie* og *Maria*, blandt hvilke den ældste nu er 25 år gammel og studerer i Edinburgh. Hans svigermoder, den danskfødte Prinsesse *Margrethe af Bourbon-Parma*, kalder hans hjem for »*Pigepensionen i Versoix*«. Michaels mor, Prinsesse Helene, lever også fremdeles. Hun har påny slået sig ned i Firenze i sin gamle villa og er nu 79 år gammel. Efter at hendes søster, Hertuginde *Irene af Aosta*, døde i 1974, er Helene og den yngre søster, *Lady Catherine Brandram*, nu de to sidste af Kong Konstantin 1.s 6 børn.

Den melankolske hertuginde

Hertuginde Thyra af Cumberland

PRINSESSE *Thyra* var født i 1853 som Christian 9.s og Dronning Louises næst yngste barn. Hun havde fået navnet *Thyra*, fordi Kong Frederik 7. i disse år under udgravningen af Jellingehøjene havde gjort det gamle, danske dronningens navn aktuelt påny. *Thyra* havde kun været 10 år gammel i 1863, da hendes storesøster *Alexandra* var blevet gift i England, og kun 13 år, da hun havde været med til Dagmars bryllup i St. Petersborg.

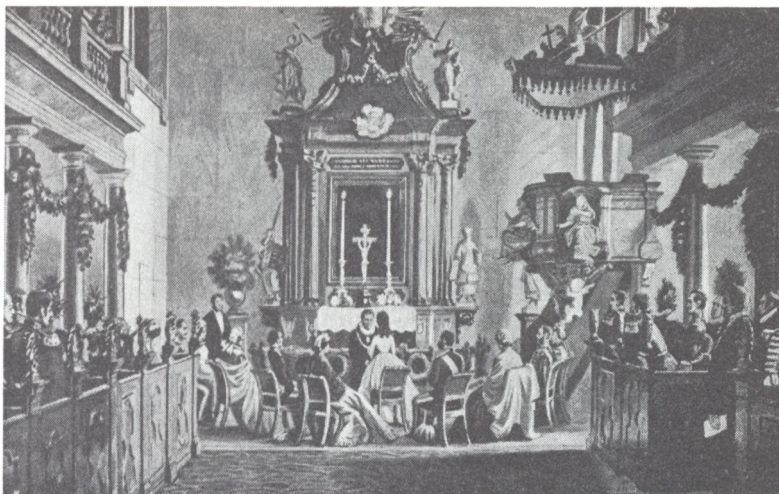
På baggrund af de to ældre søstres strålende ægteskaber kunne det nok blive vanskeligere for Dronning Louise at få *Thyra* placeret på samme høje plan. Men støtter man sig alene på tidens officielle kilder, gik det nemt og smertefrit at få hende afsat. I et stort, trykt festskrift, der blev udsendt ved hendes forældres guldbryllup i 1892, hedder det i datidens typiske, victorianske stil om *Thyras* ægteskab:

»Efter at have tilbragt en lykkelig barndom og ungdom i forældres og søskendes kreds, æret og elsket af høje og lave, blev Prinsessen forlovet med Hertug Ernst August af Cumberland og Braunschweig-Lüneburg, født den 21. september 1845.

*Den 21. december 1878 stod deres bryllup på Christiansborg Slot under levende deltagelse, såvel fra hovedstadens indbyggere som fra hele landet. Det havde sin naturlige grund ikke alene i den store yndest Prinsesse *Thyra* havde vundet i hele det danske folk, men også deri, at det var den sidste og yngste kongedatter, der nu skulle forlade sit fædrenejem.*

Vielsen foregik i den festlig smykkede slotskirke om eftermiddagen kl. 6. Den indledes med salmen: »I Jesu navn skal al vor gerning ske«, hvorefter den kongelige konfessionarius, biskop Martensen, talte. Den kirkelige handling, der havde et højtideligt og gribende præg, sluttede med salmen: »De knælede med ja mod ja.« Så snart vielsen var fuldbyrdet, afgaves der en salut på 27 skud fra et batteri, der var kørt op på slotspladsen.«

Men slet så let og naturligt gik det nu ikke med at få *Thyra* gift. Bag slottets mure var der sket mangt og meget, inden man nåede så langt.

Prinsesse Thyra konfirmeres som 17-årig i Fredensborg Slotskirke i 1870.

Den følgende beretning om Prinsesse Thyras ungdomskærlighed har været kendt i mange år, både inden for og uden for det danske Kongehus, men den har ikke tidligere været fortalt på tryk. Ved udsendelsen af førsteoplaget af nærværende bog vakte det derfor ikke ringe opsigt at prinsessens ældste sønnesøn, *Prins Ernst August af Hannover*, i læserbreve i danske aviser karakteriserede beretningen som pure opspind, og at også enkelte læserbreve i »Weekendavisen« satte spørgsmålstegn ved dens troværdighed.

Prinsesse Thyra var uden tvivl både den mest varmhjertede og den mest naturlige af de tre søstre. Mange fandt også, at hun var den mest yndefulde. Dertil kom vel tillige, at Thyra – ganske som sin broder Valdemar – var mindre ambitiøs end de fire ældre søskende.

Sidst i 1860'erne var Thyra og Valdemar de eneste børn, der nu var tilbage på Bernstorff. De udviste indbyrdes samme rørende sammenhold, som de øvrige søskende havde lagt for dagen, og netop de to følte sig særlig tæt knyttet til hinanden gennem resten af deres lange levetid.

Men da Thyra efterhånden blev voksen og Valdemar var gået til flåden, begyndte hun at føle sig ensom på Bernstorff Slot og Fredensborg, hvor hun ikke havde nogen form for omgang med jævnaldrende.

Hun forelskede sig derfor – som prinsesser har gjort gennem århundreder ved Europas hoffers – i en af de tjenestegørende officerer. Det

Den 31-årige løjtnant Vilhelm Frimann Marcher iført Husarregimentets gallauniform. Fotografi fra 1871, da han endnu fungerede som ordonnans for Kronprins Frederik (8.). Han hængte sig kort efter nytår 1872.

Christian 9.s og Louises yngste, blide datter Thyra, fotograferet 1871, da hun var 18 år gammel og var forelsket i løjtnant Marcher. Denne kærlighed ændrede hele hendes senere livshistorie.

skete i efteråret 1870, da hun endnu kun var 17 år gammel. Den ud-kårne var den meget elegante og meget populære løjtnant ved garderhusarregimentet, *Vilhelm Frimann Marcher*.

Marcher var i 1869 blevet ordonnansofficer hos Thyras ældste nygifte broder Frederik (8.) og opretholdt i denne egenskab forbindelsen mellem Christian 9.s hof og kronprinsens hof, som om sommeren var forlagt til henholdsvis Fredensborg og Charlottenlund Slot. Han havde således jævnlig sin gang i prinsessens hjem.

Dronning Louise vidste naturligvis besked med Thyras svaghed for den flotte løjtnant, men betragtede den som en barneforelskelse. Hun undervurderede ganske sin yngste datters behov for ømhed og kærlighed – og desværre også den 12 år ældre løjtnants uimodståelighed.

I sommeren 1871 opdagede dronningen, at Thyra var i omstændigheder. En sådan opdagelse betød i enhver ordentlig familie i hine tider en tragedie. I en internationalt anset familie som den danske konges var situationen intet mindre end en katastrofe!

Der blev omgående holdt familieråd. Sagen blev kun kendt af meget få indviede, formentlig kun af Kong Georg og hofdamen, frk. *Oxholm*. Det var nemlig så heldigt, at Thyras broder, Kong Georg 1. af Grækenland netop alene var på besøg i Danmark i denne sommer og derfor enedes man med ham om, at Dronning Louise snarest skulle rejse med Thyra og frk. *Oxholm* til Grækenland og lade barnet, som ventedes op under jul, blive født dér. For ikke at gøre opholdet i Grækenland påfaldende langt, indlagdes et besøg på det hessiske familieslot *Rumpenheim* ved Frankfurt, som blev rejsens første mål. Her kunne mor og datter godt opholde sig en månedstid, uden at røbe deres hemmelighed.

Rejsen påbegyndtes den 5. august 1871. Præcis samme dag som Kong Georg startede direkte til Grækenland, tog mor og datter til Rumpenheim. Her besøgte Christian 9. dem en uges tid midt i september for at følge sagens udvikling. Derfra fortsatte mor og datter i september til Venedig, hvorfra de sejlede til Korfu for at tilbringe nogle måneder på det græske sommerslot »*Mon Repos*«. I november blev de af den græske kongefamilie hentet til Athen.

For også at hemmeligholde sagen i Athen, blev Prinsesse Thyra pludselig sygemeldt. »*Fædrelandet*« kunne den 11. november meddele, at prinsessen pludselig var blevet angrebet af gulsot – en anden avis sagde skarlagensfeber – men i alle tilfælde en sygdom, der krævede længere isolation. Allerede tidlig i november havde Christian 9.

flere gange ytret ønske om at rejse til Grækenland. Trap noterer i sin dagbog: »*Prinsessens sygdom foruroligede kongen og påskyndede hans rejse*«. Han ledsagedes af den fungerende hofmarskal, staldmester *Frederik W. Haxthausen* og adjudanten, kaptajn *J. S. Meldahl*. Han tog også Prins Valdemar og hans lærer med. Rejsen startede dog først den 21. november og selskabet ankom til Athen sammen med Prins Valdemar den 7. december.

Men forinden havde kongen naturligvis haft en samtale med den formastelige løjtnant, hvis handlemåde unægtelig må forekomme utilgivelig under hensyn til hans stilling og hans mere modne alder. Samtalen var naturligvis foregået under fire øjne, og ingen er i dag i stand til at referere den. I familien Marcher hævdes det, at det kom til et alvorligt ordskifte, og at den meget forelskede løjtnant kom til at forløbe sig alvorligt. Det må anses for givet, at kongen lod Marcher forstå, at han ingen sinde skulle vente at se Prinsesse Thyra påny, og at han snarest burde forlade landet. Det er derimod næppe sandsynligt, at Christian 9. skulle have sagt, hvad der senere er hævdet, »*at en mand af ære i en sådan situation kun havde én ting at gøre!*« Men det er i alle tilfælde sikkert, at dette blev den sidste samtale de to mænd kom til at føre sammen.

Da kongen ikke kunne afskedige Marcher uden at vække uønsket opsigt, blev løjtnanten forflyttet fra sin ordonnanstjeneste og gjort til fungerende adjutant hos krigsministeren. Denne tilsyneladende forfremmelse var egnet til at forebygge rygter, men Marcher var fortvivlet over forflyttelsen, som trådte i kraft i november, kort før kongens afrejse til Athen.

I Athen fødte Thyra en datter omkring jul 1871. Det blev efter planen aftalt at efterlade barnet i Grækenland, og i marts måned fortsatte Christian 9., Dronningen, Thyra og Valdemar til Rom, hvor kabinetssekretær *Trap* stødte til rejseselskabet den 18. marts. Trap, som ellers fortæller meget frimodigt i sine erindringer om mange begebenheder i kongefamilien, synes at have været holdt helt uden for den mørkelagte sag. Han omtaler den i alle tilfælde ikke i sine erindringer.

Kongefamilien forblev i Rom i nogle måneder, og her traf Prinsesse Thyra for første gang den 27-årige Hertug *Ernst August* af Cumberland. Det hedder sig i samtidens annaler, at det var kærlighed ved første øjekast, men det må forekomme højst usandsynligt, at Prinsesse Thyra under disse omstændigheder har haft ringeste sans for den

Natten mellem Torsdag den 4de og Fredag den 5te d M. døde Premierlieutenant **Vilhelm Frimann Marcher**, fung. Adjuvant hos Krigsministeren. Hvilket berved meddeles Slægt og Venner af hans dybt nedbøiede Moder og Sødskende.

Dødsannonce for Vilhelm Marcher i Berlingske Tidende den 7. januar 1872.

af ydre meget lidt attraktive prins. Det er derimod helt sikkert, at han straks blev meget indtaget i den yndige prinsesse, hvad enten han kendte årsagen til hendes melankoli eller ej.

I mellemtiden var den næste tragedie allerede indtruffet i København lige efter nytår 1872. Løjtnant Marcher, der i nogle måneder havde haft en trang tid som adjutant hos krigsministeren, havde efterhånden helt tabt modet. Den situation, han havde bragt prinsessen og sig selv i, havde slået ham helt ud. Hans familie var urolig for den fuldstændige forandring, han i de seneste måneder havde gennemgået. Han havde flere gange talt om at begå selvmord. Man må gå ud fra, at hans nærmeste familie kendte hans belastede situation. Da hans fader, forpagter *Eiler Christian Marcher* på Trudsholm og Søgaard kort efter jul døde, rablede det helt for den deprimerede løjtnant. Natten mellem den 4. og 5. januar 1872 hængte han sig i sit kvarter i garderhusarkasernen.

I det tjenstlige referat i regimentets justitsprotokol, der blev nedskrevet dagen efter hans død fremgår det dels, at han længe havde lidt af tungsind og følte sig utilfreds med den stilling han nu indtog som adjutant. Det fremgår også, at forhøret ikke var foretaget med sædvanlig omhu, »da det måtte være hævet over enhver tvivl, at han havde taget sig selv af dage. Det var noget, hans familie i længere tid skal have frygtet og ventet«. Han havde yderligere efterladt et brev til sin svoger. Dette brev eksisterer ikke mere, men essensen af det er stadig i levende erindring hos slægten.

Hans selvmord vakte opsigt i København, ikke blot inden for hans 20-tallige kreds af hel- og halvsøskende, men også blandt hans mange officerskammerater, der altid havde beundret ham for hans friske og frimodige væsen.

Hertug Ernst August af Cumberland, fotograferet 1877, året før han ægtede Prinsesse Thyra. Siden 1866 havde han været hjemløs, efter at Bismarck havde annekteret hans faders kongerige Hannover.

Ved hans død opholdt Thyra sig i Athen og fik ikke noget at vide om tragedien. Det fik hun heller ikke under familiens lange ophold i Rom. Men på hjemturen til Danmark, der startede i april 1872 via Schweiz, da familien foreløbig var nået til Milano, må Marchers skæbne formentlig være kommet hende for øre, for nu kunne man i København erfare, at hun efter sygdommen i Athen påny var blevet syg, og at hun senere i Genève yderligere havde fået »et alvorligt tilbagefald«.

Da det intetanende »Fædrelandet« den 11. maj 1872 begyndte at beklage sig over kongens lange fravær, vendte Christian 9. hjem den 25. maj, men Thyra og hendes moder var ikke tilbage i København før i juni måned. Da havde den lange, pinefulde odysse været 10 måneder.

*

Hvad blev der af Prinsesse Thyras datter?

Det er næppe til at sige med sikkerhed, fordi alle spor så omhyggeligt er tilsløret. Det havde været tanken, at barnet skulle forblive i Grækenland, men Prinsesse Thyra kunne i længden ikke udholde tanken om, at hendes datter skulle opdrages i den græsk-katolske tro. Efter et års tid bevægede hun derfor sine forældre til at lade datteren bringe til Danmark, og at lade hende bortadoptere her i landet.

Ved denne lejlighed må den mørkelagte begivenhed på en eller anden måde have lækket i København. Det er i alle tilfælde et uomstødeligt faktum, at adskillige adopterede unge piger, født omkring jul 1871, er vokset op i den faste tro, at de var »prinsesser«. I førsteoplaget af nærværende bog berettes der om den senere fru *Marie Pløyen-Holstein* (1871–1964) – af sine adoptivforældre i Odense altid kaldt *Kate* – som livet igennem følte sig overbevist om, at hun var Thyras datter. Det *kan* hun have været, men det kan adskillige andre også. Det er i al fald påfaldende, at tragedien fra 1871–72 efter mere end 100 års forløb, stadig lever i erindringen hos mange ældre mennesker, og at pårørende til de forskellige »kandidater« i hvert enkelt tilfælde altid føler sig helt overbevist om, at netop den centrale person i deres slægt har været Thyras datter. Sagen vil næppe blive fuldt opklaret, før der bliver adgang til Christian 9.s korrespondance med Kong Georg 1., som henligger i Rigsarkivet.

*

Men tilbage igen til Prinsesse Thyra, der var kommet hjem fra Schweiz i foråret 1872. Efter hjemkomsten blev der meget stille omkring hende i nogle år. Af forståelige grunde havde hun ingen lyst til at indgå ægteskab, og det var vel også et problem, om kongeparret turde gifte hende bort uden at give visse oplysninger til eventuelle nye bejlere.

Dronning Louise overvejede dog i de følgende år flere mulige ægteskaber. Den første kandidat, der dog blev opgivet, var den hollandske Kong *Wilhelm 3.* (1817-90). Han var enkemand og 36 år ældre end Thyra og havde i øvrigt haft tre sønner, der alle var døde. Man betragtede det derfor som alt for usikkert, om han kunne skaffe Thyra de børn, hun nu ønskede sig mere end noget andet. Det skal dog tilføjes, at Kong *Wilhelm* som 60-årig i stedet fik den 19-årige Prinsesse *Emma af Waldeck*, som i 1880 skænkede ham den datter, som blev den senere Dronning *Wilhelmina af Holland*, moder til vore dages Dronning *Juliana*.

Også Alexandras svoger, den unge engelske, 22-årige Prins *Arthur*, blev bragt på tale, men blev stemt ned af Dronning Louise med en skarp bemærkning om, at hun »ikke ønskede at se flere af sine døtre mishandlet af Dronning *Victoria*«.

Også i dette tilfælde er det måske værd at notere, at Prins *Arthur* (1850-1942), som senere blev gjort til *Hertug af Connaught*, i stedet blev gift med Prinsesse *Louise af Preussen* (1860-1917), en halvkusine til Kejser *Wilhelm 2.*, og at deres datter, Prinsesse *Margaret*, i 1910 blev moder til vore dages Dronning *Ingrid af Danmark*. (Se stamtavle 6 i bind 1, side 160).

Nu og da overvejede man også at vælge den førnævnte *Ernst August af Cumberland*. Thyra havde intet imod ham. Det var familiens almindelige opfattelse, at hun egentlig godt kunne lide den sære, grimme hertug, men Dronning Louise havde alligevel gode grunde til at være tilbageholdende. Dels vidste hun, at der ikke var megen dækning bag hans velklingende hertugtittel, og dels vidste hun også, at ved at acceptere ham, kunne man få politiske besværligheder med *Bismarck* på grund af hertugens indædte, anti-preussiske indstilling.

Hvem var da Hertug *Ernst August af Cumberland*?

De fleste læsere vil formentlig gå ud fra, at han var en engelsk prins. Men det var han ikke rigtig. Han talte af samme grund kun dårligt engelsk og havde aldrig set *Cumberlands* smukke landskaber i

Nordengland. Hertug Ernst August var tysker til marven, men han hadede den tyske kejser.

*

Vi bliver nødt til her at foretage en lille digression i beretningen for at få Ernst August rigtig placeret. Her vil stamtavle nr. 5 i bind 1, side 153 over Dronning Victorias slægt påny være til god nytte.

Siden den hannoveranske Kurfyrste *Georg 1.* i 1714 var blevet engelsk konge ved den barnløse *Queen Annes* død, havde den engelske trone været i denne tysk fødte slægts besiddelse.

Siden 1714 havde England opretholdt en personalunion med dette nordtyske landområde, men med Dronning Victorias tronbestigelse 1837 havde unionen måttet opløses, fordi Hannover ikke anerkendte *kvindelig* arvefølge. Hannover, som ved Wienerkongressen i 1814 var blevet et kongerige, var derefter blevet uafhængigt og Dronning Victorias farbroder, den ringeste af Georg 3.s 7 sønner, som bar titlen *Hertug af Cumberland*, var derefter blevet gjort til *Konge af Hannover* under sit eget fornavn *Ernst August*.

Den nye, hannoveranske konges eneste søn *Georg*, som var født samme år som sin kusine, Dronning Victoria, blev ved sin faders død i 1851 konge af Hannover, *Kong Georg 5. af Hannover* (1819-78) blev gift med Prinsesse *Marie af Sachsen-Altenburg*, og det var dette par, der var forældre til Thyras fremtidige gemal, Ernst August.

Kong Georg 5. af Hannover havde allerede i sin barndom været angrebet af en ondartet øjensygdom, og forældrene havde i 1840 forgæves søgt at redde hans syn ved en operation. Totalt blind var han ikke blevet, men hans syn var så svagt, at der længe havde hersket tvivl om, hvorvidt han til sin tid kunne overtage sin faders hannoveranske trone. I sine unge dage førte han dog nu og da regeringen, når hans – i øvrigt utålelige – fader var udenlands. Faderen havde blot forlangt, at ethvert aktstykke, der skulle underskrives, skulle oplæses i 12 vidners nærværelse, før sønnen satte sit navn under.

Konge over denne stat på knap 2 mill. indbyggere var den blinde mand altså trods alt blevet i 1851, men hans régime var ikke blevet nogen succes. Det var ikke bare synet, der svigtede, han viste sig også stivnakket og reaktionær og kom snart i stærkt modsætningsforhold til både sin regering og den offentlige opinion.

Da Bismarck, som repræsentant for den stortyske tanke med Preussen som ledende stat, i maj 1866 havde erklæret Østrig krig (se 1:

Fra Kongetiden i Hannover. Fotografi fra 1858 af den blinde Kong Georg 5. i hannoveransk uniform ved siden af sin gemalinde Dronning Marie og deres tre børn: den 13-årige Ernst August og de to døtre Friederike og Marie.

112), havde Kong Georg ment, han kunne frelse sin krone og Hannovers selvstændighed ved at slutte sig til Østrig. Det var en meget optimistisk bedømmelse, for han havde hverken foretaget fornøden oprustning eller indkaldt hærens reservestyrker. Han og hans søn – vor unge Hertug af Cumberland – var derefter modigt draget i felten i

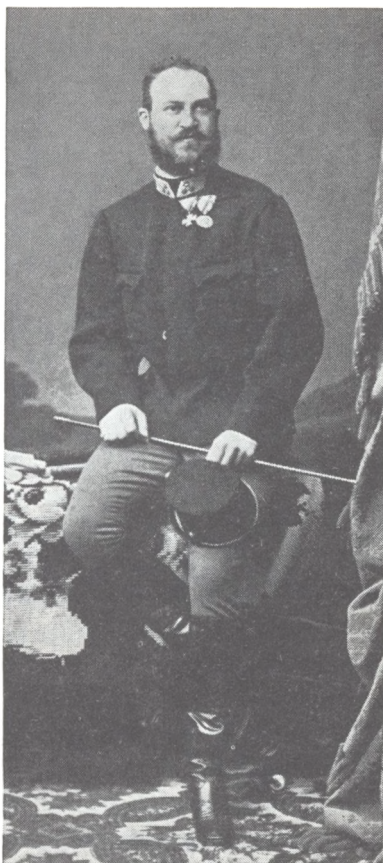
spidsen for den hannoveranske hær, men havde få uger efter krigens begyndelse måttet kapitulere over for den preussiske general umiddelbart efter slaget ved *Langensalza* i juni 1866.

Den preussiske sejrherre havde allernådigst tilladt, at Kong Georg og hans søn og øvrige familie herefter kunne tage ophold, hvor i udlandet, de ville. Så snart Østrigs nederlag ligeledes var en kendsgerning, var Hannover uden videre blevet inkorporeret i den stadig voksende preussiske stat. Det var sket ved et anneksionspatent af 3. oktober 1866, og ved denne lejlighed var alle kongelige ejendomme i Hannover blevet beslaglagt. Bismarck havde nu sikret sig *Hannover* på ganske samme måde, som han to år forinden havde erobret *Slesvig-Holsten* fra Danmark, oven i købet dengang med østrigsk hjælp!

Men på ét punkt havde Bismarck forregnet sig. Efter Hannover havde mistet sin selvstændighed, var Eks-kong Georg 5. med ét slag – på den mest overraskende måde – blevet Hannovers mest populære skikkelse! 800.000 hannoveranere – altså næsten halvdelen af landets befolkning – underskrev omgående, men uden held, en petition til de øvrige stormagter, for at søge at få Bismarcks anneksion kendt ugyldig. Og på Eks-kongens fødselsdag blev der i de følgende år altid foranstaltet store, anti-preussiske demonstrationer i hans forhenværende kongerige. Kongen selv havde formelt pure nægtet at abdicere, skønt Preussen vekselvis havde truet og fristet ham på forskellig vis.

Den blinde Eks-konge havde ved krigens udbrud ladet størstedelen af landets statskasse bringe i sikkerhed til England og begyndte derefter fra sit eksil-hjem i Paris at forhandle med Preussen om at få udbetalt sin *private* slægtsformue, den såkaldte *Welferfond*, der androg det ufattelig store beløb af 48 mill. mark. Bismarck havde tilbudt ham 16 mill., men havde hurtigt trukket tilbudet tilbage, da han erfarede, at Eks-kongen – med støtte fra Østrig og Frankrig – var i gang med at opbygge en hannoveransk legion i udlandet. Bismarck havde derefter omgående benyttet renterne af *Welferfonden* til at modarbejde Eks-kong Georgs bestræbelser, og kansleren havde oven i købet foragtelig kaldt *Welferformuen* for en »*Reptiliefond*«.

Fra 1871, da Preussen omsider også havde fået nedkæmpet Napoleon 3.s Frankrig og selv proklameret det tyske kejserrige, var Kong Georgs chance for at genvinde sit land efterhånden helt uden realitet, men i de sidste år af sit liv havde han alligevel arbejdet for »sin sag« fra skiftevis Wien og Paris og havde i øvrigt tillige udfoldet en overraskende, talentfuld komponistvirksomhed. Han var død i Paris i 1878

Hertug Ernst August fotograferet de første år i Gmunden omkring ægteskabets indgåelse 1878. Her ses han som både jæger og rytter. Han passede ikke helt ind i stilen på Fredensborg, når han trådte an i tyrolertøj.

i en alder af 59 år, og da Preussen havde nægtet at lade ham bisætte i Hannover, var han som engelsk prins – med Victorias velsignelse – blevet begravet i Windsor.

Vor unge Hertug Ernst August var således *født som Kronprins af Hannover*, men da den 19-årige Prinsesse Thyra havde mødt ham første gang i Rom i 1872, havde den 27-årige, helt tyskopdragne mand for længst måttet opgive at føre denne titel, og i stedet antaget sin farfars gamle, engelske titel, *Hertug af Cumberland*, uden at han dermed ønskede at tilkendegive, at han havde opgivet at vinde sin faders

kongerige tilbage. Tværtimod holdt han i den næste snes år fortsat meget intim kontakt med det parti i Hannover, der ønskede ham tilbage.

Det må herefter være klart, at han i samme anledning havde arvet sin faders upopularitet i Preussen, hvorfra man fremdeles holdt ham under opsigt.

Samtidig var det Bismarck en torn i øjet, at Hertug Ernst August tillige skiltede med sin sekundære titel »Hertug til Braunschweig-Lüneburg«. Han førte nemlig også denne titel, som hidrørte fra dette ganske lille, endnu selvstændige hertugdømme, men her ønskede Bismarck naturligvis heller ikke at se den krænkede hertug.

I de 12 år, den blinde fader i udlandet havde kæmpet for sin sag, havde han sikret sig et palæ både i *Prenzing* uden for Wien og et stort hus i Rue de Presbourg i Paris. Han havde også haft et lille sommerpalæ ved den idylliske Traunsee i Østrigs »Lake District« oven for byen *Gmunden*. På disse steder havde han boet med sin gemalinde og to døtre, Prinsesserne *Friederike* og *Marie*. Ernst August havde derimod rejst rundt i Europa, som han selv ville. Skønt familiens ydre status var slemt reduceret efter nederlaget i 1866, havde de foreløbig sikrede penge gjort det muligt for dem alle at leve nogenlunde, som de ville.

Her har vi altså et billede af den mand, som man i Danmark efterhånden begyndte at bekvemme sig til at acceptere som Thyras gemal. Men det tog rigtignok sin tid! Han var altså sønnesøn af en konge af Hannover, som i sin tid var blevet konge af den ene grund, at man ikke efter de lokale tronfølgeregler havde kunnet acceptere Dronning Victoria, og allerede hans fader havde tabt landet til preusserne.

Eks-konger har aldrig været i høj kurs på det internationale ægteskabsmarked, og deres sønner i endnu ringere grad.

Men værst var det, at et ægteskab mellem Ernst August og Thyra ville blive betragtet som en dansk udfordring over for det tyske kejserrige så kort tid efter det danske tab af Hertugdømmerne. Den danske regering advarede derfor indtrængende Christian 9. og Louise. Man frarådede en sådan forbindelse under henvisning til de uheldige følger, dette ægteskab kunne få i forholdet mellem Danmark og den tyske kejser og dermed for muligheden for engang at generhverve en del af det tabte land. Pragerfredens § 5 kunne komme i fare. Også Kong Georg af Grækenland advarede indtrængende imod et sådant giftermål.

Palæet i Gmunden, som efter 1866 blev den hannoveranske eksilkonges sommerresidens. Her boede Ernst August og Thyra i deres ægteskabs første år, indtil »Schloss Cumberland« blev opført i nærheden. Siden blev palæet bolig for Ernst Augusts moder, Enkedronning Marie af Hannover og hans to søstre. Palæet lå i et stille hjørne af Schloss Cumberlands senere anlagte, store park.

Da Ernst August havde været på besøg i Danmark i 1874, var han derfor blevet placeret meget forsigtigt ved taflet, og man havde slet ikke turdet drøfte sagen. *A. F. Krieger*, der var med til denne middag, noterer i sine optegnelser: »*Thyra synes at tage sig sagen let, for Prinsen er meget grim!*«.

Hertugens udseende var unægtelig et ømt punkt. Fyrster skal jo helst se godt ud, men det gjorde Ernst August bestemt ikke! Han havde et mærkeligt fladt ansigt med en flad næse. Onde tunger sagde, at hans blinde fader engang ved et uheld var kommet til at sætte sig på ham, da han endnu var ganske lille.

Når han som ægteskabskandidat overhovedet dukkede op påny, skyldtes initiativet Prinsesse Alexandra i England, der syntes, at det var synd, at hendes lillesøster med det altid melankolske smil skulle få den skæbne at forblive ugift og derved bare dømt til at blive boende i det land, som hendes datter i mellemtiden var sendt tilbage

til, uden at mor og datter kunne få glæde af hinanden. Alexandra betragtede Ernst August som en god og brav, om end lidt pedantisk mand, og mente, at han var så langt at foretrække fremfor måske slet ingenting. Og Alexandra vidste bedre end nogen anden, at det var Ernst Augusts største ønske at blive gift med Thyra, uanset hendes første ungdoms fejltrin, som han nu uden tvivl måtte være bekendt med.

Efter en brevveksling med Ernst Augusts yngste søster, Marie, i eftersommeren 1878, fik Alexandra efter ikke så lidt besvær arrangeret et stævnemøde i Frankfurt a.M. mellem Thyra og Ernst August.

Thyra var på dette tidspunkt med sine forældre på besøg på *Rumpenheim*, der ikke ligger så langt fra Frankfurt. Mødet måtte foregå helt *incognito*, idet Ernst Augusts nærværelse var absolut uønsket i det kejserlige Tyskland. I løbet af få timer fik parret aftalt, at de skulle holde bryllup i København før jul. Det var et dristigt skridt, Alexandra havde foretaget, for hun vidste, at endog hendes tyskvenlige svigermoder, Dronning Victoria altid var gået i en stor bue uden om Ernst August, skønt hun selv fremdeles havde én giftefærdig datter tilbage. Dronning Victoria kunne naturligvis først og fremmest ikke lide Ernst Augusts anti-preussiske holdning i betragtning af, at hendes egen ældste datter *Victoria* (Vicky) var gift med den tyske Kronprins *Friedrich*, og allerede mor til den senere kejser *Wilhelm 2.* Victoria fnøs da også af foragt, da hun omsider fik kendskab til det i Danmark nu accepterede ægteskab mellem Thyra og Ernst August, som hun kaldte »*et fornuftægteskab uden fornuft*«, men hun påtog sig dog at være eksekutor i det hannoveranske bo efter Ernst Augusts fader. Den gamle, blinde konge var jo som før nævnt netop død i sommeren 1878. Det var meget vigtigt at skaffe en indflydelsesrig eksekutor, for det drejede sig om at redde mest muligt af den af Bismarck beslaglagte familieformue.

Dronning Victoria foreslog i denne forbindelse, at Ernst August skulle give afkald på sine tronrettigheder til Hannover mod at få formuen udbetalt, men i første omgang afslog den stædige tronprætendent blankt en sådan løsning. Først i 1892 lykkedes det at sikre her-tugen og hans familie *renterne* af den store kapital *uden* at han renoncerede på sine krav på Hannovers trone.

Den 21. december 1878 stod så den 33-årige Ernst Augusts og den 25-årige Thyras bryllup på Christiansborg Slot trods alle advarsler, sådan som det så smukt er refereret i dette kapitels indledning. Det var i øvrigt en af de sidste store fester, der afholdtes på C. F. Hansens

Christiansborg, for 6 år senere forvandlede det smukke empireslot som bekendt i løbet af få timer til en rygende ruin. Christian 9. havde været nervøs for forbindelsen til det sidste, men det havde været Louise en trøst, at den muligvis ikke så smukke brudgom – når sagen om »Welferfonden« blev løst – i alle tilfælde ville blive en af Europas rigeste privatpersoner, og således dog et acceptabelt parti.

Hele byen var festligt illumineret i dagens anledning. Københavnerne deltog helhjertet i den kongelige glæde over at se den sidste af døtrene lykkelig gift. Nu var 5 børn af reden og kun den 20-årige Prins Valdemar herefter familiens eneste ugifte barn.

Efter bryllupsfestlighederne blev parret sendt af sted med særtog fra Københavns gamle banegård til Fredensborg, hvor de skulle tilbringe de første hvedebrødsdage. Ude ved søerne standsede toget, for at de nygifte kunne nyde det store festfyrværkeri, som Københavns magistrat her lod afbrænde til brudeparrets ære.

Få dage efter forlod Thyra det gamle Fredensborg Slot, som ikke blot havde været hendes hidtidige hjem om sommeren, men hvor hun – kun 8 år forinden – også havde oplevet sit kærlighedseventyr.

Christian 9. havde afgjort været lidt mere rundhåndet end klogt var ved uddeling af ordner til Ernst Augusts trofaste, hannoveranske tilhængere, som i stort tal havde deltaget i bryllupsfestlighederne. Derfor begyndte den tyske presse ganske som ventet kort efter brylluppet at reagere meget skarpt. Den kendsgerning, at det danske hof også havde gjort lidt for rigelig stads af de hannoveranske gæster ved afrejsen, og at Christian 9. under brylluppet endog havde tituleret Ernst August med den hos preusserne lidet populære titel »Hertug til Braunschweig-Lüneburg«, blev betragtet som en oplagt, anti-tysk demonstration. Christian 9. måtte høre ikke så lidt for sin ubetænksomhed – endog i den danske presse.

Ernst August havde besluttet, at han og Thyra foreløbig ville slå sig ned i familiens østrigske sommerpalæ i *Gmunden*. Rejsen derned havde længe før brylluppet været planlagt via Tyskland, men under hvedebrødsdagene i Fredensborg havde Ernst August været så ilde berørt af den tyske presses skrivelser, at han havde fået betænkeligheder ved at rejse til Østrig ad denne vej. Parret tog dog alligevel til *Gmunden* ad den planlagte rute i tillid til, at den engelske regering i en note havde ladet Preussen forstå, at man ikke ville tåle, at en prins af britisk herkomst i mindste måde blev forulempet. Der skete ham heller ikke noget som helst under rejsen.

Det står dog fast, at Bismarck personlig var blevet rasende over forbindelsen, som forstærkede hans uvilje mod Dronning Louise, hvis politiske virksomhed han i øvrigt livet igennem overvurderede på den mest smigrende måde. Han følte, at når det var lykkedes ham at etablere et tåleligt forhold til England og Rusland, hvor to af hendes døtre nu sad som tronfølger-gemalinder, var det for galt, at den tredje søster skulle giftes med en mand, der så demonstrativt tog afstand fra hans i 1871 nyskabte, tyske kejserrige. Ægteskabet havde jo allerede klart påvirket f.eks. Prinsesse Alexandras følelser over for Tyskland. Bismarck vidste, at hun i et telegram lige efter brylluppet til Ernst Augusts moder i Østrig – temmelig letsindigt – havde omtalt det tyske kejserrige som »en røverstat«.

Da parret var ankommet til Gmunden, tog de ophold i palæet i de første år og boede her sammen med svigermoderen og Ernst Augusts ene, ugifte søster. Men da arvesagen omsider så ud til at ville gå i orden, og Ernst August derved erhvervede sin store del af sine mægtige renteindtægter, og da familien tillige hurtigt øgedes – Thyra fødte sin gemal alle familiens 6 børn i løbet af ægteskabets første 9 år – blev hjemmet hurtigt for trangt.

Ernst August opførte derfor i 1882-86 i nærheden af moderens palæ sit kæmpemæssige, nye *Schloss Cumberland*, prægtigt beliggende i en park på et højdedrag oven for Gmunden. Resultatet blev det store slot, der ses på næste side, og som – set med vore dages øjne – i færdig stand vel nok var mere imponerende end egentlig smukt med sit pseudo-middelalderlige, delvis engelsk-inspirerede udseende.

Thyras og Ernst Augusts ægteskab blev utvivlsomt ganske lykkeligt på sin egen stilfærdige måde.

Hun udviklede efterhånden en evne til at indrette sig efter sin meget patriarkalsk anlagte gemal, som i øvrigt blev en hensynsfuld, om end meget bestemt ægteemand og tillige en god fader for den opvoksende børneflok. Han var også en storartet støtte for sin gamle moder og for sine to, ganske kønne søstre, af hvilke den ene – *Friederike* – var gift med en tysk baron, mens *Marie* forblev ugift. Men der er næppe tvivl om, at de første år i Østrig var meget svære for Thyra. Under sit første svangerskab i Gmunden blev hun sindsforvirret og vandrede om natten rundt i sneen for at lede efter »sit lille barn«. Hun længtes altid hjem til Danmark i de første år hun boede i Gmunden, men lidt efter lidt faldt hun helt til og befandt sig godt i sin hurtigt voksende familie. Hun var dog altid glad, når hun i Gmunden

Det østrigske »Schloss Cumberland« i Gmunden opført på højderyggen ned mod Traunsee. Denne mægtige bygning, som Ernst August selv holdt af at omtale som »sin villa«, lod han opføre i 1882-86, og her levede både han og Thyra til deres død. – Foto fra 1904.

mødte danske turister, hun kunne tale *dansk* med, og som kunne fortælle hende lidt nyt fra Danmark.

I Danmark blev Thyras og Ernst Augusts 6 børn langt mindre kendt end deres engelske, russiske og græske fætre og kusiner, som oftere deltog i familiesammenkomsterne i de store Fredensborgdage i 1880'erne. Børnene fra Gmunden kom kun sjældent med. De var ellers nok værd at kende, for det var en nydelig og velopdragen flok på 3 piger og 3 drenge, således som stamtavle 11 på side 185 viser. De voksede alle op på slottet, opdraget på en fornuftig måde.

De to ældste døtre blev udmærket gift. Prinsesse *Marie Louise* – opkaldt efter Dronning Marie af Hannover og Dronning Louise af Danmark – blev som 21-årig i 1900 gift med den 33-årige Prins *Maximilian af Baden*. Max var søn af en af Storhertug *Leopold af Badens* yngre sønner, og således ikke nærmeste arving til storhertugtitlen i Baden, men til gengæld en velanskreven, dygtig og sympatisk officer hos Kejser Wilhelm 2. Thyra og Ernst August satte stor pris på ham,

Hertugparret med sine første 5 børn, præsteret i ægteskabets første 7 år. Fotografiet er fra 1886. Fra venstre den 6-årige Marie-Louise og den 3-årige Alexandra. Dernæst faderen, der står med den 2-årige Olga, mens Thyra sidder med 1-årige Christian på skødet og med familiens ældste, 5-årige søn Georg ved hånden. Det sjette barn, der først fødtes året efter, sønnen Ernst August, blev den eneste, der førte slægtsnavnet videre.

Hertuginde Thyra med alle sine 6 børn, fotograferet i Gmunden 1892 til Christian 9. og Louises guldbrylup. Fra venstre ses de tre drenge Christian, Georg og Ernst August. Dernæst de tre piger Marie-Louise, Alexandra og Olga.

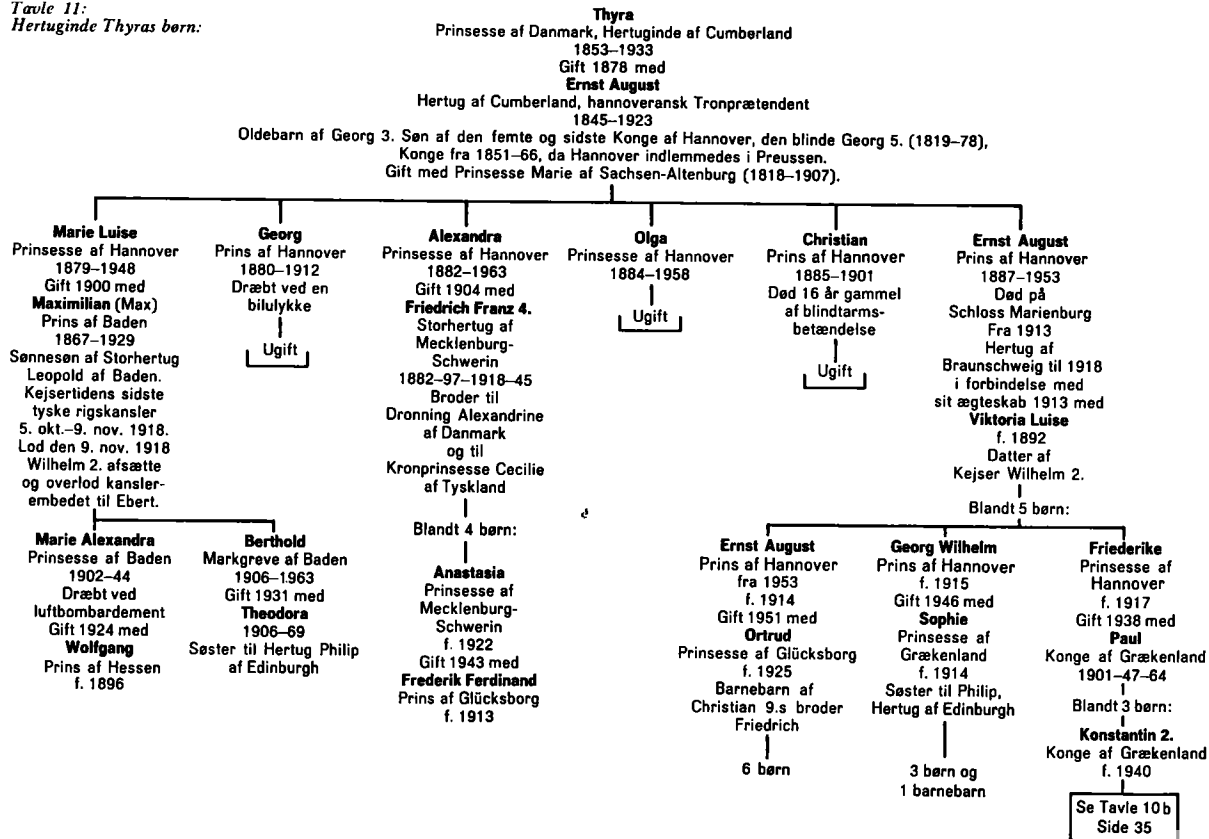
selv om de stadig foretrak, at der ikke blev talt for meget om den tyske kejser i deres hjem.

Max af Baden blev af Kejser Wilhelm 2. gjort til rigskansler i Tyskland i de kritiske dage i oktober-november 1918, da kejsertro kredse netop anbefalede ham til posten, i det håb, at han kunne bringe monarkiet som statsform frelst gennem den tabte 1. verdenskrigs efterfølgende ragnarok. Og alligevel blev det netop ham, der den 9. november 1918 ikke øjnede nogen anden udvej for at redde mo-

Prinsesse Thyra fotograferet i Gmunden i 1898 med sine tre sønner. De er alle sørgeklædte i anledning af gamle Dronning Louises død. Til venstre Christian, der døde tre år senere af bughindebetændelse, den 11-årige Ernst August, som blev Kejser Wilhelm 2.s svigersøn og førte slægten videre, og endelig den 18-årige Georg, der blev dræbt ved en bilulykke i Tyskland 1912, før han havde nået at gifte sig. Han var på vej til Danmark til Frederik 8.s begravelse.

Table 11:
Hertuginde Thyras børn:

Den 40-årige general, Prins Max af Baden med sin 28-årige gemalinde Marie-Louise, som han ægtede på Schloss Cumberland i 1900. Børnene er Berthold og Marie Alexandra. Billedet er taget i 1907. Først i 1918 fik Prins Max sit livs ejendommeligste opgave: som tysk rigskansler at afsætte den tyske kejser før pøblen gjorde det, og det skønt han var nært beslægtet med ham, og havde kendt og tjent ham hele sit liv. Det ødelagde de sidste 11 år af hans liv. Han døde som en knækket og tragisk misforstået mand i 1929, men hans svigerinde, Kejserens datter, forsvarede hans handlemåde til det sidste.

narkiet fra totalt ophør end i Berlin at proklamere *kejserens abdikation*, og derefter at overlade sin rigskanslerpost til den 47-årige socialdemokrat *Fritz Ebert*, som også i starten var indstillet på at bevare monarkiet.

Prins Max foretog denne overraskende handling efter sin bedste overbevisning, vel vidende, at den afsatte kejser naturligvis aldrig ville tilgive ham. Værre blev det, at skønt han næppe kunne have handlet anderledes, tilgav hans officerskammerater ham heller aldrig. Der blev iskold luft omkring ham i de 11 år, han endnu havde at leve, og denne isolation gjorde hans sidste år meget ulykkelige. Hans eneste datter blev i øvrigt gift i 1924 med en hessisk prins. Hun omkom i Frankfurt ved et engelsk luftangreb i 1944. Hans eneste søn *Berthold* blev i 1931 gift med den græske Prinsesse *Theodora*, der var en af den nuværende Hertug *Philip af Edinburghs* fire, ældre søstre.

Familien på Gmunden samlet på havetrappen i 1906. Bagest står unge 19-årige, østrigske officer Prins Ernst August, hans fader, den 61-årige Hertug, den 27-årige Marie-Louise af Baden (uden ægtefælle), den 26-årige Prins Georg, nu oberst i den østrigske hær, og endelig svigersønnen, den 24-årige Storhertug Friedrich Franz 4. af Mecklenburg-Schwerin iført tysk uniform. Foran står den 24-årige Storhertuginde Alexandra, hendes moder Hertuginde Thyra og den smukkeste af de tre søstre, den 22-årige Prinsesse Olga, som aldrig blev gift.

Den næstældste datter på Schloss Cumberland, *Alexandra*, opkaldt efter sin moster i England, blev 22 år gammel gift med den jævnaldrende Storhertug *Friedrich Franz 4. af Mecklenburg-Schwerin*. Storhertugen var broder til den nye, vordende danske Kronprinsesse

Alexandrine, der 6 år forinden var blevet gift i Cannes med Alexandras fætter, den danske Prins *Christian* (10.), og det var ved denne lejlighed, at Alexandra og Friedrich Franz havde truffet hinanden. Brylluppet stod i Gmunden i 1904 under al den pomp og pragt, her-
tugen kunne præstere.

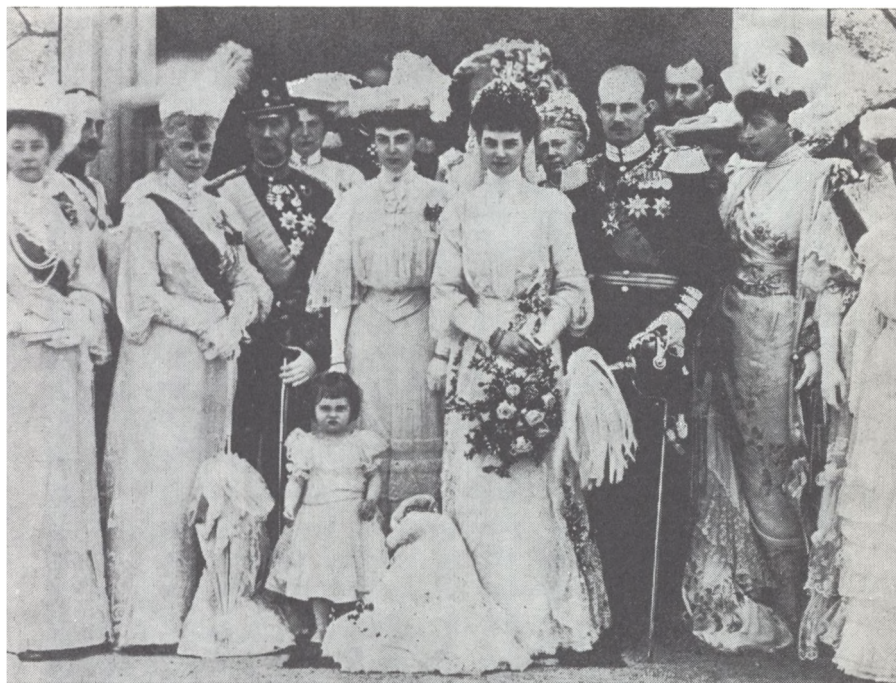
Dette bryllup talte man om på egnen i mange år. Her så man ikke bare den ældgamle *Christian 9.* og Prins *Christian* (10.) og brudgom-
mens søster, Prinsesse *Alexandrine*, men tillige talrige repræsentanter
fra mange, tyske fyrstedømmer.

I strålende sol ankom de 200 gæster til den hurtigt overfyldte kirke,
og alle beundrede brudens gamle, hannoveranske diamantrone. Ved
middagen var det hannoveranske familiesølv – 50 store opsatser – kom-
met på bordene, og man skiftede tallerkener tolv gange, førend bryl-
lupsmiddagen var afviklet.

For familien hvilede der dog en skygge over dette bryllup. Ernst
Augusts yngste søster, Prinsesse *Marie*, var efter kort tids sygdom død,
to dage før brylluppet. Det havde været den afdødes sidste ønske, at
festlighederne ikke måtte opsættes, og at der ikke måtte hejses sørge-
faner, men at der tværtimod overalt skulle flages på hel stang. Da det
faktisk heller ikke var praktisk muligt at aflyse brylluppet, blev alt

Einladung
zur Feier der Vermählung
der Prinzessin
Alexandra
Herzogin zu Braunschweig und Lüneburg;
Königlichen Hoheit
mit
dem Großherzoge
Friedrich Franz IV.
von Mecklenburg-Schwerin
Königlichen Hoheit
am 6., 6. und 7. Juni 1904
in Gmunden
für Herrn Leibarzt Fr. Le Maire.

Thyras og Ernst Augusts
næstældste datter *Alexandra*
havde været med til
Christian (10.) og Prinsesse
Alexandrine af Mecklen-
burg-Schwerins bryllup i
Cannes i 1898, og her hav-
de den 16-årige *Alexandra*
første gang mødt *Alexandra*
broder, Hertug *Friedrich*
Franz 4. Seks år efter
blev de gift i Gmunden. Da
den ældre Storhertug af
Mecklenburg-Schwerin var
død ved en ulykke allerede
i 1897, kun 46 år gammel,
var den 22-årige brudgom
allerede før sit ægteskab
storchertug. Her er indby-
delsen til bryllupsfestlig-
hederne.

Brylluppet i Gmunden Kapel 1904, da Ernst Augusts og Thyras næstældste datter, den 22-årige Alexandra blev gift med den 22-årige Storhertug Friedrich Franz 4. af Mecklenburg-Schwerin. Her ses fra venstre Hertuginde Elisabeth af Mecklenburg-S., Prins Max af Baden, brudens mor Hertuginde Thyra af Cumberland, Kong Christian 9., brudens søster Prinsesse Marie Louise af Baden, brudeparret, altså Storhertug Friedrich Franz 4. og Alexandra, og mellem brudeparret skimtes gamle Dronning Marie af Hannover. I baggrunden brudens ældste broder, Georg Wilhelm af Cumberland. Yderst til højre brudgommens mor, Storhertuginde Anastasia af Mecklenburg-S. og Prinsesse Thyra af Danmark. Bag sidstnævnte skimtes brudgommens søster, Prinsesse Alexandrine, gift med Prins Christian (10.). Den lille pige er Maria af Baden.

gennemført efter prinsessens ønske, og først dagen efter brylluppet kunne begravelsen finde sted.

Storhertug Friedrich Franz 4. og hans familie slap gennem 1. verdenskrig; men krigens udfald berøvede ham hans storhertugtitels reelle magtbeføjelser. Mecklenburg blev en republik. I Christian 10.s regeringstid op til 1940 havde Dronning Alexandrine naturligvis god kontakt med sin broder, svigerinde og deres fire børn, som hun elskede højt.

Noget mere belastet blev forholdene under den tyske besættelse af

Danmark 1940-45, da Dronning Alexandrine vidste, at én af broderens sønner sad som efterretningsofficer på Dagmarhus, og at en af døtrene, *Anastasia*, i 1943 var blevet gift på Glücksborg Slot med den i forordet til denne bog omtalte Prins *Friedrich Ferdinand af Glücksborg*, der også var aktiv, tysk officer.

Hvis vi kan tillade os at springe helt frem til 1945, kan beretningen om det mecklenburgske ægteskab afsluttes med et glimt fra Storhertugen Friedrich Franz 4.s død.

I november 1945 – kort efter befrielsen – fik den 66-årige Dronning Alexandrine ad omveje bud om, at hendes 63-årige broder Friedrich Franz 4. lå for døden i Tyskland. Med britisk hjælp var Storhertugen sluppet fra »Ludwigslust« i Mecklenburg, der nu lå inden for sovjetzonen, og var nået til Glücksborg Slot syd for Flensborg. Han havde inderligt ønsket at se sin søster endnu en sidste gang, efter at krigen havde skilt dem i næsten 5 år. Dronning Alexandrine var resolut. Hun tilkaldte en oberst fra efterretningsvæsnet, bad ham hente de sidste flasker champagne i Amalienborgs vinkælder, fremskaffe en militærbil for omgående at køre hende incognito til Glücksborg. Der måtte ikke tales et ord om sagen, for den offentlige stemning over for det slagne Tyskland i de dage gav ikke forståelse for private, kongelige visitter syd for grænsen. Obersten klarede opgaven, og Dronning Alexandrine nåede at tage afsked med sin broder i sidste øjeblik. Storhertugen døde den 17. november på Franziskus-hospitalet i Flensborg, men Dronning Alexandrine nåede kun at deltage i en lille sørgehøjtidelighed på slottet. Begravelsen måtte hun give afkald på at overvære.

Efter denne lille udløber af det prægtige bryllup i Gmunden 1904, vender vi tilbage til hverdagen på Schloss Cumberland.

Ernst August var den af Christian 9.s svigersønner, der kom mindst hyppigt på Fredensborg. Juleferierne hos svigerforældrene kolliderede altid med hans gemsejagter, og om sommeren forlod han nødigt sit elskede Gmunden. Samtidig kunne han ikke undvære sin Thyra, så hun fik kun sjældent lejlighed til at rejse alene hjem. Dertil kom, at Ernst August vel også i nogen grad følte sig trykket af de bedre placerede svogre, og at han med sine sære vaner og barokke påklædninger altid følte sig lidt fremmed i Danmark. Det vakte munterhed – selv hos børnene – når onkel Ernst August optrådte på Fredensborg i tyrolerdragt med læderbukser!

Til gengæld besøgte Christian 9. og Dronning Louise ofte Gmunden. Navnlige efter Louises død i 1898 kombinerede den gamle, nu

Mor og døtre i fuldt skrud i 1900. Den 47-årige Hertuginde Thyra er fotograferet med sine to yngste, ensklædte døtre, den 16-årige Olga og den 18-årige Alexandra i anledning af den ældste, 21-årige søster Marie-Louises bryllup med Prins Max af Baden. Modesalonerne i Wien stod ikke tilbage for Londons og Paris'. I øvrigt kunne billedet for den uindviede lige så godt forestille tre søstre.

Ernst Augusts to statelige søstre, Prinsesserne Marie og Friederike af Hannover. De levede begge længe sammen med deres mor, Eks-Dronning Marie i palæet i Gmunden. Marie døde 1904, Friederike, der var blevet gift i 1880, døde derimod først i 1932. De var begge populære i den lille by. Billedet stammer således fra et postkort fra omkring 1900.

meget ensomme, konge hvert år sin kurrejse til Wiesbaden med en afstikker til Østrig, hvor han gerne opholdt sig på Schloss Cumberland i op til en måned ad gangen. Det velsmurte, men stille og monotone liv i den lille turistby passede Christian 9. udmærket. Her kunne han gå sine daglige, lange spadsereture, ledsaget af sin unge livlæge, dr. *Martin le Maire*, og om aftenen kunne han få sig et slag whist med kommandør *Bardenfleth* og kaptajn *Kaufmann*, der i disse år altid var hans faste rejseledsagere.

Christian 9. glædede sig altid til sine besøg hos Thyra, og det var pudsigt at iagttage, at jo nærmere han kom Gmunden, jo mere glædede han sig til gensynet, og jo længere blev hans mange telegrammer til datteren. Selv fra München, der kun lå 8 timers jernbanerejse fra Gmunden, kunne han afsende telegrammer af en længde, der ikke røbede hans ellers så udtalte sparsommelighed:

»Kære Thyra, du aner ikke, hvor jeg glæder mig til atter at skulle gense dig, men nu er der gudskelov kun få timer tilbage, inden vi atter mødes. Indtil da . . . osv.«

Sådanne telegrammer nedskrev han altid i sidste øjeblik på de forskellige hoteller på rejsen. Han skrev sine budskaber på sin langsomme, grundige facon, mens hele rejseselskabet stod og dirrede af nervøsitet for at komme for sent til toget.

Og det gik altid stateligt til i Gmunden ved disse kongebesøg. Livet igennem, ja selv efter at Ernst August havde opgivet at genvinde Hannover, lagde han vægt på, at alle skulle forstå, *hvem* han egentlig var. Når Christian 9. kom på besøg og blev afhentet på Gmunden station, foregik det i landauer med kusk og løbere i rødt liberi med guldbesætning og pudrede parykker. Så blev han kørt over Traunfloden og op ad den lange, snoede bjergvej, som førte til slottet. Her stod en ny skare liberiklædte tjenere og tog imod. Når Christian 9. var på besøg, var byen Gmunden smykket med rød-hvide vimpler, som imponerede hans nationaltanlagte, danske rejseledsagere. Men kongen vidste dog godt selv, at de rød-hvide farver tillige var øst-rigske.

Folk i Gmunden elskede de kongelige besøg, for Schloss Cumberland var et vigtigt indslag i hele den lille bys livsmønster. Hertugparret satte sit stærke præg på stedet. Turister kunne købe postkort med billeder af alle Cumberland-familiens medlemmer, og det måtte tillige betragtes som en udsøgt opmærksomhed, at byens bedste restaurant ved floden bar navnet: »*König von Hannover*«.

Selve slottet var både ude og inde lagt an på at imponere. Det lå med sin imponerende facade ud mod Traunsee, omgivet af et mægtigt og altid velholdt parkanlæg. I et stille hjørne i den gamle park lå det gamle, cumberlandske palæ, hvor Ernst Augusts gamle moder og hans søstre havde boet efter faderens død. Bagsiden af slottet vendte ud mod et ret plant terræn, der var beplantet med danske blomster og træer. Thyras værelse vendte nemlig ud til denne side, og hertugen ville gerne, at denne del af haven altid skulle minde hans gemalinde om Danmark.

Når man trådte ind i det store slot, befandt man sig straks i en 2-etagers høj hall i engelsk stil. På en opsats midt i hall'en stod en statue af *Henrik Løve*, den hannoveranske Welfer-slægts stamfader, der havde levet på *Valdemar den Stores* tid, og som – måske lidt bittert for hertugen – vidnede om de dage, da slægten fra Hannovers gamle hovedstad *Braunschweig* havde behersket Tyskland fra Østersøen til Adriaterhavet.

Som alle systematiske pedanter med god tid og mange penge, blev Ernst August en *samler* af stort format. Efter grundigt at have studeret sin berømte slægt – Hannoveranernes forfædre – indrettede han et lille slotsmuseum med genstande, der havde tilhørt hans forfædre. Navnlig hans møntsamling blev af betydeligt omfang. Han lod i 1904-17 udgive 10 bind om mønter og medaljer i de welfiske dele af Europa siden 1100-tallet. Hans oldtidssamling var også stor. Miniaturer og gamle håndskrifter nød ligeledes hans ivrige interesse, og han lod lave kataloger over alt, hvad han samlede. Der kom i årenes løb mange museumsfolk og videnskabsmænd på besøg på Schloss Cumberland.

Endelig havde han også arvet sin blinde faders musikalitet, og koncerter på Schloss Gmunden hørte derfor også til sæsonens program.

Ved siden af samlingerne var hans *bibliotek* hans stolthed, for han var selv overordentlig belæst. Det rummede over 50.000 bind, væsentlig fagbøger inden for alle tænkelige områder. Han havde to fastansatte bibliotekarer, der ikke havde anden opgave, end at holde bibliotekets stadig voksende katalog à jour.

I betragtning af, at Ernst August på sine ældre dage helt levede som privatmand, uden nogen egentlig livsopgave, var det imponerende at se, hvordan han med sine mange penge var i stand til at bygge sig selv op og flittigt beskæftige sig med dette ene gøremål, dag ud og dag ind. Hans hestestald var f.eks. et nummer for sig. I staldene stod ikke mindre end 60 heste, naturligvis alle uden undta-

47-årige Hertug Ernst August fotograferet i Wien 1892 i sin gamle, østrigske gallauniform. Han har selv forsynet fotografiet med sin autograf i anledning af sine svigerforældres guldbryllup i København samme år. Ernst August bar fra 1866 livet igennem altid østrigsk uniform, dels for at ære sin våbenfælle, Kejser Franz Josef, dels for at lægge luft mellem sig og den tyske kejser. Den østrigske uniform er altid letgenkendelig, fordi den ikke benytter skulderdistinktioner.

Fire kvindelige generationer på Schloss Cumberland. Christian 9.s første oldbarn i Østrig, fotograferet af Gmundens hoffotograf i 1903. Siddende med barnet ses Dronning Marie af Hannover. Bagved står Dronningens svigerdatter, Hertuginde Thyra, og dernæst den unge moder, Thyras datter, Prinsesse Marie-Louise, gift med Prins Max af Baden. Den lille 1-årige Prinsesse er Marie Alexandra af Baden, senere gift med Prins Wolfgang af Hessen, og omkommet 41 år gammel i 1944 under et amerikansk dagangreb på Frankfurt a.M.

gelse hannoveranere. Hertil kom en vognpark på 70 ekvipager, beregnet til 2, 4 eller 6 heste. Ved brylluppet i 1904 måtte han dog yderligere låne 24 vogne med heste fra Linz, Ischl og Salzburg, for at alle gæster kunne køre standsmæssigt.

Ernst Augusts gamle moder, der livet igennem krævede at blive tituleret som »*Dronning af Hannover*«, var til sin død 1907 som 88-årig en smuk og indtagende dame. Hendes fulde navn var altid en kilde til familiens munterhed. Hun var i 1819 efter tidens rundhåndede skik blevet døbt: *Marie Alexandrine Wilhelmine Cathrine Charlotte Therese Henriette Lovise Pauline Friederike Georgine von Sachsen-Altenburg*. Hun var helt jævnaldrende med Christian 9., men blev altså ét år ældre end den danske konge.

Christian 9. kom ofte til middag hos hende i Palæet, når han var på besøg i Gmunden, og han var altid udsøgt galant over for den gamle dame. Da hun i julen 1904, som Kongen tilbragte i Østrig, havde fået et par øreringe i julegave og børnene råbte, at nu var hun så fin, at hun godt kunne gå på bal, sukkede hun og sagde, at hun desværre var blevet for gammel til at danse. I samme øjeblik sprang den stadig adrætte 86-årige konge op og svang hende i en vals, indtil hun udmattet bad for sit liv.

Hendes største sorg på hendes ældre dage var, at hun siden 1866 aldrig havde fået lov at gense sine elskede slotte i Hannover. »*Preussen har forbudt det*,« sagde hun. Hun kom faktisk aldrig tilbage til Hannover i løbet af de 41 år, hun tilbragte i eksil. Til gengæld hang der overalt i Palæet i Gmunden malerier og fotografier fra Hannover.

Men også ved andre lejligheder end julen kom der fine gæster. Den aldrende Kejser *Frantz Josef* havde aldrig glemt sin dristige, blinde våbenfælle fra 1866, og Ernst August arvede naturligvis den gamle kejsers velvilje. Kejseren kom nu og da til taffel på Schloss Cumberland, når han var på sommerophold på sit nærliggende lystslot i *Ischl*, og sådanne besøg blev altid udlignet med fortræffelige gæstebud hos kejseren, enten i *Ischl* eller på *Schönbrunn* i Wien.

Christian 9. var med på et sådant besøg på *Schönbrunn* hos kejser *Frantz Josef*. Det, der imponerede den gamle, hestekyndige konge mest, var de kejserlige stalde. I en afdeling stod der således 8 kulsorte heste, udelukkende reserveret til østrigske statsoverhoveders begravelser. Hestene blev rørt hver dag og automatisk skiftet ud, når de faldt for aldersgrænsen. I betragtning af, at kejseren foreløbig havde regeret fra 1848-1904 måtte der – forekom det Christian 9. – nødvendig-

vis have været adskillige generationer af de sorte heste, der aldrig nogen sinde var kommet til at udføre den tiltænkte form for tjeneste.

Men naturligvis kunne livet på Schloss Cumberland – i de meget isolerede og provinsielle omgivelser – også falde lang. I al fald for de mere dødelige! Der skal mange års øvelse til at leve et sådant liv. Det måtte Christian 9.s ledsagere under de lange ophold i Gmunden erkende. Dr. *Martin le Maire* skriver i sine erindringer: *Selv om man altid følte sig hjemme, og ikke kunne tænke sig bedre behandlet, slog den tanke én alligevel undertiden, at selv i Paradis har tiden vel nu og da kunnet forekomme lang.*«

Men Christian 9.s ledsagere – undertiden inkluderet Prins Hans – kunne aldrig vide, hvornår det passede kongen at bryde op. Kaptajn *Kaufmann*, der havde ledsaget kongen i mange år, var aldrig særlig optimistisk med hensyn til mulighederne for at slippe hjem. Han erindrede dog fra tidligere rejser, at det eneste, der pludselig kunne give den gamle konge hjemvé var, hvis han erfarede, at den nu næsten 62-årige Kronprins Frederik (8.) under hans fravær havde dristet sig til at ytre sig politisk. Le Maire fortæller, at i julen 1905 var Kaufmann så heldig i en tilsendt dansk provinsavis at finde en notits

EINLADUNG	
zum	
..... Ihrer Majestät der Königin von Hannover für <i>Ignorée Leiburg Dr. le Maire.</i>	
..... Mittwoch, den 23. December 1905 Pünktlich 8 Uhr	
Es wird gebeten zu erscheinen,	
die Damen:
die Herren:	<i>aus Hannover und aus Oettingen</i>
GMUNDEN, den 23. December 1905.	
Das Hofmarschall-Amt.	

Det gik altid stilfuldt til i det lille palæ i Gmunden, når Ernst Augusts moders hofmarskal sendte indbydelser ud til eftermiddagsbesøg kl. 17. I 1903 var det 37 år siden at Kongeriget Hannover var indlemmet i Preussen, men værtinden fastholdt stadig sin dronningeværdighed. Påklædning: Im Promenaden-Anzüge!

Dette dobbeltportræt er taget af hoffotografen i Wien i 1892 i anledning af Christian 9.s guldbryllup i København. På dette tidspunkt var Thyra 39 og Ernst August 47 år, og de havde været gift i 14 år.

om, at kronprinsen havde talt ved et fynsk fjerkrævlermøde. Notitsen fik en blå streg, før avisen gik videre til kongen. Den næste dag rejste alle hjem til Danmark!

Men vi har endnu ikke hørt om Hertugparrets øvrige fire børn. Lad os tage *Christian* og *Olga* først og gemme den ældste og den yngste søn til sidst.

Familiens næstældste, lovende søn, *Christian*, opkaldt efter sin morfar, døde til familiens ubeskrivelige sorg allerede i 1901 og blev kun 16 år gammel. Dødsårsagen var en blindtarmsbetændelse, der ikke blev konstateret tidlig nok og derfor udviklede sig til bughindebetændelse. Det taler til ros for drengens religiøse opdragelse, at skønt han i flere døgn vidste, hvad udgangen af sygdommen ville blive, tog han

sin skæbne med et smil og trøstede de nedbøjede forældre. Hvis det var Vorherres mening, at han skulle dø nu, måtte der jo være en tanke med det. Christian 9. græd sine modige tårer i København, da han telegrafisk blev underrettet om sin gudsøns død.

Prinsesse *Olga*, den yngste og kønneste af de tre søstre, blev aldrig gift, formentlig fordi hun ikke kunne få den eneste, hun ville have. Hun døde i 1958 som familiens højt elskede, smukke tante.

Men den største sorg og den største overraskelse med de 6 børn fik Ernst August og Thyra dog alligevel med henholdsvis deres ældste søn *Georg* og den yngste, *Ernst August*, kaldet *Poll*.

Hændelsernes udvikling for dem begge havde udgangspunkt i samme triste begivenhed, nemlig *Frederik 8.s* ulykkelige død i Hamburg i 1912 (se side 279). Thyra var syg, da *Frederik 8.* med kort varsel skulle begraves i København, og hertugen ville ikke forlade hende. De bestemte derfor, at sende deres ældste søn, den 32-årige, endnu ugifte, Prins *Georg*, til begravelsen i København. Han foretrak at køre til Danmark i sin nye bil, men forulykkede to dage senere med vognen i Nordtyskland og blev dræbt på stedet. Ulykken gjorde stort indtryk i Tyskland og Kejser *Wilhelm 2.* – der altid elskede at iscenesætte, og som kort forinden havde arrangeret æresparade i Hamburg foran hotellet, hvor *Frederik 8.* havde ligget død – iscenesatte nu også en militær æresparade ved ulykkesstedet i Nordtyskland for at yde den afdøde, hannoveranske prins den sidste, kejserlige æresbevisning, når han dog faktisk var død i Tyskland. Det var i øvrigt en ære, hans gamle 67-årige fader, Hertug *Ernst August*, ikke satte særlig pris på. Han mente, at paraden kun var en ekstra ydmygelse, fordi han følte sig sikker på, at kejseren bare var lettet ved at vide, at den hannoveranske trones nærmeste hovedarving nu var død.

Men efter den omkomne søns begravelse kom hertugfamilien alligevel til det resultat, at deres yngste og nu eneste søn, den meget kvikke og opvakte 25-årige, endnu ugifte, *Ernst August*, burde tage til Berlin og gøre høflighedsvisit hos arvefjenden for at takke for den udviste, omend ikke synderlig påskønnede, æresbevisning.

Ernst August drog omgående til Berlin og blev inviteret til taffel hos kejserparret med deres 6 sønner og deres eneste datter.

Denne kejserhusets 20-årige, eneste datter, *Victoria Louise*, vidste allerede ved det første møde med *Ernst August*, at denne kønne, unge, hannoveranske prins fra Østrig var ham, hun altid havde ventet på, og at han derfor skulle være hendes. Og han var nogenlunde lige så

Hertug Ernst August den Yngre som 25-årig officer i det braunschweigske »Schwarzes Korps« med dødningshoved i huen. Fotograferet i Berlin som nygift i 1913 med sin gemalinde, Kejser Wilhelm 2.s eneste datter, den 20-årige Prinsesse Victoria Louise. Ved brylluppet havde Kejseren godkendt, at brudgommen kunne føre den ene af de titler, hans fader havde kæmpet for i 50 år: Hertug af Braunschweig og Lüneburg, og det forklarer hans uniformering.

hurtig i vendingen som hun. Sjældent har vel to mennesker fundet hinanden så hurtigt. De blev gift det følgende år – 1913 – ved et af de sidste, virkelig store, internationale fyrstebryllupper i Europa, før 1. verdenskrig knuste både den tyske, den østrigske og den russiske kejsertrone og bragte alvorlig uorden i en række af de mindre monarkiers forhold.

Men det siger sig selv, at det kostede gamle Ernst August mange anfægtelser at acceptere, at hans søn, i stedet for at blive konge af Hannover, nu skulle indgiftes i den familie, der havde voldt ham og hans familie så megen sorg og ydmygelse igennem hele hans lange liv. Det må dog til hans ros siges, at da han først havde gjort op med sig selv, at han ikke ville stå sin nu eneste tilbageværende søns lykke i vejen, spillede han sin rolle grandios. Ved brylluppet i Berlin kørte han i åben karet gennem byen, iført sin østrigske generalsuniform og ved hans side sad Kejser Wilhelm 2. iført sin berømte paradeuniform med slagkappe og hvid fjerbusk. En række billeder fra begivenheden vil vise, hvor stor stads, kejseren for første og sidste gang var i stand til at vise sin eneste, højttalskede datter.

Fra brylluppet i Berlin 1913. To fornemme gæster besøger Berlin for sidste gang i deres liv. De to fætre, Czar Nicolai 2. af Rusland til venstre og Kong Georg 5. af England til højre. Begge er iført oberstuniformer fra deres preussiske æresregimenter. Billedet viser tillige i hvor udpræget grad de to fætre lignede hinanden. Da Enkekejserinde Dagmar nåede til London i 1919, faldt hendes livkosakker på knæ for Kong Georg 5. i den tro, at det var den myrdede Czar, de pludselig mødte.

Det store bryllup i Slotskapellet i Berlin i 1913 må have været en mærkelig oplevelse for Hertugen af Cumberland, der havde bekæmpet Preussen hele sit liv. Her står Kejseren til venstre og Hertugen ses til højre mellem brudepigerne. Kong Georg af England står til højre for brudepigerne.

Den unge Prins Ernst August lod nu sit krav på Hannover hvile, men blev til gengæld regerende *Hertug af Braunschweig-Lüneburg* og fik ret til at bebo det gamle slot i Braunschweig. Ægteskabet blev meget lykkeligt, men også meget dramatisk. Den genoplivede hertugtitel var naturligvis død og magtesløs allerede i 1918, samme år som Kejser Wilhelm 2. måtte flygte til Doorn. Parret fik i deres senere noget omtumlede liv 5 børn: 4 sønner og 1 datter. (Se stamtavlen 11 side 185). Sønnerne, der i dag alle har borgerlige befattninger i Tyskland, var alle tjenstgørende i den tyske hær ved 2. verdenskrigs begyndelse, men Hitler havde ingen tillid til deres sindelag og lod dem én for én pille ud af værnemagten. Datteren *Frederika*, er den, der i Danmark er bedst kendt, fordi hun gennem sit ægteskab med sin halvfætter, den græske kronprins *Paul*, blev moder til *Kong Konstantin 2.* og svigermor til *Dronning Anne-Marie*. Men dette ægteskab hører til i det allerede fortalte græske kapitel (se side 129). Men

det er også værd at bemærke at den ældste af Frederikas brødre, den nuværende hertug til Braunschweig-Lüneburg, *Ernst August* er gift med en datter fra Glücksborg slot (se stamtavle 2 i bind 1 side 68 og stamtavle 11 i bind 2 side 185).

Af alle børn og svigerbørn på Schloss Cumberland er kejserens datter, Victoria Louise, den eneste, der endnu lever. Hun fyldte 80 år i 1972, og hun har i flere velskrevne bøger berettet om sit meget afvekslende liv. Hun ses som ældre på billedet side 105. Hendes gemal døde allerede i 1953. Da han i nederlagets dage i maj 1945 mødtes med engelske officerer på sit slot, kunne han stiltørdig henvise til, at han stadig var engelsk hertug, og at hans bedstefar lå begravet i Windsor.

Ingen af slægten kom med i nogen form for retsligt opgør efter krigen. Kun Dronning Frederika har ofte måttet høre ilde for, at hun som Kejser Wilhelms datterdatter tit kunne forekomme mere tysk end græsk. (Se side 120).

Efter denne digression op til vore egne dage, må vi for sidste gang tilbage til Schloss Cumberland for at tage afsked med det gamle hertugpar, som blev boende her i hele deres 45 år lange ægteskab.

Hertuginde Thyras søn, Hertug Ernst August af Braunschweig-Lüneburg modtages med husarparade foran Schloss Braunschweig, da han og Kejserens datter, Victoria Louise holdt deres indtog i 1913. Et år efter drog han i krig og i 1918 måtte han – såvel som alle andre tyske fyrster – abdicere, og derefter drog han – som hans fader havde gjort det før ham – til Østrig og slog sig ned i Gmunden.

Paradebillede af den tyske Kejsersfamilie umiddelbart før 1. Verdenkrig 1914. Familien bestod af seks sønner og én datter samt foreløbig fire ægtefæller og fem børnebørn. Forrest sidder Kejsersinde Auguste Victoria, der var barnebarn af Hertug Christian August af Augustenborg. Hun døde i 1921 efter tre års eksil i Doorn. Ved siden af hende sidder Kronprinsesse Cäcilie, søster til vor egen Dronning Alexandrine. Bagved står fra venstre: husets yngste søn Joachim, som begik selvmord kort efter 1. Verdenskrig, Hertug Ernst August fra Gmunden, gift med husets eneste datter Victoria Louise, som står foran ham. Ægteparret Prins Eitel Friedrich, Kejseren, Prins Oscar, Kronprins Wilhelm (med armen på Kronprinsessens stol), ægteparret Prins August Wilhelm (Auwi), der døde i krigsfangelejr som nazist i 1949. Hans gemalinde er Prinsesse Alexandra Victoria fra Glücksborg Slot. Yderst Prins Adalbert. De små prinser er Kronprinsparrets sønner Wilhelm, Friedrich, Hubertus, Louis Ferdinand og Prins Auwis søn Alexander Ferdinand. – Efter olietryk 1914.

En ting skal dog forinden nævnes: Da Ernst August i 1914 havde set sin søn lykkelig gift med Kejser Wilhelm 2.s datter, og selv havde sluttet fred med kejseren, var den gamle tysker i ham for alvor vågnet.

Den 57-årige Hertug Ernst August af Braunschweig-Lüneburg og den 52-årige Hertuginde Victoria Louise, fotograferet i haven på Blankenburg 1944 sammen med deres fire sønner, alle børnebørn på fædrene side af Hertuginde Thyra af Cumberland og på mødrene side af Kejser Wilhelm 2. og alle kort forinden uden forklaring afskedigede fra den tyske værnemagt på Hitlers foranledning, fordi han ikke stolede på Kejsersfamiliens medlemmer. Forrest ses de to yngste Prinser Welf Heinrich og Christian, der senere er blevet henholdsvis jurist og forstmand. Bagest den dengang 30-årige, nuværende Hertug Ernst August (3.) gift med en datter fra Glücksborg slot, og den ét år yngre Prins Georg Wilhelm, senere gift med Hertugen af Edinburghs søster Sophie af Grækenland. Hertug Ernst August døde i 1953 efter 40 års meget lykkeligt ægteskab, men Victoria Louise, som fyldte 80 år i 1972, lever stadig i Braunschweig og har i de senere år udsendt sine erindringer i 3 bind. Hertugparrets eneste datter, den nuværende Enkedronning Frederika af Grækenland, savnes.

Fra krigsudbruddet 1914 havde han – i en alder af næsten 70 år – helt smøget sin engelsk-prægede, oppositionelle ham af sig. Under hele 1. Verdenskrig optrådte han åbenlyst som Kejser Wilhelm 2.s og Kejser Frantz Josefs trofaste forbundsfælle. Han ydede store beløb til *Tysk Røde Kors* og financerede tysk-østrigske lazaretter i Gmunden. Det resulterede i, at man fra engelsk side ikke blot frakendte ham ordner og titler, men endogså retten til navnet *Cumberland*. Men det rørte ikke den gamle, stædige hertug. Han vedblev til sin

død at kalde sig Hertug af Cumberland. Han følte sig simpelthen nu som en tysk fyrste, der måtte gøre sin pligt. Og det kunne naturligvis ikke undgå at smerte Thyra, som tænkte på sine søstre i England og Rusland, hvis lande den gamle hertug nu indædt bekæmpede.

I sine sidste år efter 1. Verdenskrigs afslutning – indtil hans død som 78-årig i 1923 – viste han sig ikke noget sted i udlandet. Nu var både han og hans eneste, tilbageværende søn jo repræsentanter for det slagte kejserrige.

Thyra forblev boende på slottet i de 10 år, hun endnu havde at leve, indtil hun som en kridhvidhåret og lidt tunghør, men mild og venlig 80-årig dame døde i 1933. Hun nåede således at se Hitler komme til magten i det Tyskland, hun i sit hjerte aldrig havde brudt sig om. Hun besøgte Danmark sidste gang året før sin død. Af sine 5 søskende havde hun i sine sidste år kun sin barndoms bedste legekamme-

Thyras barnebarn, Prinsesse Frederika af Braunschweig-Lüneburg, som mangler på det foregående billede, ses her i 1937 som 20-årig, nyforlovet med den 36-årige Kronprins Paul (Palo) af Grækenland. Parret, der havde mødt hinanden i Italien, var meget nært beslægtede; som Glücksborgere var de halv-fætter og kusine, begge oldebørn af Christian 9. Men som Hohenzollere var de onkel og niece. Han var søn af Kejser Wilhelm 2.s søster Sophie, hun datter af Kejserens datter Victoria Louise. De blev gift i 1938, kort før 2. Verdenskrigs udbrud, og han var græsk Konge fra 1947 til sin død 1964, afløst af parrets eneste søn, Konstantin 2., der nu lever i eksil i London sammen med Dronning Anne-Marie (se i øvrigt side 132).

Familiesammenkomst på Schloss Cumberland i Gmunden i 1914. Nu er familien blevet næsten lige så tysk igen, som den oprindeligt havde været. Ved klaveret sidder Hertuginde Thyra. Fra venstre står Storhertug Friedrich Franz 4. af Mecklenburg-Schwerin med sin gemalinde Alexandra foran sig. Hun sidder med de to sønner Christian Ludvig og Friedrich. Bag Hertuginde Thyra det nygifte par Ernst August og Victoria Louise. Dernæst Prins Max af Baden. Foran busten af den gamle hannoveranske Kong Georg 5. står den ugifte Prinsesse Olga, og yderst Prinsesse Marie-Louise af Baden. De to børn i midten er Berthold og Marie Alexandra af Baden. Den gamle Hertug bærer dog fortsat demonstrativt sin østrigske uniform.

rat, Prins Valdemar, tilbage. Han kom til gengæld ofte til Gmunden og blev en påskønnet jagtkammerat hos familiens yngre medlemmer.

Efter Hertug Ernst August og Hertuginde Thyras død blev Schloss Cumberland aldrig senere fast beboet. Den eneste, der teoretisk kunne have ført traditionerne videre, var familiens yngste søn, Hertug Ernst August af Braunschweig-Lüneburg, men han og hans kejserdatter, Victoria Louise havde allerede efter 1. verdenskrig i 1925 slået sig ned på slottet *Blankenburg* i Braunschweig, hvor de fire nævnte sønner og datteren Prinsesse Frederika var vokset op. Hertugfamilien kom i årene op til 2. verdenskrig kun til Gmunden på jagtferie og boede al-

tid i jagt- og feriehytten *Weinberg*, som hørte under Schloss Cumberland. De fire sønner bor nu som nævnt i Tyskland og Eksdronning Frederika af Grækenland har – som fortalt i det græske kapitel – slået sig ned i Indien for at studere filosofi.

Schloss Cumberland står i Gmunden den dag i dag. Det ejedes op til nyere tid af den nuværende hertug, men er nu overtaget af en social institution. To verdenskrige har fået Welferfonden til at smuldre, og tiden er løbet fra privathjem i Østrig af dette format.

Gmunden er stadig den stille turistby uden for alfar vej og uden for rejseselskabernes foretrukne mål. Her færdes ikke længere konger, kejsere og hertuger, men ældre folk på egnen husker endnu de store, internationale dage i den lille by.

Kongernes Onkel

Prins Valdemar og hans efterkommere

PRINS VALDEMAR voksede op som den yngste af Christian 9.s og Louises børn. Han var 15 år yngre end sin ældste broder Frederik (8.) og blev derfor i kraft af naturens orden også den af alle de 6 søskende, der døde sidst. Af samme grund kan mange, ældre læsere endnu huske ham. Han døde først som 80-årig i 1939 i sit eget barndomshjem, »Det gule Palæ« i Amaliegade, som var hans faste domicil livet igennem.

Prins Valdemar manglede helt sine ældre søskendes store ambitioner. Måske havde han i sine unge år for ofte haft lejlighed til at kigge bag kulisserne på de kongelige scener. Han ønskede i alle fald hele sit liv kun at blive en dygtig søofficer og tjene den danske marine på lige fod med flådens øvrige officerer. Han valgte allerede som 15-årig at indtræde i marinen, sådan som han havde set sin ældre broder, Georg 1. gøre det, og fra »frivillig lærling« tjente han sig i de næste 40 år op igennem graderne. I 1874 havde han – 16 år gammel – fulgt sin fader til Island, da Christian 9. ved Islands 1000-års jubilæum havde givet landet en ny forfatning, og året efter tog han adgangseksamen til Kadetskolen og deltog her med alle øvrige kadet-elever – af hvilke flere blev hans nærmeste venner livet igennem – i undervisningen i land og øvelserne om bord. I 1879 blev han sekondløjtnant og i 1880 premierløjtnant. I årene op til 1884 var han med på talrige togter med flådens skibe.

Endnu som 26-årig havde han ikke grundlagt eget hjem; han boede hos sine forældre, når han undtagelsesvis var hjemme. Men naturligvis ønskede han efterhånden at få sig en kone og at etablere et hjem. Den utrættelige Dronning Louise havde allerede forudset denne situation og – sin vane tro – omhyggelig overvejet valget af en egnet gemalinde.

Efter at *England*, *Rusland*, *Grækenland* og *Sverige* (se næste kapitel) nu var dækket godt ind, havde hun fundet det naturligt ikke lænere at forbigå stormagten *Frankrig*; navnlig nu, da den i Europa lidet estimerede *Napoleon 3.* for længst var afsat og død. Dronning Louise havde nemlig lært ikke så lidt af sin gamle, pedantiske og stok-

Borgerkongen Louis Philippe, født Prins af Orleans. »Franskmændenes Konge« fra 1830-48. Flygtet til London 1848 og død dér to år senere. Hans ældste sønnesøn Louis Philippe Albert blev Orleans-slægtens overhovede som Greve af Paris, og dennes yngre broder Robert, Hertug af Chartres, blev fader til Prinsesse Marie og svigerfader til Prins Valdemar. – Kobberstik fra 1840'erne med Kongens egenhændige signatur.

konservative fader, Landgreve *Wilhelm af Hessen*. Hvis nogen i dag ikke måtte vide, hvad en *legitimist* er, kan han ikke vælge nogen bedre læremester end landgreven. Han anerkendte simpelthen aldrig nogen sinde *Napoleon den Store* som kejser, fordi den tidligere general ikke var kommet *legitimt* på tronen, og han foragtede af samme grund Napoleons brodersøn, Kejser *Napoleon 3.*, som en ikke-legitim fyrste. En foragt, der gik så langt, at han selv havde afslået at drøfte mulighederne om et ægteskab mellem Napoleon 3. og sin egen yngre datter *Augusta*, der i øvrigt til faderens skuffelse i stedet senere valgte Baron *Blixen-Finecke*.

Napoleon 3. var som bekendt død i 1873 som en slagen, afsat kejser i eksil. Tre dage forinden var Blixen-Finecke død som krøbling efter en rygmarvsbetændelse. Man må indrømme, at det kan være overordentlig svært for en nidkær fader at vælge eller vrage sine børns ægtefæller på langt sigt.

Nej, en ætling af de gode, gamle *Bourbon'er* fra Frankrigs store kongetid, før revolutionen, måtte efter Dronning Louises formening være langt at foretrække. Nu var den stolte hovedlinie af *Louis'er* ganske vist uddød i 1883 med en sidste, ubetydelig efterkommer af Kong *Karl 10.*, men en sidelinie af slægten eksisterede stadig i bedste velgående. På samme måde som man i Danmark havde *Augustenborgere* og *Glücksborgere* som kongelige sidelinier, havde de franske *Bourbon'er* en stærk sidegren i efterkommerne af Ludvig 14.s yngre broder, *Philippe, Hertug af Orléans*, født 1640. Den mest berømte person af denne linie havde været den senere afsatte, franske »borgekonge« *Louis Philippe* (1773-1830-48-50).

Orléans'erne ville – efter Dronning Louises mening – ikke være nogen dårlig familie at få Valdemar giftet ind i. Endnu i 1880'erne var det ikke udelukket, at Frankrig igen kunne blive et monarki. Og netop nu meldte der sig en storartet, men næppe helt tilfældig, lejlighed. Christian 9. og Louise fik en sommerdag i 1884 visit af to værdige repræsentanter for slægten, Hertug *Robert* og Hertuginde *Françoise af Chartres*, som medbragte deres ældste, 19-årige friske, pikante og udpræget franske datter, Prinsesse *Marie*. Man kan roligt gå ud fra, at begge familier havde tænkt i samme baner, men desværre var Prins Valdemar netop den sommer på togt med »Fylla« i Middelhavet på vej til Konstantinopel. Men sagen blev naturligvis bragt på bane, og omhyggelig fulgt op. Straks efter hjemkomsten i 1885 fik Valdemar en indbydelse til at besøge Hertugparret i Amsterdam, hvor familien

I 1886 – året efter Valdemar og Maries bryllup – gæstede Maries forældre, hertugparret af Chartres, Fredensborg slot. Her er fader og datter fotograferet sammen i København.

på dette tidspunkt opholdt sig. Valdemar rejste derned og fortæller selv om besøget:

»Jeg blev modtaget på det venligste af hertugparret, og mens vi sad og underholdt os, åbnede en 20-årig, ung pige døren. I sin forvirring over at se en gæst, kom hun til at spilde en kop med maling hun holdt i hånden, ned over sig. Rød i hovedet forsvandt hun for at nette sig. Prinsesse Marie var jo en højt begavet malerinde.«

Dette første lidt overrumplende møde mellem Prinsesse Marie og Valdemar gjorde stort indtryk på dem begge. »Vel var hun et ligefremt naturbarn, men hun havde gerne ved denne lejlighed villet demonstrere sin lige så medfødte værdighed som stolthed over sin ædle byrd.«

Og som altid ved slige lejligheder, hvor fyrstelige forældre i virkeligheden har ordnet det hele på forhånd, udviklede sagen sig forbavsende hurtigt. På tre dage var Pavens tilladelse til dette ægteskab mellem en katolik og en protestant indhentet. (Man aner dog visse forudgående følere.) På tredjedagen kunne forlovelsen deklareres, og få dage efter bragte de københavnske blade billeder af Prinsesse Mariens pikante profil, og i Prins Valdemars beretning hedder det stolt, »at brudens portræt vakte almindelig tilfredshed«.

Efter aftale med paven skulle eventuelle sønner i ægteskabet opdrages som protestanter, men eventuelle døtre skulle være katolikker.

Prinsesse Marie havde i øvrigt besøgt England, to år før hun traf Prins Valdemar. Dronning Victoria havde set hende an som eventuel acceptabel gemalinde til sin yngste søn, Prins *Leopold*, og havde spurgt hende, om hun kunne tænke sig at blive i England. Prinsesse Marie, som dengang endnu kun var 16 år, havde med sin senere berømte, rappe tunge bare svaret: »Nej tak, Deres Majestæt, her er for fint.«

Men i Danmark var der altså heldigvis ikke for fint.

For at placere Mariens fader, Hertug Robert af Chartres rigtigt i den store Orléans-familie, er et lille, hastigt tilbageblik nok nødvendigt.

Den gamle, durkdrevne og hovedrige borgerkonge, *Louis Philippe*, havde haft ikke mindre end 10 børn – 5 sønner og 5 døtre – hvoraf flere var blevet udmærket godt gift. Én datter var således blevet anden gemalinde for *Kong Leopold af Belgien*, og en nevø og en søn gift med døtre af henholdsvis *Kejser Pedro 2. af Brasilien* og *Kong Ferdinand 7. af Spanien*. Borgerkongens ældste søn, Kronprins *Ferdinand*, der i 1830'erne havde nydt betydelig større popularitet i

Et af de første billeder af det nygifte par, den 27-årige Prins Valdemar og den 20-årige Prinsesse Marie, taget på Fredensborg i eftersommeren 1885.

Frankrig end faderen, og som måske kunne have reddet Kongedømmet i Frankrig, var imidlertid død ved en kørselsulykke i Paris allerede i 1842. Da kongen under Februarrevolutionen 1848 – 75 år gammel – havde måttet flygte til London, hvor han døde to år senere, havde han medbragt den afdøde søns unge enke, Kronprinsesse *Helene*, og hendes to, små sønner. Det havde været hans håb, at han kunne have reddet tronen til den ældste af dem, men det lykkedes ikke. Frankrig blev republik, indtil Napoleon 3.s kup i 1852. De to sønnesønner var alligevel begge senere vendt tilbage til Paris.

Det er netop disse to, tidligt faderløse, kongelige børnebørn, vi lidt senere skal møde til Valdemars bryllup. Den ældste var *Louis Philippe*, nu 47-årig *Greve af Paris* og dermed familiens overhoved, og af samme grund vært ved brylluppet på borgerkongens gamle lystslot *Eu*, nordvest for Paris. Den yngste af brødrene, *Robert*, nu 45-årig *Hertug af Chartres* og fader til Prinsesse Marie, var bosat i eget palæ i Paris og gift med sin kusine, *Françoise*, datter af *Hertugen af Joinville*. Da de fleste af »borgerkongens« sønner endnu levede, skal vi også møde dem til brylluppet, således den førnævnte Hertug af Joinville sammen med brødrene *Hertugen af Aumale* og *Hertugen af Montpensier*. En af værtens døtre var Maries kusine *Amalie*, der senere blev dronning af Portugal, og blandt Maries øvrige, nære familie skal vi også møde hendes tre søskende, den 18-årige *Henri*, den 16-årige *Marguerite* og den 12-årige *Jean*. Nævnte Jean (1874-1940), der senere blev Orléans-slægtens overhoved, og af hvem vore dages børnerige *Greve af Paris* er en søn, kom senere til Danmark og uddannedes som garderofficer. Han ses helt ung på et fornøjeligt billede på næste side.

I september 1885 – kort efter forlovelsen – kom Prinsesse Marie for første gang til Fredensborg. Hun kendte endnu kun Danmark fra sin lille visit med forældrene året forinden, men faldt hurtigt ind i tonen. Skønt hun var både intelligentere og morsommere end de fleste af den øvrige, forsamlede familie, befandt hun sig forbavsende godt i svogrenes og svigerindernes kreds. Ikke mindst fra sin svoger, Alexander 3., nød Valdemar megen ros for »valget« af gemalinde. Hans brudefærd mindede den historisk velorienterede czar om »en slags normannerfærd, hvor danske vikinger bragte deres hustruer hjem fra Frankrig«. Det efterår var czaren ved særlig godt lune og deltog veloplagt i en svampejagt i skovene omkring slottet, hvor Prinsesse Marie løb i spidsen og opmuntrede sig selv ved – lidt overraskende for familiens ældre legitimister – at udstøde feltråbet fra revolutionens tid:

Et pudsigt billede af Prinsesse Mariés 9 år yngre broder, Prins Jean af Orleans (1874-1940), fotograferet i København i 1893 i selskab med den siamesiske Prins Chira, som Kongen af Siam havde sendt til København for at blive uddannet ved Christian 9.s hof. De to meget umage prinser blev gode venner og optrådte altid sammen. Prins Jean blev senere Hertug af Guise.

Den udsendte korrespondent til brylluppet i Frankrig 1885 har også søgt at give et indtryk af bryllupsmiddagen med brudeparret, anbragt lige over for Prins Edward af England. Slottets udstyr er dog forhåbentlig fri københavnsk fantasi. – Xylografi i »Illustreret Tidende«.

»*Allons enfants de la patrie*«. På et marked ved Esrum sø kunne man samme dag opleve czaren siddende på en meget solid karruselhest, og tillige se ham demonstrere sine fænomenale kræfter som stærk mand.

Brylluppet fandt sted i oktober 1885 som en flerdages fest i Paris. Den 19. oktober var der familietaffel i de franske svigerforældres palæ, og her blev ægteskabskontrakten underskrevet. Samme aften var der kæmpemodtagelse på Hotel *Demidoff* for 1500 gæster. Dagen derpå, da den foreskrevne, borgerlige vielse havde fundet sted hos borgmesteren i Paris' 8. Arrondissement, ledsaget af de fornødne borgerlige borgmesterord, drog flere hundrede gæster i vogne til familie-slottet *Eu*, hvor Greven og Grevinden af Paris tog imod. Blandt gæsterne mødte fra dansk side bl.a. Christian 9. og Louise samt Frederik (8.) og Lovisa. Fra England Edward og Alexandra, fra Gmunden Ernst August og Thyra. Fra Rusland havde Alexander og Dagmar måttet nøjes med at sende czarens yngre, ugifte broder, Storfyrst *Alexis*. Efter det seneste attentatforsøg på Alexander 3. i Rusland og med erindring om det attentat, der var forsøgt mod hans afdøde fader, Alexander 2. under hans sidste pariserbesøg, kunne han selv og Dagmar ikke forsvare at komme. Georg og Olga fra Grækenland, der satte

uhyre pris på lillebroderen Valdemar, havde måttet sende afbud på grund af politiske forviklinger i hjemlandet.

Det franske, fyrstelige opbud var naturligvis det dominerende. Her så man udover de franske svigerforældre og værtsfolkene på Eu og de førnævnte Orléans'ere, bl.a. Kong Leopold 1.s søn, *Leopold 2.* (onkel til den senere Kong *Albert af Belgien*) og Prins *Ferdinand af Sachsen-Coburg* (den senere Kong *Ferdinand af Bulgarien*).

Først på fjerdedagen blev den kirkelige vielse foretaget, og derefter drog det unge par på en kort bryllupsrejse, og tilbragte derpå en fredelig måned hos Ernst August og Thyra i Gmunden, hvor den hidtidige sømand viste sig som en lige så fortrinlig jæger som værten selv. Resten af sit liv vendte Valdemar ofte tilbage til Gmunden og gik på jagt. I de seneste år med sin nevø, den yngre Hertug *Ernst August*, der overtog Schloss Cumberland ved Prinsesse Thyras død 1933 (se side 185).

I midten af december kom parret tilbage til København og fik en festlig modtagelse. De flyttede ind i »*Det gule Palæ*« i Amaliegade, som Christian 9. havde stillet til rådighed for dem. Kongens broder,

Prins Valdemar og Prinsesse Marie på deres første køretur gennem København i 1885. De passerer her Domhuset og en prøveopstillet statue af Absalon på Nytorv. – Samtidig xylografi i »*Illustreret Tidende*«.

Bryllupsportræt af Prins Valdemar og Prinsesse Marie af Orleans,
fotograferet 1888.

Prins Hans, fik dog lov at beholde sine værelser i husets stueetage til sin død 1911.

Det var ikke svært for Valdemar at indrette sig i det gamle palæ, hvor han var født og havde tilbragt sine barneår. Prinsesse Marie fandt sig også hurtigt til rette.

I 1886 besluttede Bulgariens Nationalforsamling at se sig om efter en ny konge. Anledningen var, at Valdemars svoger, Czar Alexander 3., der havde overtaget den russiske trone 5 år forinden, var blevet godt træt af den hidtidige Fyrst *Alexander af Battenberg* og havde ladet bulgarerne vide, at han ønskede ham udskiftet. Som konge på denne delvis tyrkiske vasalstats trone, havde Battenbergeren skaffet Rusland for meget besvær. Nationalforsamlingen i Sofia havde der-

efter fundet det belejligt at bringe den danske Prins Valdemar i forslag. Så ville man få en konge, der var svoger til den russiske czar og broder til den græske konge. Men her kom bulgarerne til kort. Prins Valdemar havde ikke ringeste ønske om at blive konge. Han har selv på sine gamle dage berettet følgende om sagens forløb:

»Jeg havde aldrig tænkt på, endsige stræbt efter den bulgarske krone. Jeg blev højst forbauset, da jeg – et halvt år efter mit bryllup – under et ophold i Cannes sammen med min kone, modtog et telegram fra en hr. Stambulow, hvori man meddelte, at man tilbød mig at blive bulgarsk konge.

Jeg gik mig en tur i havnen. Min broder, Kong Georg af Grækenland, havde allerede året forinden spurgt mig, hvad jeg ville gøre, hvis bulgarernes valg faldt på mig? Jeg havde svaret, at jeg ikke havde den ringeste ærgerrighed i den retning, og dertil havde han lettet bemærket: »Det er godt, for før eller senere kommer det til krig mellem Bulgarien og Grækenland!« Også Christian 9. havde ved den lejlighed ytret, at der aldrig måtte skabes mulighed for krig mellem to brødre.

Prinsesse Marie elskede kunst og kunstnere, og hun havde selv et betydeligt talent for at male. – Fotografi fra omkring 1900.

Da jeg kom hjem til frokost på hotellet, talte jeg med min kone om sagen, og hun bemærkede straks: »Jeg tager aldrig derned!«

Dermed var sagen afgjort! Med stor lettelse renoncerede Valdemar på det smigrende tilbud og forblev resten af livet Christian 9.s eneste ukronede søn. I Sofia havde man i øvrigt været forberedt på et afslag, men nu havde man altså haft lejlighed til at vise Alexander 3. sin gode vilje. Den bulgarske sag løstes i øvrigt på følgende vis:

Når Valdemar ikke ville derned, var der sandelig andre medlemmer af Prinsesse Maries franske familie, der var interesserede. Prinsesse *Clementine*, datter af Louis Philippe og grandtante til Prinsesse Marie, fik trumfet igennem, at hendes søn, den førnævnte unge, 26-årige Prins *Ferdinand af Sachsen-Coburg* nu besteg den bulgarske trone i 1887. Det skete i øvrigt mod flere stormagters ønske, og valget blev betragtet af Alexander 3. med den største irritation. Denne Ferdinand har vi allerede set i funktion som Kong Georg 1.s ærkefjende i 1913 og Kong Konstantin 1.s fjende i 1914. (Se side 59).

Alt dette skete, medens Czar Alexander og Dagmar var på deres årlige sommerferie på Fredensborg, og alle kunne se, hvordan den bulgarske udvikling irriterede og ærgrede czaren.

Valdemar fik i øvrigt 50 år senere – i 1936 – besøg i sit hjem i »Det gule Palæ« af førnævnte Ferdinand. Da var Ferdinand 74 og Valdemar 77 år. Ferdinand havde på dette tidspunkt været eks-czar af Bulgarien i næsten 20 år. Valdemar var bestemt ikke gået glip af noget, og som vi har set i det græske kapitel, var han også sluppet for den »broderkrig«, Christian 9. og Georg 1. havde forudset.

I de mellemliggende 50 år havde Prins Valdemars nysgerrighed i øvrigt aldrig været så stor, at han blot en eneste gang var rejst gen-

Eks-kong Ferdinand af Bulgarien (1861-87-1918-48) med sin anden gemalinde, Eleonora af Reuss, fotograferet 1910. Da Prins Valdemar i 1886 ikke ønskede stillingen som fyrste af Bulgarien, fik man i stedet Prins Ferdinand af Sachsen-Coburg og Gotha, der i 1893 blev gift første gang med Prinsesse Marie-Louise af Bourbon-Parma (1870-99). Hans fader var August af Sachsen-Coburg (1818-81), hans moder Clementine (1817-1907), datter af Borgerkongen Louis Philippe. Han var således fætter både til Prinsesse Maries fader og til Edward 7. Han blev konge i 1887, men måtte gå af til fordel for sin søn Boris i 1918. Valdemar, der var tre år ældre end Czar Ferdinand, mødte sin »kollega« på de ældre dage og drøftede spøgefuldt med ham, hvem der havde været klogest i 1886.

nem Bulgarien, skønt han adskillige gange havde været i Grækenland for at besøge sin broder, Kong Georg 1. »For mig har det altid været nok at være Prins af Danmark og sømand«, var hans eneste kommentar.

Ægteskabet ændrede ikke Prins Valdemars livsmønster. Han fortsatte sin karriere i den danske flåde. I 1889 blev han kaptajn og chef for panserskonnerten »*Esbern Snare*« og førte kort efter krydseren »*Hekla*« i eskadre. Efter 9 år som kaptajn blev han i 1898 kommandør.

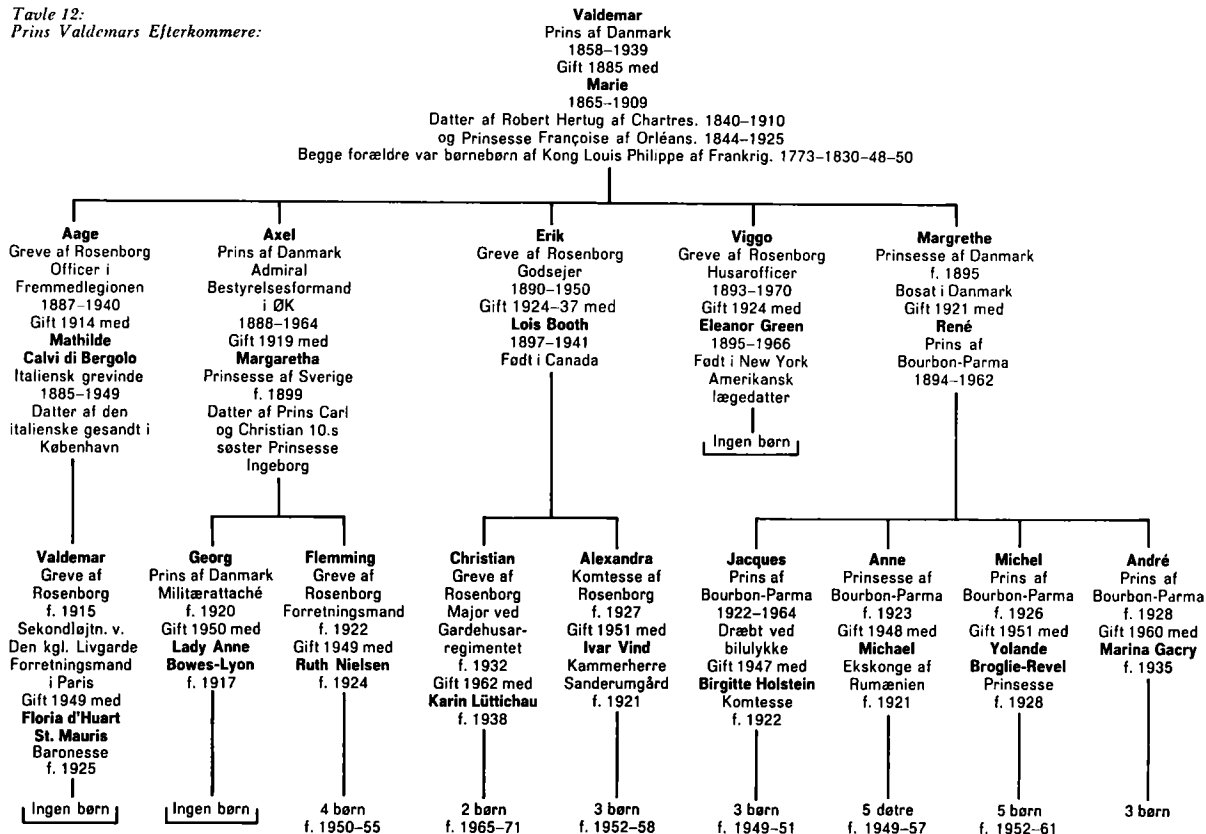
Men før vi følger ham på hans livs mest ærefulde og spændende togt til Østen, bør vi kaste et blik på hans hjemlige liv.

»Det gule Palæ« i Amaliegade blev hurtigt et samlingssted for en betydelig kreds af mennesker, der ikke havde nogen kontakt med Christian 9.s stok-konservative hof. Det var naturligvis Prinsesse Marie, der her var drivkraften. Hun var fra sit hjem i Paris vant til at omgås den franske intelligens og repræsentanter for fransk åndsliv og kunst. I København blev hendes større radius i påfaldende grad et fornyende indslag, som Frederik (8.) også i mindre stil tog eksempel efter. Prins Valdemar fulgte stolt sin gemalindes intentioner, men han var og forblev søofficer.

Prinsesse Marie var på malerområdet mere end en begavet amatør, og hun elskede at omgås tidens danske malere, skuespillere, forfattere og komponister, som hun gæstfrit åbnede sit hus for. Hendes efterladte, unike gæstebøger fra 1890'erne viser storartede bidrag til bogen af malere, som f.eks. *Viggo Johansen*, *Frants Henningsen*, *Peter Mønsted*, *Otto Bache*, *Vermehren*, *Christian Blacke*, *Hans Tegner*, *Otto Haslund*, *Bertha Wegmann*, *Albert Edelfelt* og *Thorvald Niss*. Skuespillerne er repræsenteret ved f.eks. *Olaf Poulsen*, *Emil Poulsen*, *Betty Hennings*, *Anna Bloch*, *Peter Jerndorff* og sangeren *Vilhelm Herold* samt den unge lovende *Frederik Jensen*. Det var bestemt ikke folk, man mødte hos Christian 9., som altid foretrak officerer og landadel.

Flådens folk havde også et storartet fristed i »Det gule Palæ«. Fra 1886 til Prinsesse Maries tidlige død i 1909, var der ikke et eneste udenlandsk flådebesøg i København, som ikke blev fejret med en galamiddag hos Prins Valdemar. Gæstebøgerne vrimler med hilsener fra franske, græske, engelske, russiske, amerikanske, norske og svenske søofficerer, der hylder værtinden på en meget indtagende og overbevisende måde. I sin bedste tid gjorde Prinsesse Marie hjemmet til et midtpunkt også for den danske flåde. Når man efter hendes død rejste

Tabte 12:
Prins Valdemars Efterkommere:

billedhuggeren *Carl Martin-Hansens* mindesøjle for hende på Lange-linie, var det et udtryk for dyb hengivenhed fra flådens folk, ikke blot for hendes gæstfrihed, men også for det store sociale arbejde, hun havde udført for søens folk, både åbenlyst i den store basarstil og i stilhed med egne midler.

Prins Valdemar havde ret til at være stolt af sin gemalinde, som efterhånden blev lige så populær i befolkningen, som hun fra den første dag havde været i familien. Over for gamle Christian 9. opnåede hun et frisprog, som ikke mange andre drømte om at turde anvende.

Og 5 børn skænkede hun også Prins Valdemar, 4 drenge og 1 pige. I 1887 havde hun født Prins *Aage*, i 1888 Prins *Axel*, i 1890 Prins *Erik* og i 1893 Prins *Viggo*. I 1895 sluttedes flokken af med Prinsesse *Margrethe*, som er det eneste af børnene, der er tilbage i dag.

Men hun var samtidig ikke uden excentriske indfald. Da hun engang ved en heftig ildebrand på Kgs. Nytorv var kommet en brandmand til undsætning, skænkede Brandvæsenet hende en brandhjelm og et sæt uniformsknapper til tak. Hun lod straks sy en brandmajor-uniform og lod sig fotografere på det raske billede næste side, som hun skænkede sine venner på brandstationen. Her udnævntes hun til deres æresoberst og deltog gerne i deres fester, og københavnerviddet hævdede, »at nu var hun blevet sprøjtegal«. Hendes frygtløshed som rytterske var velkendt i samtiden, og billedet på side 230 viser, at hun heller ikke var bange for at ride en tyr. Man tør sige, at med Prinsesse Marie havde det pæne, konservative kongehus fået et familiemedlem, der kunne ruske lidt op i den fredfyldte, fredensborgske idyl på Christian 9.s gamle dage.

Prinsesse Marie var for klog til at ville blande sig direkte i politik, men hun samlede alligevel gerne landets bedre hoveder i sit hjem. Således etatsråd *H. N. Andersen*, hvad der ikke blot blev af betydning på længere sigt for Prins Axel, men sandelig også for ØK's senere udvikling under Prins Axels ledelse.

Denne forhenværende koffardikaptajn, der stammede fra Nakskov, havde i 1884 stiftet sit firma »Andersen & Co.« i Bangkok. Hans hastigt voksende handelsvirksomhed var i 1897 med bistand af grundlæggeren af Landmandsbanken, *Isaac Glückstadt*, blevet forvandlet til »Østasiatisk Kompagni«, og Andersen var blevet etatsråd. Men allerede mens han endnu kun havde ejet et sømandshotel og nogle forretningsbygninger i Siams hovedstad, var Prinsesse Marie begyndt at interessere sig for den driftige mand. Prins Valdemar delte ganske sin

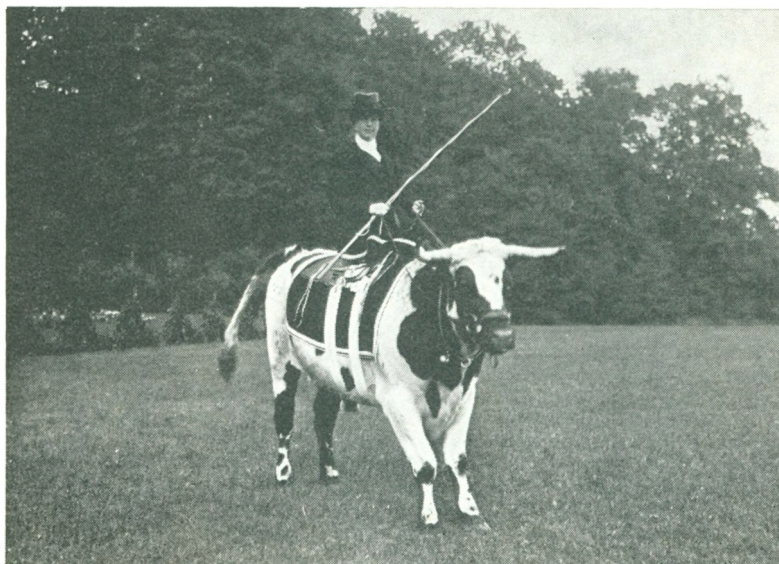
Prinsesse Marie i sin selvkomponerede Brandmajoruniform. Prinsessen var prorektor for Københavns Brandvæsen og ønskede på sin pudsige, demonstrative måde at vise, at hun tog sin opgave alvorligt. Det gav anledning til mange både begejstrede og forargede udtalelser i det københavnske bourgeoisi, som hun i øvrigt livet igennem stod meget nær.

Prinsesse Marie med sine to førstefødte sønner, Aage og Axel, fotograferet 1890, fem år efter hendes bryllup med Prins Valdemar. De to drenge er klædt meget feminint, men blev dog med tiden henholdsvis tapper fremmedlegionær og navnkundig admiral.

Her er Valdemar og Marie fotograferet i 1898, da de fem børn begyndte at vokse til. Det er Axel, Aage og Viggo der står i forgrunden. Erik står øverst og Margrethe står på sin moders skød. At de fire drenge var sømandssønner fremgik tydeligt af deres påklædning.

Et af de mest karakteristiske træk i Prinsesse Mariers natur var hendes excentricitet i forbindelse med hendes fuldkomne frygtløshed. Her rider hun på en tyr i Bernstorffsparken. Billedet stammer fra 1907, to år før hendes død.

gemalindes beundring for Andersens helt usædvanlige handelsgeni. Prinsesse Marie, der havde en mærkelig flair for forretning, hjalp nu H. N. Andersen med at etablere sine første forbindelser med franske firmaer. Ja, selv den store Hamburg-reder, *Albert Ballin*, satte hun ham i forbindelse med, skønt hun normalt ikke kunne udstå tyskere. Det var også hende, der var drivfjederen, da ØK's første franske og russiske datterselskaber blev dannet.

»Nu kommer den lille direktør,« sagde man i ØK, når Prinsesse Mariers vogn holdt uden for kompagniets bygning. »Nu skal hun ind og konferere med Vorherre.« Vorherre var naturligvis H. N. Andersen. Han var bestemt ikke kendt for at være en tålmodig lytter, men Prinsesse Marie øvede en mærkelig inspirerende indflydelse på den tavse og uudgrundelige mand.

De to store sømænd, Prins Valdemar og H. N. Andersen nærede et fælles ønske om »at vise det danske flag på verdenshavene«, og Prinsesse Marie blev den, der formåede at formidle sådanne aldeles nye tanker.

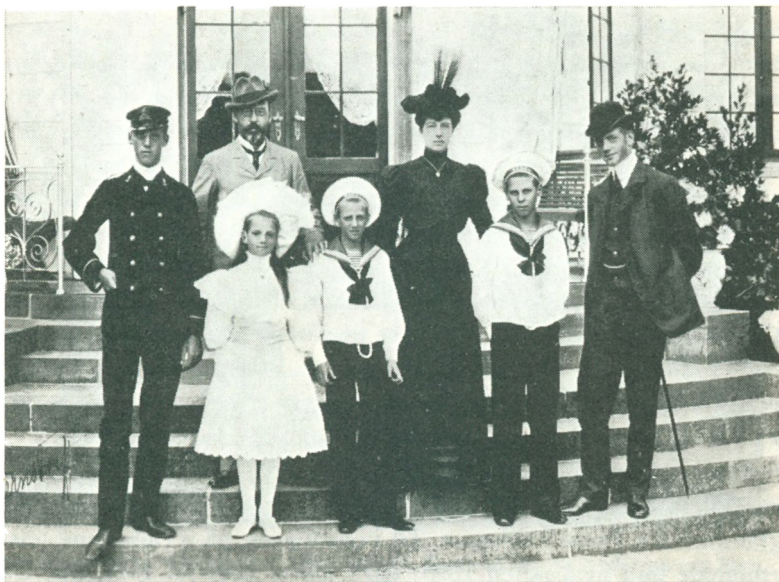
Denne fælles interesse kom i 1899 til at give sig et markant udslag,

som skulle komme til at sætte gunstige spor i den danske handel med Østasien.

Den 41-årige Prins Valdemar var lige blevet chef for den 3.000 tons store krydser »*Valkyrien*« som skulle på togt. På H. N. Andersens og Prinsesse Maries forslag blev dette togt en 8½ måneders rejse til Østen for at »vise flaget« og skabe goodwill for dansk handel.

Et sådant fremstød på højeste plan med en kongelig prins på kommandobroen var aldrig nogen sinde forsøgt før. Det måtte vække opsigt! Det var naturligvis særlig i de siamesiske farvande, der skulle gøres honnør. Det var jo i Siam, H. N. Andersen havde skabt sit navn og allerede nu var højt anset.

Den første, varige dansk-siamesiske kontakt var skabt derude af en ung, dansk søofficer, *Andreas de Richelieu*, som med en anbefaling fra Christian 9. i 1875 var rejst til Bangkok, og som i de mellemliggende 24 år havde svunget sig op til at blive Siams viceadmiral og marineminister og tillige havde forstået at knytte sig meget nær til

Forårsdag på Bernstorffs havetrappe. Vi er nu i 1906. Prinsesse Marie bærer sorg for Christian 9.s død. Foran forældrene, Prins Valdemar og Prinsesse Marie, står den 18-årige Axel, den 10-årige Margrethe, den 13-årige Viggo, den 16-årige Erik og den 19-årige Aage.

Kong *Chulalongkorn*, der i 1868 var blevet Siams meget unge konge. Det var med Richelieus bistand og råd, at H. N. Andersen i 1880'erne havde etableret eget firma i Bangkok, og det var også admiralen, der havde skabt baggrunden for civilingeniør *Aage Westenholz'* eventyrlige karriere som manden, der indførte elektricitet og sporveje i landet. Endelig var det ligeledes Richelieu, der havde formidlet, at adskillige siamesiske prinser havde fået deres maritime uddannelse i den danske flåde. Der var således på forhånd stor goodwill i den siamesiske hovedstad for »Valkyrien«s besøg.

»Valkyrien« lagde ud fra København midt i oktober 1899, og efter at have anløbet Plymouth, Algier, Malta og Kreta, stod krydseren gennem Suezkanalen og anløb derefter Port Said, Aden, Colombo og Singapore. Den 29. december ankrede Prins Valdemar op ved Bangkok.

Den 46-årige Kong *Chulalongkorn* gav som ventet den danske krydsers søofficerer en ovenud strålende velkomst, og ØK og den danske koloni viste sig mageløs gæstfri over for skibets besætning.

Den siamesiske konge forbavsede de danske søfolk ved sit helt igennem vesteuropæiske antræk, men det skal dog tilføjes, at hans store harem alligevel virkede helt orientalsk, både hvad antal, påklædning og væsen angik. *Chulalongkorn* aflagde i øvrigt genvisit ved det danske hof i 1907 (se billede side 235) og blev ved den lejlighed så imponeret over den danske hofstabs liberier, at han direkte kopierede dem ved sit eget hof. Han påstås i øvrigt ved synet af de ældre hofdamer ved Frederik 8.s hof at have udtalt, at den danske konges harem måske kunne tiltrænge en fornyelse.

Opholdet i Bangkok blev turens længste; det varede 14 dage. Kong *Chulalongkorn* havde tilrettelagt et stort program for officererne med rundrejse til de kongelige slotte, balletter, elefantopvisninger, skyggebilledkomedier og boksekampe. Prins *Chira* (se billedet side 217), som var uddannet i Danmark og talte dansk, var naturligvis en fortrinlig kontaktmand mellem gæsterne og det siamesiske hof. Hjemme sad Prinsesse Marie og fulgte ivrigt rejsen gennem breve og telegrammer fra Prins Valdemar. Til besætningen på »Valkyrien« telegraferede hun nytårsaften 1899: *»Mit hjerte føler for Dem alle. De har en god ven i mig. På gensyn. Marie.«*

Den 11. januar 1900 fortsatte den lange goodwill rejse til Kina. Efter at have anløbet Saigon, satte »Valkyrien« kursen mod Hong-Kong og Shanghai, hvor også kineserne gav skibet en imponerende

Prins Valdemar i selskab med ØK's skaber, Etatsråd H. N. Andersen om bord på en af ØK's nyeste dieselmotorskibe. Fotografi fra omkring 1920. I 1919 var H. N. Andersen blevet Ridder af Elefanten for sin fortjeneste som uofficiel forhandler i England under 1. Verdenskrig. Hans forbindelse med Kongehuset stammede fra hans venskab med den 6 år yngre Valdemar og med Prinsesse Marie.

modtagelse og her spillede *Store Nordiske Telegrafelskab* den rolle, ØK havde påtaget sig i Siam.

Under besøget i Shanghai kom Prins Valdemar i øvrigt ud for en situation, han ikke havde forudset. Et kinesisk marineorkester på kajen modtog skibet med »*Kong Christian stod ved højen mast*«. »Valkyrien« band anede ikke, hvad man skulle kvittere med, men Valdemar, som i øvrigt var en dygtig trommeslager, fandt på råd. »Valkyrien«s orkester svarede efter en kort konference med en magtfuld udførelse af »*Kejseren af Kinesiens land*«, og alle kinesere på kajen lyttede dybt grebne!

Efter Kinabesøgene sluttede man af med tre japanske officielle besøg i Yokohama, Kobe og Nagasaki. Også her var besøget meget vellykket, ikke mindst fordi Prins Valdemars navn åbnede enhver dør.

Hjemturen gik via Hong-Kong gennem Suez til Piræus og Gibraltar. »Valkyrien« var hjemme igen i København den 21. juni 1900, uden et eneste reelt uheld undervejs. At Prins Valdemar må have haft et godt forhold til den 150 mand store besætning, og at turen for alle deltagere må have været uforglemmelig, kan ses deraf, at deltagerne spontant samledes 25 år senere for at mindes den enestående rejse.

H. N. Andersen havde god grund til at være tilfreds. Hans personlige tilknytning til det danske kongehus var da heller ikke slut med denne begivenhed. Under 1. verdenskrig blev han *Christian 10.s* hjælpsomme, uofficielle »ambassadør« for det neutrale Danmark og foretog rejser til både Rusland, England og Tyskland. Kejserinde *Dagmar* blev aldrig træt af at rose »den flinke Andersen«, som efter krigen fuldførte det største handelsimperium, Danmark nogen sinde har skabt.

»Valkyrien«s lange togt blev en af Prins Valdemars mest uforglemmelige oplevelser. Som ældre rejste han tre gange påny til Østen som privatmand. To af turene foretog han om bord på ØK-skibe.

Efter Østen-togtet gik han i eskadretjeneste som chef for »*Odin*«, »*Gejser*« og »*Helgoland*«, og efter at være blevet kontreadmiral i 1905, blev han chef for en af de store eskadrer.

Vi har allerede set, at den aldrende Christian 9. i 1901 omsider lod sig overbevise om, at han nu måtte holde inde med at udpege sine skiftende konseilspræsidenter fra de store, konservative jorddroppers kreds og vælge sig en mand, der havde parlamentarisk flertal i Folketinget. Han valgte som bekendt i 1901 venstremanden, den 56-årige professor *J. H. Deuntzer*. Hvorfra kendte Christian 9. den stiltfærdige

Prinsesse Marie fotograferet to år før sin død i Bernstorff Slots have i selskab med den 54-årige siamesiske Konge, Chulalongkorn (1853-68-1910), som i 1907 besøgte Frederiks 8.s hof på foranledning af Prins Valdemar, der kendte Kongen fra sine maritime togter til Østen. Chulalongkorn europæiserede Siam i sin regeringstid, ophævede slaveri og indførte religionsfrihed, men opretholdt sit eget omfattende og ødselt anlagte harem.

og ordknappe retslærde? Jo, han havde han naturligvis truffet til et middagsselskab hos Prinsesse Marie i »Det gule Palæ«. Deuntzer var nemlig medlem af ØK's bestyrelse!

Som vi senere – side 310 – skal høre mere om, blev Prins Valdemar i 1905 foreslået som konge af Norge. Han sagde nej tak, ganske som han havde gjort i 1886, da Bulgarien var på tale. Han ville fortsat hellere være søofficer og vidste tillige, at hans gemalindes katolske tro ville volde besværligheder, som han hverken ville belaste hende eller Norge med.

I 1909 døde Prinsesse Marie. Hun døde, mens Valdemar med sine to ældste sønner atter var på en rejse til Østen. Hun blev kun 44 år gammel. Hendes sidste år havde været præget af ensomhed under Valdemars hyppige fravær og tillige af smertefuld sygdom, som kun kunne lindres med morfin. Hendes yngste barn, Prinsesse Margrethe, var kun 14 år gammel ved moderens død. Aage, Axel og Viggo var derimod allerede i vej i hær og flåde, mens Erik ville være landmand. Prinsesse Maries død vakte stor sorg og medfølelse i København. Prins Valdemar afbrød øjeblikkelig sin rejse i første havn, men nåede naturligvis først tilbage efter begravelsen.

Han måtte nu indrette sig på sin enkemandstilstværelse, som kom til at vare i 30 år. Han tog sin skæbne med den ro og fatning, som prægede ham hele hans liv. Han fortsatte sin forbilledlige sømandsgerning; blev først viceadmiral og i 1918 admiral. Hans hjem vedblev at være et samlingssted for flådens øverste officerer, men det kunstneriske indslag døde med Prinsesse Marie. I øvrigt flyttede han efter Prinsesse Maries død aldrig et møbel eller et billede i »Det gule Palæ«. Alt stod urørt som i hendes tid ved hans død i 1939.

Prinsesse Margrethe har senere fortalt om sin mor: »Vi børn syntes, at mor var så smuk. Hun var elegant og høj, måske fordi hun altid gik på meget høje hæle. Hele sit liv igennem var hun fremmedartet og fransk, selv om hun elskede Danmark og lærte sig det danske sprog næsten til fuldkommenhed. Hendes valgsprog lød: »*Qui qu'en grogne, je m'en moque . . .*«, frit oversat »*Lad dem bare gøre vrøvl, jeg er ligeglad*«. Og det levede hun efter!

På mange måder var min far og mor modsætninger. Far var pligt-opfyldende og systematisk, men med et eget stille lune. Mor var et brillerende menneske med fantasi, mange talenter og meget afgjorte meninger. Hun kunne stemmemæssigt efterligne næsten alle mennesker, hun mødte, men hun gjorde det sjældent, for far brød sig ikke

Familiesammenkomst med Prins Valdemar 1925. Helt bagest: Prins Aage og Prins Axel. Rækken i midten: den canadiskfødte Lois Booth og hendes gemal Prins Erik. Prinsesse Margaretha, gift med Prins Axel. Dernæst efter Prins Valdemar, den italienskfødte Grevinde Mathilde (Meta) gift med Prins Aage, og endelig den amerikanske Eleanor Margaret (Peggy) gift med Prins Viggo. Forrest: Prins Viggo, Prinsesse Margrethe med sin gemal, Prins René af Bourbon-Parma, og endelig Prins Aages eneste søn, Grev Valdemar, den ældste af gamle Prins Valdemars i alt ni børnebørn. – Foto Thv. Larsen.

om det. Han kunne heller ikke lide, når hun fandt på sine franske, rappe vittigheder, som f.eks. at kalde hofdamerne, *les dames d'honneur* – for *les dames d'horreur* (Rædselsdamerne).

Hun elskede også det uforudsete, livets små improvisationer. I et anfald af kådhed havde hun – som så mange andre sømandshustruer – ladet sig tatovere med et lille anker på den ene arm. Vi børn var umådelig fascineret af det, men når mor var i store toiletter, var kjo-

len altid syet sådan, at ankeret var skjult af en knipling eller skulderstrop. Far brød sig bestemt ikke om det anker!

Da en af Københavns mærkeligste originaler, »Jomfru Tidsfordriv«, døde, var der kun ét menneske til begravelsen. Det var min mor.«

Om børnenes daglige liv i »Det gule Palæ«, på Bernstorff og Amalienborg har Prinsesse Margrethe også fortalt:

»Mine fire brødre og jeg blev i familie kredsen kaldt »*De uartige fra Det gule Palæ*«. Kong Frederik 9. plejede langt op i årene at sige til mig, når vi mødtes: »*Nå, der har vi en af de uartige*«. Jeg husker en jul på Amalienborg, hvor min broder Erik klatrede op i det store juletræ og væltede det. Far sagde, at han skulle sendes i seng, men Frederik 8. bad for ham, efter at juletræet med stort besvær var rejst igen. – Vi elskede Frederik 8! Han var så sød og gik altid i forbøn for os, men vi var derimod hundeanst for Dronning Lovisa.

Men jeg kunne også selv være slem. En dag, da min far havde skældt mig frygtelig ud, skulle vi have gæster til middag. Jeg havde svoret hævn, og da hovedretten, Høne i Asparges, blev båret ind, bøjede jeg mig ind over bordet og sagde med bedrøvet stemme til far: »Herregud, *er* den endelig død – ja, den har også været syg længe ...«

Ved Christian 9.s død i 1906, havde Prins Valdemar overtaget retten til at benytte Bernstorff Slot som sommerbolig og her samlede han gerne sine børn og børnebørn om sommeren. Hans sønnesøn, Grev *Flemming af Rosenborg*, husker ham som en hyggelig, men striks bedstefader, der forlangte ro og orden i huset. Når man kom for sent til et måltid, måtte man stå op under første ret, og den, der var forvorpent nok til at mumle, at han for resten ikke var spor sulten, fik heller ikke noget af næste ret.

I 1922 oplevede Prins Valdemar *Landmandsbankens* krak, som næsten ruinerede ham. Inden for Kongehuset gik det store bankkrak hårdest ud over ham og Prins *Harald*, men også Valdemars ældste søn Prins Aage og Christian 10. tabte mange penge på deres personlige tillid til bankdirektør *Emil Glückstadt*. Dette tab tog Valdemar også med sin sædvanlige stoiske ro, men han måtte nedsætte sin levestandard betydeligt, og krakket fik også indflydelse på hans muligheder for at understøtte sine børn. Som vi senere skal se, klarede de to af dem sig ved meget rige ægteskaber, mens Prins Aage måtte søge til Fremmedlegionen.

På sine ældre dage blev Prins Valdemar en »institution« i familien,

Prins Valdemars 70-års dag 1928. Her er han fotograferet på havetrappen på Bernstorff Slot med sin egen og sin længstlevende søster, Hertuginde Thyra af Cumberlandns nærmeste familie. Fra venstre: Prins Åge, Hertuginde Victoria Louise af Braunschweig og hendes mand Ernst August (Dronning Frederika af Grækenlands forældre), Prinsesse Viggo, Prinsesse Margaretha (gift med Prins Axel), Prinsesse Olga af Hannover, Prinsesse Erik, Storhertug Friedrich Franz 4. af Mecklenburg-Schwerin (Dronning Alexandrines broder), Storhertuginde Alexandra (f. Hannover), Hertuginde Thyra af Cumberland, Prins Knud, Prins Valdemar, Prins Georg af Grækenland, Prinsesse Ingeborg af Sverige, Prinsesse Margrethe af Bourbon-Parma, Prins Axel, Prins René af Bourbon-Parma og Prins Erik. Foran fra venstre: 5 af Valdemars børnebørn: Georg af Danmark, Prins Jacques af Bourbon-Parma, Prins Flemming samt Anne og Michel af Bourbon-Parma. Billedet er taget samme år som Valdemars søster, Enkekejserinde Dagmar af Rusland, døde på Hvidøre.

både i Danmark og udlandet, og en altid særlig velkommen gæst hos sin yndlings søster i Østrig, Hertuginde Thyra af Cumberland. Efter hendes død i 1933, var han den sidste, der var tilbage af Christian 9.s børn. Han var kendt og velset ved alle Europas hoffer for sit stilfærdige, myndige væsen. Han var efterhånden onkel til så mange, at han fik tilnavnet »Kongernes onkel«. Han døde den 14. januar 1939, 80 år gammel efter nogen tids svagelighed. Ved hans sygeleje sad til det sidste hans ven gennem livet, den 70-årige Prins Georg af Grækenland. Prins Valdemar døde 8 måneder før 2. Verdenskrigs udbrud; med ham gik Christian 9.s epoke i graven. Hans eftermæle i hele

den danske dagspresse – uanset partifarve – blev en hyldest til den dygtige og trofaste, gamle, danske søofficer, og de mindeord, hans officerskolleger, der havde fulgt ham fra de helt unge år – først og fremmest Admiral *Evers* fremsatte – var også så spontane, at det tydeligt kunne ses, at Prins Valdemars karriere ikke havde været opbygget på kongelig protektion. Han havde været »en Kongesøn med et redeligt tjenestesind«.

Efter Prins Valdemars død blev »Det gule Palæ« mageskiftet af det danske kongehus med *Gråsten Slot* således, at palæet faldt tilbage til staten. I en årrække var det hovedsæde for *Røde Kors*. I dag rummer det en afdeling af Udenrigsministeriet. Også *Bernstorff Slot* faldt tilbage til staten og anvendes nu som Civilforsvarets befalingsmandsskole. *Bernstorffs* dejlige slotspark er i dag tilgængelig for alle, men der kommer forbavsende få gæster.

*

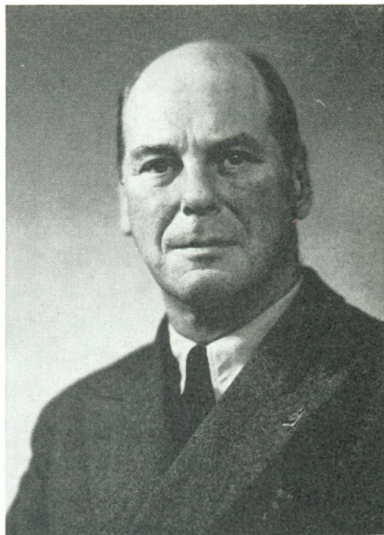
Prins Valdemars børn var opdraget som søofficersbørn og blev i højere grad end normalt i kongefamilien henvist til at klare sig selv. Det var de ikke alle lige skikkede til, for med undtagelse af Prins *Axel* havde ingen af dem samme format som faderen. Lad os se, hvordan det gik dem:

Den ældste søn, *Prins Aage*, som var født i 1887, var nok den, der havde fået mest af sin moders gallske temperament. Efter at han i 1909 var blevet premierløjtnant i garden, fik han i 1913 lov af Christian 10. til at slutte sig til det græske hovedkvarter under Grækenlands krig mod Bulgarien. I 1914 giftede han sig i Rom – 27 år gammel – med den 29-årige Grevinde *Mathilde Calvi di Bergolo*, datter af den senere italienske gesandt i København. Han giftede sig uden at rådføre sig med familien og meddelte ægteskabet hjemme som et *fait accompli*!

Typisk for Prins Valdemars håndfaste hustugt rejste han øjeblikkelig til Italien, traf parret, stak Prins Aage en kæmpelussing og hilste derefter høfligt og venligt på hans brud.

Christian 10. accepterede heldigvis den ikke-fyrstelige forbindelse, men som den første af Valdemar og *Maries* sønner måtte Prins Aage afskrive prinsetitlen for sine efterkommere og fremtidig kalde sig *Greve af Rosenborg*.

Denne titel, der var opfundet *ad hoc*, efter at man havde drøftet *Kronborg* og *Rosenborg* som alternativer, vakte nogen diskussion på

To af Prins Valdemars sønner, Prins Aage, der i 1923 gik i Fremmedlegionen, og Prins Erik, der blev landmand.

Amalienborg. Men Christian 10. tog det ikke nådigt op, da Aages søster, Margrethe, foreslog »Greve af Rundetårn«.

I 1919 blev Prins Aage kaptajn i Livgarden. Hans fortsatte, muntre liv satte hans fader en del grå hår i hovedet, men efter Landmandsbankens krak i 1922 fik piben nødvendigvis en anden lyd. Prins Aage meldte sig nu til Fremmedlegionen i Marokko, idet den franske republik's hær, som han gerne ville være søgt ind i, ikke kunne acceptere ham som en ætling af den gamle bourbonske kongefamilie. Til gengæld kunne han prale med, at Fremmedlegionen var oprettet af hans tipoldefader, Kong *Louis Philippe*. I sin tjeneste i legionen udmærkede han sig flere gange ved tapperhed og beskrev selv sit eventyrlige liv som legionær i Nordafrika i »*Tre års kampe i Fremmedlegionen*«. Han døde i 1940, 52 år gammel, og hans gemalinde, som han kun undtagelsesvis så noget til i ægteskabets senere år, døde i 1949. Ægteparret fik kun én søn, Grev *Valdemar af Rosenborg*, der i dag lever i Paris som forretningsmand.

Den næstældste og uden diskussion den mest interessante af børnene var Prins *Axel*, født i 1888. Han blev uddannet som søofficer i flåden og giftede sig – 31 år gammel – i 1919 med sin 20-årige halv-

niece, Prinsesse *Margaretha af Sverige*. Hun var ældste datter af Christian 10.s søster, Prinsesse *Ingeborg*, og den svenske konges broder, Prins *Carl*. Da det svenske pars to yngre døtre *Märtha* og *Astrid* i 1920'erne blev gift med henholdsvis den norske og den belgiske kronprins, kom der tidlig til at stå særlig glans om Prins Axels ægteskab, også fordi han blev den eneste af Valdemar-sønnerne, der derved bevarede sin prinsetitel. Da Christian 9., som havde været hans fadder, ved hans barnedåb havde fortalt sig og var kommet til at omtale sit gudbarn som »*Hans kgl. Højhed Prins Axel*« blev dette prædikat ved at følge ham livet igennem, skønt han ikke selv var kongesøn. Men kongelig var han alligevel altid på sin djærve og friske facon, der gjorde ham afholdt og respekteret overalt.

Han gik i 1921 – takket være faderens nære bekendtskab med Etatsråd H. N. Andersen – i ØK's tjeneste og arbejdede sig op til fører af Motorskibet »*Asia*«. Efter at have sejlet godt et års tid i kompagniets tjeneste, kom han ind på ØK's hovedkontor i København, hvor han snart gjorde sig gældende ved sin lykkelige kombination af praktisk forretningssans, store linier og naturlig myndighed. I januar-maj 1930 forestod han ombord på ØK's *M/S Fionia* en ny goodwill-rejse til Østen sammen med Kronprins *Frederik* og Prins *Knud*. De tre prinser besøgte Siam, Japan og Kina. Rejsen blev senere udødeliggjort i *Oswald Helmuths* berømte revyviser, der begynder således: »*Tre raske prinser, højt fra nord, de ville ud på livet. De sa'e farvel til far og mor, og gik om bord i skivet!*«

Prins Axel blev bestyrelsesmedlem i ØK allerede i 1927 og blev kompagniets direktør fra 1934-53. Ved H. N. Andersens død i 1938 overtog han bestyrelsesformandsposten, og fra nu af var hans person identisk med Danmarks største handelsselskab. Helt op til hans død som 75-årig i 1964 blev der trukket hårdt på hans formidable arbejds-evne, både inden for Olympiadekomité, K.D.A.K., Burmeister & Wain, SAS og på talrige andre områder. Han blev udnævnt til kon-treadmiral i 1939 og blev admiral i 1958. I hans 19-årige direktørtid gennemgik ØK en betydelig udvikling, som siden er fortsat.

Prins Axel og hans stadig levende gemalinde, Prinsesse *Margaretha*, blev forældre til Prins *Georg* og Prins *Flemming*, som voksede op i Gentofte på *Bernstorffshøj*, hvis have støder op til det gamle kongelige sommerslot. Prins *Georg* er i dag Danmarks militærattaché i London, gift med *Lady Anne Bowes-Lyon*, som er niece til den engelske Dronningemoder. Prins *Flemming* er en fremtrædende forretningsmand i

Blandt Prins Valdemars og Prinsesse Maries børn var Axel ikke bare den bedst begavede, men også den der ved sit ægteskab i 1919 med sin halv-niece – Prins Carls og Prinsesse Ingeborgs datter Margaretha – placerede sig stærkest i den offentlige bevidsthed. Prins Axel var i de senere år af sit liv en højt værdsat formand for Østasiatisk Kompagni.

København, gift med *Ruth Nielsen*. Han fører derfor også titlen Greve af Rosenborg.

Prins Valdemars tredje søn, Prins *Erik* – født 1890 – blev den næste Greve af Rosenborg, da han i Ottawa i 1924 giftede sig med den meget velhavende, canadiske tømmerhandlerdatter, den 27-årige *Lois Booth*. Erik havde nemlig – ene af brødrene – slået sig på landbruget og havde i årene 1917-23 drevet gården *Kokkedal* i Vendsyssel. Han var nemlig til sin skuffelse blevet kasseret som soldat. Men da han ligesom Aage led af udlængsel, var han draget til Canada, hvor han i et års tid havde drevet en gård. Det var her, han traf sin tilkommende gemalinde, med hvem han i årene 1924-28 slog sig ned i Californien på en frugtplantage. I 1928 vendte parret hjem og købte *Bjergbygård* ved Mørkøv på Sjælland. Her voksede parrets to børn, *Alexandra* (Alix) og *Christian* op. Prinsesse Erik døde i 1941, og han selv i 1950. Komtesse Alix blev i 1951 gift med den senere Kammerherre *Ivar Vind* på Sanderumgård på Fyn. Han er kendt for sit arbejde som Danmarks repræsentant i *Den internationale Olympiadekomité*. Grev Christian giftede sig i 1962 med *Karin Lüttichau* og bor i København.

Prins Valdemars yngste søn *Viggo*, født 1893, var den tredje af brødrene, der officielt fik grevetitlen ved sit ægteskab, men han og hans gemalinde kom dog livet igennem i folkemunde altid kun til at hedde *Prins og Prinsesse Viggo*. Han var officersuddannet ved Gardehusarregimentet i Næstved i 1919 og giftede sig i New York i 1924 – 31 år gammel – med en amerikansk lægedatter og senere rig arving *Eleanor (Peggy) Green*. Han var – næst efter Axel – den, der var bedst kendt i Danmark, fordi han levede i København i næsten hele sit liv og flittigt deltog i hovedstadens selskabelighed. Han fortsatte sin officerskarriere ved Gardehusarregimentet og blev ritmester 1929. Han udviklede sig til en dristig og dygtig rytter og vandt Danmarksmesterskabet i terrænspring i 1931. I 1938 sluttede han sin militære løbebane som oberstløjtnant.

Prins Viggo var ikke nogen højt begavet mand, men lige så retlinet som sin fader. Hans solide økonomiske vilkår kom mange mennesker til gode. Navnlig var hans amerikanske gemalinde et klogt og velmenende menneske, som i det skjulte hjalp mange, der havde det svært. Parret boede i de senere år i generalkonsul Glads store villa i Hellerup. Prinsesse Viggo døde i 1966. Prins Viggo overlevede hende kun i 4 år. Da der ingen børn var i ægteskabet, arvede nevøer og niecer prinsessens smykker. En del af det store indbo blev solgt på auktion.

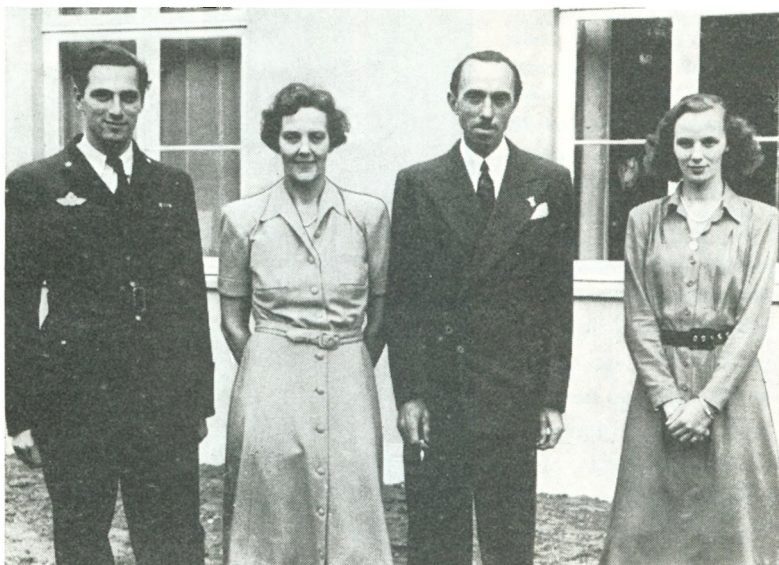
Næst efter Prins Axel var Prins Viggo den bedst kendte af Valdemarsønnerne, fordi han opholdt sig i Danmark det meste af sit liv og omgikkes mange mennesker. Her er han fotograferet ved sit sølvbryllup i 1949 med sin amerikanske gemalinde, Prinsesse Viggo, født Eleanor Green. Hun døde i 1966 og han i 1970.
– Fot. Elfelt.

Man bemærkede her en smuk samling af Storfyrstinde Olgas akvareller, som prinseparret utvivlsomt havde købt for at støtte den russiske kusine i hendes sværeste år i Danmark.

Prins Valdemars og Prinsesse Maries eneste datter, den katolsk opdragede *Margrethe*, født 1895, giftede sig – 26 år gammel – i København i 1921 med den 27-årige Prins *René af Bourbon-Parma*. Han havde ingen trone at tilbyde sin gemalinde, for Hertugdømmet Bourbon-Parma var gået tabt for slægten allerede i 1860, da Parma – et ganske lille område i Nordvestitalien – var blevet annekteret af Kongeriget Sardinien, for kort efter at opgå i det forenede italienske kongerige under Kong *Victor Emanuel 2.* af Savoien. Men selv om Hertugdømmet Parma fortsat havde eksisteret, havde Prins René kun været barn nr. 16 af en utrolig stor børneflokk på 21, som hans fader Hertug *Robert af Parma* havde sat i verden i to ægteskaber.

Men flere af den store børneflokk blev godt placeret i Europa. René's ældste søster, *Marie Louise* (1870-99) blev gift med Kong *Ferdinand* af Bulgarien, en anden søster, den endnu levende *Zita* (f. 1892) blev

Prins Valdemars eneste datter, Prinsesse Margrethe blev i 1921 gift med den fransk-italienske Prins René af Bourbon-Parma. Her ses parret, flankeret af deres to ældste børn, Prins Jacques, der omkom ved en bilulykke i 1964 og Prinsesse Anne, der i 1948 blev gift med Eks-kong Michael af Rumænien (se side 159). – Fotografi fra 1946. – Politikens arkiv.

gift med Ærkehertug *Karl* og blev Østrig-Ungarns sidste kejserinde ved Kejser Franz Josefs død i 1916 og indtil 1918, da det var slut med Dobbelt-monarkiet. Endvidere blev Renés ældre broder, *Felix*, prinsgemal til den tidligere Storhertuginde *Charlotte* af Luxembourg.

Prins René var dog henvist til helt at klare sig selv og Prinsesse Margrethes medgift var samtidig overskuelig, selv om hun blev gift et år før Landmandsbankens krak. Parret bosatte sig i Paris. Efter Hitlers indtog i Paris 1941, måtte Prinsesse Margrethe og flere af børnene flygte til USA.

Efter 2. Verdenskrig, hvor Prins René havde gjort tjeneste i den franske hær med kaptajnsrang, startede han i København et eksportfirma »*Danegoods*«, som eksporterede landbrugsvarer, og dette firma drev han sammen med sin ældste søn, Prins *Jacques*, til sin død i 1962.

Familien, som i de senere år boede på »*Brødrehøj*« i Gentofte ved siden af Prins Axels hjem på »*Bernstorffshøj*«, omfattede efterhånden 4 børn (se stamtavle 12 side 225), hvoraf Prinsesse *Anne* særlig må

nævnes. Hun blev nemlig – som allerede tidligere fortalt side 159 – i 1948 gift med Eks-kong *Michael* af Rumænien, der ligesom hun selv var efterkommer af Christian 9. Dette par lever nu i Schweiz. Den allerede nævnte Prins Jacques giftede sig i 1947 med Komtesse *Birgitte Holstein* fra Ledreborg. Prins Jacques, der senere blev salgskøber i et emballagefirma og var kendt som en entusiastisk motorvædeløbskører, omkom ved en meningsløs bilulykke i nærheden af Roskilde i 1964. De to yngste sønner *Michel* og *André* er begge gift i udlandet og kun lidet kendte i Danmark. Michel var fransk faldskærmsoldat i 2. Verdenskrig.

Prinsesse Margrethe, som er den eneste af Prins Valdemars og Prinsesse Maries 5 børn, der endnu lever, er nu knap 80 år gammel og boer oftest på et lille hotel i Monte Carlo, eller i sit hus i Villefranche, som hun har arvet efter familien Wessel. Men næsten hver sommer vender hun som en trækfugl tilbage til Danmark og bor på »Brødrehøj« i Gentofte, for at være sammen med sin svigerinde, Prinsesse Margaretha og sine danske børnebørn. Hun er den af Prinsesse Maries fem børn, der har arvet mest af sin moders temperament og evne til at improvisere. Hun er uformel og impulsiv og vedstår gerne, at hun har levet et meget afvekslende liv, til tider på randen af fattigdom, men altid haft styrke og humør til at tage tingene, som de kom. »Jeg har måttet sælge alle mine smykker, så når jeg nu skal være fin, må jeg låne hos Prinsesse Margaretha. Jeg har også altid hellere villet rejse end bruge penge til tøj.« Hun har også nok at se til undervejs. Hun har efterhånden 16 børnebørn, fordelt i tre lande.

Den evige kronprins

Kong Frederik 8. og hans danske efterslægt

DET er ikke et udtryk for national beskedenhed, at Christian 9.s og Dronning Louises *ældste* søn, Frederik 8., først omtales til sidst. Parrets 6 børn er jo her i bogen principielt beskrevet i den rækkefølge, de kom til at spille deres egen, selvstændige rolle. Og i den henseende lader det sig ikke nægte, at Frederik 8. på grund af sin gamle faders uopslidelige helbred kom til at vente længst. Han fik den lidet misundelsesværdige skæbne *at skulle vente til han var 63 år!* Han oplevede ikke blot at se sin to år yngre broder, *Georg 1.*, som Konge af Grækenland, 43 år før han selv kunne bestige sin faders trone; han oplevede sandelig også at se sin egen, næstældste søn, *Carl*, valgt til Konge af Norge endnu året før, han selv opnåede kongetitel i Danmark.

En sådan endeløs lang kronprinsetid var en særlig hård skæbne for en både ivrig og velmenende prins, især når man erindrer, at *Frederik 7.* allerede i 1848, da den lille Frederik kun var 5 år gammel, havde ønsket at man skulle gøre *ham* til dansk tronfølger, for derved at spænde ben for hans far, som Frederik 7. aldrig havde været videre indtaget i og gerne havde set sat helt ud af spillet.

Men det *var* altså hans far, der var blevet konge i 1863, og Frederik (8.), som kom til at vente 43 lange år på at regere Danmark i kun 6 år, for så i sit eftermæle yderligere at lide den tort, at eftertiden faktisk huskede hans *død* bedre end hans *liv*.

Beretningen om Frederik 8. er for så vidt uegnet at afslutte med, for hverken hans korte og lidet opsigtsvækkende regering eller hans ægteskab eller flertallet af hans mange børn opnåede den festivitas og dramatik, som hans fader og hans søskende havde formået at skabe. Vi skal helt frem til hans børnebørn og oldebørn, før der igen opstod noget af den gamle glans over Glücksborgerne i Danmark, som havde karakteriseret hele Frederik 8.s egen generation, måske netop med undtagelse af ham selv. Og det var faktisk synd for Frederik 8., for hans gode hensigter, store flid og traditionelle pligt-opfyldenhed var der ingen fejl på. Han var formentlig både den bedst begavede og mest belæste af hele børneflokket.

Frederik (8.) malet i 1852 som 9-årig kronprins af Elisabeth Jerichau-Baumann. Han var lige så smuk som sine yngre søskende, men han manglede allerede som dreng den charme og sikkerhed, som den øvrige børneflokk repræsenterede i så rigt mål.

Lad os så prøve at følge hans livsbane og for sidste gang blade kalenderen tilbage til 1865, Christian 9.s andet regeringsår i Danmark:

I netop den sommer, da Frederik (8.) var 22 år gammel, var han som den første prins i Danmarkshistorien begyndt at studere statsvidenskab i Oxford. Ved selskaber i London hos sin søster *Alexandra* og sin svoger *Edward*, havde han udvist en – ingenlunde forsmået – interesse for Edwards 19-årige søster, Prinsesse *Helene* (se stamtavle 6, bind 1 side 160), og det er vel også ret sikkert, at han pønsede på at anholde om hendes hånd.

Men den iltre, nu 46-årige Dronning Victoria, der var blevet enke 4 år forinden, og i sin opslidende sorg over den elskede prinsgemals død, endnu ikke havde genvundet sin balance, reagerede voldsomt, da rygter om den danske kronprins' formastelige interesse for hendes datter kom hende for øre. Hun lod straks udarbejde et mildest talt meget uartigt, indirekte brev til Christian 9., hvis datter hun dog to år tidligere havde accepteret som engelsk kronprinsesse.

Hun lod nemlig den engelske gesandt i København, Sir *Augustin Paget* tilgå en skrivelse, hvori det pålagdes ham:

»Venligst, men dog på en måde, der udelukker misforståelser, lade forstå i København, at Dronning Victoria aldrig vil indvillige i et ægteskab mellem den unge, danske Kronprins og en af sine døtre. Sandsynligvis indgår en sådan plan heller ikke i den danske konges planer, men det ville gøre Dronning Victoria ondt, hvis den danske Kronprins uden kendskab til Hendes Majestæts beslutning ønskede at fortsætte sine engelske universitetsstudier.«

Kronprins Frederik blev naturligvis både vred og ulykkelig, og Prinsesse Helena tillige dybt skuffet. Men den mest krænkede i sagen var uden tvivl Christian 9., som netop – lige efter tabet af Hertugdømmerne, og efter den russiske tronfølger Nixas død – var særlig nærtagende. Og kränkelsen forstærkedes året efter, da Dronning Victoria, som egentlig havde svært ved at få Helena afsat og helst havde set sin »*Lenchen*« fortsætte som sin egen selskabsdame, i 1866 accepterede den bitreste rival, en dansk kronprins kunne forestille sig: Prins *Christian af Augustenborg*, næstældste søn af den oprørske og nu landflygtige Hertug *Christian August*, der havde startet Treårskrigen mod Danmark 1848-50, og tillige broder til den Hertug *Friedrich*, der havde søgt at slå sig op som »*Friedrich 8. von Schleswig-Holstein*« i 1864, indtil Bismarck havde ladet ham forstå, at han ikke havde brug for hertuger i de lande, han havde erobret.

Medens det kan være svært at se, hvorfor Victoria overhovedet accepterede den pæne, men meget uinteressante Augustenborger, der aldrig blev andet end en flink haveinspektør på Windsor, kan man muligvis forestille sig, at det kunne være hendes kendskab til Dronning *Caroline Mathildes* skæbne i Danmark et lille hundrede år forinden, der fik hende til at reagere så stærkt imod tanken om et sådant ægteskab. *Caroline Mathilde* havde været hendes grandtante, om end den lille, forskudte dronning var død 44 år før Victoria blev født.

Den engelske ambassadør, der på så udmærket vis havde medvirket til Alexandras forbindelse med det engelske kongehus i 1863, havde naturligvis været meget ilde berørt ved at overbringe Christian 9. den engelske Dronnings krænkende besked. For at lappe lidt på den pinlige situation, havde han ved samme lejlighed foreslået Christian og Louise, at Frederik (8.) måske i stedet burde interessere sig for Svenskekongen, *Carl 15.s* eneste barn, den endnu kun 14-årige Prinsesse *Lovisa*. Dette forslag blev optaget som den venlighed, det var udtryk for, men man havde i den almindelige nedtrykte sindsstemning, der herskede på Bernstorff, hverken lyst eller kraft til at tænke på sådanne planer. Sandheden var vel også, at en sådan mulighed havde været løst drøftet med den svenske kongefamilie, allerede da Frederik var dreng.

Christian 9. blev i de følgende måneder ved at komme tilbage til den urimelige forsmædelse, at en Augustenborger kunne blive foretrukket frem for hans egen søn. Den gamle, franske gesandt i København, *Dotézac*, citerer i sine optegnelser følgende replik fra den melankolske konge ved et taffel samme år:

»Før og under den første tid af min datters ægteskab blev vi overøst med alle mulige beviser for kærlighed og velvilje fra England. I dag, da Dronning Victoria kan se sin ældste søn gift med min datter, og hvor England i mit barnebarn (Alexandras ældste søn Eddie) nu har en tronfølger, er alt forandret. Man viser os ikke det mindste hensyn og krænker vore helligste følelser. Det er typisk engelsk! Man tænker kun på egen fordel og spørger aldrig om hjertet.«

Dotézac, der havde truffet den forsmåede Frederik (8.) samme aften, tilføjer: *»Kronprinsen er nu 23 år gammel. Uden at besidde sin faders store charme, ser han dog udmærket ud.«*

Da Frederik (8.) lidt tidligere end planlagt havde afsluttet sine studier i Oxford og i 1867 var vendt hjem, begyndte han selv at drøfte

Kronprins Frederik var allerede fra de unge år altid en meget elegant og velklædt mand. Her ses han som 30-årig »privatmand« i 1873, og som 32-årig i 1875, iført en udenlandsk gallauniform.

muligheden for at ægte den svenske prinsesse. Han havde kun set hende en enkelt gang som helt lille og måtte jo i alle fald se hende an påny, før der kunne træffes nogen afgørelse. Hvad den udvalgte prinsesse selv måtte mene, blev der ikke lagt så megen vægt på. Hun var endnu ikke mere end 16 år.

Christian 9. telegraferede derfor den 2. juli 1867 til den 41-årige Kong Carl 15. af Sverige, at hans søn, den danske kronprins, gerne ville aflægge det svenske kongepar en visit på deres sommerresidens, slottet *Bäckaskog* i Skåne.

Kronprins Frederik var tillige ivrig jæger. Her er han i jægerantræk i 1870'erne, og endelig – i 1890'erne – i sort civil, sådan som man kunne møde ham på gaden.

Christian 9. havde intet haft at indvende mod planerne om en svensk kronprinsesse. På baggrund af de to døtre med nu hver sin tronfølger i henholdsvis *England* og *Rusland* og én søn i *Grækenland*, måtte han betragte en forbindelse med *Sverige* som en god befæstelse af naboskabet. Han var efterhånden villig til at se bort fra, at den svenske konge var sønnesøn af den i Danmark tidligere så lidet agtede *Carl 14. Johan*, der i kraft af Freden i 1814 havde overtaget Norge. Hvad denne stamfader angår, blev Carl 15. således mildere bedømt af Christian 9. end hans fader, Kong *Oscar 1.*, var blevet af *Frederik*

6. Landsfaderen havde i 1820 vraget den svenske kronprins som bejler til sin datter *Caroline* af netop nævnte grund.

Christian 9. havde også tilgivet Svenskekongen, at han havde svigtet Danmark totalt i 1864, trods alle højstemte løfter om militær assistance året forinden. Christian vidste efterhånden, at Carl 15.s mange, letsindige løfter ved middagselskaber og skåltaler næsten aldrig havde dækning hjemme i Sverige. Christian 9. var heller ikke blind for, at Prinsesse Lovisa – rent formuemæssigt set – ville blive et glimrende parti. Han så nødig, at Danmarks næste konge skulle leve under samme, elendige økonomi, som han selv stadig pintes af, når han måned efter måned måtte notere små og store kontoovertræk i sin lommebog. Dronning Louise så derimod mere tilbageholdende på planen. Først og fremmest fordi hun fandt, at Frederiks vordende svenske svigermoder var nøjagtig så kedsommelig og småborgerlig, som man kunne befrygte i kraft af hendes hollandsk-tyske afstamning.

En uges tid efter kongens telegram, der omgående havde fremkaldt den ønskede indbydelse, drog den unge Frederik til Bäckaskog og blev venligt modtaget af det svenske kongepar. Frederik kunne ikke undgå at give sin moder ret. Den svenske dronning *var* ikke så forfærdelig spændende. Hun var kun 40 år gammel, men meget lidt køn. Men det var jo også vigtigere, hvordan prinsessen – *Sessan*, som hele Sverige kaldte hende – virkede på den unge bejler. Jo, hun var meget sød, lidt genert og lidt ledeløs. Hun lignede desværre sin moder mere end sin statelige fader.

Fire dage senere fik Christian 9. telegram fra Sverige, at ægteskabsplanerne var accepteret. Kort efter var Frederik (8.) tilbage igen med den besked, at den svenske regering ønskede, at forlovelsen foreløbig blev hemmeligholdt indtil prinsessens morforældre var underrettet.

Den altid vel informerede, franske ambassadør Dotézac kunne dog ikke desto mindre få dage efter indberette nyheden til Napoleon 3. og oplyse, at dronningen af Sverige langt hellere ville have haft en *preussisk* prins.

Men som det ofte går, fik den danske presse hurtig fat på nyheden og publicerede straks kronprinsens forlovelse med Lovisa. Der faldt mange lovord, men diskretionsbruddet var alligevel en ærgrelse for den svenske kongefamilie. Forholdet var, at det meste af den formue, Lovisa med tiden skulle medbringe, skulle hun først arve efter sine morforældre, Prins *Friedrich af Nederlandene* og hans gemalinde *Louise*, født Prinsesse af Preussen (se stamtavle 14, side 291).

Prinsesse Lovisa af Sverige (1851-1926), datter af Carl 15. af Sverige, malet som 17-årig, året før sit bryllup med Kronprins Frederik (8.) i 1869. Hun var dengang – ifølge Trap – »noget ufærdig i alle sine bevægelser«, og det vedblev hun at være resten af livet.

Når den gamle, hollandske bedstefader var så urimelig rig, skyldtes det ganske enkelt, at han i 1841 havde fået 5 mill. guld kontant for at afstå sine arverettigheder til den tidligere, hollandske provins, *Luxembourg*, der af stormagterne i 1815 var blevet omdannet til storhertugdømme i personalunion med Holland.

Men nu havde det vist sig, at den gamle, besværlige og kritiske bed-

stemor, der var søster til den preussiske Kong Wilhelm 1., og tillige svigerinde til Czar Nicolai 1., ikke var imponeret af det planlagte ægteskab for parrets eneste svenske barnebarn. Derfor burde man som planlagt have sikret sig, at forlovelsen havde været godkendt af hende før offentliggørelsen. Men hun boede langt nede i Tyskland, og havde ikke været underrettet.

Dotézac skrev nu i sin indberetning til Paris på sin frimodige måde: »at Lovisa næsten intet kan vente at arve efter sin fader, Kong Carl 15., og at morfaderen ganske efter forgodtbefindende kan efterlade hende meget eller lidt. Selv om også bedstefaderen – efter Kong Carl 15.s udsagn – er ret kulant, er bedstemoderen en ren heks, og da hun udøver en vis magt over sin gemal, kan man frygte alt som følge af det for tidligt annoncerede ægteskab.«

Det var jo ikke så godt, og så dejlig var Lovisa – den lange, ranglede og umodne skolepige – jo heller ikke, at det danske kongepar ville have hende for enhver pris. Dog havde en god ven af Frederik (8.) over for den franske gesandt bestemt hævdet, »at det slet ikke – som man måske kunne antage – drejede sig om et fornuftsparti, men om én af gensidige følelser bestemt forbindelse. Prins Frederik har hos sin forlovede fundet alle forudsætninger for, at de kan blive lykkelige.«

Nu gjorde Frederik (8.) det fornuftigste, han i den givne situation kunne foretage sig. Straks efter forlovelsens forhastede offentliggørelse ilede han ned til Lovisas bedsteforældre, som boede på slottet *Muskau* i Schlesien, hvortil Carl 15. og hans gemalinde og datter samtidig ankom. Og her skete det lykkelige, at den smukke, unge prins gjorde et yderst fordelagtigt indtryk på Friedrich af Nederlandene og hans skrappe gemalinde. Alle åndede lettet op. Arven måtte til sin tid betragtes som sikret.

En uge senere passerede Kong Carl 15. København, som han ikke havde besøgt siden Frederik 7.s dage. Det blev i øvrigt hans næstsidste besøg i Danmark. I juli 1868 besøgte den svenske dronning med Prinsesse Lovisa København på vej hjem fra Schlesien. Mor og datter blev modtaget med hurraråb af folk på gaden. Trap karakteriserede i sine optegnelser den vordende, danske dronning således: »Prinsessen var endnu temmelig uden holdning og uden herredømme over sin person; hun var jo så ung – hun var ikke »færdig«, som kongen sagde til mig.«

Lad os kaste et nærmere blik på Frederik 8.s svenske svigerforældre. Fra Kong Carl 15. var der oprigtig talt ikke megen kraft at tilføre det danske kongehus. Så charmerende og poetisk anlagt »Cron-Calle«

Frederik 8.s svenske svigerforældre, Kong Carl 15. og Dronning Lovisa. Den svenske konge var ældste sønnesøn af de franske Bernadotters kongelige stamfader, Carl 14. Johan, der var blevet konge i Sverige 1818. Dronning Lovisa var hollandskfødt prinsesse, men hendes egen moder var preussisk kongedatter og søster til både Kejser Wilhelm 1. og Czar Nicolai 1.s gemalinde. Både den svenske dronning og hendes moder kunne godt have tænkt sig Sveriges eneste kongedatter gift bedre end med Frederik (8.). – Litografi fra omkring 1860.

end havde været i sine unge dage med en tilsyneladende imponerende fysik og udpræget interesse for ridning, skøjteløb og sejlads, var han alligevel ofte syg, både som ung og som voksen. I hans påfaldende trang til at demonstrere sin fysiske kraft var der noget næsten puerilt. I sin forkærlighed for at omgås Frederik 7., der ellers var bandlyst ved de europæiske hoffer, havde han vist en mærkelig, usikker trang til billig selvhævdelse. Da han som ung så påfaldende godt ud, havde han været farlig for Stockholms døtre. En nyere Sveriges-historie fastslår diskret, »at talrika undersåtar ur olika stånd med rätt eller orätt utpekats som hans ättlingar«.

I 1850 var han – 24 år gammel – blevet gift med Prinsesse Lovisa af Nederlandene. Han havde siden sit bryllup stillet store forventninger til medgiften, men den gamle, hollandske svigerfader overlevede – til Frederik 8.s held – både Carl 15. og hans dronning. Hele arven – og mange smykker – gik til Danmark.

Det lader sig ikke i moderne, svensk historieskrivning skjule, at Carl 15. endte med at være en stor skuffelse som Konge af Sverige. Han døde allerede i 1872. Han blev kun 46 år gammel og var i sine

sidste år en skygge af sig selv. Han havde regeret Sverige i 13 år. Alene hans svigtende helbred havde hindret ham som enkemand i sit næstsidste leveår at gifte sig påny med en ung, smuk, polsk grevinde. I sit testamente havde han bestemt, at der ikke skulle tales ved hans begravelse, »fordi jeg intet har udrettet i verden.« Der blev heller ikke talt, men senere svenske historikere siger ubarmhjertigt, at med ham begyndte »den personliga kungamaktens nedgång«.

Den danske kongefamilie rejste op til hans begravelse i Stockholm 1872, ledsaget af kabinetssekretæren, den altid meddelssomme J. P. Trap, som i den anledning i sine optegnelser mindedes to tidligere middagsreplikker af den afdøde konge, som viser, at Carl 15. i alle tilfælde ikke var uden selvkritik. Den ene lød: »Tro mig, jeg er en brav ka'l, men en skidt konge.« Den anden – rettet til den unge hofdame, Frøken Oxholm: »Je suis soldat, je suis poet, je suis fou!«.

Trap giver yderligere følgende lille, personlige karakteristik af Svenskekongen, nedskrevet efter nævnte middagselskab:

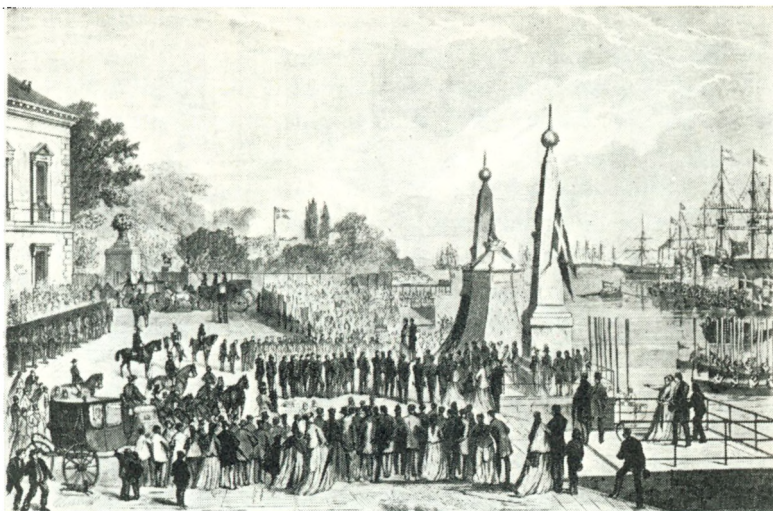
»Hans Majestæt var endnu dengang så temmelig ved magt, men han overraskede ikke så lidt ved sine stærke nydelser og ved sit noget forcerede koketteri med damerne, der knap kunne udholde hans gennemborende blikke.«

Om Frederik 8.s svigermoder hed det senere i Sverige: »Hun var ukompliceret og praktisk anlagt, men glansløs af både udseende og temperament. Dog kunne hun godt være skarp i sin opfattelse af sine medmennesker. Af sin mand behandledes hun venligt, og hun ville hellere end gerne være ham tilpas, men formåede ingeniunde livet igennem at holde hans blik fra andre kvinder.«

Mon læseren ikke allerede her har dannet sig et billede af forældrene til Frederik 8.s udkårne Lovisa, og mon ikke også Frederik 8. ganske langsomt, men på en langt mindre provokerende måde tidlig tog ved lære af sin afdøde svigerfader?

Frederik 8.s svigermoder var død allerede som 43-årig i 1871, 18 måneder før Kong Carl 15. Parret havde kun udover datteren Lovisa haft sønnen Carl, der til forældrenes umådelige sorg var død, 15 måneder gammel. Det var derfor, at den svenske trone nu måtte overtages af den afdøde konges broder, Oscar 2.

Alt dette er anført for at antyde, at man ikke med Prinsesse Lovisas svenske indslag i Glücksborger-familien kunne vente, at Frederik 8. skulle sætte et kuld danske kongebørn i verden, der i ydre glans kunne måle sig med hans egne forældres seks, imponerende børn. Den

Kronprins Frederik og Kronprinsesse Lovisas modtagelse på Københavns Toldbod den 10. august 1869. – Xylografi fra »Illustreret Tidende«.

Kronprins Frederik (8.s) indtog i København med Kronprinsesse Lovisa i 1869. Karetten svinger i Holmens Kanal ved Landmandsbankens nuværende hjørne ned mod æresporten foran det gamle C. F. Hansenske Christianborg, som brændte i 1884. – Xylografi i »Illustreret Tidende«.

senere beretning vil da også til fulde bekræfte, at denne letkøbte bagklogskab desværre ikke rammer helt ved siden af.

Året efter forlovelsen – den 28. juli 1869 – fandt brylluppet sted i Stockholm. Den danske kongefamilie tog derop med særtog fire dage før vielsen. De var fem deltagere i alt: Christian 9. og Dronning Louise, brudgommen, Thyra og Valdemar. Kong Carl mødte den danske familie på banegården, og alle indkvarteredes på Stockholm Slot. Efter fire dages indledende festligheder fandt formælingen sted i Stockholms Slotskirke, og Trap noterer som sædvanlig med glæde, at på femtedagen fandt *ordensuddelingen sted*. Han reddede sig nemlig et Storkors af Nordstjernen.

Efter en hviledag holdt brudens farmoder, den 62-årige enkedronning *Josefine* bal på *Drottningholm*, og den 31. juli sluttede man af med et stort bal på Børsen. Da kronprinseparret ankom til København, 10 dage senere, begyndte man forfra med festligheder hernede.

Det nygifte par flyttede ind på Amalienborg. Det var så heldigt, at det Brockdorffske Palæ havde stået ledigt, siden Christian 9.s svigerforældre, det gamle, hessiske landgrevepar netop begge var døde nogle år i forvejen. Frederik (8.) og Lovisa kom således til at blive naboer med Christian 9. på havnesiden af Amalienborg Slotsplads. I det tredje palæ boede endnu Arveprins Frederiks svigerdatter, Christian 8.s aldrende enke, *Caroline Amalie*. Og i det fjerne palæ – det fornemste, opført af Grev Moltke – havde Udenrigsministeriet på dette tidspunkt domicil.

Større overvejelser havde der derimod været med de nygiftes muligheder for en sommerresidens. Lovisas forældre havde under de praktiske forhandlinger om medgift og apanage lagt megen vægt på, at deres eneste datter og rige livsarving kom til at bo fornemt og værdigt, og havde egentlig ventet, at parret om sommeren skulle bo på Fredensborg eller Frederiksborg Slot. Men det kunne ikke lade sig gøre. Frederiksborg Slot var efter branden i 1859 blevet genopbygget som museum, og Fredensborg ville Christian 9. ikke afstå, så lidt som han ville rokke sig fra Bernstorff. Sorgenfri disponerede Caroline Amalie over. Dette slot havde jo ligesom palæet på Amalienborg tilhørt hendes svigerfader, Arveprins Frederik privat. Og på Jægerspris Slot residerede – i splendid isolation – den aldrende Grevinde *Louise Danner*, der havde arvet slottet efter Frederik 7.

Så havde de danske myndigheder i deres nød rettet blikket mod det langt mindre kendte *Charlottenlund Slot*. Det var ligeledes ledigt, for

Kronprins Frederik (8.) og Kronprinsesse Lovisa på køretur i Charlottenlund skov i sommeren 1869, kort efter deres bryllup i Stockholm. – Xylografi i »Illustreret Tidende« fra samme år.

det havde det gamle, afdøde landgrevepar også jævnlig anvendt som sommerslot.

Det nydelige, rektangulære barokslot nær Strandvejen stod endnu i 1869 som en lille, to-etagers, 9-fags, hvid bygning med et mansardtag, der havde en tre-fags spids kvistgavl mod østsiden ned mod Strandvejen (se billedet ovenfor). Det var opført i 1731 til Christian 6.s ugifte søster, *Charlotte Amalie*, og hun havde lagt navn ikke bare til slottet og skoven omkring, men senere også til hele omegnen.

Charlottenlund Slot var kun en smule mindre end Bernstorff, men lå friere og smukkere med udsigt til Øresund. Valget af denne sommerresidens viste sig vellykket. Parret kom til at elske stedet meget højt og opholdt sig her størstedelen af året.

Her fødtes i de følgende 19 år de fleste af parrets nedenstående 8 børn, men den voksende familie sprængte snart det gamle lystslots rammer. Familieforøgelsen var faktisk skyld i, at slottet arkitektonisk blev ødelagt, da Frederik (8.) i 1880 fik den nådeløse, men effektive arkitekt, Etatsråd *F. Meldahl* til at udvide det med ikke blot to, korte sidefløje, men yderligere forhøje midterkvisten med den yderst smagløse, anmassende og helt unyttige, lanternepydede kuppel, som

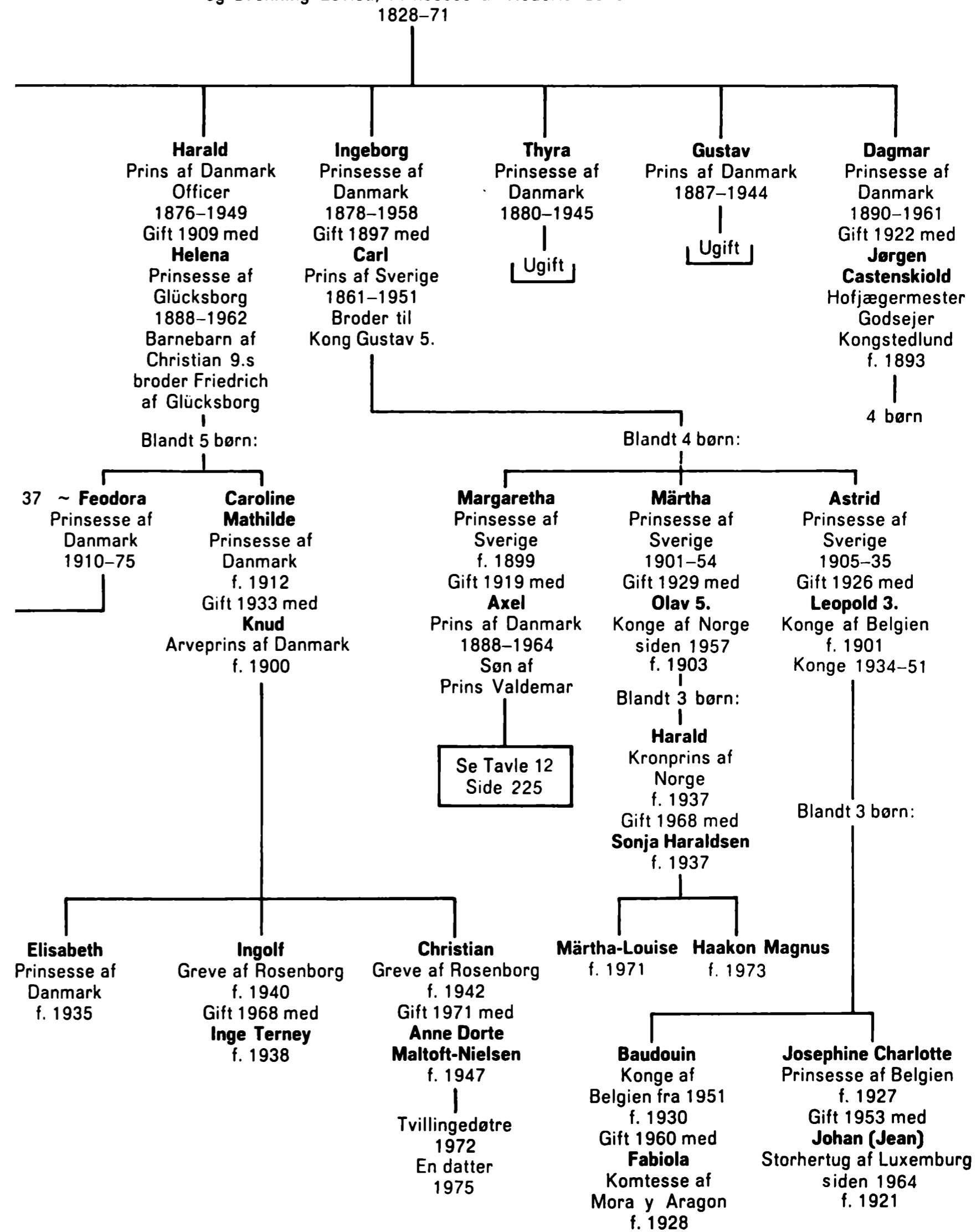
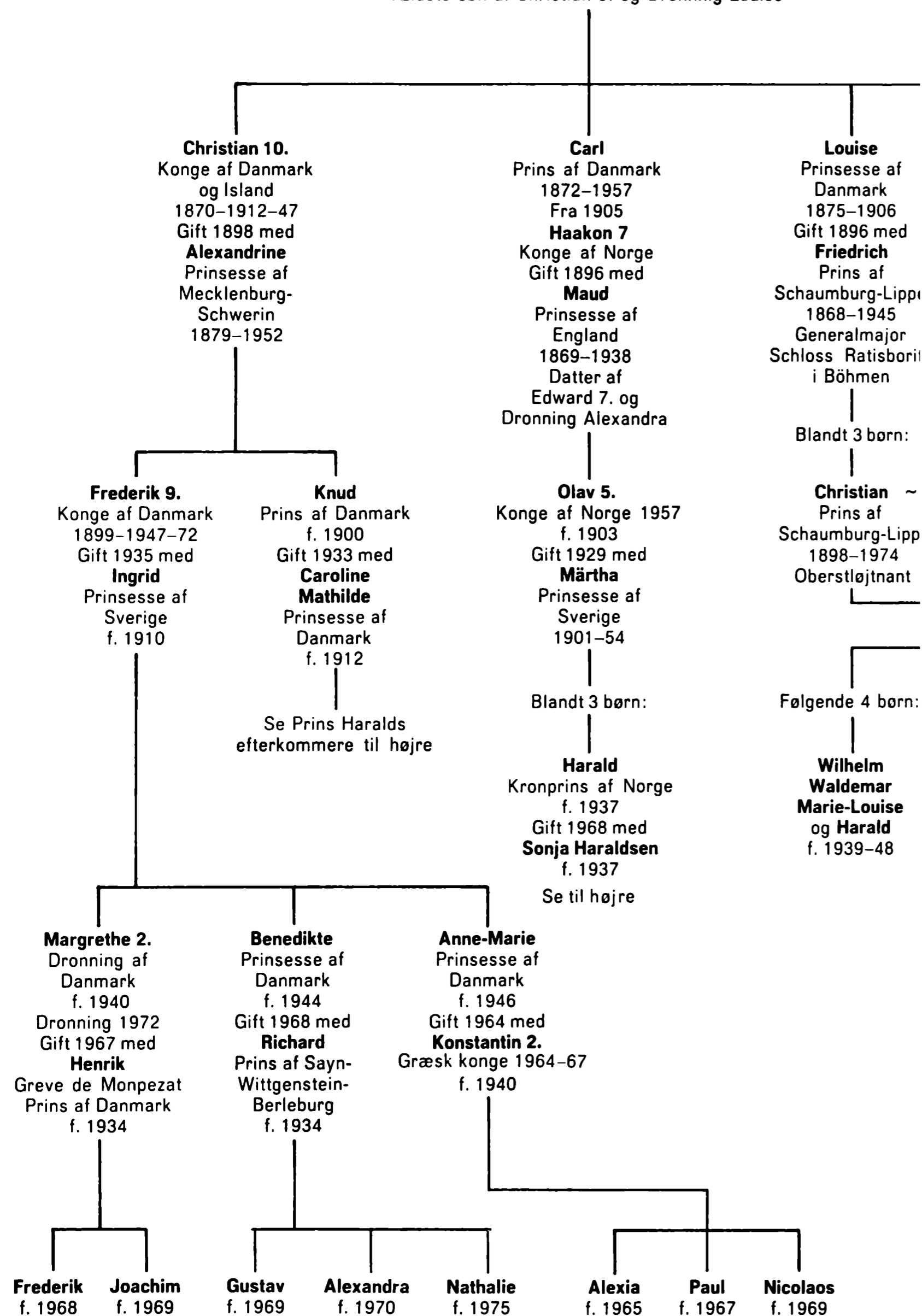
Tavle 13:
Frederik 8.s Efterkommere:

Frederik 8.
Konge af Danmark
1843–1906–12
Ældste søn af Christian 9. og Dronning Louise

~ Gift 69 med ~

Lovisa
Dronning af Danmark. 1851–1926
Eneste barn af Kong Carl 15. af Sverige. 1826–59–72
og Dronning Lovisa, Prinsesse af Nederlandene
1828–71

Tavle 13:

bygningen fremdeles bærer, og som er i åben modstrid med den oprindelige bygnings fordringsløse karakter.

Men Frederik (8.) og Meldahl var godt fornøjet med deres arkitektoniske vandalisme og fortsatte med opførelse af kavalerboliger og administrationsbygninger ned imod Strandvejen. Det hele kan ses den dag i dag, selv om slotskomplekset siden 1936 har været overladt *Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser*.

Allerede i 1876 havde Frederik (8.) inddraget en del af skoven i den store park ned mod Øresund, således at egnens beboere nu kunne følge livet i parken, og Frederik (8.) selv kunne have frit udsyn over sundet. Det varede ikke længe, før hele egnen kendte ham, når de mødte ham til fods i skoven eller på Strandvejen, hvor han gerne gik sine ensomme aftenture.

Men selv i disse gunstige omgivelser kan man ikke påstå, at der udviklede sig et lykkeligt og harmonisk ægteskab. Den elskværdige, lidt farveløse kronprins var fra naturens side – trods al god vilje – ikke nogen varm eller festlig natur som hans øvrige, yngre søskende. Han havde faktisk svært ved at etablere varig kontakt med andre mennesker. Han havde selv lidt under dette forhold allerede i sin skole- og soldatertid. Mærkværdigvis var han også den eneste af søskendeflokken, der bevarede en særpræget tysk accent hele sit liv. Og da han gerne talte langt mere end sin fader, lagde man mere mærke til det. Det gjorde ham fremmedartet. Han manglede – trods sin altid forekommende elskværdighed – helt den umiddelbare charme, som alle hans fem søskende – hver på sin måde – var udstyret med i så rigt mål.

Og i skyggen af sin stiltfærdige, men urokkelige og respektindgydende fader, var der hverken indad- eller udadtil brug for ham eller plads til ham. Han var ubetinget den af de 6 børn, som Christian 9. interesserede sig mindst for og talte mindst med. Og når de endelig snakkede sammen, var det altid om vejr og vind, for Christian 9. fordrede ikke alene, at man undgik at sige ham imod, men var også helst fri for gode råd, og da mindst af alt fra sin egen søn. Selv om Frederik (8.) var medlem af statsrådet fra 1863, åbnede han så godt som aldrig munden, når hans far var til stede.

Frederik (8.) fik i sin lange kronprinsetid »den hjemmegående søns« lidet misundelsesværdige lod. Han var jo altid for hånden, men kunne til gengæld aldrig berette om oplevelser fra den store verden eller fra verdenshavene, sådan som hans søskende, og dem gjorde kongen altid

Frederik (8.) og Lovisa med deres hastigt voksende familie fotograferet i 1877. De to store drenge er den 7-årige Christian (10.) og den 5-årige Haakon (7.). Den lille pige i forgrunden er den 2-årige Prinsesse Louise, og den mindste er den 1-årige Prins Harald.

Her ses Kronprins Frederik (8.) og Kronprinsesse Lovisa med de seks ældste af deres i alt otte børn, fotograferet i 1885. De tre ensklædte prinsesser er Ingeborg, Louise og Thyra. Drengene er fra venstre Christian (10.) og Carl (senere Kong Haakon 7.) samt yderst Harald. De to børn, der mangler, er Prins Gustav og Prinsesse Dagmar.

stor stads af, når de kom hjem på besøg. Ikke et eneste ansvarligt job ville Christian 9. overlade ham, hverken inden for militæret eller – hvad den velbegavede og udpræget civile Frederik (8.) endnu hellere havde set – inden for universitetsstyrelsen.

På mange måder lignede Frederik (8.)s vilkår den jævnaldrende svoger *Edwards* i London. Men den ustyrlige Edward fik jo trods alt en meget afvekslende tilværelse ud af sin lange ventetid. Det gjorde Frederik (8.) ikke. Han ville gerne være ligesom Edward, som han beundrede. Han ville gerne udfolde sig lige som han. Han *turde* bare ikke. Ikke rigtigt, i alle fald.

Og hvis Frederik så endda havde haft en sådan støtte i Lovisa, som Edward livet igennem fik fra Alexandra. Men det fik han heller

Kronprins Frederik (8.) og Lovisa med fire af deres otte børn, fotograferet på havetrappen på Charlottenlund Slot 1895, året før Prinsesse Louise blev gift i Böhmen med Prins Friedrich af Schaumburg-Lippe. Hun står helt yderst til venstre. Den lille, tykke dreng er familiens yngste søn, Prins Gustav. De to ensklædte prinsesser er Ingeborg og Thyra.

ikke. Den meget unge prinsesse, enebarnet Lovisa, der mistede begge sine forældre få år efter brylluppet i 1869, følte sig fra den første dag meget ensom i Danmark. Hun led udpræget af hjemvé i de første år. Hun, der i Carl 15.s højst uformelle og muntre hjem altid havde været familiens – ja hele Sveriges – øjsten, følte sig faktisk ret fortabt i Danmark. Hun kunne slet ikke falde i trit med den danske kongefamilie, der ærlig talt heller ikke var særlig venlig mod hende. Alexandra og Dagmar trak lidt på skuldrene ad hende, når de mødtes ved de store familiesammenkomster på Fredensborg. De fandt, at hun var usikker, støjende, barnlig og samtidig urimelig lidt køn. De mente også, forbavsende selvsikre, at man straks kunne spore på hende, at Bernadotterne var en rigtig opkomling-familie! Den blide Thyra var faktisk den eneste, der altid kunne trøste hende. Dronning Louise, der

fra starten havde været mest tilbageholdende over for ægteskabsplanen, tog hende heller aldrig rigtig til sig. Hun fandt, at hendes nye svigerdatter hurtigt udviklede sig til netop det, hun havde frygtet, en småborgerlig husmor. Og det var det kedsommeligste, Dronning Louise vidste.

Resultatet blev naturligvis, at hverken Frederik eller Lovisa befandt sig særlig vel i den store familiekreds, og derfor ofte foretrak at blive hjemme på Charlottenlund Slot, skønt de netop som kronprinsepar skulle have været det naturlige centrum i den store, danske kongefamilie.

Under disse forhold blev det daglige liv i Charlottenlund heller ikke videre spændende. Lovisa fandt trøst i sine, ikke alt for dybsindige, religiøse grublerier og slog sig på *Indre Mission*. Det var til gengæld Frederik (8.) inderligt imod. Han forsvandt altid, når Lovisa havde møde med sine missionærer. Inden længe kedede han sig ærlig talt hjemme. Charlottenlund Slot gik for at være et demokratisk hjem, hvor der kom mange slags mennesker; Frederik (8.) så gerne folk omkring sig. Men gæsterne kunne ofte ikke undgå at få det indtryk, at når han med sine uformelle indbydelser bad dem til middag, var selskabeligheden i nogen grad dikteret af, at han gerne ville undgå at sidde alene hjemme med Lovisa og læse højt for hende af bøger, der ikke interesserede hende. Teatret havde hans store bevågenhed, men det brød hun sig heller ikke meget om.

En sådan ørkesløs, kedsommelig tilværelse i et uinspirerende ægteskab kan være streng at holde til i bare nogle få år. Men for Frederik (8.) og Lovisa varede den altså i alle de 37 år, der gik fra deres bryllup og indtil han blev konge.

Selvfølgerlig hjalp det, da børneflokkene begyndte at vokse. Parret satte Glücksborgernes foreløbige og formentlig stående rekord med 8 børn i løbet af ægteskabets første 19 år. Bedstefaderen, Prins Wilhelm havde jo i sin tid fået de fleste af sine 10, før han blev Hertug af Glücksborg.

Allerede året efter brylluppet havde Lovisa født det første barn. Datoen for *Christian* (10.)s fødselsdag er endnu mange, ældre københavnere i minde, for den 26. september blev obligatorisk skolefridag i de 35 år, han fra 1912-47 kom til at regere Danmark. Derefter fulgte de øvrige 7: *Carl* (senere Haakon 7.) i 1872, *Louise* i 1875, *Harald* i 1876, *Ingeborg* i 1878, *Thyra* i 1880, *Gustav* i 1887 og *Dagmar* i 1890.

Hele flokken blev meget strengt opdraget af den strikse Lovisa.

Christian 9.s ældste sønnesøn, Christian (10.) er blevet konfirmeret, og konfirmanden er fotograferet her sammen med sin fader og bedstefader i 1886.

Børnene elskede deres fader, men var bange for deres skrappe moder. Det var jo også en stor flok at styre, og Frederik foretrak på sin lidt undvigende måde altid at nøjes med rollen som den milde og kærlige fader. Men der var ingen glans over den store flok. De to ældste, Christian og Carl, voksede op til et par ganske flotte, utrolig alvorlige, og lige så utrolig høje officerer. Christian gik til garden og Carl til flåden. Prinsesse Louise, der fra barn var meget sky og indadvendt, blev gift allerede som 21-årig i 1896 med Prins *Friedrich af Schaumburg-Lippe* i Böhmen. Hun nåede næsten ikke at blive kendt i Danmark, og de færreste har i dag nogen erindring om, at Christian 10. overhovedet havde denne søster. Med undtagelse af den allerede tidlig meget gæve, lille Prinsesse Ingeborg, var resten af flokken en lille samling forknytte og bekymrede børn, som under deres moders hustugt voksede op til en ganske påfaldende anonymitet, der i høj grad kunne minde om Christian 9.s tidligere omtalte, farveløse søskendeflok. Det blev ikke særlig inspirerende for Frederik (8.), som heller ikke kunne lide, at hans niecer og nevøer havde givet Lovisa øgenavnet »Den Klamme«.

Hvordan fik han nu sin endeløse ventetid til at gå? I de første år læste og studerede han ivrigt og pligtopfyldende. Han var dygtig til alle hovedsprog – trods sit dårlige danske – og ivrig for at sætte sig ind i politiske, sociale og erhvervmæssige spørgsmål. Han var også en flittig tilhører i Rigsdagen og en grundig avislæser. Da »Politiken« startede i 1884, var han abonnent fra den første dag. Den avis så hans fader næppe nogen sinde i sit liv. Han var lykkelig, når hans gamle fader under sine officielle udlandsrejser eller årlige, månedlange baderejser gjorde ham til regent, men han vidste, at han aldrig måtte træffe nogen form for afgørelser af selv de ubetydeligste, mens faderen var borte. Systemskiftets indførelse i 1901 var ham en stor glæde. Havde det stået til ham, var parlamentarismen blevet indført betydelig tidligere.

Han rejste naturligvis også selv en del. Næsten altid uden Lovisa, men ledsaget af sin adjudant og bedste ven livet igennem, Kammerherre *Bull*. Han rejste altid helst incognito. Det var ham, der opfandt titlen »Greve af Rosenborg«, som senere kom i officiel brug hos Prins Valdemars sønner. Sommetider brugte han også titlen »Greve af Kronborg«. Men hans og hans kammerherres rejser stod der ikke megen gny om. De rejste som civile turister og oplevede i reglen heller ikke meget mere, end enhver anden turist; undtagen når rejsen gik til

Frederik 8.s første barnebarn, Marie Louise af Schaumburg-Lippe. Fotografi fra 1897: Den 21-årige Prinsesse Louise, gift med den 29-årige Prins Friedrich af Schaumburg-Lippe ved familiens første barnedåb i Böhmen. I baggrunden svigerforældrene Prins Wilhelm og Prinsesse Bathildis og sønnen Prins Albrecht. Foran Kronprinsesse Lovisa af Danmark. Frederik (8.) var ikke til stede. Ægteskabet blev i øvrigt ulykkeligt, og Prinsessen døde under triste omstændigheder allerede i 1906, umiddelbart efter at hendes fader var blevet Konge af Danmark. Hun blev kun 31 år.

Grækenland for at besøge Kong Georg, som var den af Frederiks søskende, han fra barn havde stået nærmest, og som bedst forstod ham. Georg var i øvrigt den eneste, der turde sige Christian 9. imod, selv om han ikke altid slap godt fra det.

Men det er klart, at tiden ofte faldt Frederik (8.) lang, netop fordi han var så ærgerrig og efterhånden syntes, at han spildte sit liv.

Hvorfor kastede han sig så ikke – som Edward – ud i firsernes

og halvfemsernes muntre liv, som også florerede i København? Det gjorde han skam også! Frederik (8.) var – ligesom Edward – meget svag for smukke kvinder, men han manglede ganske Edwards hensynsløse mod. Frederik 8.s affærer blev næsten altid forsigtige og halvhjertede, og hans forbindelser ikke altid særlig kritisk valgt. De plettede blot hans rygte på en lidt provinsiel måde. Det er en skæbnens ironi, at eftertiden lagde så meget i hans helt uskyldige død i Hamburg i 1912, men sandheden var vel, at hans lidt flossede rygte indhentede ham ved denne sidste, triste lejlighed.

Den kongelige konfessionarius, Holmens senere provst, *H. M. Fenger* var faktisk omkring århundredskiftet meget ilde berørt ved den vedholdende snak, der verserede om kronprinsens besøg hos mindre velanskrevne damer i København, og han overvejede derfor nøje, hvordan han taktfuldt skulle advare Frederik (8.). Han valgte at gøre det med følgende bemærkning:

»Det er konstateret, at Deres kgl. Højhed har en dobbeltgænger, der ses på uheldige steder i København. Hvad mener Deres kgl. Højhed, vi kan gøre ved det, thi Deres kgl. Højheds rygte er ikke tjent med tingenes tilstand.«

Men Frederik (8.) fulgte samtidig ivrigt med i alt, hvad der ellers foregik i København. Mens Christian 9. kun enkelte gange vides at have vist sig til fods på Strøget, elskede Frederik (8.) at vandre omkring i byen og ude i Charlottenlund, og at snakke med tilfældige mennesker, han mødte. Nogle fandt det tiltalende; andre, at det var en lidet kongelig holdning. Kritikken af kongehuset var dengang ikke anderledes end i dag.

Hans gode, økonomiske kår, efter at Lovisa havde modtaget sin store, hollandske arv, befriede ham ganske for de økonomiske bekymringer, der altid havde plaget hans fader. Og Frederik (8.) var large og rundhåndet. Han gik altid med de nye, danske 1- og 2-kroner i lommen og en guldtikrone til særlige lejligheder. Ingen tigger passede ham forgæves op. Det blev faktisk også et problem for ham at investere Lovisas formue fornuftigt i Danmark; det hjalp Privatbankens direktør, *Axel Heide* ham diskret med. Men det sivede alligevel ud at de penge, som slagtermester *Anders Jensen* opførte *Palace Hotellet* for, faktisk stammede fra Frederik 8., selv om Jensen havde meddelt pressen, at de kom fra »en sydamerikansk ven«. Denne situation udødeliggjorde Alfred Schmidt i »Blæksprutten« samme år.

Men i 1906 døde Christian 9. omsider, 88 år gammel, og samme

Det danske Kronprinspar, den 49-årige Frederik (8.) og den 41-årige Lovisa, fotograferet ved Christian 9.s guldbryllup 1892. De havde dengang været gift i 23 år og skulle vente endnu 14 år på at arve Tronen.

dag udråbtes Frederik 8. og Dronning Lovisa som landets nye kongepar.

Svoget Edward, som var blevet konge af England ved Dronning Victorias død 1901, fik 9 år til at skabe sig et navn som en forbausende effektiv konge. Frederik 8. oplevede derimod kun fra 1906-12 en kæde af nye skuffelser og sorger, trods al sin flid og aldrig svigtende ihærdighed.

Allerede i hans første kongear døde hans datter Louise af Schaumburg-Lippe pludselig i Böhmen efter 10 års ægteskab. Hun døde af en infektionssygdom, men da man vidste, at den melankolske prinsesse altid havde savnet Danmark, opstod det rygte, at hun havde begået selvmord. Det var oven i sorgen over hendes død en urimelig belastning for det nye kongepar.

I 1908 oplevede han Alberti-skandalen, som tog meget på ham, dels fordi han betragtede justitsministerens bedragerier som en uafvaskelig plet på sit lands ære, og dels fordi han følte sig selv kompromitteret ved faktisk aldrig et øjeblik at have mistroet Alberti, men tværtimod ofte at have udtrykt irritation over hetzen mod ham i de måneder, der gik forud for den 8. september 1908, da Alberti omsider selv meldte sig på Københavns Domhus. Han nåede også som konge at indbyde *Dr. Cook* til taffel, umiddelbart før det blev afsløret, at Cook aldrig havde været på Nordpolen. Selv om mange andre også havde ladet sig lure, pinte det ham, at han som konge havde ladet sig føre bag lyset.

Hans gode hensigter med at få revideret forholdet til Island, som i 1907 bragte ham sammen med 40 rigsdagsmænd til Reykjavik, faldt også i sidste ende ud som en skuffelse, og samtidig blev de politiske forhold efter Alberti-skandalen urimelig komplicerede, fordi der opstod en voldsom uvilje mod *J. C. Christensen*, der havde været statsminister og også havde troet på Alberti. Endelig pinte hele forsvarsagens udvikling ham. Efterhånden som det trak op til 1. Verdenskrig, gjorde det ham ulykkelig, at det var så svært for Rigsdagen at blive enige om at træffe de nødvendige forholdsregler til landets svar.

I foråret 1910 var Frederik 8. efterhånden fyldt 67 år. I sine to sidste år, fra 1910-12, var hans helbred begyndt at vakle. Hans hidtil eminente hukommelse var svigtende, og han begyndte at føle sig træt og uoplagt.

Han måtte nu indstille sine sommerlige spadsereture i Charlotten-

Familiegruppebillede fra terrassen i det storhertugelige sommerpalæ »Wenden« i Cannes, to dage før Prins Christian (10.)s bryllup i april 1898 med Prinsesse Alexandrine af Mecklenburg-Schwerin. Stående i bageste række ses Prinsesse Alexandra af Hannover, Hertuginde Marie af Mecklenburg-Schwerin, efter en ukendt herre ses Storfyrstinde Helene (senere Prinsesse Nicolaos). Dernæst brudeparret og Storfyrstinde Marie (gift med Czar Alexander 3.s broder Vladimir). Brudgommens fader, Kronprins Frederik (8.), Storfyrstinde Xenia, Hertug Ernst August af Cumberland, Storfyrst Michael (brudens morfar), Prinsesse Marie Louise af Hannover, Storhertuginde Anastasia af Mecklenburg-Schwerin (brudens moder), Storfyrst Alexander (gift med Xenia), Hertug Paul Friedrich af Mecklenburg-Schwerin. Siddende fra venstre ses Prinsesse Olga af Hannover og Prinsesse Thyra af Danmark. Efter en ukendt mand følger Hertuginde Cecilie af Mecklenburg-Schwerin (senere tysk kronprinsesse) og bag hende Prins Christian af Hannover, Kronprinsesse Lovisa af Danmark og Hertuginde Thyra af Cumberland. Siddende på tæppet forrest ses Storfyrst Michael, Storfyrst Boris, Prins Ernst August af Hannover, Storfyrst Andrei og Prins Harald af Danmark.

Besøg hos Enkekejserinden og Dronning Alexandra på den lige indkøbte ejendom Hvidøre i 1908. Det er Dronning Lovisa med børn, der er på visit. Fra venstre: Prinsesse Dagmar, Thyra og Ingeborg. Dernæst de to værtinder, og endelig Dronning Lovisa og Prins Gustav, der i sine yngre dage var meget lyk. De to små Prinsesser er den danske Prinsesse Ingeborgs og den svenske Prins Carls to ældste døtre, den 9-årige Margaretha og den 6-årige Märtha.

lund og omegn og nøjes med mindre vandringer i slotsparken. Han måtte også begynde at hvile sig en time midt på dagen.

Endnu forsigtigere blev han, efter at han en dag, midt på Kongens Nytorv, var blevet ramt af et ildebefindende og med drosche havde måttet bringes til Amalienborg af sin tidligere nævnte, mangeårige adjutant, kammerherre *Bull*. Hans læge konstaterede straks, at han var alvorligt angrebet af angina pectoris og gav ham påbud om at skåne sit hjerte. Sine store cigarer måtte han med sorg give afkald på. Det var et offer, for dem elskede han; spiritus havde aldrig spillet nogen rolle for ham.

I 1911 blev en planlagt rejse til Paris og Wien opgivet, og han søgte

i stedet til Rivieraen for at undgå de koldeste måneder hjemme. I foråret 1912 foretog han i samme hensigt en ny, længere rejse til Sydfrankrig, ledsaget af Dronning Lovisa og de tre yngste af børnene, Thyra, Dagmar og Gustav. I hans følge var yderligere hofchefen, kammerherre *Franz Brockenhuus-Schack* og livlægen, professor *Oscar Bloch*. Hans sædvanlige ledsager gennem så mange år, kammerherre Bull var ulykkeligvis forhindret i at være borte fra København så længe.

Opholdet i Nice bekom kongen overordentlig godt, og i begyndelsen af maj bestemte han sig til at vende hjem. For at undgå den lange jernbanetur i ét stræk, besluttede han, at hele rejseselskabet skulle overnatte i Hamburg, hvortil man ankom sent på eftermiddagen den 14. maj. De tog alle ind på *Hotel Hamburger Hof*, hvor fyrstesuiten var reserveret til »Greven af Kronborg«. Kongen ønskede nemlig at undgå enhver form for officiel modtagelse.

Ved den hyggelige familiemiddag på hotellet var kongen i sit allerbedste humør, smilende, spøgende og underholdende. Ved 9-tiden trak dronningen og prinsesserne sig tilbage, mens kongen blev siddende lidt længere og underholdt sig med Grev Brockenhuus-Schack, dr. Bloch og den 25-årige Prins Gustav.

Det var en mild sommeraften, og man spøjte om, at det egentlig var synd at gå og lægge sig så tidligt, men i betragtning af, at man skulle tidlig afsted næste formiddag med toget til København, bød kongen godnat, og alle gik til deres værelser på hotellet. Den godnat-hilsen blev de sidste ord, hans rejsefæller kom til at høre fra ham.

Frederik 8. ville nemlig alligevel have sin lille aftentur. Uden at sige noget til nogen, forlod han lidt efter stille og ubemærket hotellet for at få et glimt af Hamborg på rejsens sidste aften. Klokkeren 2 om natten blev Brockenhuus-Schack vækket af kongens lakaj, *Mortensen*, der opskræmt meddelte, at han havde opdaget, at kongen ikke var på sit værelse. Hotellets direktør *Wache* blev omgående alarmeret og påtog sig diskret at inspicere de to nærmestliggende restauranter, *Troca-dero* og *Victoria Bar* i håb om at finde kongen dér. Men *Wache* vendte hurtigt tilbage med uforrettet sag.

Så påtog hoteldirektøren sig at gå til politiet, og her fik han opklaret, at liget af en ukendt, velklædt mand var indbragt på Hamborgs *morgue* kort før midnat, men politiet havde tilføjet, at man ikke før næste dag kunne beskæftige sig med denne sag. Man måtte under alle omstændigheder vente, indtil obduktion af liget havde fundet sted.

Kong Frederik 8., da han omsider blev Konge i 1906 i en alder af 63 år. Hans fader var kommet på Tronen som 45-årig, og hans egen søn og efterfølger, Christian 10., var i 1912 42 år gammel.

Nu tilkendegav den oprevne, men diskrete direktør Wache, at sagen formentlig drejede sig om liget af *Greven af Kronborg*, og at han ikke ønskede at lade sig afvise. En læge blev tilkaldt, og Wache tiltvang sig endog adgang til morguen. Blandt otte lig på række genkendte han øjeblikkelig nr. 1633. *Det var kongen!* Dybt chokeret forlangte hoteldirektøren liget udleveret, og efter nogen tøven indvilligede politiet. Men en tilkaldt droschechauffør gjorde indsigelse; det var forbudt droscher at transportere lig! Wache prøvede at overbevise chaufføren om, at det ikke drejede sig om en død, men kun om en meget syg mand og pressede yderligere diskret en guldmønt i hånden på ham.

Tyve minutter senere – klokken 4 om morgenen – hvilede den afdøde Kong Frederik 8. i en tilfældig seng i et ledigt værelse på hotellet, sådan som man kan se på næste side. Hoteldirektøren, der både havde handlet hurtigt og rådsnart, foreslog nu den bestyrkede hofchef og livlæge, at man straks skulle udsende en officiel meddelelse, der lød på, at kongen havde fået et slagtilfælde og var sovet ind i sin

Den triste formiddag på Hotel Hamburger Hof i maj 1912, da liget af Frederik 8. var bragt fra morguen til en tilfældig ledig seng på hotellet, og de første blomsterdekorationer var begyndt at strømme ind.

Løbeseddel fra „KRISTELIGT DAGBLAD“.

Kongen død!

Hamburg, 15. Maj (R. B.): Hs. Maj. Kong

Frederik af Danmark er i Nat pludselig død af

et Hjerteslag.

Løbeseddel fra »Kristeligt Dagblad« der meddeler, at Frederik 8. pludselig er død i Hamburg! Således erfarede københavnernes den sørgelige begivenhed om formiddagen den 15. maj 1912, da hverken radio eller TV endnu stod til disposition.

seng på hotellet. Men det ville de to rejses ledsagere ikke gå ind på. Når offentlige, tyske myndigheder allerede havde været indblandet i sagen, ville det være for risikabelt at udstede en erklæring, som man senere kunne opleve at få draget i tvivl. De mente, man måtte vedstå, at kongen var gået en aften tur og var død undervejs. Det eneste, de kunne bekvemme sig til, var dagen efter at hævde, *at det var med deres viden, at kongen var gået sin aftenrunde.* Det erklærede de naturligtvis, for at gøre den sørgelige historie så lidt sensationel som mulig, men det kom de senere til at bøde for. *Christian 10.*, som blev udbråbt til Danmarks konge den næste dag, tilgav dem aldrig, at de havde tilladt hans gamle fader at gå ud alene, når de vidste, hvor skrøbeligt hans helbred var. Alligevel tav de, for at skåne både Enkedronning Lovisa og hendes børn for den fulde sandhed. Det er først i nyere tid, at man har erfaret, at Frederik 8. faktisk var gået ud, da alle troede, han sov.

Men tilbage til den skrækkelige nat på Hotel Hamburger Hof: Dronning Lovisa modtog den rystende meddelelse hen på morgenstunden. Choket var ubeskriveligt, men hun genvandt alligevel sin fatning. Da også børnene var underrettet, telegraferede man til København. Næste formiddag blev kongen lagt i kiste, og en lille, meget improviseret sørgehøjtidelighed blev afholdt i hotelværelset. Dronning Lovisa talte smukt og dybtfølt om Kong Frederik, men hun var så bevæget, at hun, der gennem årene havde lært at tale udmærket dansk, ubevidst slog over i svensk.

Da også Kejser Wilhelm 2. havde erfaret dødsfaldet, foldede han sig som sædvanlig ud. Han ønskede straks at bevidne den afdøde konges en militær honnør, da dødsfaldet jo var indtruffet på tysk grund. Dronning Lovisa frabad sig indtrængende militære æresbevisninger. Men da kisten førtes bort samme eftermiddag, havde kejseren alligevel ladet opstille et æresregiment foran hotellet.

Forløbet af Kong Frederiks sidste aften blev naturligvis forsøgt rekonstrueret i alle detaljer. Der foreligger flere, lidt afvigende versioner, der alle bygger på de spredte vidneudsagn, der i de følgende dage blev indhentet af det tyske politi. Følgende beretning er formentlig den mest sandsynlige:

Kongen havde kun nået at være borte i knap to timer. Han var gået ind i en varietet i nærheden af Gänzemarkt og havde siddet alene ved et bord længst tilbage i lokalet og set på de optrædende, mens han havde nydt et glas rhinskvind. Derefter havde han begivet sig på vej tilbage til hotellet, men på *Jungfernstieg* var han blevet utilpas og havde sat sig på en trappesten. Flere forbipasserende havde bemærket ham. En læge, der senere mødte som vidne, havde endda spurgt den ukendte mand, om han var syg, men da Frederik 8. havde rystet på hovedet og takket for den venlige forespørgsel, var lægen gået videre. Lidt senere var kongen faldet sammen, og senere forbipasserende havde straks tilkaldt en drosche, der havde bragt ham til det nærmeste hospital. Ved ankomsten var han død. Da han ingen legitimation havde på sig, udover et lommeværk med et kronet F, havde man overført ham til morguen. Man havde kort sagt behandlet sagen som ved ethvert andet dødsfald på gaden i den store by.

Den kendsgerning, at Jungfernstieg ligger midt i Hamborgs allerede dengang berygtede forlystelseskvarter, og endvidere, at den varietet, kongen havde besøgt, ikke hørte til de mere udsøgte i byen, foranledigede naturligvis talrige rygter og megen sladder i København

i dagene efter kongens død. Endnu den dag i dag kan man støde på bemærkninger om, at der havde været tale om andre udskjelser forud for hans død. Det må betragtes som ganske usandsynligt.

For Dronning Lovisa var kongens død under disse pinagtige omstændigheder et meget hårdt slag. Men hun kom sig, fordi hendes børn tog sig kærligt af hende. Hun blev boende på Charlottenlund Slot lige til sin død i 1926. Billedet på side 287 viser hende i familien: midte på sin 70-årsdag.

Den store børneflokk var nu for længst vokset op. Lad os prøve at følge dem alle:

Christian 10. var, som vi har set, blevet konge ved sin faders død, og ham skal vi følge nedenfor. Prins *Carl*, der var blevet konge af Norge 1905 som *Haakon 7.* har fået sit eget kapitel sidst i bogen. Men hvad blev der af de øvrige?

Frederik 8.s ældste datter, den meget melankolsk anlagte Prinsesse Louises skæbne i Böhmen er allerede omtalt.

Den velbegavede Prinsesse Ingeborg var i 1897 draget tilbage til det Sverige, hendes moder var kommet fra 28 år forinden og blev her – 19 år gammel – gift med sin mors 36-årige, elegante og meget populære svenske fætter, Prins *Carl*, som var yngre broder til den senere Kong *Gustav 5.* Carl var Hertug af Västergötland og officer i Livgardien. På grund af sin uniform fik han tidlig navnet »*Den blå Prins*« for at skelne ham fra broderen *Eugen*, der kaldtes »*Malerprinsen*«. Sammen med Kronprins *Gustav (5.)* var Carl og *Eugen* alle sønner af gamle Kong *Oscar 2.*, broderen til den afdøde, sønneløse Kong *Carl 15.*, som var brudens morfader.

Prins *Carl* havde i 1905 erklæret sig villig til at blive Norges konge, hvis hans fader, *Oscar 2.*, ønskede det. Men Kong *Oscar* havde været for krænket over unionsopløsningen til at ønske at se sin søn på Norges trone. Prins *Carl* blev i stedet senere kendt som »*Røde Korsprinsen*«, fordi han under 1. Verdenskrig udførte et stort, internationalt hjælpearbejde gennem *Svensk Røde Kors*. Prins *Carl* var i øvrigt en af de nobleste skikkelser i den svenske Bernadotte-slægt og ægteskabet blev meget lykkeligt.

Parret fik tre, meget smukke døtre, som alle blev navnkundige. Den yngste datter, Prinsesse *Astrid* blev dronning af Belgien (se billedteksten side 285) og blev derved den eneste efterkommer af Glücksborgerne, der til dato har haft ægteskabelig forbindelse med det belgiske kongehus. Hun blev moder til den nuværende Kong *Baudouin*.

Frederik 8. havde hentet sin gemalinde Lovisa i Sverige som Carl den 15. eneste barn. Det var sket i 1869. 28 år senere – i 1897 – gav Frederik 8. sin næstældste datter Ingeborg tilbage til Sverige som gemalinde for Prins Carl, søn af Carl den 15.s yngre broder Oscar 2., der i 1872 havde efterfulgt den afdøde, sønneløse Carl på Tronen. Her ses Prinsesse Ingeborg midt i den svenske familie, hvor hun levede et lykkeligt ægteskab i over 50 år, og hvorfra hun sendte sine og Prins Carls tre døtre ud i verden: Margaretha til Danmark som Prins Axels gemalinde, Märtha til Norge som Kronprins Olav (5.)s gemalinde og Astrid til Belgien som Kong Leopold 3.s Dronning. Dette billede er fra ca. 1900 og viser i bageste række fra venstre: Kong Oscar 2.s fire sønner: Oscar Bernadotte med sin gemalinde Ebba Bernadotte, Prins Carl, og foran ham som nævnt Prinsesse Ingeborg. Kronprins Gustav (5.) som blev Konge i 1907 med sin gemalinde, Victoria af Baden. Yderst »Malerprinsen« Eugen. Foran sidder Prinsesse Theresia, Kong Oscars gemalinde Dronning Sofia, født Prinsesse af Nassau. Dernæst Kong Oscar selv og endelig Gustav 5.s tre sønner, Prinserne Erik (død 1918), Gustav (6.) Adolf og den senere »Digterprins« Wilhelm. Gustav 6. Adolf blev Konge i Sverige i 1950 og er fader til Dronning Ingrid. – Montagebillede til postkortbrug ved århundredskiftet.

Den mellemste datter, *Märtha*, blev i 1929 gift med sin norske fætter, Kronprins *Olav* (se billedet side 317). Hun døde allerede i 1954 – 53 år gammel – og nåede ikke at blive dronning af Norge, fordi gamle Kong Haakon 7. levede lige til 1957. Hun blev moder til den nuværende norske Kronprins *Harald*.

Prinsesse Ingeborgs ældste datter, *Margaretha*, har vi allerede mødt i Danmark som Prins *Axels* velkendte gemalinde. Prinsesse Ingeborg, der var den gladeste og gæveste og mest uforsagte af alle Frederik 8.s børn, døde i 1958. Hun havde da overlevet Prins Carl i 7 år. Han nåede at blive næsten 90 år.

Frederik 8.s næste søn Prins *Harald* blev officer, men formåede aldrig at gøre sig stærkt gældende. Han var en elskværdig, men enfoldig og meget genert mand. Hans ægteskab påkalder derimod dynastiske interesser. Han var den hidtil eneste i den danske, glücksborgske linie, der hentede sin brud fra den tyske gren af Glücksborgerne på Glücksborg Slot. Hans udkårne, Prinsesse *Helena*, var et barnebarn af Christian 9.s broder, Hertug *Friedrich* på Glücksborg, hvad man hurtigt kan konstatere ved at se stamtavle 2 i bind 1 side 68. Prinsesse Helenas moder var til og med en descendent af den i Danmark siden 1848 så lidet estimerede Augustenborger-familie og tillige søster til Kejser Wilhelm 2.s gemalinde! Det var en tung arv at træde an med i Danmark, og hun klarede heller ikke sin prekære stilling under den tyske besættelse 1940-45. Hendes åbenlyse tyske sympatier i besættelsesårene medførte, at Christian 10. allerede få dage efter Befrielsen den 5. maj 1945 lod hende udvise af Danmark. Det var en hård medfart, for det må ikke glemmes, at hendes sympatiske datter, Prinsesse *Caroline Mathilde* allerede i 1933 var blevet Christian 10.s egen svigerdatter ved sit ægteskab med Arveprins *Knud*. Prinsesse Helena blev dog senere taget til nåde, da hendes aldrende gemal blev syg. Prins *Harald* døde i 1949, Prinsesse Helena først i 1962. Parrets øvrige fire børn var Prinsesse *Feodora*, som giftede sig i Tyskland i 1937 med sin fætter, *Christian af Schaumburg-Lippe*. Hun døde i 1975. (Se s. 322). Endvidere Prinsesse *Alexandrine Louise*, som – ligeledes i 1937 – blev gift med den tyske Grev *Luitpold Castell-Castell*, som i 1941 faldt på den tyske østfront. *Alexandrine Louise* vendte tilbage til Danmark i 1943, hvor hun døde i 1962. Hun havde to døtre, hvoraf den ene er borgerlig gift. Endelig er der Prins *Haralds* og Prinsesse *Helenas* to yngste børn, sønnerne *Gorm* og *Oluf*. *Oluf*, der er borgerlig gift, er officer ved flyvevåbnet. Prins *Gorm* er gårdejer ved Arresø.

Det vakte stor glæde i Danmark, da Prins Carl af Sverige og Prinsesse Ingeborg – Christian 10.s søster – i 1926 giftede deres yngste og smukkeste datter, Prinsesse Astrid ind i det belgiske kongehus, som Glücksborgerslægten aldrig tidligere havde haft familieforbinding med. Prinsesse Astrid ægtede den belgiske Kronprins Leopold, som i 1934 – efter 8 års ægteskab med tre børn – blev Belgiens konge, efter at hans fader, Kong Albert, var omkommet ved en bjergbestigningsulykke ved Namur. Men i 1935 omkom Dronning Astrid ved en bilulykke i Schweiz. Det var Kong Leopold 3. selv, der havde ført vognen, og

verdenspressen bragte billeder af den hårdt sårede konge, der fulgte sin dronning til graven. Dronning Astrid var efter sit korte åremål i Belgien blevet den mest afholdte dronning, landet har haft i de første 100 års kongedømme. Hendes tragiske død gjorde hendes eftermæle yderligere legendarisk. Kong Leopolds ulykker fortsatte 5 år efter Dronning Astrids død. Hans overgivelse af Belgien til Hitlers invasionstropper i 1940 gjorde ham yderst upopulær hos befolkningen, og man bebrejdede ham også, at han forblev i Belgien under besættelsen i stedet for at føre krigen videre fra London, sådan som f.eks. den norske og den græske konge og den hollandske dronning gjorde. Mest bebrejdede man ham, at han i 1941 giftede sig påny. Efter 2. Verdenskrig måtte han abdicere til fordel for sin og Dronning Astrids ældste søn, den nuværende Kong Baudouin. Kong Baudouins søster, *Josephine Charlotte*, er nu Storhertuginde af Luxembourg, hvorved en glücksborgerætling altså nu også residerer i det lille storhertugdømme. – Foto fra 1934.

De tre sidste af Frederik 8.s børn er hurtigt beskrevet. Datteren *Thyra* blev aldrig gift. Hun blev en venlig, lidt forknytt og ensom prinsesse, som det meste af sit liv boede i en privat lejlighed i Amaliegade, hvor hun døde i 1945 efter 65 temmelig begivenhedsløse år. Hendes søster *Dagmar* fik i 1922 – 32 år gammel – tilladelse af sin broder, Christian 10., til at gifte sig med den 3 år yngre godsejer, senere hof-

Prins Harald og Prinsesse Helena med deres fem børn, fotograferet i 1924. Fra venstre Prinsesse Alexandrine Louise, som i 1937 blev gift med den tyske Grev Luitpold Castell-Castell. Dernæst Prinsesse Caroline Mathilde (Calma), som i 1933 blev gift med Prins Knud, og endelig Prinsesse Feodora, som i 1937 blev gift med sin fætter, Prins Christian af Schaumburg-Lippe. De to sønner er Prinserne Oluf og Gorm. Oluf blev borgerlig gift i 1948.

jægermester *Jørgen Castenskiold* og drog op til ubemærketheden på »Kongstedlund« ved Lille Vildmose i Jylland, hvor hun døde i 1961. En af dette pars sønner er blevet en dygtig forretningsmand i USA, en anden er søofficer.

Tilbage er der kun at nævne den yngste søn, Prins *Gustav*, der som barn var meget hæmmet af en stofskiftesygdom, som gjorde ham urimelig tyk. Han blev sendt til garden, men allerede 1916, da han var 29 år gammel, trak han sig tilbage som kaptajn *à la suite*. Han udviklede sig aldrig til noget, men boede siden stille, ugift og ubemærket på sin smukke gård, *Egelund* mellem Hillerød og Fredensborg, hvor han døde i 1944. *Egelund*, som Dronning Lovisa havde ladet opføre i 1916 som kongeligt landsted, er i dag Arbejdsgiverforeningens kursus-ejendom.

*

Den 31. oktober 1921 fyldte Dronning Lovisa 70 år, efter at have været Enkedronning i ni år. Her er hele familien samlet på Charlottenlund Slot i dagens anledning. I forreste række fra venstre står Prinsesse Helena, Storfyrstinde Xenias søn, Prinsesse Thyra, Storfyrstinde Olga, Prinsesse Dagmar, Prinsesse Helenas døtre, Feodora og Caroline Mathilde og Prins Gustav. Bagved står Prinsesse Aage, Storfyrstinde Xenia og Prins Aage. I bageste række ses Prinsesse Margaretha, Prins Viggo, Kronprins Frederik, Prins Harald, Prinsesse Märtha, Prins Valdemar, Kejserinde Dagmar, Kong Christian 10., Dronning Lovisa og Kong Haakon. Den unge mand midt i billedet – bag Storfyrstinde Xenia – er Kronprins Olav af Norge.

Christian 10. fulgte som nævnt sin fader på tronen i 1912. Han var, som billederne vil vise, vokset op til – rent fysisk – at blive den højeste konge, Danmark nogen sinde har haft. Han målte 1,96 m, og var stolt af sin højde. Hans bedstefar, Christian 9., sagde altid spøgefuldt, at det irriterede ham, at han skulle stå op på en stol for at hilse på sin ældste, danske sønnesøn. Han blev den første danske konge, der mødte med en studentereksamen.

Christian 10. havde i 1898 ægtet den 19-årige Prinsesse *Alexandrine af Mecklenburg-Schwerin*. Hun var søster til Storhertug *Friedrich Franz 4.* af Mecklenburg i Nordtyskland. Det var, som vi har set, et af de nordtyske Storhertugdømmer, som Bismarck havde ladet beholde sin selvstændighed, fordi Mecklenburg havde holdt sig uden for Bismarcks krig mod Østrig i 1866. Et billede fra brylluppet ses på side 275.

Prinsesse Alexandrines moder var den russisk-fødte Storfyrstinde *Anastasia* (se stamtavle 8, bind 1, side 276). Brylluppet stod i Frankrig. Her havde Alexandrines forældre, Storhertugparret *Friedrich Franz 3.* og *Anastasia*, levet størstedelen af de senere år, fordi Storhertugens helbred var meget skrøbeligt. De ejede Riviera-palæet »Wenden« i Cannes og her var Christian blevet viet til Alexandrine året efter hendes faders død. Storhertugen, der havde været svagelig hele sit liv, blev kun 46 år gammel.

Det var ikke første gang, den danske kongefamilie havde søgt en gemalinde i den mecklenburgske slægt. Arveprins *Frederik*, Christian 8.s fader, havde i 1774 ægtet hertugdatteren, Prinsesse *Sophie Frederikke* og Christian 8.s egen første gemalinde, Prinsesse *Charlotte Frederikke*, var også prinsesse herfra i den følgende generation. Vi har allerede set, at Hertuginde Thyra af Cumberland's ældste datter *Alexandra* i 1904 blev gift med Dronning Alexandrines broder. Man kan derfor følge den mecklenburgske families forgrening på stamtavlerne 11 og 14, side 185 og 291.

Prinsesse Alexandrine, der livet igennem aldrig kunne frigøre sig for en stærk tysk accent, blev en meget elskværdig og afholdt dronning, men hun var af naturen sky, og store sammenkomster og ydre repræsentation beredte hende ingen glæde.

Christian 10. og Dronning Alexandrine fik kun to børn, sønnerne Prins *Frederik* (9.), født året efter brylluppet, og Prins *Knud*, født 1900.

Man kan næppe sige, at Christian 10. udviklede sig til at blive et

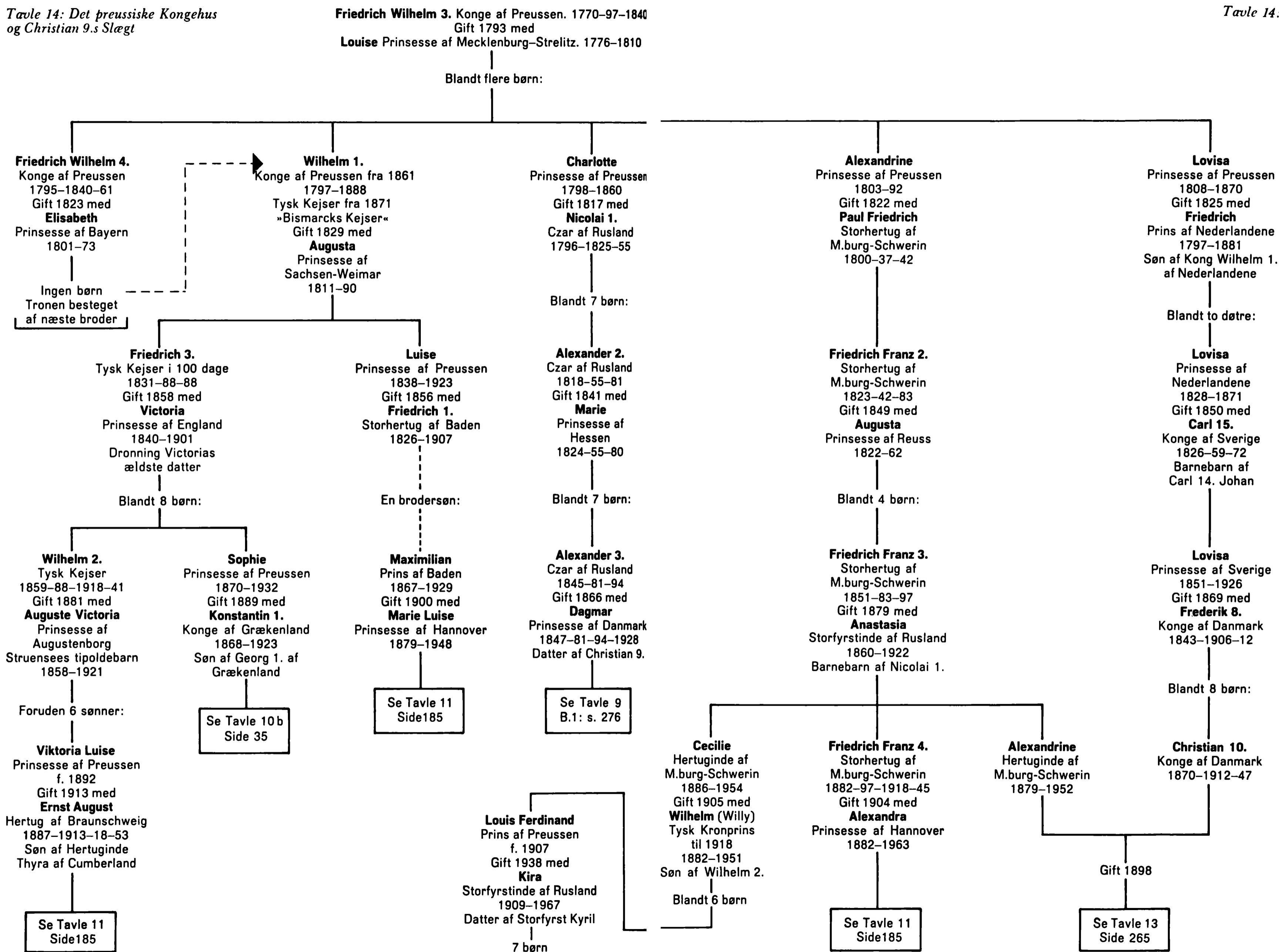
Kong Christian 10. og Dronning Alexandrine har været til gudstjeneste i Frederikskirken med deres to søkadetsønner, Frederik og Knud og er på vej hjem til Amalienborg. – Fotografi af Holger Damgaard fra omkring 1920.

indtagende menneske. Han kunne livet igennem virke meget studs og uhjertelig, men var præget af samme pligtfølelse som sin fader og bedstefader. Den menneskelige varme, der kom til at præge hans sønner, var en lykkelig arv fra deres moder, som livet igennem blev det faste holdepunkt i Christian 10.s noget ugemytlige domiciler på Amalienborg, Sorgenfri, Marselisborg og »Klitgården« på Skagen.

Man skal langt tilbage i Danmarkshistorien for at finde et så farveløst og ufestligt hof som Christian 10.s. Hans mangel på humor og hans officersagtige bryskhed medførte, at også familielivet på Amalienborg i hans tid blev en meget lille, lukket verden. Han havde meget få private venner eller blot bekendte. Muligvis var hans påfaldende uelskværdighed en maske, for han havde samtidig let til tårer. Han græd altid, når han hørte orgelmusik. Det hjem, han skabte for sine to sønner, manglede ganske kontakten med omverdenen, og der blev aldrig tale om noget hjerteligt og naturligt forhold mellem ham og sønnerne.

Tavle 14: Det preussiske Kongehus
og Christian 9.s Slægt

Tavle 14:

Alexandrine
Prinsesse af Preussen
1803–92
Gift 1822 med
Paul Friedrich
Storhertug af
M.burg-Schwerin
1800–37–42

Blandt 4 børn:

Friedrich Franz 2.
Storhertug af
M.burg-Schwerin
1823–42–83
Gift 1849 med
Augusta
Prinsesse af Reuss
1822–62

Blandt 4 børn:

Friedrich Franz 3.
Storhertug af
M.burg-Schwerin
1851–83–97
Gift 1879 med
Anastasia
Storfyrstinde af Rusland
1860–1922
Barnebarn af Nicolai 1.

Cecilie
Hertuginde af
M.burg-Schwerin
1886–1954
Gift 1905 med
Wilhelm (Willy)
Tysk Kronprins
til 1918
1882–1951
Søn af Wilhelm 2.

Blandt 6 børn

Friedrich Franz 4.
Storhertug af
M.burg-Schwerin
1882–97–1918–45
Gift 1904 med
Alexandra
Prinsesse af Hannover
1882–1963

Se Tavle 11
Side 185

Alexandrine
Hertuginde af
M.burg-Schwerin
1879–1952

Gift 1898

Se Tavle 13
Side 265

Lovisa
Prinsesse af Preussen
1808–1870
Gift 1825 med
Friedrich
Prins af Nederlandene
1797–1881
Søn af Kong Wilhelm 1.
af Nederlandene

Blandt to døtre:

Lovisa
Prinsesse af
Nederlandene
1828–1871
Gift 1850 med
Carl 15.
Konge af Sverige
1826–59–72
Barnebarn af
Carl 14. Johan

Lovisa
Prinsesse af Sverige
1851–1926
Gift 1869 med
Frederik 8.
Konge af Danmark
1843–1906–12

Blandt 8 børn:

Christian 10.
Konge af Danmark
1870–1912–47

Christian 10. rider på sin hvide hest over grænsen ved Kongeåen ved Genforeningen 1920 med den del af Slesvig, som vi i dag kalder »Sønderjylland«. Genforeningen fandt sted efter en folkeafstemning, og derved fastlagdes den nuværende grænse til Tyskland. Dermed var århundreders strid om »Hertugdømmerne« formentlig skinlagt for stedse, selv om der naturligvis i 1945 opstod en diskussion om, hvorvidt der var mere at hente efter Hitlertysklands nederlag.

Alligevel blev Christian 10.s eftermæle efter 35 års regering meget fordelagtigt. Hans ubestridelige flid og korrekte optræden i en række afgørende situationer gjorde, at han i stigende grad kom til at stå som et nationalt samlingsmærke helt op til sin død i 1947. Han medvirkede i sine første år til, at Danmark under 1. Verdenskrig blev holdt uden for det store ragnarok 1914-18. Han fik dernæst den lykkelige lod at blive den konge, der tog imod Nordslesvig i 1920, da den længe ventede folkeafstemning omsider bragte den nordligste fjerdedel af de i 1864 tabte Hertugdømmer tilbage til Danmark. Under 2. Verdenskrig med tysk besættelse af Danmark 1940-45 blev han simpelthen det na-

tionale symbol, hvis holdning indgav alle i landet en tro på, at Danmark atter ville blive frit. Hans fortsatte, daglige uforfærdede ridetur gennem København, imponerede og bevægede den københavnske befolkning på en helt overraskende måde.

Christian 10.s noget tilknappe væsen gav sig dog et belejligt udtryk, da han i 1942 på sin 72-års fødselsdag takkede *Adolf Hitler* for et lykønskningstelegram. Takken havde følgende ordlyd: »*Spreche meinen besten Dank aus. – Christian Rex*«. Den lidet hjertelige tone bragte Hitler til raseri, og en latterlig noteudveksling fulgte. *Piet Hein* grukkede veloplagt samme dag i »Politiken«:

*Eventyrets purpur
er en ganske billig hessian
mod den kærlighedens kåbe
som vi kaster om Kong Christian.*

*Oh, Danmarks Hjerter-Konge
din dåd er den triumf
at hævde hjertets farve
i en tid, hvor Klør er trumf.*

Kong Christian 10. og Dronning Alexandrine, fotograferet officielt. Kong Christian døde i 1947. Dronning Alexandrine overlevede ham i 5 år.

Kong Christian 10. og Dronning Alexandrine fejrede sølvbryllup i 1923 og dette billede er taget i dagens anledning. Bag sølvbrudeparret står den 23-årige Prins Knud og den 24-årige Kronprins Frederik. – Fotografi af Elfelt.

Ved befrielsen 5. maj 1945 var den 75-årige konge et fysisk vrage i rullestol. Han var styrtet med sin hest ved Langelinie på et morgenridt under besættelsen. Han døde 1947. Dronning Alexandrine overlevede ham i 5 år.

*

Mens vi nedenfor skal følge Kronprins Frederik (9.) som konge, bør vi allerede her fortælle om hans ét år yngre broder, Prins *Knud*.

Efter sin uddannelse til søofficer giftede han sig som kaptajn-løjtnant i 1933. Ved sit valg af gemalinde holdt han sig til sin nærmeste familie. Han ægtede sin kødelige kusine, Prinsesse *Caroline Mathilde (Calma)*, datter af Christian 10.s broder, Prins *Harald*. Parret overtog senere Sorgenfri Slot og også »Klitgården« på Skagen.

I 1947 blev Prins Knud gjort til arveprins. Prins Knud og Prinsesse Calma havde på dette tidspunkt allerede to sønner og havde endda med en vis forudseenhed kaldt den yngste *Christian*. Der var således lagt op til en sidelæns succession i det danske kongehus.

Men som vi skal se nedenfor, opstod der omkring 1950 en folkestemning, der ønskede en ændring af Tronfølge-loven af 1853, således at *kvindelig* arveret til tronen blev indført. Ved folkeafstemningen om Grundlovsændringen i 1953 vedrørende afskaffelse af Landstinget, indbefattedes tillige en ændring af arvefølgen til fordel for Prinsesse *Margrethe*. Og Grundlovsændringen og den nye arvefølge blev vedtaget.

Prins Knud tog denne afstemning med overbevisende ro. Han og Prinsesse Calma havde næppe næret store ambitioner om at beklæde Danmarks trone, og det havde parrets sønner heller ikke. Tværtimod kunne prinserne *Ingolf* og *Christian* nu gifte sig efter deres ønske, og begge valgte borgerlige ægteskaber, sådan som stamtavle nr. 13 på side 263 viser. De afskrev begge deres nu meget beskedne chancer for at arve tronen efter indførelsen af den ændrede rækkefølge.

Prins Knuds stilling som Kong Frederik 9.s eneste broder, der således pludselig blev lidt »overflødig«, har ikke altid været helt nem, men han har ikke desto mindre altid været i stand til at indrette sig efter de ændrede vilkår og bevare sit gode, naturlige humør. Hans hjem på Sorgenfri har ganske som broderens hjem på Amalienborg altid udmærket sig ved et fortrinligt familiesammenhold.

Prins Knud har ligesom Kong Frederik i TV fortalt om sit liv og sin familie på sin elskværdige og naturlige måde. Han er nu – næsten 75 år gammel – den sidste af sin generation, og derfor en af de få,

Kong Christian 10. var »Rytterkonge« hele sit liv. Her ses han til hest på sin 70-års dag den 26. september 1940, da han hyldedes af hele Københavns befolkning som det nationale samlingspunkt i Danmark, der siden 9. april samme år havde været besat af Hitlers tyske tropper.

der stadig kan huske fire konger i nærbillede. Han var allerede 6 år gammel, da Christian 9. døde i 1906, og han har livet igennem interesseret sig meget for sin store, glücksborgske slægt og dens historie. Den eneste der kan kappes med ham på dette område er prinsesse *Margrethe af Bourbon-Parma*, Prins Valdemars datter (se side 246), som er 5 år ældre end Prins Knud og som lige som han har oplevet halvdelen af det 150 års jubilæum slægten runder i 1975.

Prins Knuds to sønner er nu henholdsvis landmand og søofficer og hans ældste, ugifte datter, Prinsesse *Elisabeth* har i adskillige år været ansat i Udenrigsministeriet og gør for tiden tjeneste ved den danske ambassade i Washington.

*

Frederik 9., som i 1947 efterfulgte sin fader, var et langt elskværdigere-gemyt end den stive Christian 10. Han havde i sine unge dage været meget påvirket af manglende kontakt med sin strikse fader, der havde opdraget begge sønner, som om hjemmet på Amalienborg – det grimmost udstyrede, nogen dansk konge nogen sinde havde præsteret – var en kaserne. Det kunne medføre en vis usikkerhed hos begge brødre i

de unge år, men bragte dem til gengæld tidligt i forbindelse med en række danske, borgerlige hjem, hvor de blomstrede op, når de var uden for det kølige Amalienborgs rækkevidde.

Frederik 9. blev den anden danske konge, der tog studentereksamen. Han bar dog aldrig studenterhuen; han ville hellere have en sø-officerskasket, og det fik han. Såvel han som hans broder Knud blev begge marineofficerer og gennemgik ligesom deres gamle onkel Valdemar hele den normale uddannelse i flåden. Det djærve væsen, som Frederik 9. efterhånden lagde for dagen, var typisk for den danske flåde, og hans omgangs- og vennekreds resten af livet var altid præget af kolleger og venner fra de unge år i marinen.

Frederik (9.) blev i 1922 – 23 år gammel – forlovet med den græske Prinsesse *Olga* (se side 139), som han havde truffet i Cannes. Men hele arrangementet var vel lovlig forhastet. Den dengang hjemløse, meget smukke 19-årige prinsesse, som aldrig havde været på besøg i Danmark, bestemte sig pludselig om efter få måneders forløb og gif-

Arveprins Knud og Arveprinsesse Caroline Mathilde fotograferet i 1962. Prins Knud var i 1933 blevet gift med sin kusine, Prins Haralds næstældste datter.

tede sig i stedet i 1923 med den jugoslaviske Prins *Paul* (se side 135). Hvor nær Kronprins Frederik tog sig den hævdede forlovelse, ved ingen, men han giftede sig i alle tilfælde ikke før i 1935, da han ægtede en datter af den svenske Kronprins *Gustav (6.) Adolf*. Det var Prinsesse *Ingrid af Sverige*, og det blev et ægteskab, der blev til stor lykke for ham. Kronprinsesse Ingrid's indflydelse fra den første dag på den efterhånden 36-årige kronprins kan næppe overvurderes. På sin taktfulde, intuitive og sikre måde blev hun ham en storartet støtte, så at han i 1947 blev modtaget som ny konge med den største begejstring. Med sin sikre smag nyindrettede hun både hjemmet på Amalienborg, Fredensborg og Gråsten Slot og også Jagtthytten i Trend.

I 1939 rejste parret på en goodwill-rejse til USA med ØK's »Canada« for at åbne den dansk-islandske afdeling på Verdensudstillingen i New York. Rejsen som strakte sig over et par måneder, blev en stor succes. Kronprins Frederik kunne klare den amerikanske presses utroiligste spørgsmål, og Kronprinsesse Ingrid viste ved denne lejlighed for første gang sin mageløse evne til at kunne tale med alle slags mennesker, huske navne og sige netop det, der skulle til, for at alle, der hilste på parret tværs over USA skulle erindre mødet som en oplevelse. En københavnsk avis skrev efter hjemkomsten: »*Bedre end de to har gjort det, kan Danmark ikke blive repræsenteret i et fremmed land. Danmark har i USA fået en publicity som aldrig før.*«

Men rejsen var faktisk gennemført i det yderste øjeblik. Da parret vendte hjem i maj 1939, stod krigen for døren, og 9. april 1940 fulgte den tyske besættelse af Danmark. Så ændredes billedet med et slag.

Frederik (9.) blev aldrig rytter som sin fader. Han brød sig slet ikke om at ride. Han havde ganske vist fulgt Christian 10. til hest over grænsen ved Genforeningen i 1920, men det var en undtagelse. Frederik 9. bevægede sig helst rundt i landet med »Kongeskibet Dannebrog«, hvor han følte sig hjemme. Og så i øvrigt med bil. Han blev efterhånden en stor bil-entusiast og kappedes med KDAK's formand, Prins *Axel* om at være godt kørende.

Men i besættelsesårene var der ikke tale om at køre bil. Da kunne man til gengæld se kronprinsparret sammen cykle i de københavnske gader. Det gav et billede af et kongehus, der var villig til at dele lige vilkår med den øvrige befolkning.

Frederik (9.)s spartanske opdragelse havde i alle fald – ligesom hans oldefars Christian 9.s – den positive virkning, at han livet igennem aldrig slog stort op, eller søgte at omgive sig med forloren pragt. Han

Kong Frederik 9. og Dronning Ingrid besøgte Grønland i 1951 og hjembragte som gave grønlandske nationaldragter til prinsesserne. Dette billede af »Grønlands kongefamilie«, fotograferet i Fredensborgs slotspark, gik hele verdenspressen rundt. Fra venstre den 5-årige Anne-Marie, den 7-årige Benedikte og den 11-årige Margrethe. – Politikens arkiv.

var tværtimod meget økonomisk og fornuftig i sit daglige liv. Der veriserer mange beretninger om hans praktiske, snusfornuftige sparsommelighed.

I de mørke besættelsesår meldte parrets arvinger sig på Amalienborg. Fra 1940-46 fødte Kronprinsesse Ingrid sine tre døtre. Skønt hele befolkningen havde håbet på en kronprins, blev det samlede resultat alligevel »kun« de tre prinsesser; *Margrethe* (2.), hvis fødsel blev et opmuntrende lysglimt i den første besættelsesmåned 1940. Derefter fulgte Prinsesse *Benedikte* i besættelsestidens næstsidste år, 1944, og endelig kom Prinsesse *Anne-Marie* i året efter befrielsen.

Frederik 9. blev efterhånden et meget alsidigt menneske med mange interesser, men mest udpræget var hans tidligt udviklede musiklitteret. Han gik aldrig til en opera eller en koncert uden at medbringe partiturer, og en af hans største glæder var at få lejlighed til at dirigere et større orkester. Medlemmerne af Det kgl. Kapel havde altid stor faglig respekt for ham som dirigent. Der foreligger kun en enkelt grammofonplade med kongen på podiet; den blev solgt med filantropisk formål for øje. Hans barndoms spillelærerinde vedblev livet igennem at høre til Amalienborgs personlige vennekreds.

Frederik 9. blev med tiden en langt mere typisk glücksborger end hans fader havde været. Han udviklede et djærvt humør, navnlig på sine ældre dage. Han kunne godt være folkelig og tale om »sin kone og børnene«, men han opretholdt altid den værdighed, som man nu engang forlanger af en konge.

I Kong Frederik 9.s regeringstid udviklede billedpressen sig stærkt, og de tre smukke prinsesser blev alle fotografers yndlingsofre. Kongefamilien vidste, at det hørte med til opgaven at lade sig fotografere, men Frederik 9. måtte undertiden sætte en stopper for pressens påtrængenhed. »*Det er godt, at Danmark har en konge, der har råd til at sige nej tak til pressen*«, sagde en dansk pressemand engang, skønt han var ked af, at han ikke måtte lade sit blad fotografere ved en hofest. Samtidig gennemførte Kong Frederik livet igennem aldrig at dementere selv de urimeligste presseskrøner om store og små tildragelser. Kongehuset havde også råd til at lade aviserne sladre. End ikke tåbelige meddelelser om, at Prinsesse Margrethe var i færd med at forlove sig med denne eller hin, blev dementeret. Folk kunne jo vente og se, hvad der faktisk skete.

Den TV-udsendelse, som fremkom ved kongens 70-årsdag i 1969, og hvori han – med pibe i munden – fortalte om sit liv, sine oplevel-

Kong Frederik 9. og Dronning Ingrid med deres tre døtre, fotograferet i 1957. Fra venstre Tronfølgeren Margrethe, Prinsesse Benedikte og Prinsesse Anne-Marie. – Politikens arkiv.

ser og sine opgaver, glæder og sorger, kan altid stå som udtryk for en moderne konges forståelse af sine store, men begrænsede opgaver. I udsendelsen var han faktisk undtagelsesvis ved at stjæle billedet fra Dronning Ingrid.

Kong Frederik 9. og hans eet år yngre broder Knud var på god fod livet igennem. – Pressefoto af Erik Petersen 1963.

Kong Frederiks knap 25-årige regeringstid 1947-1972 blev i øvrigt forbavsende udramatisk, men til gengæld harmonisk. Han – og ikke mindst Dronning Ingrid – etablerede et så naturligt forhold til et meget stort og bredt udsnit af befolkningen, at selv modstandere af kongedømmet måtte indrømme, at den danske form for monarki nu var blevet forbilledlig. Kongeparret erkendte deres konstitutionelle, næsten udelukkende repræsentative stilling og udøvede den taktfuldt og sikkert, uden at blande sig i politiske anliggender. Kong Frederik og Dronning Ingrids regeringstid bekræftede, at monarkiet fortsat kunne opretholdes med gunstig virkning både indadtil og udadtil.

Dette synspunkt bekræftedes da også fuldt ud allerede i 1953, da det stod klart, at børneflokket næppe ville blive øget ud over de tre prinsesser, af hvilke end ikke den ældste ifølge Tronfølgeordenen havde arveret til Danmark. Kongeparret var nu i samme situation, som Frederik 6. havde været i 1820'erne, da han kun havde to døtre og derfor måtte acceptere sin fætter, *Christian 8.*, som sin efterfølger. I 1947 blev Prins Knud derfor som nævnt gjort til Arveprins, men

der var allerede i befolkningen et voksende ønske om at ændre Tronfølge-loven, således at Prinsesse *Margrethe* til sin tid kunne afløse sin fader. Med den stærkt voksende emancipation fandt mange – ikke mindst danske kvinder – det urimeligt og forældet, at en kvinde skulle være udelukket fra tronen. I 1953 – i forbindelse med en ændring af Grundloven – vedtog man den ønskede ændring, der medførte at Prinsesse *Margrethe* skulle have ret til at succedere sin fader og fra nu af benævnes som *Tronfølgeren*. Det var den almindelige opfattelse at grundlovsændringen kun gik igennem, fordi den var koblet sammen med den populære ændring af tronfølgen.

Familielivet på Amalienborg i Kong Frederiks og Dronning Ingrids tid blev overordentlig harmonisk. Dronning Ingrid havde mistet sin engelskfødte mor, Prinsesse *Margaret* (se stamtavle 6, 1: 160) allerede i 1920, da hun kun var 10 år gammel. Kong Frederik havde i sine unge dage savnet et hjemms varme atmosfære. Begge bidrog de nu til at gøre Frederik 8.s palæ på Amalienborg til et godt og naturligt hjem

Det danske kongepar, Frederik 9. og Dronning Ingrid i gala ved Irans 2500-års jubilæum i oktober 1971. – Politikens arkiv.

for de tre opvoksende døtre, som Kong Frederik åbenlyst elskede og beundrede. Ikke mindst Margrethe, som ved sin impulsivitet var den, der lignede ham mest. De to yngre blev i højere grad deres moders udtrykte billede.

Den danske befolkning ventede længe med spænding på at se, hvilken ægtefælle, Tronfølgeren ville være i stand til at finde. De oplagte emner i den gamle Gotha-kalender begyndte jo i det 20. århundrede at skrumpede ind. Tyske prinser var der utvivlsomt flest af, men efter besættelsesårene var Tyskland ikke i høj kurs. Og stillingen som prinsgemal for en fremtidig dronning måtte tillige kræve særlige egenskaber. Det tog tid at finde den rette, og Prinsesse Margrethe var endnu ugift, da hendes yngste søster Anne-Marie under stor opmærksomhed fra hele verdenspressen i 1964 blev gift i Athen med Kong *Konstantin 2.* (Se side 129).

Men i 1966 overraskede Prinsesse Margrethe alle uden for den snævraste kreds ved at deklarerer sin forlovelse med den ganske ukendte, franske *Grev Henri de Laborde de Monpezat*, som hun havde truffet i London.

Den senere Prins Henrik var søn af en i Danmark ukendt vingreve i Sydfrankrig og havde gjort tjeneste ved det franske konsulat i Hong-Kong og den franske ambassade i London, hvor han var vellidt for sit elskværdige væsen og sin naturlige taktfølelse.

Parret blev gift i København i 1967 og fik bopæl på første etage i Christian 9.s gamle Amalienborgpalæ til venstre for kolonnaden, når man står på slotspladsen. Stueetagen blev reserveret et museum for Glücksborgerne, som en fortsættelse af det nu fuldt optagne Rosenborgs *Oldenborgske museum*. Samtidig overtog de til sommerbolig *Marselisborg Slot* ved Århus, som faktisk ikke havde været i brug siden Christian 10.s død i 1947.

Grev Henri, som ved brylluppet fik tillagt titlen og navnet *Prins Henrik af Danmark*, er siden 1967 faldet godt til i sin nye stilling, har lært sig dansk og har nu uddannet sig selv til verdens vanskeligste job, som han kun deler med Hertug *Philip af Edinburgh* og Prins *Bernhard* af Holland: at være sin kones mand og at sørge for, at kongehuset fortsat kan bestå.

Den sidste opgave har han allerede løst eksemplarisk. Endnu før Kong Frederiks død i 1972 var der to sønner i Christian 9.s palæ: Prins *Frederik* – en gang i fremtiden Kong *Frederik 10.* – og Prins *Joachim*, født i henholdsvis 1968 og 1969. Prins Henrik har samtidig

Kong Frederik 9. og Dronning Ingrid på »Mon Repos« 1966 med deres første barnebarn. Fra venstre: Tronfølgeren Prinsesse Margrethe, der et år senere blev gift med Prins Henrik, Kongen, den unge barnefader, Kong Konstantin 2. af Grækenland og hans endnu ugifte søster, Prinsesse Irene. I midten Dronning Ingrid og Dronning Frederika af Grækenland. Forrest Dronning Anne-Marie med sit første barn, Prinsesse Alexia. – Politikens arkiv.

på en række felter – Røde Kors og industripropaganda – gjort sig effektivt gældende i det praktiske liv. Prins Henriks opgave er hverken let eller taknemmelig. Da han i 1966 blev forlovet i London med den danske tronfølger, havde han aldrig nogen sinde været i Danmark og var helt ukendt med dansk sæd og skik. Men han havde det fortrin at være vokset op i en uprætentiøs slægt, der i flere generationer tidligere havde levet i Fransk-Indokina, hvor godt familiesammenhold var en dominerende faktor. Samtidig havde han det fortrin at være uafhængig af danske, politisk-økonomiske forhold og af sit hidtidige liv som fransk embedsmand. Dette fortrin er vigtigere i hans daglige liv end de fleste forestiller sig. Dronningens gemal må stå helt frit i sine personlige relationer.

Prins Henrik, der har samme sprogemne som Dronning Margrethe, har hurtigt lært sig et forbausende godt dansk og fundet en elsk-

Prinsesse Benedikte og Prins Richard, fotograferet i Berleburg i 1974 efter 6 års ægteskab. Her ses de sammen med deres to ældste børn. Den lille dreng er Prins Gustav og den lille, generte pige, der gemmer sig i sin moders skød, er Prinsesse Alexandra. – Politikens arkiv.

værdig måde at omgås alle slags mennesker på. At han er godt stof for nyhedspresen, er en skæbne, han deler med Hertugen af Edinburgh og Prins Bernhard af Holland. Han må altid være indstillet på, at hvad han siger og gør, vil blive brugt imod ham. Derfor indtager han oftest det fornuftige standpunkt ikke at udtale sig. Han har tilstrækkelig humoristisk sans til at vide, at han er den eneste i landet, der ikke officielt må mene noget om nogenting, ja, end ikke om sine egne sønners hensigtsmæssige opdragelse.

I 1968 blev Prinsesse Benedikte gift med den tysk-svenske Prins *Richard zu Sayn-Wittgenstein-Berleburg*. Hun bor nu på Berleburg Slot, men kommer ofte til Danmark. Hun er allerede moder til tre børn (se

Regentparret fotograferet i Marselisborg Have i sommeren 1972, kort efter Kong Frederik 9.s død. Børnene er den 3-årige Prins Joachim og den 4-årige Kronprins Frederik. – Politikens arkiv.

billedet side 306), således at Dronning Ingrid nu har i alt 8 børnebørn.

Kong Frederik 9. døde i januar 1972 efter nogen tids sygdom, som hele landet medfølelse fulgte. Hans eftermæle blev smukt, og hans storslåede bisættelse i Roskilde Domkirke en begivenhed, som hele landet fulgte i en veltilrettelagt TV-udsendelse.

Ved sin faders død udråbtes Tronfølgeren, Prinsesse Margrethe, til Danmarks dronning; den første siden middelalderens nordiske *Dronning Margrethe*. Hun antog derfor navnet *Margrethe 2*.

Dronning Margrethe er i løbet af de få år, der er forløbet, siden Frederik 9.s død, gået ind i sin daglige gerning med den naturlige sikkerhed, der har præget hende fra de helt unge år. Hun har arvet både

Prinsesse Margrethe, siden 1953 dansk Tronfølger efter den fornødne ændring af grundloven, overraskede offentligheden i 1966 ved at forlove sig med den ganske ukendte, franske Grev Henri de Laborde de Monpezat, som hidtil havde arbejdet i den franske udenrigstjeneste. Parret blev gift i 1967, og ved sin faders død i 1972 besteg Margrethe Danmarks Trone under navnet Dronning Margrethe 2. Danmark havde ingen regerende Dronning haft siden Dronning Margrethe (1.) som forenede Norden i 1300-tallet. – Officielt fotografi fra 1972.

Dronning Ingrid hyldes på sin 64-års fødselsdag i 1974 på Amalienborg Slot, to år efter Kong Frederik 9.s død. Hun er omgivet af Dronning Margrethe 2. og Prins Henrik. Børnene i sort tøj er de danske prinser, Frederik og Joachim. Drengene i ternede bukser er Prins Nicolaos og Prins Paul af Grækenland med deres søster, Prinsesse Alexia.

sin fars spontanitet og sin mors udprægede situationsfornemmelse. Med sit forbavsende sprognemme taler hun alle hovedsprogene og tilige et klangfuldt svensk. Ved sit første statsbesøg i England præsterede hun i en TV-udsendelse en så veloplagt naturlighed, at hun ganske vandt den engelske befolkning.

Som 5. generation af Glücksborgere på den danske trone, vil Dronning Margrethe næppe nogen sinde give anledning til seriøs diskussion om det demokratiske kongedømmes berettigelse. Det er hun simpelthen for klog og for taktfuld til. Hun vil som sine forfædre stadig forstå at trække den vanskelige linje mellem kongemagtens nødvendige værdighed og offentlighedens ønske om folkelighed.

Dermed er vi helt oppe i nutiden og kan passende slutte det danske afsnit med at konstatere, at Glücksborgernes stærkt afvekslende karrierer på tronerne i *England, Rusland, Grækenland, Norge, Belgien, Jugoslavien* og *Rumænien* intetsteds viser en så harmonisk udvikling som netop i det land, hvorfra slægten for 150 år siden startede sin overraskende internationale løbebane. Det skulle da lige være i Norge, hvis glücksborgske kongelinje slutter bogen i næste og sidste kapitel.

Et glücksborgerpar på Norges trone

Prins Carl og Prinsesse Maud og deres efterkommere i Norge

FORHOLDET mellem unionsstaterne *Norge* og *Sverige* havde omkring århundredskiftet længe været dårligt. Allerede i 1904 måtte man forudse en opløsning af denne union, der havde eksisteret, siden den danske konge i 1814 havde måttet afstå Norge til Sverige. Spørgsmålet var dog yderst ømtåleligt, fordi Kong *Oscar 2.* af Sverige – farbroder til Frederik (8.)s gemalinde *Lovisa* – naturligvis var dybt skuffet og krænket over sine nordmænds voksende utaknemmelighed.

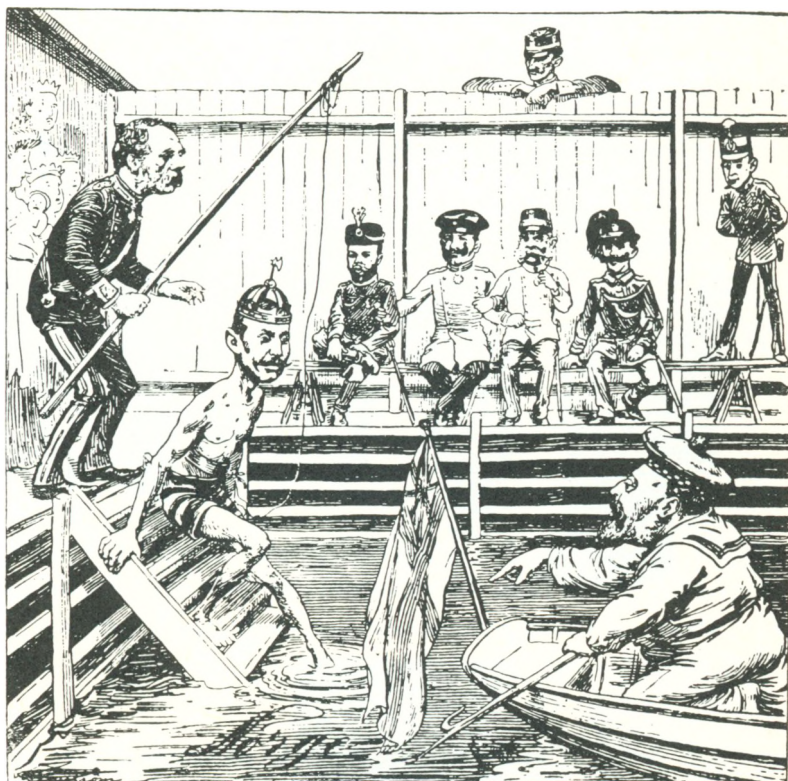
Men unionen blev fra norsk side opsagt den 7. juni 1905, og det var nok gamle Kong *Oscars* og Dronning *Sofias* fortjeneste, at det kom til at foregå uden blodsudgydelse. Der var sabelraslen på begge sider af grænsen. Opsigelsen fandt sted i den 76-årige monarks næstsidste leveår. For at sætte et plaster på såret, bad den norske regering Kong *Oscar* udpege en *svensk* prins som Norges fremtidige, uafhængige suveræn. Det afviste den svenske konge dog kategorisk, skønt hans næstældste og villige søn, den statelige 44-årige *Prins Carl*, ville have været et oplagt emne. *Prins Carl* var allerede dengang gift med den danske *Prinsesse Ingeborg*. Men adskillige nordmænd var ærlig talt mere indstillet på at gøre Norge til republik.

Czar Nicolai 2. og *Kejser Wilhelm 2.* blandede sig også i sagen og foreslog den 47-årige *Prins Valdemar*; for, som kejseren sagde: »*han har livserfaring og en nydelig og elegant gemalinde og sunde børn*«. Men *Valdemar*, der allerede i 1886 havde sagt nej til *Bulgariens* trone, drømte ikke om at sige ja heller denne gang.

De tanker, der nu opstod om at tilbyde tronen til den danske *Kronprins Frederik (8.)s* søn, *Prins Carl*, tog *Christian 9.* i starten meget køligt på. Det kunne man ikke drøfte, så længe *Sverige* og *Norge* ikke havde formalia i orden vedrørende unions-opløsningen. *Christian 9.* forhastede sig aldrig.

Republikanerne talte i starten bl.a. *Bjørnstjerne Bjørnson*, men da den berømte digter erfarede forslaget om *Prins Carl*, kunne han pludselig se, at netop *han* måtte være den rigtige løsning. *Bjørnson* tele-

Skall han ge sig i?

Farbror Edward (i lifrädningsbåten): Ge dig bara i, min gosse, det är inte farligt. Jag ä' ju här.

Kongsemnet: Ja, men ja' tycker det är så kyligt.

PUCK.

Prins Carls kåring til norsk Konge under navnet Haakon 7. med stormagternes garanti i 1905, gav anledning til mange kommentarer. Han blev valgt ved folkeafstemning med et pænt flertal. Her er det svenske vittighedsblad »Puck«s bidrag. Det er den aldrende Christian 9., der står som bademester og lokker Carl i vandet, hvor hans svigerfader Kong Edward optræder som hans livredder. I baggrunden sidder Czar Nicolai 2., Kejser Wilhelm 2., Kejser Frants Josef og den italienske Kong Victor Emanuel. Stående Kong Alfons 13. af Spanien. Over plankeværket kigger Prins Carl af Sverige, der også havde været nævnt som norsk kongsemne.

Kong Haakon og Dronning Mauds første ankomst til Norge i 1905. Se også billedet side 318.

graferede derfor til ideens fader, den norske statsminister *Chr. Michelsen*: »Nu gælder det om at holde sammen!« Michelsen, der var bange for Bjørnsons impulsive væsen og gerne ville ordne sagen i fred og ro, svarede klogt tilbage: »Nej, nu gælder det om at holde kæft!«

Fra norsk side forhørte Chr. Michelsen sig nu underhånden, men helt konkret, om mulighederne for at få Prins Carl til konge. Dette forslag støttede ikke bare Czar Nicolai 2., men også Kejser Wilhelm 2. og Kong Edward 7. Edwards anbefaling var naturligvis ikke tilfældig: Prins Carl havde jo siden 1896 været gift med hans egen, yngste datter, *Maud* (se side 230). For Christian 9. var der naturligvis den særlige glæde ved dette forslag, at det indebar, at *begge* var hans børnebørn. Og så havde parret oven i købet allerede en lille søn.

Selv om Kejser Wilhelm officielt havde anerkendt dette forslag, var Edward alligevel sikker på, at hans kejserlige søstersøn i sidste øjeblik ville prøve at forpurre »engelsk indflydelse i Norge« og ønskede derfor en hurtig afgørelse: »*Rejs derop*«, skrev han til sin svigersøn, »el-

lers vælger de en anden eller indfører republik!« Men Carl opponerede: »Jeg rejser ikke derop uden at være lovlig valgt, og jeg rejser heller ikke uden min bedstefaders samtykke.«

Efter at Norge og Sverige i Karlstad havde affattet en endelig overenskomst, vedtog Stortinget at tilbyde Prins Carl den norske krone, men Carl svarede klogt, at han kun ville acceptere, såfremt en folkeafstemning om republik eller ham faldt ud til *hans* gunst! Afstemningen fandt sted den 12.-13. november 1905. Stemmeprocenten var 75 og viste 260.000 stemmer for Prins Carl, mens kun 69.000 ønskede republik. En uge senere gav den 87-årige Christian 9. Stortingets fremmødte repræsentanter i København sit samtykke, og to dage senere forlod Prins Carl sin søofficerslejlighed i Bernstorffs Palæ i Bredgade og sejlede – nu under navnet *Haakon 7.* – til Norge med Dronning Maud og deres eneste barn, den 2-årige Kronprins *Olav* (5.), der indtil dagen før altid havde heddet *Alexander*. Hele situationen mindede meget om *Georg 1.s* kåring til græsk konge 42 år tidligere.

Rejsen op gennem Christiania fjord blev lidt spændende, for afstemningen havde trods alt vist, at der var adskillige republikanere i

Norge havde fået sit eget kongepar for første gang i 500 år. Derfor skulle det gå rigtigt til, med krone, scepter, rigsæble og hermelin. – Fotografi fra kroningen i 1906.

Norge. De første glædessalutter fra kysten skabte derfor lidt forvirring og usikkerhed om bord. Men modtagelsen blev hjertelig, og den følgende sommer kronedes kongeparret efter alle kunstens regler i Trondhjem Domkirke. I mellemtiden havde den nye konge aflagt ed og fraskrevet sig arveret til Danmarks trone for sig og sine efterkommere.

Den gamle Kong Christian 9. var glad og stolt over sin sønnesøns kåring. Ved meddelelsen om afstemningens udfald havde han sagt: *»Hvis nogen her havde kendt Frederik 6., hvem jeg skylder så meget – hvis de havde oplevet den sorg, han altid bar i sit hjerte over tabet af Norge, ville man forstå, hvilken glæde jeg nu føler ved at se to af mine børnebørn på Norges trone!«*

Det nye, norske kongepar flyttede ind i det store slot for enden af Oslos hovedgade, »Carl Johan«. Slottet havde den første Bernadotte, *Carl 14. Johan* ladet påbegynde i 1825, men det var først blevet færdig i 1848. Hans søn, Kong *Oscar 1.* og de senere Bernadotter havde ofte boet her under deres ophold i Tvillingriget. Som sommerbolig fik parret *Kongsgården på Bygdøy*, den smukke, gamle 1700-tals statholderbygning, som Christian 8. havde beboet i 1814 i den korte tid, han var Norges regent.

Hvis Christian 9. – som døde året efter – havde fået lov at følge sin sønnesøns 52-årige kongegerning i Norge, ville han ikke have haft grund til at skamme sig. Kong Haakon var den af Frederik 8.s børn, der havde den sikreste situationsfornemmelse, den største smidighed og en rimelig portion godt humør bag en tilstrækkelig myndig mine. Han løste sin opgave ganske, som hans gamle farbroder, *Georg 1.* havde løst sin i Grækenland, med en aldrig svigtende respekt for det konstitutionelle princip. Der var mening og vægt i det valgsprog han havde gjort til sit: *»Alt for Norge«.*

Han mistede sin gemalinde i 1938. Dronning Maud, der blev 69 år gammel, døde i London, hvor hun var til lægebehandling. Hendes kiste blev hjembragt til Norge og i 1959 rejstes hendes statue ved slotets søndre side.

Kong Haakon fortsatte ensom sin gerning med Kronprins Olav ved sin side i de næste 19 år. Fader og søn kom sammen til at opleve den 9. april 1940, da tyskerne uventet besatte Norge. De fulgte med den vigende, norske hær op i det nordlige Norge i den første bevægede besættelsesmåned, da tyske tropper forfulgte dem både på jorden og fra luften, indtil Statsrådet den 7. juni 1940 tilrådede, at den 67-årige konge og den 37-årige kronprins sammen med den norske regering

Det norske kongepar, Haakon 7. og hans engelskfødte Dronning Maud med deres søn, den nuværende Kong Olav 5. Billedet er taget i 1910. Se også forlovelsesbilledet fra England i bind 1 side 230.

rejste til England. Med det engelske krigsskib »*Devonshire*« sejlde de få dage efter til London.

Der rejstes ingen kritik i Norge over for dette skridt. Norge var i krig, og man vidste, at konge, kronprins og regering ville videreføre krigen fra England. Kong Haakons 70-årsdag den 3. august 1942 blev da også fejret af frie nordmænd verden over. I London hyldedes han af 5.000 landsmænd ved en storstilet, norsk militærparade i Hyde Park. Han stod i alle de 5 besættelsesår som Norges samlende symbol. Hans betroede minister i eksil-regeringen i London, *Trygve Lie*, blev senere den første generalsekretær i *United Nations*.

Ved sin hjemkomst den 7. juni 1945 blev han modtaget under former, der havde karakter af triumftog. Alle Norges kirkeklokker kime-de den dag. Kronprins Olav var vendt hjem fra England allerede den 14. maj 1945 som øverstkommanderende over alle norske styrker og kunne modtage sin fader, gemalinde og tre børn i et befriet Norge. Kong Haakon døde i 1957, 85 år gammel, under almindelig sorg.

Kronprins Olav (5.) overtog regeringen samme dag. Han var nu 54 år gammel. Af ydre lignede han ikke sin høje, slanke fader; han havde sin morfader, Edward 7.s mere firskårne skikkelse. Ved tronbestigelsen var han allerede enkemand. Han havde i 1929 giftet sig med Prinsesse *Märtha*, næstældste datter af den svenske Prins Carl og hans danskfødte gemalinde Prinsesse Ingeborg. Ægteskabet, som var et udpræget inklinationsparti, havde tillige virket som en national fuldtræffer i både Sverige og Danmark. En *svensk* prinsesse med en *dansk* moder som fremtidig *norsk* dronning! Ved sit ægteskab blev han tillige svoger til både den senere belgiske Kong *Leopold 3.*, gift med Prinsesse Astrid og med den danske Prins *Axel*, gift med Prinsesse Margaretha.

Men Prinsesse Märtha, der i sin 25 år lange kronprinsesetid havde gjort sig meget afholdt i Norge, var i 1954 blevet syg og var død den 5. april 1954. Hun blev 53 år gammel. Hun havde skænket Kronprins Olav 3 børn. Først døtrene *Ragnhild* (1930) og *Astrid* (1932). Men først i 1937 havde hun født Norges nye kronprins, *Harald*. Han var blevet modtaget med jubel, for han var den første kongesøn, der var født i Norge i de sidste 566 år!

I Kong Håkons tid havde Olav og Märtha altid boet på den dejlige gård *Skaugum* i Asker, som *Fritz Wedell Jarlsberg* havde skænket parret ved deres bryllup. Nu flyttede den ensomme Olav ind på slottet og overlod *Skaugum* til sin søn.

Kronprins Olav af Norge giftede sig i 1929 med den svenske Prinsesse Märtha, som var en af den svenske Prins Carl og den danskfødte Prinsesse Ingeborgs tre smukke døtre. Søstrene Astrid og Magaretha blev gift med henholdsvis Kong Leopold 3. af Belgien og Prins Axel af Danmark. Her ses brudeparret. Til højre for brudgommen står hans fætter Hertugen af York, som i 1936 blev Kong Georg 6. af England. Ved hertugens side står den svenske Prinsesse Ingrid, som i 1935 blev gift med Frederik (9.) af Danmark. Brudesvendene er brudens danske søstersønner Prins Flemming og Prins Georg. – Officielt, norsk fotografi.

Kroningen i Trondhjem sprang han over ved sin tronbestigelse i 1957. Ved at betragte billedet på side 313, kom han med sikker situationsfornemmelse til det resultat, at denne form ikke længere var tidsvarende for en 54-årig mand, der havde været øverstkommanderende over alle norske styrker i 2. Verdenskrig, og som hele landet var vant til at se i battle-dress. I stedet lod han sig velsigne i Trondhjem Domkirke.

Kong Olav har til dato bestridt sin kongegering i Norge på samme korrekte måde som faderen. Den gamle konge havde været hans store forbillede, og navnlig i de sidste 3 år, da de to mænd begge

Kong Haakons anden ankomst til Norge 7. juni 1945 efter 5 års fravær i London under den tyske besættelse. Han ankom sammen med Kronprinsesse Märtha og kronprinsparrets 3 børn. Kronprins Olav, som ses til højre, var kommet tilbage til Norge straks efter befrielsen i maj.

havde siddet som enkemænd, var de kommet til at stå hinanden meget nær. Det var ikke af mangel på fantasi, at Kong Olav overtog sin faders devise: »*Alt for Norge*«. Det var et udtryk for hans beundring for sin gamle fader. Få af verdens tilbageværende monarker har opfattet deres opgave i vor tid bedre end Kong Olav: *at være et symbol på landets enighed og uafhængighed*. Han har i sin hidtidige 18-årige kongetid været Norges ledende »Ambassadør«. Siden han blev konge har han aflagt statsbesøg i Sverige, Island, Frankrig, England, Benelux, Iran, Thailand, Etiopien, Jugoslavien, Østrig, Italien, Vatikanstaten, Argentina, Brasilien og Chile, og endelig Schweiz, Tunis og Danmark. Overalt har han repræsenteret sit land på sin elskværdige måde, med et stiltfærdigt smil, som ofte kan minde om hans morfaders, Kong Edward 7.s. Samtidig har han været vært for næsten lige så mange statsoverhoveder, som han har besøgt.

Fra sin ungdom har han været den norske idræts beskytter og har

vundet sig popularitet også for sin personlige indsats som sejler og skisportsmand. Han har stået på ski siden drengeårene og sejlet, siden han i 1921 fik sin første båd, »Teddy«. Han sejler hårdt, men korrekt, og har en forbavsende stor samling sejlerpræmier.

Kong Olav 5. har også haft glæde af sine børn, selv om de alle tre – ægteskabeligt – er gået deres egne veje og har set stort på det gængse, kongelige ægteskabsmønster. Men Norge er et demokratisk land; der var faktisk ingen, der mukkede, da Prinsesse Ragnhild i 1953 – året før sin moders død – giftede sig med den 30-årige kaptajn *Erling Lorentzen*, som hun havde mødt som kongelig livvagt, den dag, hun vendte hjem til det frie Norge. Gamle Kong Haakon havde dog forlangt orden i tingene og givet hende titlen: »*Prinsesse Ragnhild, Fru Lorentzen*«, og under den betegnelse kendes hun den dag i dag, selv om hendes mand i mellemtiden er blevet skibsreder i Rio de Janeiro, hvor familien nu bor med 4 børn.

Endnu mindre opsigst vakte det, da Prinsesse Astrid i 1961 giftede sig med den 34-årige forretningsmand, disponent *Johan Martin Ferner*. Hun fik en lignende betegnelse som søsteren: »*Prinsesse Astrid, Fru Ferner*.«

Derimod var der nok tilløb til opstandelse, da det – efter årelange rygter – i 1968 gik op for den norske befolkning, at den efterhånden 31-årige Kronprins *Harald* ikke syntes tilbøjelig til at gifte sig, hvis han ikke kunne få den eneste, han lige siden sin skoletid havde holdt af. Det var den jævnaldrende *Sonja Haraldsen*, datter af en norsk fabrikant.

Mange forstod kronprinsens menneskelige problem, men havde svært ved at forestille sig, at frøken Haraldsen skulle kunne blive »Kongelig Højhed« og mente, at her måtte være noget galt. Men professor *Frede Castberg*, Norges store retslærde, lod offentligheden vide, »at sagen måtte betragtes som helt lovmedholdig. Der stod ikke noget i nogen lov om, hvem kronprinsen skulle gifte sig med.«

Søstrene havde således banet vej for Kronprins Harald, og i 1968 stod brylluppet med gæster fra det svenske, danske og belgiske kongehus. I dag er der ikke længere nogen, der ser et problem i dette ægteskab. Kronprinsesse Sonja har ikke bare et stort ydre, men også store, menneskelige kvaliteter. Efter at hun med sit andet barn i 1973 har skænket Norge en vordende kronprins, *Haakon Magnus*, er der derfor ingen grund til at tro, at det norske monarki ikke vil fortsætte, selv med denne demokratisering af kongebegrebet, som Glücksborgerne

Anden og tredje generation af Glücksborgere i Norge. Familiefotografi fra 1952, taget to år før Kronprinsesse Märthas død. Foran ses det daværende kronprinsepar med deres tre børn. Fra venstre Prinsesse Ragnhild, Prins Harald og Prinsesse Astrid.

kun har oplevet to gange før ved Kong Alexander af Grækenlands ægteskab i 1919 med *Aspasia Manos* og ved Dronning Margrethe 2.s bryllup med Prins Henrik i 1967.

Kronprins Harald og Kronprinsesse Sonja af Norge fotograferet kort efter deres bryllup i Oslo i 1968.

Norsk julemærke 1973:
Kronprinsparrets søn, Arveprins
Haakon Magnus.

Dette familie billede er gemt til sidst, fordi læseren nu kender hele familien. Det er taget ved en af de største dansk-tyske glücksborgske sammenkomster, der nogen sinde har fundet sted, nemlig ved Prins Haralds og Prinsesse Helenas datter, Prinsesse Feodoras bryllup med sin tyske fætter, Prins Christian af Schaumburg-Lippe den 9. september 1937 på Fredensborg. Her er næsten hele familien forsamlet. 1. række fra venstre: Prinsesse Ingeborg af Sverige – Prins Valdemar – Prinsesse Helena – Prins Harald – brudeparret – brudgommens forældre, Prinsesse Antoinette og Prins Friedrich af Schaumburg-Lippe – Dronning Alexandrine – Kong Christian 10. – Kronprinsesse Cecilie af Preussen. – 2. række: Hofjægermester Jørgen Castenskiold – Prins Georg af Grækenland – Prins Gustav – Prinsesse Louise af Preussen – Prinsesse Frederika af Hannover – Prinsesse Cecilia af Preussen – Grevinde Feodora af Solms Baruth – Prinsesse Alexandra af Schaumburg-Lippe – Prinsesse Hertha af Glücksborg – Fyrstinde Adelheid af Solms Baruth – Prinsesse Caroline Mathilde – Prins Knud. – 3. række: Prinsesse Dagmar (Castenskiold) – Prinsesse Marie af Preus-

sen – Prinsesse Sibylla af Sverige – Hertuginde Victoria af Sachsen-Coburg og Gotha – Hertuginde Victoria Louise af Braunschweig – Prinsesse Thyra – Grevinde Alexandrine og Greve Luitpold Castell-Castell – Kronprins Frederik (9.) og Kronprinsesse Ingrid – Fyrstinde Bathildis af Schaumburg-Lippe – Prins Leopold Vilhelm af Schaumburg-Lippe – Prins Welf af Hannover – Prins Friedrich Karl af Preussen – Grev Valdemar af Rosenborg. – 4. række: Hertuginde Marie-Melita og Hertug Friedrich af Glücksborg – Arveprins Gustav Adolf af Sverige – Prinsesse Margaretha – Prins Albert af Glücksborg – Kronprinsesse Märtha og Kronprins Olav af Norge – Prins Axel – Fyrst Walrad af Schaumburg-Lippe – Prinsesse Viggo – Hertug Ernst August af Braunschweig – Prins Albrecht af Schaumburg-Lippe – Prins Gorm – Prins Erik – Prinserne Georg Wilhelm og Ernst August af Hannover – Baron Blixen-Finecke – Prins Christian af Hannover – Prins Georg – Prins Viggo – Prins Flemming. Børnene i forgrunden er Prins Oluf, Komtesse Alix (nu Kammerherreinde Vind) og Prinsesse Elisabeth. – Fot. Elfelt.

Vigtigste anvendte litteratur

GENERELT

Danmarks Historie Bind 10-11-12.
Politikens Forlag 1968-71.

Grimbergs Verdenshistorie Bind 14-15.
Politikens Forlag 1958 ff.

J. P. Trap: Fra fire Kongers Tid.
Bind 2-3. – G.E.C. Gads Forlag 1967.

Genealogisches Handbuch 1-7.

A. Fabritius: Christian 9. og hans
slægtninge. – Det Berlingske Bogtryk-
keri 1937.

CHRISTIAN 9.s FORFÆDRE M.V.

Prins Albert af Glücksburg: Kurze-
fasste Geschichte des Schleswig-Hol-
steinischen Herzogshauses. – Manu-
skript på Glücksburg Slot fra 1926.

Niels Friis: Prins Frederik af Hessen. –
Slesvigske Fodregiments Parolefond.
Haderslev 1966.

Alex Thorsøe: Hertug Wilhelm af
Glücksborg. – Milo, Odense 1907.

Signe Prytz: Frederik 7.s Barndom. –
Privattryk. København 1974.

Prins Hans: Kong Christian 9.s foræl-
dre. Gyldendal 1918. – Genudgivet af
Berlingske Bogtrykkeri 1943.

Hilaire Belloc: Napoleon. – Nyt Nor-
disk Forlag 1959.

Louis Bobé: Livsdagen lang. – H. Ha-
gerup, Kbhvn. 1947.

CHRISTIAN 9. OG LOUISE

H. P. B. Barfod: Hans Majestæt Chri-
stian 9. – H. Hagerups Forlag 1888.

Alex Thorsøe: Christian 9.s yngre
dage. – H. Hagerups Forlag 1913.

Hans Roger Madol: Christian 9. –
Gyldendal 1936.

Illustreret Tidende. 7. september 1897.
Festnummer i anledning af Dronning
Louises 80 års fødselsdag.

C. H. Rørdam: Hofdage hos Christian
IX.

A. J. P. Taylor: Bismarck. – Hamish
Hamilton, London 1955.

ALEXANDRA OG EDWARD 7. M.V.

M. C. Scott Moncrieff: Kings and
Queens of England. – Blandford Press,
London 1966.

D.A. Ponsonby: The lost Duchess. –
Chapman & Hall, London 1958.

David Duff: Edward of Kent. – Frede-
rick Muller Ltd. London 1973.

Lytton Strachey: Dronning Victoria.
– Gyldendal 1930.

Nina Epton: Victoria and her Daugh-
ters. – Weidenfeld & Nicolson, London
1971.

Georgina Battiscombe: Queen Alex-
andra. – Constable, London 1969.

E. E. P. Tisdall: Den forbløffende Dronning Alexandra. – C. A. Reitzel 1954. (Oversat fra engelsk: Unpredictable Queen. – Stanley Paul & Co. Ltd. London 1953.)

Helmut and Alison Gernstein: Edward VII and Queen Alexandra. – Frederick Muller Ltd. London 1962.

Hector Bolilho: Edward VII. – Eyre & Spottiswoode, London 1937.

Keith Middlemas: Edward VII. – Weidenfeld & Nicolson, London 1972.

Philip Magnus: King Edward the Seventh. – Penguin 1967.

Noel B. Gerson: Lillie Langtry. – Robert Hale, London 1971.

Theo Lang: My Darling Daisy. – Michael Joseph, London 1966.

Harold Nicolson: Georg 5. – Constable & Co. Ltd. London 1952.

Elizabeth Longford: The Royal House of Windsor. – Weidenfeld & Nicolson. London 1974.

DAGMAR OG ALEXANDER 3.
M.V.

Ronald Hingley: The Tsars. – Weidenfeld & Nicolson. London 1968.

Virginia Cows: The Romanovs. – Penguin. London 1974.

S. R. Malmstrøm: Dagmar. – H. Hagerups Forlag 1939.

E. E. P. Tisdall: The Dowager Empress. – Stanley Paul & Co. Ltd. London 1957. (Dansk udgave: Kejserinde Dagmar. – C. A. Reitzels Forlag 1958.)

Robert K. Massie: Nicholas and Alexandra. – Dell Books. New York 1969.

Francis Pridham: Close of a Dynasty. – Allen Wingate, London 1956.

Marvin Loyons: Nicolas 2. The last Czar. – Roulhledge. London 1974.

Ian Vorres: The last grand Duchess. (Storfyrstinde Olga.). – Hutchinson of London 1964.

Grandduchess Marie of Russia: A Princess in Exile. Cassel & Co. Ltd. London 1932.

Storfyrstinde Marie: Mine erindringer. – Steen Hasselbalchs Forlag, København 1929.

GEORG 1. OG OLGA M.V.

Orla Lehmann: Den græske Tronfølgersag. – Nyt Nordisk Forlag 1970.

E. E. P. Tisdall: Georg 1. – C. A. Reitzel 1959.

Jürg Stuker: Die Grosse Parade. Glanz und Untergang der Fürsten Europas. – Walter Verlag. Olten und Freiburg im Breisgau. Schweiz.

Prins Georg: The Cretan Drama. – Robert Speller & Sons. New York 1936.

Hans Roger Madol: Prins Georg af Grækenland. Berlingske Forlag, København 1954.

Prince Nicholas of Greece: My Fifty Years. – Hutchinson & Co. Ltd. London 1926. (Dansk udgave: Erindringer. – Gyldendal, København 1929.)

Prince Christopher of Greece: Memoirs. – Hurst & Blackett, London 1938.

Stelio Hourmouzios: No Ordinary Crown. – Weidenfeld & Nicolson, London 1972.

Queen Friderika: A Measure of understanding. – Macmillan, London 1971.

Alexandra of Yugoslavia: Prince Philip. – Opera Mundi, Paris 1961. (Norsk udgave: Nationalforlaget, Oslo 1961.)

Alexandra of Yugoslavia: For a Kings Love. – Odhams Press Ltd. London 1956.

Peter of Yugoslavia: A Kings Heritage. The Memoirs of King Peter 2. of Yugoslavia. – Cassel & Co. Ltd. London 1955.

THYRA OG ERNST AUGUST AF CUMBERLAND

Paul Zimmermann: Ernst August, Herzog von Cumberland. – Helwing-sche Verlagsbuchhandlung, Hannover 1929.

Martin le Maire: En livkirurgs Erin-dringer fra Christian 9.s tid. – Schultz 1952.

Herzogin Viktoria Louise: Ein Leben als Tochter des Kaisers. – Göttingen Verlagsanstalt 1965.

Herzogin Viktoria Louise: Bilder der Kaiserzeit. – Göttingen Verlagsan-stalt 1969.

H. B. Gisevius: Der Anfang vom Ende. Droemer-Knaur 1971.

VALDEMAR OG MARIE M.V.

Hans Roger Madol: Kongernes Onkel. – Berlingske Forlag 1938.

Prins Aage: Tre Aars Kampe i Frem-medlegionen (oversat fra amerikansk originaludgave: »A Royal Adventur-er«). – Gyldendal 1927.

Johannes Hoegh: Prinsesse Marie af Danmark. Erindringer på grundlag af samtaler, optegnelser og breve. – Gyl-dendal 1910.

Prins Erik fortæller. H. Hagerups For-lag 1945.

FREDERIK 8. OG LOVISA M.V.

Aage Heinberg: Frederik 8. – C. A. Reitzels Forlag 1962.

Illustreret Tidende Nr. 34, 1912. Sær-nummer i anledning af Frederik 8.s død.

P. Stavnstrup: Vor Konge, Christian 10. – Chr. Erichsens Forlag 1940.

Carl Kauffeldt: Fra Kronprins til Konge (Frederik 9.). – Carl Allers Bogforlag, København 1947.

Arveprins Knuds Erindringer. Thor-kild Bechs Forlag. København 1954.

Ernst Mentze: Frederik 9. Konge af Danmark. – Carit Andersens Forlag 1969.

Personregister

I registret er anført alle i begge bind forekommende personer af den glücksborgske slægt. Det bind, der henvises til, er altid anført med halvfedt. Der er dog ingen henvisninger til bogens 14 stamtavler. De kursivførte henvisninger omfatter illustrationer. I de store gruppebilleder er kun de vigtigste personer optaget i registret. Når personer og deres ægtefæller har egne kapitler eller afsnit, henvises der kun, når personerne forekommer i illustrationer eller tekst uden for disse. Der er ikke henvist til omtalte personer uden for slægten, når disse i beretningen kun optræder som bipersoner.

- Abdul Aziz, sultan af Tyrkiet, 1: 113.
Abdul Hamid, sultan af Tyrkiet, 2: 46, 47, 49, 51, 54.
Adelaide, hertuginde af Clarence, 1: 152, 154.
Adelheid, prinsesse af Glücksborg, 1: 77.
Adelheid, prinsesse af Schaumburg-Lippe, senere hertuginde af Glücksborg, 1: 74.
Adolf, hertug af Glücksborg, 1: 54.
Adolf Frederik, konge af Sverige, 1: 45.
Adolphus, hertug af Cambridge, 1: 154.
Albert, konge af Belgien, 1: 240.
Albert, se Georg 6., konge af England.
Albert, prins af Glücksborg, 1: 75.
Albert, prins af Sachsen-Coburg og Gotha, dronning Victorias prinsgemal, 1: 84, 151, 157-58, 159, 162, 163, 176, 226, 232.
Albert Victor (Eddie), hertug af Clarence and Avondale, 1: 119, 127, 128, 129, 176, 177, 178, 183, 187, 195, 197, 217, 218, 220, 221, 223, 224, 225, 226, 309, 2: 36, 37, 251.
Alexander, hertug af Fife, 1: 198, 201.
Alexander, hertug af Glücksborg, 1: 52.
Alexander, konge af Grækenland, 2: 42, 51, 53, 63, 76-77, 78, 81, 93-95, 155, 320.
Alexander, konge af Serbien, 2: 44, 46.
Alexander, prins af Jugoslavien, 2: 120, 136.
Alexander (Sandro), storfyrste af Rusland, 1: 308, 309, 310, 323, 336.
Alexander 1., czar af Rusland, 1: 47.
Alexander 2., czar af Rusland, 1: 62, 93, 113, 126, 158, 255-56, 259, 261, 264, 268, 270-72, 278, 280-82, 284, 286, 288, 289, 292, 2: 8, 14, 26, 218.
Alexander 3., czar af Rusland, 1: 116, 124, 126-27, 132-33, 135, 136-44, 204, 216, 222-23, 228, 255-345, 2: 14, 25, 32, 42, 63, 67, 87, 216, 218, 220, 222.
Alexander 1., konge af Jugoslavien, 1: 280, 338, 2: 100, 133, 134, 146-47.
Alexander, prins af Jugoslavien, søn af kong Peter 2., 2: 140-45.
Alexander, hertug af Anhalt-Bernburg, 1: 66.
Alexander af Battenberg, konge, senere czar af Bulgarien, 2: 220.

- Alexandra, dronning af England, 1: 62, 85, 96, 101, 103, 105, 114, 116, 119, 121, 123, 126, 130, 134, 144, 145, 151-254, 255-56, 258, 266, 268, 283, 290, 306, 308-10, 314, 316, 336, 338, 340, 341, 342, 2: 5, 8, 26-28, 32, 38, 46, 63, 69, 150, 162, 177-78, 180, 218, 250-51, 266-67, 276.
- Alexandra, dronning af Jugoslavien, 2: 78-80, 100, 106, 110-11, 133-45.
- Alexandra, hertuginde af Fife, 1: 215.
- Alexandra, prinsesse af Grækenland, storfyrstinde af Rusland, 1: 273, 324, 2: 32, 36, 42, 43, 63.
- Alexandra, prinsesse af Sayn-Wittgenstein-Berleburg, 2: 306.
- Alexandra, storfyrstinde af Rusland, gift m. prins Friedrich af Hessen, 1: 91, 93, 96, 272.
- Alexandra, storhertuginde af Mecklenburg-Schwerin, 2: 182, 183, 187, 188, 189, 191, 288.
- Alexandra Victoria, prinsesse af Glücksborg, 1: 77.
- Alexandrine, dronning af Danmark, 1: 309-10, 334, 339, 2: 188-90, 288-96.
- Alexei, russisk tronfølger, 1: 315, 325, 329-30.
- Alexia, prinsesse af Grækenland, 2: 128, 131, 305, 309.
- Alexis, storfyrste af Rusland, 1: 255, 272, 2: 218.
- Alfons 13., konge af Spanien, 1: 240, 2: 119.
- Alfred, hertug af Edinburgh, senere hertug af Sachsen-Coburg og Gotha, 1: 100, 163, 176, 222, 228, 272, 280, 286, 302, 2: 5, 7, 147.
- Alice, prinsesse af Grækenland, 1: 254, 2: 89, 90, 91.
- Alice, storhertuginde af Hessen, 1: 163, 168, 228, 302.
- Alix, czarina af Rusland, 1: 228, 238, 302, 304, 306-08, 312, 314-18, 319, 320-23, 324, 326-27, 329, 332, 335.
- Amalie, dronning af Grækenland, 2: 5, 6, 7, 127.
- Anastasia, storfyrstinde af Rusland, 1: 318, 324.
- Anastasia, storfyrstinde af Rusland, senere hertuginde af Mecklenburg, 1: 309-10, 2: 288.
- Andersen, H. N., etatsråd, 2: 226, 230-33, 235, 243.
- André, prins af Bourbon-Parma, 2: 247.
- Andreas, prins af Grækenland, 1: 134, 254, 2: 21, 33, 43, 52, 73, 75, 82-86, 89, 90.
- Andrei, storfyrste af Rusland, 1: 279, 301, 302, 334, 2: 88.
- Anna, landgrevinde af Hessen-Kassel, 1: 91, 98, 167.
- Anne, dronning af England, 1: 151, 2: 172.
- Anne, prinsesse af Bourbon-Parma, 2: 159, 160, 161, 246.
- Anne, prinsesse af England, 1: 254.
- Anne, prinsesse, gift med prins Georg, 2: 243.
- Anne-Marie, dronning af Grækenland, 2: 124, 128, 129, 130-32, 203, 299, 300, 301, 304, 305.
- Antonescu, Ian, general, 2: 153, 155-56, 157, 158.
- Arthur, hertug af Connaught, 1: 100, 174, 222, 2: 170-71.
- Aspasia Manos, se Manos, Aspasia.
- Astrid, dronning af Belgien, 1: 157, 2: 243, 282, 285, 316.
- Astrid, prinsesse af Norge (fru Ferner), 2: 316, 319, 320.
- August Philip, hertug af Schleswig-Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 18-19, 22.
- Augusta, hertuginde af Cambridge, 1: 166, 167.
- Augusta, hertuginde af Mecklenburg-Strelitz, 1: 162.
- Augusta, prinsesse af Hessen-Kassel,

- senere baronesse Blixen-Finecke, 1: 84, 99, 101, 102, 2: 212.
- Axel, prins af Danmark, 2: 119, 226, 228, 229, 231, 236, 237, 240-41, 242, 243, 284, 298, 316.
- Bardenfleth, kommandør, 1: 148.
- Baudouin, konge af Belgien, 2: 282, 285.
- Beatrice, prinsesse af England, 1: 158, 228.
- Beauchamp, M., fransk militærattaché, 1: 132.
- Beauharnais, Eugene, Napoleons sted-
søn, 1: 270, 2: 5.
- Benedikte, prinsesse af Danmark, 2: 299, 300, 301, 304, 306.
- Beresford, Charles, lord, søofficer, 1: 189, 210-11, 214, 216.
- Beresford, Lady, 1: 210-11, 214, 216.
- Bernadotte, marskal, se Carl 14. Jo-
han, konge af Sverige.
- Bernhard, prins af Holland, 2: 304.
- Bernhardt, Sarah, skuespillerinde, 1: 190, 234.
- Berthold, prins af Baden, 2: 186.
- Bille-Brahe, Ida, hofdame, 1: 266.
- Birgitte, prinsesse af Bourbon-Parma,
f. Holstein-Ledreborg, 2: 247.
- Bismarck, Otto von, rigskansler, 1: 34,
61, 76, 101, 103-04, 106, 108, 112,
114-18, 121, 166, 180, 185, 203,
2: 38, 171-72, 174, 176, 178, 180,
250, 288.
- Björnson, Bjørnstjerne, forfatter, 2:
310, 312.
- Blixen-Finecke, Carl Frederik, baron,
1: 101, 102, 2: 212.
- Blücher, Frederik, greve, hofchef, 1:
164.
- Bobé, Louis, historiker, 1: 70, 78, 80.
- Bonaparte, Roland, fransk prins, 2:
64-65.
- Boris, storfyrste af Rusland, 1: 279,
334, 2: 88.
- Brandram, Richard, major, 2: 111.
- Brassova, Georg, greve, 1: 329, 332.
- Brassova, Nathalia, grevinde, 1: 329-
30, 332.
- Breton, Emilie Le, se Langtry, Lillie.
- Brooke, Frances, hertuginde af War-
wick, 1: 208, 209, 210-12, 214, 216-
18.
- Brooke, Francis, jarl af Warwick, 1:
208, 210.
- Bull, kammerherre, 2: 270, 276-77.
- Carl, hertug af Braunschweig-Bewern,
1: 51.
- Carl, hertug af Glücksborg, 1: 44, 56,
62, 67, 71-72, 73, 74-75, 83, 89,
98, 116, 2: 166.
- Carl, landgreve af Hessen-Kassel, 1:
16, 33, 40, 41, 43, 44, 56-57, 59, 80.
- Carl, prins af Danmark, se Haakon 7.,
konge af Norge.
- Carl, prins af Sverige, 2: 243, 282,
284-85, 310, 316.
- Carl 1., konge af Württemberg, 1: 113.
- Carl 13., konge af Sverige, 1: 46.
- Carl 14. Johan, konge af Sverige, 1:
39, 46, 2: 253, 257, 314.
- Carl 15., konge af Sverige, 1: 104,
113, 115, 180, 2: 251-60, 267, 282.
- Carl 16. Gustav, konge af Sverige, 1:
9, 75.
- Carl Anton August, prins af Holstein-
Beck, 1: 23, 25, 26.
- Carl August, prins af Augustenborg,
1: 92.
- Carl Ludwig, hertug af Schleswig-
Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 24.
- Carol 1., konge af Rumænien, 2: 146.
- Carol 2., konge af Rumænien, 1: 272,
280, 2: 42, 93, 96, 133-34, 146-61.
- Caroline, arveprinsesse af Danmark,
1: 62, 89, 99, 152, 2: 59.
- Caroline, dronning af England, 1: 151.
- Caroline, hertuginde af Glücksborg,
1: 51.
- Caroline Amalie, dronning af Dan-
mark, 1: 89, 92, 96, 98, 2: 260.

- Caroline-Mathilde, arveprinsesse af Danmark, 2: 120, 284, 286, 295, 297.
- Caroline Mathilde, dronning af Danmark, 1: 152, 2: 251.
- Caroline Mathilde, prinsesse af Glücksborg, 1: 77.
- Castenskiold, Jørgen, hofjægermester, 2: 286.
- Catharina den Store, kejserinde af Rusland, 1: 25, 28, 281, 292-93, 2: 28.
- Catherine, prinsesse af Grækenland, senere Lady Brandram, 2: 42, 69, 86, 100, 106, 110, 111, 158, 161.
- Cecilia, prinsesse af Grækenland, 2: 90, 91.
- Charles, prins af Wales, 1: 253, 254.
- Charlotte, dronning af England, 1: 154, 156, 236.
- Charlotte, engelsk tronfølger, 1: 151-52, 155.
- Charlotte, landgrevinde af Hessen-Kassel, 1: 84, 85, 88-89, 91, 96, 99, 164, 2: 260-61.
- Charlotte, prinsesse af Preussen, 1: 202, 203.
- Charlotte Amalie, prinsesse af Danmark, 2: 261.
- Charlotte Frederikke, prinsesse af Mecklenburg-Schwerin, gift med Christian 8., 1: 98, 2: 288.
- Chira, prins af Siam, 2: 217, 232.
- Christian, greve af Rosenborg, søn af prins Erik, 2: 244.
- Christian, greve af Rosenborg, søn af arveprins Knud, 2: 295.
- Christian, prins af Augustenborg, 1: 61, 2: 250.
- Christian, prins af Hannover, 2: 182, 183, 184, 199.
- Christian, prins af Hannover, 2: 206.
- Christian, prins af Hessen-Kassel, 1: 41.
- Christian, prins af Schaumburg-Lippe, 2: 271.
- Christian 7., konge af Danmark, 1: 33, 41, 44, 56.
- Christian 8., konge af Danmark, 1: 33, 38, 53, 55, 60, 71, 74, 78-79, 83-85, 87-89, 91, 92, 96, 98, 103, 164, 2: 288, 302, 314.
- Christian 9., konge af Danmark, 1: 16-17, 24-27, 29-30, 37-39, 41, 44, 52, 54, 56, 61-66, 72-73, 76, 78-82, 83-150, 151, 155, 157, 162-64, 165, 166, 171, 188, 193, 207, 215, 223, 225, 244, 255, 261-62, 264, 266, 268, 270, 312, 2: 5, 8-10, 12, 45, 140, 159, 162, 166-68, 176, 179, 188, 190, 193, 197-200, 210, 212, 218-20, 222, 224, 226, 231, 235, 238-39, 243, 248, 250-54, 260, 264, 266, 269, 270-72, 288, 296, 298, 310, 312-14.
- Christian 10., konge af Danmark, 1: 115, 141, 198, 338-39, 341, 2: 94, 98, 188-89, 234, 238, 240-41, 243, 265, 266, 268-70, 278, 280, 282, 284-85, 288-96, 298.
- Christian August, hertug af Augustenborg, 1: 60, 61, 91-92, 96, 2: 250.
- Christina, prinsesse af Spanien, 2: 131.
- Christopher, prins af Grækenland, 1: 141, 2: 33, 73, 85-86, 90-92, 93, 100.
- Chulalongkorn, konge af Siam, 2: 232, 235.
- Churchill, Winston, premierminister, 1: 251-52, 2: 72, 112-14, 123, 138, 140, 142.
- Cliftden, Nellie, skuespillerinde, 1: 162.
- Dagmar, kejserinde af Rusland, 1: 62, 93, 101, 105, 108, 112, 114, 116, 119, 121, 123, 124, 126, 130, 134, 135, 145, 148, 163, 165, 178, 216, 223, 244, 245, 255-345, 2: 8, 14, 25-26, 32, 42, 162, 202, 218, 222, 235, 267, 276.
- Dagmar, prinsesse af Danmark, senere

- gift Castenskiold, 2: 268, 276, 277, 285.
- Daisy, se Brooke, Frances, hertuginde af Warwick.
- Danner, Louise, grevinde, 1: 86, 91, 98, 101-02, 126, 2: 10, 260.
- Danneskiold-Samsøe, Conrad, lensgreve, 1: 60, 92.
- Decazes, fransk indenrigsminister. Af Frederik 6. udnævnt til hertug af Glycksbjerg, 1: 50.
- Deutzer, J. H., konseilspræsident, 2: 234.
- Dmitri, storfyrste af Rusland, 1: 273, 324, 327, 2: 42.
- Dolgoruky, Katarina, fyrstinde Yuriyevsky, 1: 259, 282, 284, 286, 288-90, 301.
- Don Pedro 1., kejser af Brasilien, 1: 65.
- Dotézac, fransk gesandt, 2: 251, 254, 256.
- Edward, hertug af Kent, dronning Victorias fader, 1: 152, 154-55, 156.
- Edward 7., konge af England, 1: 62, 103, 114, 116, 117, 119, 121, 126, 128, 130, 144, 151-254, 256, 258, 268, 269, 270, 290, 308, 310, 322, 2: 5, 7, 15, 22, 26, 28, 29, 32, 38, 46, 63, 218, 250, 266, 271-72, 274, 312, 316, 318.
- Edward (8.), hertug af Windsor, 1: 227, 244, 246, 248, 250, 251, 252.
- Efimovitch, Gregori, se Rasputin.
- Eleanor (Prinsesse Viggo), 1: 344, 2: 119, 237, 244, 245.
- Eleonora af Reuss, gift med ekskong Ferdinand af Bulgarien, 2: 223.
- Elisabeth, dronning af Grækenland, 1: 272, 280, 2: 93, 94, 95, 96, 97, 133, 134, 146-47.
- Elisabeth, grevinde af Toerring-Jettenbach, 2: 87.
- Elisabeth, kejserinde af Østrig, 2: 21.
- Elisabeth, prinsesse af Danmark, 2: 120, 296.
- Elizabeth, czarina af Rusland, 1: 24.
- Elizabeth, dronning af England, 1: 252, 253, 2: 134.
- Elizabeth 2., dronning af England, 1: 252, 253, 2: 90, 116, 124, 158.
- Ella, storfyrstinde af Rusland, 1: 228, 272-73, 302, 316, 320, 323, 334.
- Erik, greve af Rosenborg, 2: 226, 229, 231, 236, 238, 241, 244.
- Ernst, hertug af Sachsen-Coburg, 2: 7.
- Ernst, storhertug af Hessen, 1: 272, 302, 304, 306.
- Ernst August, hertug af Braunschweig-Lüneburg, 2: 102, 105, 183, 184, 187, 200, 201, 202, 203, 206, 219.
- Ernst August, hertug af Cumberland, 1: 114, 118, 126, 128, 144, 154, 193, 2: 162, 167, 171-208, 218-19.
- Ernst August, prins af Hannover, 2: 206.
- Ernst August, prins af England, hertug af Cumberland, konge af Hannover, 1: 154, 169, 2: 172.
- Ernst Günther, hertug af Augustenborg, 1: 61.
- Estrup, konseilspræsident, 1: 80, 120.
- Eugenie, kejserinde af Frankrig, 1: 185.
- Eugenie, prinsesse af Grækenland, 2: 67, 69.
- Eugen, prins af Sverige, 2: 282.
- Feodora, prinsesse af Danmark, g. m. Christian af Schaumburg-Lippe, 2: 271, 284, 286.
- Ferdinand, arveprins af Danmark, 1: 62, 75, 89, 91, 98, 99, 103.
- Ferdinand, hertug af Anhalt-Köthen, 1: 30, 32.
- Ferdinand, konge af Bulgarien, 2: 52, 54, 55-56, 59, 60, 72, 75, 219, 222, 223.
- Ferdinand 1., konge af Rumænien, 1: 204, 222, 280, 2: 93-94, 133, 134, 146, 147, 148-150.
- Ferdinand 2., konge af Portugal, 2: 7.

- Flemming, greve af Rosenborg, 2: 119, 238, 243, 317.
- Franco, general, statschef, 2: 119.
- Françoise, hertuginde af Chartres, 2: 212, 216.
- Françoise, prinsesse af Orleans, 2: 92, 93.
- Franz 1., kejser af Østrig, 1: 47.
- Frantz Josef, kejser af Østrig, 1: 76, 113, 117, 182, 204, 206, 2: 195, 197, 206.
- Frederick, hertug af York, 1: 154-55.
- Frederik, arveprins af Danmark, 1: 91, 164, 2: 260, 288.
- Frederik, kronprins af Danmark, 2: 304, 307, 309.
- Frederik, prins af Hessen-Kassel, 1: 41.
- Frederik, prins af Nör, 1: 60, 98, 106.
- Frederik 6., konge af Danmark, 1: 16, 18, 26-27, 32-34, 36-37, 39, 40-51, 53-55, 59, 62, 67, 71-72, 76, 78, 82-85, 89, 91-92, 98, 112, 152, 2: 254, 302, 314.
- Frederik 7., konge af Danmark, 1: 33, 53-54, 55, 62, 71-72, 75-76, 83, 85-87, 89, 91, 98, 100-06, 124, 144, 166, 169, 174, 180, 2: 8-10, 12, 14, 15, 17, 162, 248, 256-57, 260.
- Frederik 8., konge af Danmark, 1: 62, 89, 93, 101, 108, 114, 116, 119, 121, 123, 130, 134, 141, 148 165, 174, 178, 232, 240, 261-62, 266, 268, 269, 270, 2: 22, 25, 184, 198, 200, 210, 218, 224, 232, 238, 248-82, 314.
- Frederik 9., konge af Danmark, 1: 126, 141, 2: 238, 243, 288, 289, 294, 295, 296-305.
- Frederika, dronning af Grækenland, 2: 81, 102, 105, 106, 109, 110-11, 113-28, 131, 132, 159, 203-04, 207, 305.
- Frederik Christian, hertug af Augustenborg, 1: 33.
- Frederik den Store, konge af Preussen, 1: 22-26, 28, 33-34, 39, 103, 112.
- Friederike, friherreinde von Richt-hofen, 1: 26, 30, 32.
- Friederike, hertuginde af Anhalt-Bern-burg, 1: 44, 62, 64-66, 67, 70, 73, 78, 114.
- Friederike, hertuginde af Schleswig-Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 16-37, 56.
- Friederike, prinsesse af Hannover, 2: 173, 176, 180, 192.
- Friedrich, (»der Achte«), hertug af Augustenborg, 1: 61, 106, 132, 2: 250.
- Friedrich, hertug af Glücksborg, 1: 44, 65, 67, 70, 73, 74, 76, 2: 284.
- Friedrich, hertug af Glücksborg, 1: 77.
- Friedrich, hertug af Schleswig-Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 16-37.
- Friedrich, kurfyrste af Brandenburg, 1: 22.
- Friedrich, landgreve af Hessen-Kassel, 1: 57-58, 59.
- Friedrich (Russerprinsen), prins af Hessen-Kassel, 1: 84-85, 90, 91-93, 96, 98, 100, 166, 167, 272.
- Friedrich, prins af Nederlandene, 2: 254-56.
- Friedrich, prins af Schaumburg-Lippe, 2: 270, 271.
- »Friedrich der Achte«, se Friedrich, hertug af Augustenborg.
- Friedrich 3., kejser af Tyskland, 1: 158, 169, 174, 202, 203, 228, 268, 2: 38, 178.
- Friedrich Ferdinand, hertug af Glücks-borg, 1: 75, 76.
- Friedrich Ferdinand, prins af Glücks-borg, 2: 190.
- Friedrich Franz 1., storhertug af Meck-lenburg-Schwerin, 1: 33.
- Friedrich Franz 3., storhertug af Meck-lenburg-Schwerin, 2: 288.
- Friedrich Franz 4., storhertug af Meck-lenburg-Schwerin, 2: 187, 188, 189, 190, 288.
- Friedrich Ludwig, hertug af Schleswig-

- Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 19, 22.
 Friedrich Wilhelm, hertug af Glücksborg, 1: 51.
 Friedrich Wilhelm 2., hertug af Schleswig-Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 22, 24, 36.
 Friedrich Wilhelm, hertug af Schleswig-Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 19, 23, 29.
 Friedrich Wilhelm 1., konge af Preussen, 1: 22-23, 29.
 Friedrich Wilhelm 2., konge af Preussen, 1: 26.
 Friedrich Wilhelm 3., konge af Preussen, 1: 28, 33-34, 40.
 Friedrich Wilhelm 4., konge af Preussen, 1: 85.
- Gaulle, Charles de, general, præsident, 2: 118, 127.
 Georg, hertug af Kent, 1: 250, 2: 89, 135, 136.
 Georg, prins af Hannover, 2: 182, 183, 184, 187, 200.
 Georg, prins af Danmark, 2: 243, 317.
 Georg, prins af Grækenland, 1: 128, 134, 304, 318, 2: 28, 32, 36, 43, 48, 50, 60-61, 63-65, 66, 67, 73, 106, 108, 109, 110, 121, 239.
 Georg, storfyrste af Rusland, søn af Alexander 3., 1: 128, 280, 287, 300, 305, 311-12, 327, 329.
 Georg, storfyrste af Rusland, 1: 309, 2: 44, 63, 67.
 Georg 1., konge af England, 1: 151, 2: 172.
 Georg 3., konge af England, 1: 151, 156, 231.
 Georg 4., konge af England, 1: 151, 154-55, 231.
 Georg 5., konge af England, 1: 178, 183, 195, 197, 205, 216, 217, 223-24, 225, 227, 228, 233, 238, 240, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 250, 251, 301, 304, 339, 2: 36, 37, 74, 86, 138, 202.
- Georg 6., konge af England, 1: 246, 248, 250, 251, 252, 2: 111, 134, 140, 317.
 Georg 1., konge af Grækenland, 1: 72, 80, 101, 103, 107, 113, 116, 123, 134, 144, 155, 157, 176, 183-85, 240, 268, 270, 273, 281, 2: 5-60, 62-63, 69, 71, 81, 116, 118, 126, 128, 166, 176, 210, 218, 221-22, 224, 248, 271, 313-14.
 Georg 2., konge af Grækenland, 2: 21, 40, 42, 45, 51, 53, 76, 85, 93-114, 133, 135, 138, 140, 146-47, 155, 158.
 Georg 5., konge af Hannover, 1: 154, 2: 172, 173, 174, 176, 178.
 Georg Wilhelm, prins af Hannover, 2: 206.
 Gladstone, William, premierminister, 1: 188, 190, 192.
 Glücksbiereg, hertug af, se Decazes.
 Gordon-Cumming, William, regimentschef, 1: 212-14.
 Gorki, Maxim, forfatter, 1: 334.
 Gorm, prins af Danmark, 2: 284, 286.
 »Greven af Gottorp«, se Gustav 4. Adolf.
 Gustav, prins af Danmark, 2: 267, 268, 276, 277, 286.
 Gustav, prins af Sayn-Wittgenstein-Berleburg, 2: 306.
 Gustav 3., konge af Sverige, 1: 45.
 Gustav 4. Adolf, konge af Sverige, 1: 45, 46.
 Gustav 5. Adolf, konge af Sverige, 1: 46, 232, 254, 2: 282.
 Gustav 6. Adolf, konge af Sverige, 1: 232, 2: 298.
- Haimon, hertug af Aosta, 2: 109.
 Hall, C. C., konsejlspræsident, 1: 103.
 Hans den Yngre, hertug af Slesvig og Holsten, 1: 52, 79.
 Hans, prins af Glücksborg: 1: 45, 56, 58, 73, 76, 78-80, 121, 147, 148, 149, 262, 342, 2: 26, 198, 220.

- Harald, kronprins af Norge, 2: 284, 316, 318, 319, 320, 321.
- Harald, prins af Danmark, 1: 77, 2: 238, 266, 268, 271, 284, 286, 295.
- Heinrich, prins af Preussen, 1: 202, 203.
- Heinrich, prins af Battenberg, 1: 228.
- Helen, prinsesse af England, 1: 210.
- Helen, prinsesse af England, 1: 163, 2: 250.
- Helena, prinsesse af Glücksborg, 1: 77, 2: 284, 286.
- Helena, prinsesse af Spanien, 2: 131.
- Helene, dronning af Rumænien, 2: 42, 51, 53, 93, 99, 133, 146-61.
- Helene, prinsesse af Orleans, 1: 222.
- Helene, prinsesse af Rumænien, 2: 160, 61.
- Helene, storfyrstinde, g. m. prins Nicolaos af Grækenland, 1: 279, 334, 2: 87, 88, 89.
- Henriette, hertuginde af Anhalt-Köthen, 1: 26, 30, 32.
- Henrik, prins af Danmark, 2: 304, 305-09, 320.
- Henry, hertug af Gloucester, 1: 250.
- Henry Georg, jarl af Harewood, 1: 250.
- Hitler, Adolf, rigskansler, 1: 250, 2: 102, 104, 106, 110, 133-36, 137, 138, 153, 155, 203, 207, 246, 285, 293.
- Hohenthal-Königsbruch, Alfred von, greve, 1: 70.
- Hohenthal, Walpurga von, grevinde, 1: 158.
- Haakon 7., konge af Norge, 1: 144, 149, 200, 217, 230, 232, 2: 112, 140, 248, 265, 266, 268, 270, 282, 284, 310-16, 318, 319.
- Haakon Magnus, prins af Norge, 2: 319, 321.
- Ingeborg, prinsesse af Danmark, g. m. prins Carl af Sverige, 2: 243, 265, 266, 267, 268, 270, 276, 282, 284-85, 310, 316.
- Ingolf, greve af Rosenborg, 2: 295.
- Ingrid, dronning af Danmark, 1: 86-87, 126, 222, 232, 2: 171, 298-305, 317.
- Irene, prinsesse af Grækenland, senere hertuginde af Aosta, 2: 42, 51, 53, 86, 99, 109, 161.
- Irene, prinsesse af Grækenland, 2: 110, 111, 123, 132, 305.
- Irina, prinsesse af Rumænien, 1: 160, 161.
- Jacques, prins af Bourbon-Parma, 2: 246.
- Jean, greve af Paris, 2: 216, 217.
- Joachim, prins af Danmark, 2: 304, 307, 309.
- Joannides, Perikles, admiral, 2: 67.
- Johan 6., konge af Portugal, 1: 65.
- Jordan, Dorothea, skuespillerinde, 1: 152.
- Josefine, dronning af Sverige, 2: 260.
- Josephine, storfyrstinde af Rusland, 1: 281, 2: 26-27.
- Josephine Charlotte, storhertuginde af Luxemburg, 2: 285.
- Juan Carlos, spansk tronfølger, 2: 119, 120, 122, 132.
- Juliana, dronning af Holland, 2: 120, 121, 170.
- Julie, prinsesse af Hessen-Kassel, 1: 41, 62, 70, 78-79.
- Julius, prins af Glücksborg, 1: 44, 64, 73, 78-79.
- Karamanlis, græsk førsteminister, 2: 116, 123-24, 127, 132.
- Karin, grevinde af Rosenborg, 2: 244.
- Karl, kejser af Østrig, 2: 245.
- Kemal Atatyrk, præsident, 2: 51, 83.
- Keppel, Alice, 1: 206, 218, 219, 231-32, 234, 240.
- Kerensky, russisk revolutionsmand, 1: 330, 332.

- Knud, arveprins af Danmark, 2: 243, 284, 288, 289, 294, 295-96, 297, 302.
- Konstantin, storfyrste af Rusland og vicekonge af Polen, 1: 270, 281, 334, 2: 26.
- Konstantin, storfyrste af Rusland, 1: 337, 2: 27.
- Konstantin 1., konge af Grækenland, 1: 128, 129, 169, 203, 205, 2: 28, 32, 36, 37-39, 41, 42, 43, 44, 45, 46-48, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60-93, 96, 100, 104, 133, 146, 152, 161, 222.
- Konstantin 2., konge af Grækenland, 2: 81, 106, 111, 123, 127-28, 129, 130-32, 203, 304, 305.
- Koulikowsky, Guri, 1: 338, 341.
- Koulikowsky, Nicolai, ritmester, 1: 311, 336, 338, 341, 344, 345.
- Koulikowsky, Thikon, 1: 336, 341.
- Krohn, oberst, hofchef, 1: 58.
- Kschessinska, Mathilde, balletdanserinde, 1: 301, 302.
- Kyryl, storfyrste, 1: 272, 279, 306, 330, 2: 88.
- Lambrino, Zizi, Carol 2.s første hustru, 2: 148, 160.
- Langtry, Edward, forretningsmand, 1: 189, 190-92, 218.
- Langtry, Lillie, skuespillerinde, 1: 189-90, 191 192, 208.
- Lasberg, Friedrich von, greve, 1: 67.
- Leeds, Anastasia, gift m. prins Christopher af Grækenland, 2: 91, 92.
- Lenin, 1: 296, 332, 334.
- Lennart, prins af Sverige, 2: 42.
- Leopold, prins af England, 1: 174, 210, 228, 2: 214.
- Leopold, storhertug af Baden, 2: 181.
- Leopold 1., konge af Belgien, 1: 152, 154, 155, 157, 163, 168, 170, 188, 2: 8, 14-15.
- Leopold 2., konge af Belgien, 1: 113, 192, 2: 219.
- Leopold 3., konge af Belgien, 1: 157, 2: 285, 316.
- Lois Frances, grevinde af Rosenborg, 2: 237, 244.
- Louis 1., konge af Portugal, 1: 113.
- Louis Philippe, konge af Frankrig, 1: 74, 157, 2: 211, 212, 214, 216, 222, 241.
- Louise, dronning af Danmark, 1: 84, 86, 87-150, 151, 162-64, 165, 166, 171, 193, 207, 215, 223, 225, 255, 261, 264, 268, 270, 2: 5, 8-10, 38, 162-63, 166, 168, 170-71, 176, 179-80, 190, 210, 212, 218, 248, 251, 260, 267-68.
- Louise, dronning af Preussen, 1: 34.
- Louise, dronning af Sverige, 1: 254.
- Louise, hertuginde af Connaught, 1: 222, 2: 171.
- Louise, hertuginde af Fife, 1: 178, 180, 183, 187, 195, 198, 199, 201, 215, 217.
- Louise, landgrevinde af Hessen-Kassel, 1: 41, 44, 56.
- Louise, prinsesse af Danmark, gift Schaumburg-Lippe, 2: 265, 266, 268, 270, 271, 274, 282.
- Louise, prinsesse af Glücksborg, 1: 44, 58, 64, 70, 73, 78-79.
- Louise, prinsesse af Preussen, gift m. Friederich, prins af Nederlandene, 2: 254.
- Louise Alexandra, prinsesse af Danmark, gift Castell-Castell, 2: 284, 286.
- Louise Augusta, hertuginde af Augustenborg, 1: 33, 92.
- Louise Caroline, hertuginde af Glücksborg, 1: 16, 33, 37, 38-64, 65.
- Louise-Sophie, hertuginde af Augustenborg, 1: 60-61, 92.
- Lovisa, dronning af Danmark, 1: 115, 119, 121, 123, 130, 2: 218, 238, 248-82, 286, 287.
- Lovisa, dronning af Sverige, 2: 256-258.

- Ludvig 1., konge af Bayern, 2: 6, 20.
 Ludvig 2., konge af Bayern, 2: 113.
 Ludvig 4., storhertug af Hessen, 1: 168, 228, 304.
 Ludvig 18., konge af Frankrig, 1: 50.
 Luitpold Castell-Castell, greve, 2: 284.
 Luitpold, prins af Bayern, 2: 7.
 Lupescu, Magda, 2: 96, 146-61.
- Maire, Martin le, livlæge, 1: 122, 148, 2: 188, 193, 198.
 Makarios, ærkebisp, 2: 118.
 Manos, Aspasia, prinsesse af Grækenland, gift m. kong Alexander, 2: 77, 78, 79, 100, 106, 110, 138, 320.
 Mañuel 2., konge af Portugal, 1: 240.
 Marcher, Vilhelm Frimann, løjtnant, 2: 163, 164, 166-68.
 Margaret, prinsesse af Rumænien, 2: 160, 161.
 Margaret Rose, prinsesse af England, senere Lady Snowdon, 1: 252, 254.
 Margareta (Margaret), prinsesse af Sverige, 1: 232, 2: 171.
 Margaretha, prinsesse, gift m. prins Axel, 2: 237, 242, 243, 247, 276, 284, 316.
 Margrethe, prinsesse af Bourbon-Parma, 2: 161, 226, 229, 231, 236, 237, 238, 241, 245, 246, 296.
 Margrethe, prinsesse af Grækenland, 2: 90, 91.
 Margrethe 2., dronning af Danmark, 2: 299, 300, 301, 303, 304, 305-09, 320.
 Maria, prinsesse af Rumænien, 2: 160-61.
 Maria da Gloria af Bourbon-Orleans, gift m. prins Alexander af Jugoslavien, 2: 145.
 Maria Feodorowna, se Dagmar, kejserinde af Rusland.
 Maria Pavlowna, storfyrstinde af Rusland, 1: 279, 318, 334, 2: 87.
 Maria Pia, datter af ekskong Umberto, gift m. prins Alexander af Jugoslavien, 2: 120, 136.
 Mariane, prinsesse af Mecklenburg-Strelitz, gift m. Frederik 7., 1: 166, 167.
 Marie, czarina af Rusland, 1: 255, 280.
 Marie, dronning af Danmark, 1: 16, 39, 41, 51, 62, 64, 83-84, 89, 98.
 Marie, dronning af Hannover, 2: 172, 173, 177, 180, 196, 197.
 Marie, dronning af Jugoslavien, 1: 272, 280, 2: 133, 134, 138, 143, 146-47.
 Marie, dronning af Rumænien, 1: 272, 280, 2: 94, 133, 134, 146, 147, 148-49.
 Marie, fyrstinde af Leuchtenberg, 1: 270.
 Marie, hertuginde af Edinburgh, senere tillige hertuginde af Sachsen-Coburg og Gotha, 1: 272, 280, 286, 302, 2: 147.
 Marie, prinsesse af Glücksborg, først gift m. Friedrich von Lasberg og derefter grevinde af Hohenthal-Königsbruch, 1: 44, 64-66, 67, 70, 72, 73.
 Marie, prinsesse af Glücksborg, 1: 77.
 Marie, prinsesse af Grækenland, gift m. storfyrst Georg, 1: 310, 2: 32, 36, 43, 44, 48, 49.
 Marie, prinsesse af Hannover, 2: 173, 176, 178, 180, 188, 192.
 Marie, prinsesse af Orleans, gift m. prins Valdemar, 1: 128, 130, 222, 2: 92, 211-47.
 Marie, storfyrstinde af Rusland, gift m. prins Wilhelm af Sverige, 1: 278, 2: 42-44.
 Marie, storfyrstinde af Rusland, 1: 324.
 Marie Alexandra, prinsesse af Baden, 2: 186, 196.
 Marie (Bonaparte), prinsesse, gift m. prins Georg af Grækenland, 2: 64-65, 66, 67, 106.
 Marie-Louise, prinsesse af Hannover,

- gift m. Maximilian af Baden, 2: 181, 182, 183, 186, 187, 196.
- Marie-Louise, prinsesse af Schaumburg-Lippe, 2: 271.
- Marina, hertuginde af Kent, 1: 250, 2: 87, 89, 96, 123, 136, 138.
- Mary (af Teck), dronning af England, 1: 221, 223, 224, 225, 242, 243, 244, 246, 247, 250, 251.
- Mary, hertuginde af Harewood, 1: 250.
- Mathilde, grevinde af Rosenborg, 2: 237, 240.
- Maud, dronning af Norge, 1: 149, 185, 195, 198, 199, 200, 201, 217, 230, 232, 238, 244, 2: 310-16.
- Maximilian, fyrste af Leuchtenberg, 1: 270.
- Maximilian, prins af Baden, 2: 181, 183, 186.
- Metaxas, general, 2: 100, 102, 104, 112-13.
- Meza, Christian de, general, 1: 106, 108.
- Michael, konge af Rumænien, 2: 141, 146-61, 247.
- Michael, prins af Bourbon-Parma, 2: 247.
- Michael, prins af Grækenland, 2: 92.
- Michael, storfyrste af Rusland, 1: 272, 309.
- Michael, storfyrste af Rusland, søn af Alexander 3., 1: 280, 300, 305, 311-12, 318, 327, 328, 329-30, 332, 334.
- Mordaunt, Charles, lord, 1: 185-86.
- Mordaunt, Harriet, lady, 1: 185-86, 213.
- Mussolini, Benedito, statschef, 2: 102, 104, 133.
- Märtha, kronprinsesse af Norge, 2: 243, 276, 284, 316, 317, 318, 320.
- Napoleon 1., kejser af Frankrig, 1: 33-34, 38-40, 44-45, 47-48, 50, 103, 270, 295, 2: 5, 212.
- Napoleon 3., kejser af Frankrig, 1: 78-79, 101, 103, 113, 115, 117, 180, 185, 188, 203, 261, 284, 2: 5, 10, 16, 174, 210, 212, 216, 254.
- Nicky, se Nicolai 2., czar af Rusland.
- Nicolai 1., czar af Rusland, 1: 81, 91-92, 98, 100, 117, 278, 282, 2: 5, 256-57.
- Nicolai 2., czar af Rusland, 1: 128, 129, 133, 134, 238, 280, 287, 300, 301, 302, 304, 307, 308-35, 2: 38, 63, 87, 202, 310, 312.
- Nicolai, prins af Leuchtenberg, 2: 5.
- Nicolai (Nixa), storfyrste af Rusland, 1: 112, 114, 123, 158, 176, 223, 255-66, 270, 2: 250.
- Nicolai, storfyrste af Rusland, 1: 270.
- Nicolai, storfyrste af Rusland, søn af Konstantin, 2: 27.
- Nicolaos, prins af Grækenland, 1: 134, 334, 2: 32, 36, 39-40, 43, 52, 56, 59, 73, 75, 81-82, 84-86, 88, 89.
- Nicolaos, prins af Grækenland, 2: 132, 309.
- Nicolaos, storfyrste af Rusland, general, 1: 272, 322, 326, 336.
- Nicolaus, prins af Glücksborg, 1: 45, 56, 58, 62, 73, 81-82.
- Nicolaus, prins af Rumænien, 2: 148, 150.
- Nikita, fyrste af Montenegro, 2: 54.
- Nixa, se Nicolai, storfyrste af Rusland.
- Olav 5., konge af Norge, 1: 149, 200, 2: 284, 313-14, 315, 316, 317-20.
- Olga, dronning af Grækenland, 1: 72, 80, 116, 123, 130, 144, 145, 184-85, 268, 280, 334, 2: 27-60, 61, 67, 73, 77, 79-80, 87, 92, 101, 166, 218.
- Olga, prinsesse af Grækenland, gift m. prins Paul af Jugoslavien, 2: 87-88, 120, 133, 136, 137, 138-39, 155, 297.
- Olga, prinsesse af Hannover, 2: 182, 183, 187, 191, 199-200.
- Olga, storfyrstinde af Rusland, gift først med hertug Peter af Oldenburg, senere Kulikowsky, 1: 228,

- 280, 290, 298, 300, 305, 310-11, 323, 336-37, 338, 339, 341, 344, 345, 2: 245.
- Olga, storfyrstinde af Rusland, 1: 324, 331.
- Oluf, greve af Rosenborg, 2: 284, 286.
- Oscar 1., konge af Sverige, 2: 253, 314.
- Oscar 2., konge af Sverige, 1: 124, 140, 2: 258, 282, 310.
- Otto, konge af Grækenland, 1: 155, 157, 2: 5, 6, 7-10, 20, 22, 24, 40, 60, 126-27.
- Papadopoulos, oberst, 2: 128.
- Papagos, Alexander, general, 2: 104, 116.
- Papandreou, græsk førsteminister, 2: 116, 127-28.
- Paul, czar af Rusland, 1: 24, 26, 28-29, 32, 292-93.
- Paul, konge af Grækenland, 2: 38, 42, 51, 53, 80-81, 93, 96-99, 101-02, 105, 106, 108, 109, 110-28, 138, 159, 203, 207.
- Paul, kronprins af Grækenland, 2: 131, 309.
- Paul, prins af Jugoslavien, 2: 88, 120, 133-34, 135, 136, 137, 138, 155, 157, 298.
- Paul, storfyrste af Rusland, 1: 273, 324, 334, 2: 42-43, 63.
- Paulli, stiftsprovst, 1: 256, 2: 10.
- Peter, hertug af Glücksborg, 1: 72, 77.
- Peter, hertug af Oldenburg, 1: 310, 311.
- Peter, prins af Grækenland, 2: 67, 68, 69, 106, 108-09.
- Peter, storfyrste af Rusland, 1: 336.
- Peter 1., konge af Serbien, 2: 46, 54.
- Peter 2., konge af Jugoslavien, 2: 80, 133-45, 147.
- Peter 3., czar af Rusland, 1: 26, 281.
- Peter August Friedrich, hertug af Schleswig-Holstein-Sonderburg-Beck, 1: 23, 25.
- Philip, hertug af Edinburgh, 1: 253-54, 2: 21, 85, 89-90, 117, 158, 304.
- Philip, hertug af Glücksborg, 1: 52.
- Pløyen-Holstein, Frode, løjtnant, 2: 170, 171.
- Pløyen-Holstein, Maria, 2: 166, 168, 169, 170, 171.
- Ragnhild, prinsesse af Norge (fru Lorenzen), 2: 316, 319, 320.
- Rantzau-Breitenburg, Conrad, greve, 1: 54-55.
- Rasputin, 1: 273, 320-21, 322, 323-24, 326-27, 2: 42.
- René, prins af Bourbon-Parma, 2: 237, 245, 246.
- Richard, prins af Sayn-Wittgenstein-Berleburg, 2: 305, 306.
- Richtofen, Carl von, friherre, 1: 30, 32.
- Robert, hertug af Bourbon-Parma, 2: 245.
- Robert, hertug af Chartres, 2: 211-14, 216.
- Rudolf, kronprins af Østrig, 1: 192, 204.
- Russel, John, udenrigsminister, 2: 5, 7-9, 20.
- »Russerprinsen«, se Friedrich, landgreve af Hessen-Kassel.
- Ruth, grevinde af Rosenborg, 2: 244.
- Sasha, se Alexander 3., czar af Rusland.
- Schill, Ferdinand von, officer, 1: 40.
- Sergius, storfyrste af Rusland, 1: 272-73, 302, 316-17, 320, 323.
- Seuffert, Caroline, skuespillerinde, 1: 50.
- Simpson, Wallis, se Wallis, hertuginde af Windsor.
- Sofia, dronning af Sverige, 2: 310.
- Sofie Magdalene, dronning af Sverige, 1: 45.
- Sonja, kronprinsesse af Norge, 2: 319, 321.

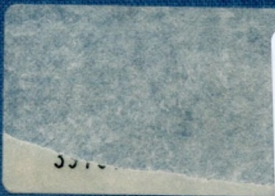
- Sophie, dronning af Grækenland, 1: 204, 2: 38, 40, 41, 42, 46-47, 51, 53, 60-93, 101, 151.
- Sophie, dronning af Preussen, 1: 169.
- Sophie, prinsesse af Grækenland, gift m. tronfølger Juan Carlos, 2: 106, 111, 119-20, 122, 131, 132.
- Sophie, prinsesse af Grækenland, 1: 90, 91, 206.
- Sophie, prinsesse af Rumænien, 2: 160, 161.
- Sophie Frederikke, arveprinsesse af Danmark, 2: 288.
- St. Laurent, Julie de, 1: 152, 154.
- Stolypin, russisk premierminister, 1: 321.
- Struensee, Johan Friedrich, 1: 33, 60, 92.
- Tatiana, storfyrstinde af Rusland, 1: 324, 331.
- Theodora, prinsesse af Grækenland, 2: 90, 91, 186.
- Thyra, hertuginde af Cumberland, 1: 101, 107, 108, 114, 116, 118, 119, 121, 128, 134, 144, 193, 198, 258, 268, 341, 2: 90, 102, 162-208, 218-19, 239, 260, 267, 288.
- Thyra, prinsesse af Danmark, 2: 266, 268, 276, 277, 285.
- Tito, præsident af Jugoslavien, 2: 116, 118, 137-38, 140, 142-44.
- Trap, J. P., kabinetssekretær, 1: 256, 258, 262, 265-66, 270, 2: 255-56, 258, 260.
- Tuxen, Lauritz, maler, 1: 126, 127, 196.
- Ulyanov, Vladimir, se Lenin.
- Umberto, ekskonger af Italien, 2: 120, 136.
- Umberto, konger af Italien, 1: 255-56, 339.
- Valdemar, greve af Rosenborg, 2: 237, 241.
- Valdemar, prins af Danmark, 1: 81, 101, 114, 116, 119, 121, 123, 128, 134, 143, 222, 258, 268, 339, 341, 2: 56, 65, 163, 166-68, 178, 208, 210-47, 260, 270, 296-97, 310.
- Venzelos, Eleutherios, græsk første-minister, 2: 48-49, 50, 51-52, 60, 64, 71-77, 79-80, 82-83, 85-86, 94, 96, 100-01, 118, 127.
- Vera, storfyrstinde af Rusland, senere hertuginde af Württemberg, 2: 26-27.
- Vicky, se Victoria, kejserinde af Tyskland.
- Victor Emanuel 2., konger af Italien, 1: 113, 2: 245.
- Victor Emanuel 3., konger af Italien, 1: 339.
- Victoria, dronning af England, 1: 61, 84-85, 104, 113, 130, 151, 154-59, 162, 163, 164, 166, 168-69, 171, 172, 174, 176, 178, 180, 184, 186, 188, 194, 198, 203-04, 206, 216, 222, 226, 227, 228, 229, 231-32, 236-37, 244, 258, 272, 280-81, 290, 302, 304, 2: 5, 7, 16, 21, 27-28, 38, 40, 42, 47, 120, 138, 146, 170, 172, 175-76, 178, 214, 250-51, 274.
- Victoria, dronning af Sverige, 1: 46.
- Victoria (Toria), engelsk prinsesse, 1: 180, 194, 198, 199, 201, 217, 220, 245.
- Victoria, hertuginde af Kent, 1: 154-56, 174.
- Victoria, kejserinde af Tyskland, 1: 158, 162, 163, 169, 174, 202, 203-04, 214, 228, 231, 268, 2: 38, 40, 46, 178.
- Victoria, prinsesse af Tyskland, 1: 202, 203.
- Victoria Auguste, kejserinde af Tyskland, 1: 61, 75, 239.
- Victoria Louise, hertuginde af Braunschweig-Lüneburg, 2: 102, 105, 200, 201, 203, 204, 206.
- Victoria Melita, hertuginde af Sach-

- sen-Coburg og Gotha, 1: 272, 302, 304, 306.
- Viggo, greve af Rosenborg (prins Viggo), 2: 119, 226, 229, 231, 236, 237, 244, 245.
- Vilhelm, prins af Danmark, se Georg 1. af Grækenland.
- Vind, Alexandra, kammerherreinde, 2: 244.
- Vind, Ivar, kammerherre, 2: 244.
- Vladimir, storfyrste af Rusland, 1: 178, 255, 260-61, 264, 266, 272, 279, 302, 318, 320, 330, 334, 2: 87, 88.
- Wallis, hertuginde af Windsor, 1: 227, 250, 251, 252.
- Welf Heinrich, prins af Hannover, 2: 206.
- Wellington, hertugen af, 1: 48.
- Wilhelm, hertug af Glücksborg fra 1825, tidligere hertug af Holsten-Beck, 1: 16, 18, 26-27, 31, 32-33, 37, 38-64, 65, 71, 83, 2: 268.
- Wilhelm, kronprins af Tyskland, 1: 226.
- Wilhelm, landgreve af Hessen-Kassel, 1: 38, 84, 85, 87-89, 99, 114, 166, 167, 2: 10, 212, 260-61.
- Wilhelm, prins af Glücksborg, 1: 44, 62, 73, 76, 81-82, 114, 119, 121.
- Wilhelm, prins af Hessen-Philipsthal-Barchfeld, 1: 38.
- Wilhelm, prins af Sverige, 2: 42-43.
- Wilhelm 1., konge af Preussen, fra 1871 kejser af Tyskland, 1: 113, 115, 117-18, 130, 202-03, 2: 38, 256-57.
- Wilhelm 2., kejser af Tyskland, 1: 61, 130, 132, 169, 174, 202, 203-07, 226, 228, 231, 234, 236-38, 239, 244, 248, 2: 21, 38, 40, 46-47, 69, 70, 75, 102, 120, 171, 178, 181, 183-84, 200, 202-03, 206, 281, 284, 310, 312.
- Wilhelm 3., konge af Nederlandene, 1: 113, 2: 170.
- Wilhelmina, dronning af Holland, 2: 140, 170.
- Wilhelmine, prinsesse af Danmark, senere hertuginde af Glücksborg, 1: 53-56, 62, 67, 71, 74, 83, 87, 89, 116.
- William 4., konge af England, 1: 152, 154-55.
- Xenia, storfyrstinde af Rusland, 1: 272, 280, 287, 300, 305, 308, 309, 310, 323-24, 327, 336, 339, 344.
- Yuriyevsky, Georg, fyrste, 1: 284, 288, 290.
- Yussupoff, Felix, fyrste, 1: 324, 326, 327, 336, 341.
- Yussupoff, Irene, fyrstinde, 1: 309, 324, 327, 341.
- Ziegesar, Elisabeth von, grevinde af Roest, 1: 79.
- Zita, kejserinde af Østrig, 2: 245.
- Aage, greve af Rosenborg, 2: 226, 228, 229, 231, 236, 237, 238, 240, 241, 244.

Copyright © Bo Bramsen 1974

Skriften er Intertype Baskerville
Sætning og trykning er udført af Bording grafik AS
Clicheerne er fremstillet hos F. Hendriksens Eftf.

Papiret er leveret af
AS De Forenede Papirfabrikker
Bogbinderarbejdet er udført af
Jakob Badens Eftf. (Mogens Wille)
Den typografiske tilrettelæggelse havde
Erik Ellegaard Frederiksen mD

DIS-Danmark

